

SLUŽBENE NOVINE BOSANSKO-PODRINJSKOG KANTONA GORAŽDE GORAŽDE

Godina XXII–Broj 8

10.jun/lipanj 2019.
GORAŽDE

Akontacija za II kvartal 2019.godine
uključujući i pretplatu za "Službene
novine BPK-a Goražde" – 40 KM

292

Ustavni sud Federacije Bosne i Hercegovine, odlučujući o zahtjevu jedne trećine poslanika u Skupštini Bosansko-podrinjskog kantona Goražde za utvrđivanje ustavnosti člana 21. Tarifni broj 1. stav 1. Zakona o komunalnim takšama Bosansko-podrinjskog kantona Goražde i člana 4. Tarifni broj 1. stav 1. Odluke o visini komunalnih takša, na osnovu člana IV.C.3.10.(2) b) Ustava Federacije Bosne i Hercegovine, na sjednici Suda bez javne rasprave, održanoj dana 7.5.2019. godine, donio je:

P R E S U D U

1. Utvrđuje se da odredba člana 21. Tarifni broj 1. stav 1. Zakona o komunalnim takšama Bosansko-podrinjskog kantona Goražde („Službene novine Bosansko-podrinjskog kantona Goražde“, br.: 16/11, 15/14 i 05/17), nije u skladu sa Ustavom Federacije Bosne i Hercegovine.

2. Odbacuje se zahtjev za ocjenu ustanovnosti odredbe člana 4. Tarifni broj 1. stav 1. Odluke o visini komunalnih takša („Službene novine Opštine Goražde“, broj: 9/15), jer podnositelj zahtjeva nije ovlašten za podnošenje zahtjeva.
3. Presudu objaviti u „Službenim novinama Bosansko-podrinjskog kantona Goražde“ i „Službenim novinama Grada Goražde“.

O b r a z l o ž e n j e

1. Podnositelj zahtjeva i predmet zahtjeva

Jedna trećina poslanika u Skupštini Bosansko-podrinjskog kantona Goražde (u daljem tekstu: podnositelj zahtjeva) podnijeli su 18.05.2018. godine, Ustavnom суду Federacije Bosne i Hercegovine (u daljem tekstu: Ustavni sud Federacije) zahtjev za utvrđivanje ustavnosti odredaba člana 21. Tarifni broj 1. stav 1. Zakona o komunalnim takšama Bos-

nsko-podrinjskog kantona Goražde (u daljem tekstu: Osporena odredba Zakona) i člana 4. Tarifni broj 1. stav 1. Odluke o visini komunalnih taksa Opštine Goražde (u daljem tekstu: Osporena odredba Odluke).

2. Bitni navodi zahtjeva

Podnositelj zahtjeva navodi da Osporena odredba Zakona i Osporena odredba Odluke nisu u skladu sa članom II.A.2.(1)c) Ustava Federacije Bosne i Hercegovine, kojim je propisano da sva lica na teritoriji Federacije Bosne i Hercegovine, uživaju pravo na jednakost pred zakonom, jer je visina komunalne takse na istaknutu firmu određena u bitno različitim iznosima na osnovu djelatnosti koja nije objektivan kriterij koji bi opravdao različito utvrđene iznose taksi. Mada je propisan i kriterij poslovne zone, to nije utjecalo da tarifa bude objektivna. Uvedena je formulacija natpis na „izuzetno atraktivna način, na izuzetno velikim površinama, na atraktivan način i na manjim površinama“ i sl. Unaprijed i paušalno se određuje koje su to djelatnosti koje imaju takve natpise bez uvida u stvarne natpise odnosno istaknute firme, te se tako igrom riječi pokušava izbjegći primjena ustavnog prava na jednakost pred zakonom i vrši se diskriminacija određenih djelatnosti.

Podnositelj zahtjeva smatra da komunalna taksa na istaknutu firmu mora biti jednaka za sve obaveznike bez obzira na vrstu djelatnosti kojom se firma bavi i bez obzira na veličinu obaveznika, odnosno na finansijsku sposobnost i profit koji subjekt ostvaruje. Visina može ovisiti o mjestu gdje se firma odnosno tabla ističe, o zonama grada i

veličini table, a nikako se ne može određivati na način kako je propisano. Time se prema navodima iz zahtjeva krše odredbe člana II.A.2.(1) c) i k) Ustava Federacije Bosne i Hercegovine.

Podnositelj zahtjeva predlaže da Ustavni sud Federacije na osnovu člana IV.C.3.(2) b) Ustava Federacije Bosne i Hercegovine, donese presudu kojom će izreći da Osporena odredba Zakona i Osporena odredba Odluke nisu u skladu sa Ustavom Federacije Bosne i Hercegovine.

3. Bitni navodi odgovora na zahtjev

U skladu sa članom 16. Zakona o postupku pred Ustavnim sudom Federacije Bosne i Hercegovine („Službene novine Federacije BiH“, broj: 6/95 i 37/03) Ustavni sud Federacije je aktom broj: U- 15/18 od 29.05.2018. godine, tražio od Skupštine Bosansko-podrinjskog kantona Goražde, da dostavi odgovor na navode podnosioca zahtjeva. Također, Ustavni sud Federacije je aktom broj: U-15/18 od 21.09.2018. godine, tražio od Gradskog vijeća Grada Goražde da dostavi odgovor na navode podnosioca zahtjeva.

Skupština Bosansko-podrinjskog kantona Goražde nije dostavila traženi odgovor.

Gradsko Vijeće Grada Goražde je podneskom broj: 01-05-2-3910 od 23.10. 2018. godine, dostavilo odgovor, u kojemu je navedeno da se u članu IV.C.3.(2) d) Ustava Federacije Bosne i Hercegovine, ne spominje jedna trećina poslanika u Skupštine kantona te da jedna trećina poslanika u Skupštini Bosansko-

podrinjskog kantona Goražde, nije ovlaštena da podnese zahtjev za ocjenu ustavnosti propisa Gradskog, odnosno Opštinskog vijeća.

4. Relevantno pravo

A) Ustav Federacije Bosne i Hercegovine

Član II.A.2.(1) c)

Federacija će osigurati primjenu najvišeg nivoa međunarodno priznatih prava i sloboda utvrđenih u dokumentima navedenim u Aneksu ovog ustava. Posebno:

- (1) Sva lica na teritoriji Federacije uživaju prava na:
 - c) jednakost pred zakonom.

Član IV.C.3 10.(2) b) i d)

Ustavni sud:

- a) Na zahtjev Premijera, kantona ili jedne trećine poslanika u zakonodavnom tijelu kantona, utvrditi će da li su ustav kantona i amandman na ustav, predloženi zakon ili zakon koga je usvojilo to zakonodavno tijelo, u skladu sa ovim ustavom;
- d) na zahtjev premijera, ili kantona, utvrđuje da li neki predloženi ili usvojeni propis koje je donijelo neko tijelo kantonalne, gradske ili opštinske vlasti u skladu sa ovim ustavom.

B) Zakon o pripadnosti javnih prihoda u Federaciji Bosne i Hercegovine („Službene novine Federacije BiH“, broj:22/06, 43/08, 22/09, 35/14 i 94/15)

Član 10. stav 1.

Kantonima pored udjela u raspodjeli prihoda iz člana 6. ovog Zakona, pripadaju i drugi javni prihodi, kako slijedi:

- c) naknade i takse u skladu sa kantonalnim propisima.

Član 13. stav 1. tačka c) i stav 4.

Pored udjela u raspodjeli prihoda iz člana 6. ovog Zakona, jedinicama lokalne samouprave pripadaju i drugi javni prihodi, kako slijedi:

- c) naknade i takse u skladu sa propisima jedinica lokalne samouprave.

Opštinska vijeća donose propise kojima se utvrđuje visina naknada po osnovi korištenja i uređenja zemljišta, kao i visina drugih naknada, novčanih kazni i taksa u njihovoј nadležnosti.

C) Zakon o principima lokalne samouprave u Federaciji Bosne i Hercegovine („Službene novine Federacije BiH“, br.: 49/06 i 51/09)

Član 13. stav 1. i 2. alineja 4.

Organ odlučivanja jedinice lokalne samouprave je opštinsko vijeće u opštini i gradsko vijeće u gradu (u daljem tekstu: vijeće).

Vijeće u okviru svojih nadležnosti:

- donosi propise o porezima, takšama, naknadama i doprinosima jedinice lokalne samouprave u skladu sa

zakonom.

D) Zakon o postupku pred Ustavnim sudom Federacije Bosne i Hercegovine

(„Službene novine Federacije BiH“, broj: 6/95 i 37/03)

Član 26. stav 1.

Ustavni sud na sjednici bez rasprave odlučuje o odbacivanju zahtjeva kad nije nadležan za odlučivanje o zahtjevu, kad podnositelj zahtjeva nije ovlašten za pokretanje postupka, kad zahtjev nije podnesen u zakonom predviđenom roku, kad je Ustavni sud o toj stvari već odlučio ili kad ne postoje druge procesne prepostavke za odlučivanje o suštini stvari.

Član 41.

Od dana objavljivanja presude Ustavnog suda u "Službenim novinama Federacije BiH", kojom je utvrđeno da zakon ili drugi propis organa federalne, kantonalne ili opštinske vlasti, koji je stupio na snagu nije u skladu sa Ustavom, neće se primjenjivati ni propis donesen za njegovo provođenje.

E) Poslovnik Ustavnog suda Federacije Bosne i Hercegovine

(„Službene novine Federacije BiH“, broj: 40/10 i 18/16)

Član 25.

Javna rasprava zakazuje se kada je potrebno neposredno raspraviti odnosno razjasniti pitanje značajno za donošenje odluke.

O potrebi održavanja javne rasprave odlučuje Sud.

Član 41. stav 1.

Rješenje o odbacivanju zahtjeva

Kad Sud na sjednici bez javne rasprave donosi rješenje o odbacivanju zahtjeva pridržavat će se razloga navedenih u članu 26. stav 1. Zakona i rješenje, zasnovati na samo jednom razlogu, ukoliko Sud ne odluči drugačije.

F) Zakon o komunalnim taksama Bosansko-podrinjskog kantona Goražde („Službene novine Bosansko-podrinjskog kantona Goražde“, broj: 16/11, 15/14 i 5/17)

Član 21. Tarifni broj 1. stav 1.
(Osporene odredbe Zakona)

Tarifni broj 1.

„Za svaku istaknutu firmu, oznaku, obilježje ili natpis na poslovnim i drugim prostorijama, objektima i slično, kojim se označava da određeno pravno ili fizičko lice obavlja registrovanu djelatnost ili zanimanje zavisno od lokacije i načina isticanja, plaća se u opštinama sa područja Bosansko-podrinjskog kantona Goražde godišnja taksa kako slijedi:

I ZONA

I ZONA se određuje granicama I zone utvrđene opštinskim odlukama o određivanju gradskog građevinskog i ostalog zemljišta i zoniranju.

R. B.	O p i s	IZNOS TAKSE	
1.	Subjekti koji označe, obilježja i natpise ističu na izuzetno atraktivan način te na izuzetno velikim površinama, a to su pravna i fizička lica iz oblasti distribucije nafte i naftnih derivata, oblasti telekomunikacija, iz oblasti bankarstva, iz oblasti igara na sreću (kasino, lutrija, loto, tombola, bingo, sportska prognoza, sportska kladiionica, itd.)	3.600,00 KM	likim površinama, a to su pravna i fizička lica u oblasti pružanja tehničkih usluga – tehnički servisi, u advokatskoj djelatnosti, u notarskoj djelatnosti, u oblasti privatne zdravstvene zaštite i privatne apoteke 1.000,00 KM
2.	Subjekti koji označe, obilježja i natpise ističu na atraktivan način i/ili na izuzetno velikim površinama, a to su pravna i fizička lica iz oblasti osiguranja i reosiguranja (osiguravajuća društva), iz oblasti proizvodnje i distribucije električne energije, tržni centri i hipermarketi	2.400,00 KM	5. Subjekti koji označe, obilježja i natpise ističu na manje atraktivan način i /ili na manjim površinama, a to su pravna i fizička lica iz oblasti proizvodnje bezalkoholnih pića, oblasti proizvodnje električne energije u mini elektranama, oblasti industrijske proizvodnje koja nije obuhvaćena drugim tačkama, iz oblasti građevinske djelatnosti, iz oblasti međunarodnog transporta roba i usluga, iz oblasti ostalog prevoza robe i putnika, iz oblasti vanjske trgovine, u oblasti zdravstvene zaštite životinja 700,00 KM
3.	Subjekti koji označe, obilježja i natpise ističu na atraktivan način i na velikim površinama, a to su pravna i fizička lica iz oblasti proizvodnje duhana i alkoholnih pića, iz oblasti poštanskih usluga, iz oblasti mikrokreditnih organizacija i brokerskih kuća, tržnice i pijace, u oblasti ugostiteljstva – hoteli i moteli	1.200,00 KM	6. Subjekti koji označe, obilježja i natpise ističu na manje atraktivan način i na manjim površinama, a to su pravna i fizička lica iz oblasti trgovine koju obavlja pravno lice u poslovnim jedinicama, drugim objektima, te iz oblasti trgovine koja se obavlja na ostalim prodajnim mjestima, oblasti ugostiteljstva pansioni, barovi i restorani, oblasti ugostit-
4.	Subjekti koji označe, obilježja i natpise ističu na atraktivan način i na ve-		

eljstva, aščinice, čevabdžinice te objekti u kojima se toče alkoholna i bezalkoholna pića, knjigovodstvene usluge (birski i slično)	400,00 KM	atraktivan način i/ili na izuzetno velikim površinama, a to su pravna i fizička lica iz oblasti osiguranja i reosiguranja (osiguravajuća društva), iz oblasti proizvodnje i distribucije električne energije, tržni centri i hipermarketi	2.000,00 KM
7. Subjekti koji označe, obilježja i natpisne ističu na manjim površinama i na način koji nije atraktivan, a to su pravna i fizička lica iz oblasti ugostiteljstva – bosanske kafane i ostali objekti u kojima se ne toče alkoholna pića, samostalne zanatske radnje i iz ostalih nepomenutih oblasti	120,00 KM	3. Subjekti koji označe, obilježja i natpisne ističu na atraktivan način na velikim površinama, a to su pravna i fizička lica iz oblasti proizvodnje duhana i alkoholnih pića, iz oblasti poštanskih usluga, iz oblasti mikrokreditnih organizacija i brokerskih kuća, tržnice i pijace, u oblasti ugostiteljstva – hotelii moteli	1.000,00 KM
OSTALE ZONE			
OSTALE ZONE su sve zone izuzev I zone utvrđene opštinskim odlukama o određivanju gradskog građevinskog i ostalog zemljišta i zoniranju		4. Subjekti koji označe, obilježja i natpisne ističu na atraktivan način i na manjim površinama, a to su pravna i fizička lica u oblasti pružanja tehničkih usluga – tehnički servisi, u advokatskoj djelatnosti, u notarskoj djelatnosti, u oblasti privatne zdravstvene zaštite i privatne apoteke	800,00 KM
R. O p i s	IZNOS TAKSE	5. Subjekti koji označe, obilježja i natpisne ističu na manje atraktivan način i /ili na manjim površinama, a to su pravna i fizička lica iz oblasti proizvodnje bezalkoholnih pića, oblasti proizvodnje električne energije u mini	
1. Subjekti koji označe, obilježja i natpisne ističu na izuzetno atraktivan način te na izuzetno velikim površinama, a to su pravna i fizička lica iz oblasti distribucije nafte i naftnih derivata, oblasti telekomunikacija, iz oblasti bankarstva, iz oblasti igara na sreću (kasino, lutrija, loto, tombola, bingo, sportska prognoza, sportska kladiionica, itd.)	3.000,00 KM		
2. Subjekti koji označe, obilježja i natpisne ističu na			

elektranama, oblasti industrijske proizvodnje koja nije obuhvaćena drugim tačkama, iz oblasti gradačevinske djelatnosti, iz oblasti međunarodnog transporta roba i usluga, iz oblasti ostalog prevoza robe i putnika, iz oblasti vanjske trgovine, u oblasti zdravstvene zaštite životinja	700,00 KM
6. Subjekti koji označe, obilježja i natpise ističu na manje atraktivan način i na manjim površinama, a to su pravna i fizička lica iz oblasti trgovine koju obavlja pravno lice u poslovnim jedinicama, drugim objektima, te i oblasti trgovine koja se obavlja na ostalim prodajnim mjestima, oblasti ugostiteljstva pansioni, barovi i restorani, oblasti ugostiteljstva, aščinice, čevabdžinice te objekti u kojima se toče alkoholna i bezalkoholna pića, knjigovodstvene usluge (biroi i slično), ukoliko označe, obilježja i natpise ističu na površinama manjim od $3m^2$ plaćaju 50% komunalne takse predviđene u tački 6. stav (1) ovog Tarifnog broja.	300,00 KM
7. Subjekti koji označe, obilježja i natpise ne ističu na manjim površinama i na način koji nije atraktivan, a to su pravna i fizička lica iz oblasti ugostiteljstva – bosanske kafane i ostali objekti u kojima se ne toče alkoholna pića, samostalne zanatske radnje i iz ostalih nepomenutih oblasti ukoliko označe, obilježja i natpise ističu na površinama manjim od $3m^2$ plaćaju 50% komunalne takse predviđene u tački 6. Stav (1) ovog Tarifnog broja.	100,00 KM.“

G) Zakon o izmjenama i dopunama Zakona o komunalnim taksama Bosansko-podrinjskog kantona Goražde („Službene novine Bosansko-podrinjskog kantona Goražde“, broj: 5/17)

Član 2.

U poglavljju VI – Tarifa komunalni taksi u članu 21. Tarifni broj 1. iza stava (5) se dodaju stavovi (6) i (7), koji glase:

„Subjekti iz tačke 6. stava (1) ovog Tarifnog broja, a to su pravna i fizička lica iz oblasti trgovine koju obavlja pravno lice u poslovnim jedinicama, drugim objektima, te iz oblasti trgovine koja se obavlja na ostalim prodajnim mjestima, oblasti ugostiteljstva pansioni, barovi i restorani, oblasti ugostiteljstva, aščinice, čevabdžinice, te objekti u kojima se toče alkoholna i bezalkoholna pića, knjigovodstvene usluge (biroi i slično), ukoliko označe, obilježja i natpise ističu na površinama manjim od $3m^2$ plaćaju 50% komunalne takse predviđene u tački 6. stav (1) ovog Tarifnog broja.

Subjekti iz tačke 7. ovog Tarifnog broja, a to su pravna i fizička lica iz oblasti ugostiteljstva – bosanske kafane i ostali objekti u kojima se ne toče alkoholna pića, samostalne zanatske radnje i iz ostalih nepomenutih oblasti ukoliko označe, obilježja i natpise ističu na površinama manjim od $3m^2$ plaćaju 50% komunalne takse predviđene u tački 6. Stav (1) ovog Tarifnog broja.“

5. Sudska praksa Ustavnog suda Federacije

1. Presuda Ustavnog suda Federacije broj: U-55/13 od 01.04.2013. godine („Službene novine Federacije BiH“,

- broj: 31/14);
2. Presuda Ustavnog suda Federacije broj: U-26/16 od 22.03.2016. godine („Službene novine Federacije BiH“, broj: 38/17);
 3. Presuda Ustavnog suda Federacije broj: U- 62/17 od 14.3.2018. godine („Službene novine Federacije BiH“, broj: 36/18) i dr.

6. Činjenično stanje i stav Ustavnog suda Federacije

Ustavni sud Federacije je utvrdio da u konkretnom predmetu nema činjeničnih pitanja koja bi bilo potrebno neposredno razjasniti na javnoj raspravi, pa je u skladu sa članom 25. Poslovnika Ustavnog suda Federacije Bosne i Hercegovine, održao sjednicu bez javne rasprave, na kojoj je razmotrio navode iz zahtjeva, odgovora na zahtjev, relevantne ustavne i zakonske odredbe, te, u skladu sa u više navrata utvrđenom i objavljenom ustavnosudskom praksom, odlučio kao u izreci.

Skupština Bosansko-podrinjskog kantona Goražde je ovlaštena donositi propise o uvođenju naknada i taksa na svome području. Podnositelj zahtjeva je ovlašten da pokrene postupak pred Ustavnim sudom Federacije za utvrđivanje ustavnosti kantonalnog zakona. Zakon o komunalnim taksama Bosansko-podrinjskog kantona Goražde u dijelu koji se odnosi na utvrđivanje visine takse na istaknutu firmu ili natpis je već bio predmet ocjene ustavnosti i presudom ovog suda broj: U-55/13 od 1. aprila 2014. godine koja je objavljena u „Službenim novinama Federacije BiH“, broj: 31/14 je utvrđena neustavnost odredbe člana 21. Tarifni broj 1. stav 1. tog zakona, pri če-

mu je djelatnost obaveznika bila kriterij za propisivanje različitih visina takse. Ista odredba je zatim u dva navrata izmijenjena i to na način da je, osim ponovo uvedenog kriterija djelatnosti, propisan kumulativno i kriterij zone (prva i ostale), zatim kriterij o stepenu atraktivnosti natpisa i konačno površine (do 3m² ili preko 3m²).

Analizirajući Osporenju odredbu Zakona, Ustavni sud Federacije je utvrdio da visina godišnje komunalne takse, za svaku istaknutu firmu, oznaku, obilježje ili natpis na poslovnim i drugim prostorijama, objektima i slično, kojim se označava da određeno pravno ili fizičko lice obavlja registrovanu djelatnost ili zanimanje, a isticanje natpisa ili firme je zakonska obaveza, i nadalje u pretežnom, najvećem dijelu zavisi od vrste djelatnosti što je već ocijenjeno kao neustavno, a ne od drugih objektiviziranih kriterija. Vrsta djelatnosti koju obavlja obaveznik ne može biti niti isključivi (kao što je bila u naprijed citiranoj presudi), a niti pretežni ili uopšte kriterij za utvrđivanje visine takse po ovom osnovu, što je, ponavljamo, utvrđeni ustavnosudski stav objavljen u brojnim presudama ovog suda. Naime, taj kriterij se suštinski bazira na prepostavljenoj finansijskoj moći obaveznika i njegovom profitu, što je pak egzaktan podatak koji se kroz postupak oporezivanja utvrđuje za svakog obaveznika pojedinačno. Visina takse na postavljanje natpisa ili firme se, bazirano pretežno na ovom kriteriju djelatnosti, ali i dijelom na potpuno neodredivom i neobjektiviziranom kriteriju „atraktivnosti“, u Osporenju odredbi Zakona propisuje u bitno različitim iznosima, te se kao takva ne može prihvati, jer povrjeđuje pravo na jednakost zagarantova-

no svim licima na teritoriji Federacije Bosne i Hercegovine.

Ustavni sud Federacije smatra da nije nužno da ponovo obrazlaže dugo-godišnji, u više navrata utvrđeni i objavljeni stav relevantan i za rješavanje ovog predmeta, već upućuje zakonodavca na obrazloženja presuda koje su javno objavljene i time i dostupne, a odnose se na pitanje utvrđivanja kriterija za propisivanje visine taksi na firmu ili natpis. Samo dio bogate ustavnosudske prakse u ovom segmentu spomenut je u tački 6. ove presude.

U odnosu na dio zahtjeva koji se odnosi na ocjenu ustavnosti Osporene odredbe Odluke, Ustavni sud Federacije je utvrdio da podnositelj zahtjeva nije ovlašten da podnese zahtjev za ocjenu ustavnosti predloženog ili usvojenog propisa opštinske vlasti, te je u tački 2. Izreke presude u tom dijelu zahtjev odbacio. No, podsjećamo na posljedice neu-stavnosti utvrđene u tački 1. izreke pre-sude i u odnosu na Osporenju odredbu Odluke, jer je zakonski osnov za njeno donošenje sadržan, između ostalog, u odredbi člana 3. Zakona o komunalnim taksama Bosansko-podrinjskog kantona Goražde, a stavovi iz ove presude su relevantni i u odnosu na zakonodavnu aktivnost lokalne samouprave u toj oblasti.

Ovu presudu Ustavni sud Federacije donio je jednoglasno u sastavu: Aleksandra Martinović, predsjednica Suda, Vesna Budimir, Mirjana Čučković, prof. dr. Edin Muminović i dr. sc. Kata Senjak, sudije Suda.

Broj:U-15/18 **Predsjednica**
07.05.2019.godine **Ustavnog suda Federacije**
S a r a j e v o **Bosne i Hercegovine**
.....
Aleksandra Martinović,s.r.

292

Ustavni sud Federacije Bosne i Hercegovine, odlučujući o zahtjevu jedne trećine zastupnika u Skupštini Bosansko-podrinjskog kantona Goražde za utvrđivanje ustavnosti članka 21. Tarifni broj 1. stavak 1. Zakona o komunalnim pristojbama Bosansko-podrinjskog kantona Goražde i članka 4. Tarifni broj 1. stavak 1. Odluke o visini komunalnih pristojbi, na temelju članka IV.C.3.10.(2) b) Ustava Federacije Bosne i Hercegovine, na sjednici Suda bez javne rasprave, održanoj dana 7.5.2019. godine, donio je:

P R E S U D U

1. Utvrđuje se da odredba članka 21. Tarifni broj 1. stavak 1. Zakona o komunalnim pristojbama Bosansko-podrinjskog kantona Goražde („Službene novine Bosansko-podrinjskog kantona Goražde“, broj:16/11, 15/14 i 05/17), nije sukladna sa Ustavom Federacije Bosne i Hercegovine.
2. Odbacuje se zahtjev za ocjenu ustavnosti odredbe članka 4. Tarifni broj 1. stavak 1. Odluke o visini komunalnih pristojbi („Službene novine Općine Goražde“, broj:9/15), jer podnositelj zahtjeva nije ovlašten za podnošenje zahtjeva.
3. Presudu objaviti u „Službenim novinama Bosansko-podrinjskog kantona Goražde“ i „Službenim novinama Grada Goražde“.

O b r a z l o ž e n j e

1. Podnositelj zahtjeva i predmet zahtjeva

Jedna trećina zastupnika u Skupštini Bosansko-podrinjskog kantona Go-

ražde (u dalnjem tekstu: podnositelj zahtjeva) podnijeli su 18.05.2018. godine, Ustavnom суду Federacije Bosne i Hercegovine (u dalnjem tekstu: Ustavni суд Federacije) zahtjev za utvrđivanje ustanosti odredaba članka 21. Tarifni broj 1. stavak 1. Zakona o komunalnim pristojbama Bosansko-podrinjskog kantona Goražde (u dalnjem tekstu: Osporena odredba Zakona) i članka 4. Tarifni broj 1. stavak 1. Odluke o visini komunalnih pristojbi Općine Goražde (u dalnjem tekstu: Osporena odredba Odluke).

2. Bitni navodi zahtjeva

Podnositelj zahtjeva navodi da Osporena odredba Zakona i Osporena odredba Odluke nisu sukladne s člankom II.A.2.(1)c) Ustava Federacije Bosne i Hercegovine, kojim je propisano da sve osobe na teritoriji Federacije Bosne i Hercegovine, uživaju pravo na jednakost pred zakonom, jer je visina komunalne pristojbe na istaknutu tvrtku određena u bitno različitim iznosima na temelju djelatnosti koja nije objektivan kriterij koji bi opravdao različito utvrđene iznose pristojbi. Mada je propisan i kriterij poslovne zone, to nije utjecalo da tarifa буде objektivna. Uvedena je formulacija natpis na „izuzetno atraktivan način, na izuzetno velikim površinama, na atraktivan način i na manjim površinama“ i sl. Unaprijed i paušalno se određuje koje su to djelatnosti koje imaju takve natpise bez uvida u stvarne natpise odnosno istaknute tvrtke, te se tako igrom riječi pokušava izbjegći primjena ustavnog prava na jednakost pred zakonom i vrši se diskriminacija određenih djelatnosti.

Podnositelj zahtjeva smatra da komunalna pristojba na istaknutu tvrtku

mora biti jednaka za sve obveznike bez obzira na vrstu djelatnosti kojom se tvrtka bavi i bez obzira na veličinu obveznika, odnosno na finansijsku sposobnost i profit koji subjekt ostvaruje. Visina može ovisiti o mjestu gdje se tvrtka odnosno tabla ističe, o zonama grada i veličini table, a nikako se ne može određivati na način kako je propisano. Time se prema navodima iz zahtjeva krše odredbe članka II.A.2.(1) c) i k) Ustava Federacije Bosne i Hercegovine.

Podnositelj zahtjeva predlaže da Ustavni суд Federacije na temelju članka IV.C.3.(2) b) Ustava Federacije Bosne i Hercegovine, donese presudu kojom će izreći da Osporena odredba Zakona i Osporena odredba Odluke nisu sukladne sa Ustavom Federacije Bosne i Hercegovine.

3. Bitni navodi odgovora na zahtjev

Sukladno s člankom 16. Zakona o postupku pred Ustavnim sudom Federacije Bosne i Hercegovine („Službene novine Federacije BiH“, broj: 6/95 i 37/03) Ustavni суд Federacije je aktom broj: U-15/18 od 29.05.2018. godine, zatražio od Skupštine Bosansko-podrinjskog kantona Goražde, da dostavi odgovor na navode podnositelja zahtjeva. Također, Ustavni суд Federacije je aktom broj: U-15/18 od 21.09.2018. godine, zatražio od Gradskog vijeća Grada Goražde da dostavi odgovor na navode podnositelja zahtjeva.

Skupština Bosansko-podrinjskog kantona Goražde nije dostavila traženi odgovor.

Gradsko Vijeće Grada Goražde je

podneskom broj: 01-05-2-3910 od 23.10. 2018. godine, dostavilo odgovor, u kojem je navedeno da se u članku IV.C.3. (2) d) Ustava Federacije Bosne i Hercegovine, ne spominje jedna trećina zastupnika u Skupštine kantona te da jedna trećina zastupnika u Skupštini Bosansko-podrinjskog kantona Goražde, nije ovlaštena da podnese zahtjev za ocjenu ustavnosti propisa Gradskog, odnosno Općinskog vijeća.

4. Relevantno pravo

A) Ustav Federacije Bosne i Hercegovine

Članak II.A.2.(1) c)

Federacija će osigurati primjenu najvišeg nivoa međunarodno priznatih prava i sloboda utvrđenih u dokumentima navedenim u Aneksu ovog ustava. Posebice:

- (1) Sve osobe na teritoriji Federacije uživaju prava na:
 - c) jednakost pred zakonom.

Članak IV.C.3 10.(2) b) i d)

Ustavni sud:

- b) Na zahtjev Premijera, kantona ili jedne trećine zastupnika u zakonodavnom tijelu kantona, utvrdit će da li su ustav kantona i amandman na ustav, predloženi zakon ili zakon koga je usvojilo to zakonodavno tijelo, sukladan s ovim ustavom;
- d) na zahtjev premijera, ili kantona, utvrđuje da li neki predloženi ili usvojeni propis koje je

donijelo neko tijelo kantonalne, gradske ili općinske vlasti sukladan s ovim ustavom.

B) Zakon o pripadnosti javnih prihoda u Federaciji Bosne i Hercegovine („Službene novine Federacije BiH“, broj: 22/06, 43/08, 22/09, 35/14 i 94/15)

Članak 10. stavak 1.

Kantonima pored udjela u raspodjeli prihoda iz članka 6. ovog Zakona, pripadaju i drugi javni prihodi, kako slijedi:

- c) naknade i pristojbe sukladno s kantonalnim propisima.

Članak 13. stavak 1. točka c) i stavak 4.

Pored udjela u raspodjeli prihoda iz članka 6. ovog Zakona, jedinicama lokalne samouprave pripadaju i drugi javni prihodi, kako slijedi:

- c) naknade i pristojbe sukladno s propisima jedinica lokalne samouprave.

Općinska vijeća donose propise kojima se utvrđuje visina naknada na temelju korištenja i uređenja zemljišta, kao i visina drugih naknada, novčanih kazni i pristojbi u njihovoj nadležnosti.

C) Zakon o načelima lokalne samouprave u Federaciji Bosne i Hercegovine („Službene novine Federacije BiH“, br.: 49/06 i 51/09)

Članak 13. stavak 1. i 2. alineja 4.

Organ odlučivanja jedinice lokalne samouprave je općinsko vijeće u op-

čini i gradsko vijeće u gradu (u dalnjem tekstu: vijeće).

Vijeće u okviru svojih nadležnosti:

- donosi propise o porezima, pristojbama, naknadama i doprinosima jedinice lokalne samouprave sukladno sa zakonom.

D) Zakon o postupku pred Ustavnim sudom Federacije Bosne i Hercegovine („Službene novine Federacije BiH“, broj: 6/95 i 37/03)

Članak 26. stavak 1.

Ustavni sud na sjednici bez rasprave odlučuje o odbacivanju zahtjeva kad nije nadležan za odlučivanje o zahtjevu, kad podnositelj zahtjeva nije ovlašten za pokretanje postupka, kad zahtjev nije podnesen u zakonom predviđenom roku, kad je Ustavni sud o toj stvari već odlučio ili kad ne postoje druge procesne pretpostavke za odlučivanje o suštini stvari.

Članak 41.

Od dana objavljivanja presude Ustavnog suda u "Službenim novinama Federacije BiH", kojom je utvrđeno da zakon ili drugi propis organa federalne, kantonalne ili općinske vlasti, koji je stupio na snagu nije sukladan sa Ustavom, neće se primjenjivati ni propis donesen za njegovo provođenje.

E) Poslovnik Ustavnog suda Federacije Bosne i Hercegovine („Službene novine Federacije BiH“, broj: 40/10 i 18/16)

Članak 25.

Javna rasprava zakazuje se kada je potrebno neposredno raspraviti odnosno razjasniti pitanje značajno za donošenje odluke.

O potrebi održavanja javne rasprave odlučuje Sud.

Članak 41. stavak 1. Rješenje o odbacivanju zahtjeva

Kad Sud na sjednici bez javne rasprave donosi rješenje o odbacivanju zahtjeva pridržavat će se razloga navedenih u članku 26. stavak 1. Zakona i rješenje, temeljiti na samo jednom razlogu, ukoliko Sud ne odluči drugačije.

F) Zakon o komunalnim pristojbama Bosansko-podrinjskog kantona Goražde („Službene novine Bosansko-podrinjskog kantona Goražde“, br.: 16/11, 15/14 i 5/17)

Članak 21. Tarifni broj 1. stavak 1. (Osporene odredbe Zakona)

Tarifni broj 1.

„Za svaku istaknuto tvrtku, oznaku, obilježje ili natpis na poslovnim i drugim prostorijama, objektima i slično, kojim se označava da određena pravna ili fizička osoba obavlja registriranu djelatnost ili zanimanje ovisno od lokacije i načina isticanja, plaća se u općinama sa područja Bosansko-podrinjskog kantona Goražde godišnja pristojba kako slijedi:

I ZONA

I ZONA se određuje granicama I zone utvrđene općinskim odlukama o određi-

vanju gradskog građevinskog i ostalog zemljišta i zoniranju.

R. B.	O p i s	IZNOS TAKSE	
1.	Subjekti koji označe, obilježja i natpisne ističu na izuzetno atraktivan način te na izuzetno velikim površinama, a to su pravne i fizičke osobe iz oblasti distribucije nafte i naftnih derivata, oblasti telekomunikacija, iz oblasti bankarstva, iz oblasti igara na sreću (kazino, lutrija, loto, tombola, bingo, sportska prognoza, sportska kladiionica, itd.)	3.600,00 KM	4. Subjekti koji označe, obilježja i natpisne ističu na atraktivan način i na izuzetno velikim površinama, a to su pravne i fizičke osobe iz oblasti privatne zdravstvene zaštite i privatne ljekarne 5. Subjekti koji označe, obilježja i natpisne ističu na manje atraktivan način i /ili na manjim površinama, a to su pravne i fizičke osobe iz oblasti proizvodnje bezalkoholnih pića, oblasti proizvodnje električne energije u mini elektranama, oblasti industrijske proizvodnje koja nije obuhvaćena drugim točkama, iz oblasti građevinske djelatnosti, iz oblasti međunarodnog transporta roba i usluga, iz oblasti ostalog prijevoza robe i putnika, iz oblasti vanjske trgovine, u oblasti zdravstvene zaštite životinja 6. Subjekti koji označe, obilježja i natpisne ističu na manje atraktivan način i na manjim površinama, a to su pravne i fizičke osobe iz oblasti trgovine koju obavlja pravna osoba u poslovnim jedinicama, drugim objektima, te iz oblasti trgovine koja se obavlja na ostalim prod-
2.	Subjekti koji označe, obilježja i natpisne ističu na atraktivan način i /ili na izuzetno velikim površinama, a to su pravne i fizičke osobe iz oblasti osiguranja i reosiguranja (osiguravajuća društva), iz oblasti proizvodnje i distribucije električne energije, tržni centri i hipermarketi	2.400,00 KM	1.000,00 KM
3.	Subjekti koji označe, obilježja i natpisne ističu na atraktivan način i na velikim površinama, a to su pravne i fizičke osobe iz oblasti proizvodnje duhana i alkoholnih pića, iz oblasti poštanskih usluga, iz oblasti mikrokreditnih organizacija i brokerских kuća, tržnice i pijace, u oblasti ugostiteljstva – hoteli i moteli	1.200,00 KM	700,00 KM

	ajnim mjestima, oblasti ugostiteljstva pansioni, barovi i restorani, oblasti ugostiteljstva, aščinice, čevabdžinice te objekti u kojima se toče alkoholna i bezalkoholna pića, knjigovodstvene usluge (birski i slično)	400,00 KM	ngo, sportska prognoza, sportska kladionica, itd.)
7.	Subjekti koji označe, obilježja i natpise ne ističu na manjim površinama i na način koji nije atraktivni, a to su pravne i fizičke osobe iz oblasti ugostiteljstva – bosanske kafane i ostali objekti u kojima se ne toče alkoholna pića, samostalne zanatske radnje i iz ostalih nespomenutih oblasti	120,00 KM	2. Subjekti koji označe, obilježja i natpise ističu na atraktivni način i/ili na izuzetno velikim površinama, a to su pravne i fizičke osobe iz oblasti osiguranja i reosiguranja (osiguravajuća društva), iz oblasti proizvodnje i distribucije električne energije, tržni centri i hipermarketi
			2.000,00 KM
			3. Subjekti koji označe, obilježja i natpise ističu na atraktivni način na velikim površinama, a to su pravne i fizičke osobe iz oblasti proizvodnje duhana i alkoholnih pića, iz oblasti poštanskih usluga, iz oblasti mikrokreditnih organizacija i brokerskih kuća, tržnice i pijace, u oblasti ugostiteljstva – hoteli i moteli
			1.000,00 KM
			4. Subjekti koji označe, obilježja i natpise ističu na atraktivni način i na manjim površinama, a to su pravne i fizičke osobe u oblasti pružanja tehničkih usluga – tehnički servisi, u odvjetničkoj djelatnosti, u notarskoj djelatnosti, u oblasti privatne zdravstvene zaštite i privatne ljekarne
			800,00 KM
			5. Subjekti koji označe, obilježja i natpise ističu na manje atraktivni način i / ili na manjim površinama, a to su pravne i fizičke osobe iz oblasti distribucije nafte i naftnih derivata, oblasti telekomunikacija, iz oblasti bankarstva, iz oblasti igara na sreću (kazino, lutrija, loto, tombola, bi-
		3.000,00 KM	

OSTALE ZONE

OSTALE ZONE su sve zone izuzev I zone utvrđene općinskim odlukama o određivanju gradskog građevinskog i ostalog zemljišta i zoniranju

R.	O p i s	IZNOS TAKSE
B.	1. Subjekti koji označe, obilježja i natpise ističu na izuzetno atraktivni način te na izuzetno velikim površinama, a to su pravne i fizičke osobe iz oblasti distribucije nafte i naftnih derivata, oblasti telekomunikacija, iz oblasti bankarstva, iz oblasti igara na sreću (kazino, lutrija, loto, tombola, bi-	3.000,00 KM

<p>ke osobe iz oblasti proizvodnje bezalkoholnih pića, oblasti proizvodnje električne energije u mini elektranama, oblasti industrijske proizvodnje koja nije obuhvaćena drugim točkama, iz oblasti građevinske djelatnosti, iz oblasti međunarodnog transporta roba i usluga, iz oblasti ostalog prijevoza robe i putnika, iz oblasti vanjske trgovine, u oblasti zdravstvene zaštite životinja</p> <p>6. Subjekti koji označe, obilježja i natpise ističu na manje atraktivan način i na manjim površinama, a to su pravne i fizičke osobe iz oblasti trgovine koju obavlja pravna osoba u poslovnim jedinicama, drugim objektima, te i oblasti trgovine koja se obavlja na ostalim prodajnim mjestima, oblasti ugostiteljstva pansioni, barovi i restorani, oblasti ugostiteljstva, aščinice, čevabdžinice te objekti u kojima se toče alkoholna i bezalkoholna pića, knjigovodstvene usluge (birni i slično)</p> <p>7. Subjekti koji označe, obilježja i natpise ne ističu na manjim površinama i na način koji nije atraktivan, a to su pravne i fizičke osobe iz oblasti ugostiteljstva – bosanske kafane i ostali objekti u</p>	<p>7. kojima se ne toče alkoholna pića, samostalne zanatske radnje i iz ostalih nespomenutih oblasti 100,00 KM.“</p>
<p>700,00 KM</p> <p>300,00 KM</p>	<p>Članak 2.</p> <p>U poglavljiju VI – Tarifa komunalni pristojbi u članku 21. Tarifni broj 1. iza stavka (5) se dodaju stavci (6) i (7), koji glase:</p> <p>„Subjekti iz točke 6. stavka (1) ovog Tarifnog broja, a to su pravne i fizičke osobe iz oblasti trgovine koju obavlja pravna osoba u poslovnim jedinicama, drugim objektima, te iz oblasti trgovine koja se obavlja na ostalim prodajnim mjestima, oblasti ugostiteljstva pansioni, barovi i restorani, oblasti ugostiteljstva, aščinice, čevabdžinice, te objekti u kojima se toče alkoholna i bezalkoholna pića, knjigovodstvene usluge (birovi i slično), ukoliko označe, obilježja i natpise ističu na površinama manjim od 3m² plaćaju 50% komunalne pristojbe predviđene u točki 6. stavak (1) ovog Tarifnog broja.</p> <p>Subjekti iz točke 7. ovog Tarifnog broja, a to su pravne i fizičke osobe iz oblasti ugostiteljstva – bosanske kafane i ostali objekti u kojima se ne toče alkoholna pića, samostalne zanatske radnje i iz ostalih nespomenutih oblasti ukoliko označe, obilježja i natpise ističu na površinama manjim od 3m² plaćaju 50%</p>

komunalne pristojbe predviđene u točki 6. stavak (1) ovog Tarifnog broja.“

5. Sudska praksa Ustavnog suda Federacije

1. Presuda Ustavnog suda Federacije broj: U-55/13 od 01.04.2013. godine („Službene novine Federacije BiH“, broj: 31/14);
2. Presuda Ustavnog suda Federacije broj: U-26/16 od 22.03.2016. godine („Službene novine Federacije BiH“, broj: 38/17);
3. Presuda Ustavnog suda Federacije broj: U- 62/17 od 14.3.2018. godine („Službene novine Federacije BiH“, broj: 36/18) i dr.

6. Činjenično stanje i stav Ustavnog suda Federacije

Ustavni sud Federacije je utvrdio da u konkretnom predmetu nema činjeničnih pitanja koja bi bilo potrebno neposredno razjasniti na javnoj raspravi, pa je sukladno s člankom 25. Poslovnika Ustavnog suda Federacije Bosne i Hercegovine, održao sjednicu bez javne rasprave, na kojoj je razmotrio navode iz zahtjeva, odgovora na zahtjev, relevantne ustavne i zakonske odredbe, te, sukladno s u više navrata utvrđenom i objavljenom ustavnosudskom praksom, odlučio kao u izreci.

Skupština Bosansko-podrinjskog kantona Goražde je ovlaštena donositi propise o uvođenju naknada i pristojbi na svome području. Podnositelj zahtjeva je ovlašten da pokrene postupak pred Ustavnim sdom Federacije za utvrđivanje ustavnosti kantonalnog zakona. Zakon o komunalnim pristojbama Bosansko-podrinjskog kantona Goražde u

dijelu koji se odnosi na utvrđivanje visine pristojbe na istaknutu tvrtku ili natpis je već bio predmet ocjene ustavnosti i presudom ovog suda broj U-55/13 od 1. aprila 2014. godine koja je objavljena u „Službenim novinama Federacije BiH“, broj: 31/14 je utvrđena neustavnost odredbe članka 21. Tarifni broj 1. stavak 1. tog zakona, pri čemu je djelatnost obveznika bila kriterij za propisivanje različitih visina pristojbe. Ista odredba je zatim u dva navrata izmijenjena i to na način da je, osim ponovo uvedenog kriterija djelatnosti, propisan kumulativno i kriterij zone (prva i ostale), zatim kriterij o stupnju atraktivnosti natpisa i konačno površine (do 3m² ili preko 3m²).

Analizirajući Osporenu odredbu Zakona, Ustavni sud Federacije je utvrdio da visina godišnje komunalne pristojbe, za svaku istaknutu tvrtku, oznaku, obilježje ili natpis na poslovnim i drugim prostorijama, objektima i slično, kojim se označava da određena pravna ili fizička osoba obavlja registriranu djelatnost ili zanimanje, a isticanje natpisa ili tvrtke je zakonska obveza, i nadalje u pretežnom, najvećem dijelu ovisi od vrste djelatnosti što je već ocijenjeno kao neustavno, a ne od drugih objektiviziranih kriterija. Vrsta djelatnosti koju obavlja obveznik ne može biti niti isključivi (kao što je bila u naprijed citiranoj presudi), a niti pretežni ili uopće kriterij za utvrđivanje visine pristojbi po ovom osnovu, što je, ponavljamo, utvrđeni ustavnosudski stav objavljen u brojnim presudama ovog suda. Naime, taj kriterij se suštinski bazira na pretpostavljenoj finansijskoj moći obveznika i njegovom profitu, što je pak egzaktan podatak koji se kroz postupak oporezivanja utvrđuje za svakog obveznika ponaosob. Visina pri-

stojbe na postavljanje natpisa ili tvrtke se, bazirano pretežno na ovom kriteriju djelatnosti, ali i dijelom na potpuno neodredivom i neobjektiviziranom kriteriju „atraktivnosti”, u Osporenoj odredbi Zakona propisuje u bitno različitim iznosima, te se kao takva ne može prihvati, jer povrjeđuje pravo na jednakost zagarantirano svim osobama na teritoriji Federacije Bosne i Hercegovine.

Ustavni sud Federacije smatra da nije nužno da ponovo obrazlaže dugo-godišnji, u više navrata utvrđeni i objavljeni stav relevantan i za rješavanje ovog predmeta, već upućuje zakonodavca na obrazloženja presuda koje su javno objavljene i time i dostupne, a odnose se na pitanje utvrđivanja kriterija za propisivanje visine pristojbi na tvrtku ili natis. Samo dio bogate ustavnosudske prakse u ovom segmentu spomenut je u točki 6. ove presude.

U odnosu na dio zahtjeva koji se odnosi na ocjenu ustavnosti Osporene odredbe Odluke, Ustavni sud Federacije je utvrdio da podnositelj zahtjeva nije ovlašten da podnese zahtjev za ocjenu ustavnosti predloženog ili usvojenog propisa općinske vlasti, te je u točki 2. Izreke presude u tom dijelu zahtjev odbacio. No, podsjećamo na posljedice neustavnosti utvrđene u točki 1. izreke presude i u odnosu na Osporenju odredbu Odluke, jer je zakonski temelj za njeno donošenje sadržan, između ostalog, u odredbi članka 3. Zakona o komunalnim pristojbama Bosansko-podrinjskog kantona Goražde, a stavovi iz ove presude su relevantni i u odnosu na zakonodavnu aktivnost lokalne samouprave u toj oblasti.

Ovu presudu Ustavni sud Federacije donio je jednoglasno u sastavu: Aleksandra Martinović, predsjednica Suda, Vesna Budimir, Mirjana Čučković, prof. dr. Edin Muminović i dr. sc. Kata Senjak, suci Suda.

Broj:U-15/18 Predsjednica
07.05.2019.godine Ustavnog suda Federacije
S a r a j e v o Bosne i Hercegovine
Aleksandra Martinović,v.r.

292

Уставни суд Федерације Босне и Херцеговине, одлучујући о захтјеву једне трећине посланика у Скупштини Босанско-подрињског кантона Горажде за утврђивање уставности члана 21. Тарифни број 1. став 1. Закона о комуналним таксама Босанско-подрињског кантона Горажде и члана 4. Тарифни број 1. став 1. Одлуке о висини комуналних такса, на основу члана IV.Ц.3.10.(2) б) Устава Федерације Босне и Херцеговине, на сједници Суда без јавне расправе, одржаној дана 7.5.2019. године, донио је:

ПРЕСУДЫ

1. Утврђује се да одредба члана 21. Тарифни број 1. став 1. Закона о комуналним таксама Босанско-подрињског кантона Горажде („Службене новине Босанско-подрињског кантона Горажде“, бр.: 16/11, 15/14 и 05/17), није у складу са Уставом Федерације Босне и Херцеговине.
 2. Одбације се захтјев за оцјену уставности одредбе члана 4. Тарифни број 1. став 1. Одлуке о висини комуналних такса („Службене новине Општине Горажде“, број: 9/15),

- јер подносилац захтјева није овлашћен за подношење захтјева.
3. Пресуду објавити у „Службеним новинама Босанско-подрињског кантоне Горажде“ и „Службеним новинама Града Горажде“.

О б р а з л о ж е њ е

1. Подносилац захтјева и предмет захтјева

Једна трећина посланика у Скупштини Босанско-подрињског кантоне Горажде (у даљем тексту: подносилац захтјева) поднијели су 18.05. 2018. године, Уставном суду Федерације Босне и Херцеговине (у даљем тексту: Уставни суд Федерације) захтјев за утврђивање уставности одредба члана 21. Тарифни број 1. став 1. Закона о комуналним таксама Босанско-подрињског кантоне Горажде (у даљем тексту: Оспорена одредба Закона) и члана 4. Тарифни број 1. став 1. Одлуке о висини комуналних такса Општине Горажде (у даљем тексту: Оспорена одредба Одлуке).

2. Битни наводи захтјева

Подносилац захтјева наводи да Оспорена одредба Закона и Оспорена одредба Одлуке нису у складу са чланом II.A.2.(1)ц) Устава Федерације Босне и Херцеговине, којим је прописано да сва лица на територији Федерације Босне и Херцеговине, уживају право на једнакост пред законом, јер је висина комуналне таксе на истакнуту фирмку одређена у битно различитим износима на основу дјелатности која није објективан критериј који би оправдао различито утврђене изн-

осе такси. Мада је прописан и критериј пословне зоне, то није утицало да тарифа буде објективна. Уведена је формулатија натпис на „изузетно атрактиван начин, на изузетно великим површинама, на атрактиван начин и на мањим површинама“ и сл. Унапријед и паушално се одређује које су то дјелатности које имају такве натписе без увида у стварне натписе односно истакнуте фирмке, те се тако игром ријечи покушава избећи примјена уставног права на једнакост пред законом и врши се дискриминација одређених дјелатности.

Подносилац захтјева сматра да комунална такса на истакнуту фирмку мора бити једнака за све обавезнике без обзира на врсту дјелатности којом се фирмка бави и без обзира на величину обавезника, односно на финансијску способност и профит који субјект остварује. Висина може оvisити о мјесту где се фирмка односно табла истиче, о зонама града и величини табле, а никако се не може одређивати на начин како је прописано. Тиме се према наводима из захтјева крше одредбе члана II.A.2.(1) ц) и к) Устава Федерације Босне и Херцеговине.

Подносилац захтјева предлаже да Уставни суд Федерације на основу члана IV.Ц.3.(2) б) Устава Федерације Босне и Херцеговине, донесе пресуду којом ће изрећи да Оспорена одредба Закона и Оспорена одредба Одлуке нису у складу са Уставом Федерације Босне и Херцеговине.

3. Битни наводи одговора на захтјев

У складу са чланом 16. Закона

о поступку пред Уставним судом Федерације Босне и Херцеговине („Службене новине Федерације БиХ“, број: 6/95 и 37/03) Уставни суд Федерације је актом број: У-15/18 од 29.05.2018. године, затражио од Скупштине Босанско-подрињског кантона Горажде, да достави одговор на наводе подносиоца захтјева. Такођер, Уставни суд Федерације је актом број: У-15/18 од 21.09.2018. године, затражио од Градског вijeћа Града Горажде да достави одговор на наводе подносиоца захтјева.

Скупштина Босанско-подрињског кантона Горажде није доставила тражени одговор.

Градско Вijeћа Града Горажде је поднеском број:01-05-2-3910 од 23. 10.2018. године, доставило одговор, у којему је наведено да се у члану IV.Ц.3.(2) д) Устава Федерације Босне и Херцеговине, не спомиње једна трећина посланика у Скупштине кантона те да једна трећина посланика у Скупштини Босанско-подрињског кантона Горажде, није овлашћена да поднесе захтјев за оцјену уставности прописа Градског, односно Општинског вijeћа.

4. Релевантно право

А) Устав Федерације Босне и Херцеговине

Члан II.A.2.(1) ц)

Федерација ће осигурати примјену највишег нивоа међународно признатих права и слобода утврђених у документима наведеним у Анексу овог устава. Посебно:

(1) Сва лица на територији Федерације уживају права на:

ц) једнакост пред законом.

Члан IV.Ц.3 10.(2) б) и д)

Уставни суд:

б) На захтјев Премијера, кантона или једне трећине посланика у законодавном тијелу кантона, утврдит ће да ли су устав кантона и аманџман на устав, предложени закон или закон кога је усвојило то законодавно тијело, у складу са овим уставом;

д) на захтјев премијера, или кантона, утврђује да ли неки предложени или усвојени пропис које је донијело неко тијело кантоналне, градске или општинске власти у складу са овим уставом.

Б) Закон о припадности јавних прихода у Федерацији Босне и Херцеговине („Службене новине Федерације БиХ“, број: 22/06, 43/08, 22/09, 35/14 и 94/15)

Члан 10. став 1.

Кантонима поред удјела у расподјели прихода из члана 6. овог Закона, припадају и други јавни приходи, како слиједи:

ц) накнаде и таксе у складу са кантоналним прописима.

Члан 13. став 1. тачка ц) и став 4.

Поред удјела у расподјели прихода из члана 6. овог Закона, једини-

цама локалне самоуправе припадају и други јавни приходи, како слиједи:

- ц) накнаде и таксе у складу са прописима јединице локалне самоуправе.

Општинска вијећа доносе прописе којима се утврђује висина накнада по основи коришћења и уређења земљишта, као и висина других накнада, новчаних казни и такса у њиховој надлежности.

Ц) Закон о принципима локалне самоуправе у Федерацији Босне и Херцеговине („Службене новине Федерације БиХ“, број: 49/06 и 51/09)

Члан 13. став 1. и 2. алинеја 4.

Орган одлучивања јединице локалне самоуправе је општинско вијеће у општини и градско вијеће у gradu (у даљем тексту: вијеће).

Вијеће у оквиру својих надлежности:

- доноси прописе о порезима, таксама, накнадама и доприносима јединице локалне самоуправе у складу са законом.

Д) Закон о поступку пред Уставним судом Федерације Босне и Херцеговине („Службене новине Федерације БиХ“, бр.: 6/95 и 37/03)

Члан 26. став 1.

Уставни суд на сједници без расправе одлучује о одбацувању захтјева кад није надлежан за одлучивање

о захтјеву, кад подносилац захтјева није овлашћен за покретање поступка, кад захтјев није поднесен у законом предвиђеном року, кад је Уставни суд о тој ствари већ одлучио или кад не постоје друге процесне претпоставке за одлучивање о суштини ствари.

Члан 41.

Од дана објављивања пресуде Уставног суда у "Службеним новинама Федерације БиХ", којом је утврђено да закон или други пропис органа федералне, кантоналне или општинске власти, који је ступио на снагу није у складу са Уставом, неће се примјењивати ни пропис донесен за његово провођење.

Е) Пословник Уставног суда Федерације Босне и Херцеговине („Службене новине Федерације БиХ“, број: 40/10 и 18/16)

Члан 25.

Јавна расправа заказује се када је потребно непосредно расправити односно разјаснити питање значајно за доношење одлуке.

О потреби одржавања јавне расправе одлучује Суд.

Члан 41. став 1.

Рјешење о одбацувању захтјева

Кад Суд на сједници без јавне расправе доноси рјешење о одбацувању захтјева придржават ће се разлога наведених у члану 26. став 1. Закона и рјешење, заснивати на само једном разлогу, уколико Суд не одлучи дру-

гачије.

**Ф) Закон о комуналним таксама
Босанско-подрињског кантона
Горажде („Службене новине Босанско-подрињског кантона Горажде“, број: 16/11, 15/14 и 5/17)**

Члан 21. Тарифни број 1. став 1.
(Оспорене одредбе Закона)

Тарифни број 1.

„За сваку истакнуту фирму, ознаку, обиљежје или натпис на пословним и другим просторијама, објектима и слично, којим се означава да одређено правно или физичко лице обавља регистровану дјелатност или занимање зависно од локације и начина истицања, плаћа се у општинама са подручја Босанско-подрињског кантона Горажде годишња такса како слиједи:

I ЗОНА

I ЗОНА се одређује границама I зоне утврђене општинским одлукама о одређивању градског грађевинског и осталог земљишта и зонирању.

P.	Опис	ИЗНОС ТАКСЕ
B.	1. Субјекти који ознаке, обиљежја и натписе истичу на изузетно атрактиван начин те на изузетно великом површинама, а то су правна и физичка лица из области дистрибуције нафте и нафтних деривата, области елекомуника-	

ција, из области банкарства, из области игара на срећу (касино, лутрија, лото, томбола, бинго, спортска прогноза, спортска кладионица, итд.)

3.600,00 КМ

2. Субјекти који ознаке, обиљежја и натписе истичу на атрактиван начин и/или на изузетно великим површинама, а то су правна и физичка лица из области осигурања и реосигурања (осигуравајућа друштва), из области производње и дистрибуције електричне енергије, тржни центри и хипермаркети

2.400,00 КМ

3. Субјекти који ознаке, обиљежја и натписе истичу на атрактиван начин и на великим површинама, а то су правна и физичка лица из области производње духовна и алкохолних пића, из области поштанских услуга, из области микрокредитних организација и брокерских кућа, тржиште и пијаце, у области угоститељства – хотели и мотели

1.200,00 КМ

4. Субјекти који ознаке, обиљежја и натписе истичу на атрактиван начин и на великим површинама, а то су правна и физичка лица у области пружања техничких услуга – технички

	сервиси, у адвокатској дјелатности, у нотарској дјелатности, у области приватне здравствене заштите и приватне апотеке	1.000,00 KM	пансиони, барови и ресторани, области угоститељства, ашчинице, ћевабџинице те објекти у којима се тиче алкохолна и безалкохолна пића, књиговодствене услуге (бирои и слично)	400,00 KM	
5.	Субјекти који ознаке, обиљежја и натписе истичу на мање атрактиван начин и/или на мањим површинама, а то су правна и физичка лица из области производње безалкохолних пића, области производње електричне енергије у мини електранама, области индустријске производње која није обухваћена другим тачкама, из области грађевинске дјелатности, из области међународног транспорта роба и услуга, из области осталог превоза робе и путника, из области вањске трговине, у области здравствене заштите животиња	700,00 KM	7.	Субјекти који ознаке, обиљежја и натписе не истичу на мањим површинама и на начин који није атрактиван, а то су правна и физичка лица из области угоститељства – босанске кафане и остали објекти у којима се не тиче алкохолна пића, самосталне занатске радње и из осталих непоменутих области	120,00 KM
6.	Субјекти који ознаке, обиљежја и натписе истичу на мање атрактиван начин и на мањим површинама, а то су правна и физичка лица из области трговине коју обавља правно лице у пословним јединицама, другим објектима, те из области трговине која се обавља на осталим продајним мјестима, области угоститељства				

ОСТАЛЕ ЗОНЕ

ОСТАЛЕ ЗОНЕ су све зоне изузев I зоне утврђене општинским одлукама о одређивању градског грађевинског и осталог земљишта и зонирању

Р.	О п и с	ИЗНОС ТАКСЕ
Б.	1. Субјекти који ознаке, обиљежја и натписе истичу на изузетно атрактиван начин те на изузетно великим површинама, а то су правна и физичка лица из области дистрибуције нафте и нафтних деривата,	

	области телекомуникација, из области банкарства, из области игара на срећу (касино, лутрија, лото, томбола, бинго, спортска прогноза, спортска кладионица, итд.)	3.000,00 KM	их услуга – технички сервиси, у адвокатској дјелатности, у нотарској дјелатности, у области приватне здравствене заштите и приватне апотеке	800,00 KM
2.	Субјекти који ознаке, обиљежја и натписе истичу на атрактиван начин и/или на изузетно великим површинама, а то су правна и физичка лица из области осигурања и реосигурања (осигуравајућа друштва), из области производње и дистрибуције електричне енергије, тржни центри и хипермаркети	2.000,00 KM	5. Субјекти који ознаке, обиљежја и натписе истичу на мање атрактиван начин и/или на мањим површинама, а то су правна и физичка лица из области производње безалкохолних пића, области производње електричне енергије у мини електранама, области индустријске производње која није обухваћена другим тачкама, из области грађевинске дјелатности, из области међународног транспорта роба и услуга, из области осталог превоза робе и путника, из области вањске трговине, у области здравствене заштите животиња	700,00 KM
3.	Субјекти који ознаке, обиљежја и натписе истичу на велиkim површинама, а то су правна и физичка лица из области производње духрана и алкохолних пића, из области поштанских услуга, из области микрокредитних организација и брокерских кућа, тржнице и пијаце, у области угоститељства – хотели и мотели	1.000,00 KM	6. Субјекти који ознаке, обиљежја и натписе истичу на мање атрактиван начин и на мањим површинама, а то су правна и физичка лица из области трговине коју обавља правно лице у пословним јединицама, другим објектима, те и области трговине која се обавља на осталим продајним мјестима,	
4.	Субјекти који ознаке, обиљежја и натписе истичу на атрактиван начин и на мањим површинама, а то су правна и физичка лица у области пружања техничк-			

области угоститељства пансиони, барови и ресторани, области угоститељства, ашчинице, ћевабџинице те објекти у којима се тиче алкохолна и безалкохолна пића, књиговодствене услуге (бирои и слично)	300,00 KM
7. Субјекти који ознаке, обиљежја и натписе не истичу на мањим површинама и на начин који није атрактиван, а то су правна и физичка лица из области угоститељства – босанске кафане и остали објекти у којима се не тиче алкохолна пића, самосталне занатске радње и из осталих непоменутих области	100,00 KM.“

**Г. Закон о изменама и допунама
Закона о комуналним таксама Босанско-подрињског кантона Горажде („Службене новине Босанско-подрињског кантона Горажде“, број: 5/17)**

Члан 2.

У поглављу VI – Тарифа комунални такси у члану 21. Тарифни број 1. иза става (5) се додају ставови (6) и (7), који гласе:

„Субјекти из тачке 6. става (1) овог Тарифног броја, а то су правна и физичка лица из области трговине коју обавља правно лице у пословним јединицама, другим објектима, те из области трговине која се обавља на

осталим продајним мјестима, области угоститељства пансиони, барови и ресторани, области угоститељства, ашчинице, ћевабџинице, те објекти у којима се тиче алкохолна и безалкохолна пића, књиговодствене услуге (бирои и слично), уколико ознаке, обиљежја и натписе истичу на површинама мањим од $3m^2$ плаћају 50% комуналне таксе предвиђене у тачки 6. став (1) овог Тарифног броја.

Субјекти из тачке 7. овог Тарифног броја, а то су правна и физичка лица из области угоститељства – босанске кафане и остали објекти у којима се не тиче алкохолна пића, самосталне занатске радње и из осталих непоменутих области уколико ознаке, обиљежја и натписе истичу на површинама мањим од $3m^2$ плаћају 50% комуналне таксе предвиђене у тачки 6. став (1) овог Тарифног броја.“

5. Судска пракса Уставног суда Федерације

- Пресуда Уставног суда Федерације број: У-55/13 од 01.04.2013. године („Службене новине Федерације БиХ“, број: 31/14);
- Пресуда Уставног суда Федерације број: У-26/16 од 22.03.2016. године („Службене новине Федерације БиХ“, број: 38/17);
- Пресуда Уставног суда Федерације број: У-62/17 од 14.3.2018. године („Службене новине Федерације БиХ“, број: 36/18) и др.

6. Чињенично стање и став Уставног суда Федерације

Уставни суд Федерације је утв-

рдио да у конкретном предмету нема чињеничних питања која би било потребно непосредно разјаснити на јавној расправи, па је у складу са чланом 25. Пословника Уставног суда Федерације Босне и Херцеговине, одржао сједницу без јавне расправе, на којој је размотрои наводе из захтјева, одговора на захтјев, релевантне уставне и законске одредбе, те, у складу са увише наврата утврђеном и објављеном уставносудском праксом, одлучио као у изреци.

Скупштина Босанско-подрињског кантона Горажде је овлаштена доносити прописе о увођењу накнада и такса на своме подручју. Подносилац захтјева је овлашћен да покрене поступак пред Уставним судом Федерације за утврђивање уставности кантоналног закона. Закон о комуналним таксама Босанско-подрињског кантона Горажде у дијелу који се односи на утврђивање висине таксе на истакнуту фирмку или натпис је већ био предмет оцјене уставности и пресудом овог суда број:У-55/13 од 1. априла 2014. године која је објављена у „Службеним новинама Федерације БиХ“, број: 31/14 је утврђена неуставност одредбе члана 21. Тарифни број 1. став 1. тог закона, при чему је дјелатност обавезника критериј за прописивање различитих висина таксе. Иста одредба је затим у два наврата измијењена и то на начин да је, осим поново уведеног критерија дјелатности, прописан кумулативно и критериј зоне (прва и остале), затим критериј о степену атрактивности натписа и коначно површине (до 3m² или преко 3m²).

Анализирајући Оспорену одредбу Закона, Уставни суд Федерације је утврдио да висина годишње комуналне таксе, за сваку истакнуту фирмку, ознаку, обиљежје или натпис на пословним и другим просторијама, објектима и слично, којим се означава да одређено правно или физичко лице обавља регистровану дјелатност или занимање, а истицање натписа или фирме је законска обавеза, и надаље у претежном, највећем дијелу зависи од врсте дјелатности што је већ оцијењено као неуставно, а не од других објективизираних критерија. Врста дјелатности коју обавља обавезник не може бити нити искључиви (као што је била у напријед цитираној пресуди), а нити претежни или уопште критериј за утврђивање висине таксе по овом основу, што је, понављамо, утврђени уставносудски став објављен у бројним пресудама овог суда. Наиме, тај критериј се суштински базира на претпостављеној финансијској моћи обавезника и његовом профиту, што је пак егзактан подatak који се кроз поступак опорезивања утврђује за сваког обавезника појединачно. Висина таксе на постављање натписа или фирме се, базирано претежно на овом критерију дјелатности, али и дијелом на потпуно неодредивом и необјективизираном критерију „атрактивности“, у Оспореној одредби Закона прописује у битно различитим износима, те се као таква не може прихватити, јер повређује право на једнакост загарантовано свим лицима на територији Федерације Босне и Херцеговине.

Уставни суд Федерације сматра да није нужно да поново образла-

же дугогодишњи, у више наврата утврђени и објављени став релевантан и за рјешавање овог предмета, већ упућује законодавца на образложение пресуда које су јавно објављене и тиме и доступне, а односе се на питање утврђивања критерија за прописивање висине такси на фирму или натпис. Само дио богате уставносудске праксе у овом сегменту споменут је у тачки 6. ове пресуде.

У односу на дио захтјева који се односи на оцјену уставности Оспорене одредбе Одлуке, Уставни суд Федерације је утврдио да подносилац захтјева није овлашћен да поднесе захтјев за оцјену уставности предложеног или усвојеног прописа општинске власти, те је у тачки 2. изреке пресуде у том дијелу захтјев одбацио. Но, подсећамо на посљедице неуставности утврђене у тачки 1. изреке пресуде и у односу на Оспорену одредбу Одлуке, јер је законски основ за њено доношење садржан, између осталог, у одредби члана 3. Закона о комуналним таксама Босанско-подрињског кантон-на Горажде, а ставови из ове пресуде су релевантни и у односу на законодавну активност локалне самоуправе у тој области.

Ову пресуду Уставни суд Федерације донио је једногласно у саставу: Александра Мартиновић, предсједница Суда, Весна Будимир, Мирјана Чучковић, проф. др Един Муминовић и др сц. Ката Сењак, судије Суда.

Број:У-15/18 Предсједница
7.5.2019.године Уставног суда Федерације
С а р а ј е в о Босне и Херцеговине
Александра Мартиновић,с.р.

293

**BOSNA I HERCEGOVINA
FEDERACIJA BOSNE I HERCEGOVINE
BOSANSKO PODRINJSKI KANTON GORAŽDE
Ministarstvo privrede**

**STRATEGIJA RAZVOJA POLJOPRIVREDE
BOSANSKO PODRINJSKOG KANTONA GORAŽDE
(2019 – 2023)**

Goražde, 2019. godina

UČESNICI U IZRADI STRATEGIJE

Rukovodilac dokumenta - strategije:

Prof. dr. Nezir Tanović

Koordinatori:

Dr. Omer Kurtović

Dr. Esad Bukalo

Stručni tim:

Prof. dr. Nezir Tanović

Dr. Omer Kurtović

Dr. Esad Bukalo

Dr. Ahmedin Salčinović

Mr. Damir Behlulović

Ermina Bešlija, dipl. inž.polj.

Rasim Sijarčić, dipl. inž. Polj.

Mr. Elfad Mašala

Mr. Mirsad Hubanić

Gosp. Rehad Deljo, dipl. inž.

Fadil Salković, dipl. inž. polj.

Hamdo Selimbegović, dipl. inž.

Gosp. Mesud Mujazinović

Konsultantske organizacije:

Federalni zavod za poljoprivredu Sarajevo

Federalni zavod za agropedologiju Sarajevo

Federalno ministarstvo poljoprivrede, vodoprivrede i šumarstva

Ministarstvo privrede BPK Goražde.

Privredna komora BPK Goražde

Zavod za zapošljavanje BPK Goražde.

Udruženja poljoprivrede BPK Goražde

Stručne službe općina: Foča u FBiH; Pale u FBiH i Grada Goražda.

Veterinarska služba BPK Goražde.

Poljoprivredni proizvođači BPK Goražde.

SADRŽAJ

1. UVOD	1
2. VIZIJA - ZADACI I METODOLOGIJA	3
2.1. Vizija razvoja	3
2.2 Polazišta i scenarijske analize	3
2.3. Ciljevi – strateška opredjeljenja	4
2.4. Metodologija izrade strategije	5
2.5. Zadaci u sektoru poljoprivrede	6
3.PRIVREDNI PROSTORNI I AGROEKOLOŠKI ASPEKTI	7
3.1. Privredni aspekti	7
3.2. Prostorni položaj	7
3.3. Reljef, geografske karakteristike	7
3.4. Klima kao agroekološki faktor	9
3.5.Hidrografija BPK Goražde	11
3.6. Pedogenetske karakteristike – zemljište	12
3.6.1. Površine i kategorije zemljišta	12
3.6.2. Bonitetne kategorije i tipovi zemljišta	13
3.7 Šumska zemljišta	17
4. STARTNA POZICIJA - SEKTOR POLJOPRIVREDE	18
4.1. Osrv na ekonomski aspekti poljoprivrede BPK Goražde	18
4.2. Poljoprivredna domaćinstva	18
4.3. Osrv na biljnu i animalnu proizvodnju	19
4.3.1. Biljna proizvodnja	19
4.3.1.1. Proizvodnja žitarica	19
4.3.1.2. Proizvodnja povrća	20
4.3.1.3. Proizvodnja krmnoq bilja	21
4.3.1.4. Voćarska proizvodnja	22
4.3.1.5. Nedrvni šumski proizvodi (Ljekovito bilje i gljive)	23
4.3.1.6. Organska proizvodnja hrane	24
4.3.2 Stočarska proizvodnja	24
4.3.2.1 Govedarstvo	25
4.3.2.2. Ovčarstvo	25
4.3.2.3. Kozarstvo	26
4.3.2.4. Peradarstvo	26
4.3.2.5. Pčelarstvo	27
4.3.2.6. Proizvodnja ribe	28
4.4. Bilans proizvodnje i potrošnje hrane u BPK Goražde	28
4.5. Ruralni razvoj	29
4.6. Turizam	30
4.6.1. Agroturizam	30
4.6.2. Aspekti privrednog turizma	31
5. SWOT ANALIZA	33

6. INSTITUCIJE ZA PODRŠKU SEKTORU POLJOPRIVREDE	36
6.1. Podrška sektoru poljoprivrede	35
6.2. Stručna poljoprivredna služba BPK Goražde	36
6.3. Veterinarska služba	36
6.4. Zadruge i Udruženja poljoprivrednika	37
7. OGRANIČENJA ZA RAZVOJ AGRARA U BPK GORAŽDE	39
8. STRATEŠKI CILJEVI – PRIJEDLOZI – RJEŠENJA	40
9. IMPLEMENTACIJA STRATEGIJE I PRIORIT. PROJEKTI	47
10. STRATEŠKI RAZVOJNI PRAVCI – GRAD GORAŽDE	50
10.1. Opšta obilježja i okruženje	51
10.2. Opšte karakteristike grada Goražda	52
10.3. Strateška razvojna opredjeljenja po M. Zajednicama	62
10.4. Zaključna razmatranja	69
11. STRATEŠKI RAZVOJNI PRAVCI - FOČA U FBiH	70
11.1. Opšta obilježja	72
11.2. Opšte karakteristike – reljef, hidrografija, klima	73
11.3. Pretpostvke za razvoj sektora agrara općine Foča u FBiH	77
11.4. Pedogenetski faktori – zemljишte	77
11.5. Strateška opredjeljenja – prijedlozi rješenja	85
11.6. Zaključak	89
12. STRATEŠKI RAZVOJNI PRAVCI - PALE U FBiH	90
12.1. Opšta obilježja	92
12.2. Opšte karakteristike – reljef, hidrografija, klima	93
12.3. Pedogenetski faktori – zemljишte	97
12.4. Strateška opredjeljenja – prijedlozi rješenja	107
12.5. Zaključna razmatranja	107
13. PRILOZI	108

RIJEČ MINISTRA

U vremenu kada je sektor poljoprivrede na prostoru Bosansko-podrinjskog kantona Goražde u zaostajanju i stagnaciji i kada se otvaraju nove mogućnosti za progres, ovo je pravi trenutak da se izradi jasan konceptualni okvir za razvoj poljoprivrede i ruralnih područja BPK Goražde. Nadam se da će ova srednjoročna strategija razvoja poljoprivrede za period 2018-2022. god. biti polazna osnova za nova strateška opredjeljenja i razvojne korake u organizacionom, proizvodnom, institucionalnom i svim drugim aspektima. Uvjeren sam da će se postići konsenzus oko odabranog razvojnog koncepta u kome neće izostati ni komponenta ruralnog razvoja.

Strategija je namijenjena prvenstveno poljoprivrednim proizvođačima i prerađivačima, potencijalnim investitorima, stručnoj i naučnoj javnosti. Međutim, svjestan sam da je strategija i dio naše odgovornosti i želim vjerovati da će biti obavezujći podsjetnik za dosljednu implementaciju i nadzor nad monitoringom predloženih strateških opredjeljenja, programskih dokumenata, kreiranja budžeta, jačanja administrativnih kapaciteta i uopšte smjera budućeg poljoprivrednog razvoja.

Očekujem da će ovaj dokument sa ovako bogatim informacijama i prijedlozima pobuditi entuzijazam i odlučnost, posebno mlađih struktura stanovništva koji bi trebali biti nosioci održive, profitabilne i radno intenzivne proizvodnje i da će biti izuzetno bogat doprinos sektoru poljoprivrede. Nije upitno da je strategija podložna periodičnim izmjenama koje su uglavnom uslovljene procesima iz okruženja i potrebno je posmatrati kao primarni početak, prije svega, za vlastito unapređenje i osnovu za prilagođavanje i nove poljoprivredne trendove.

Ovom prilikom izražavam zahvalnost svima koji su na direktni ili indirektni način učestvovali u ovakovom obimnom i složenom dijelu posla i pomogli oblikovanju i konačnoj formi ovog dokumenta, koji će, siguran sam, biti važan impuls za novu fazu razvoja poljoprivrede BPK Goražde.

M I N I S T A R

1.UVOD

Izrada strategije razvoja poljoprivrede Bosansko – podrinjskog kantona Goražde (BPK Goražde) rađena je na inicijativu Ministarstva privrede BPK Goražde uz učešće relevantnih timova stručnjaka naučno – istraživačkih institucija FBiH (Federalnog zavoda za poljoprivredu, Federalnog zavoda za agropedologiju), poljoprivredne stručne službe BPK Goražde, općina i Grada Goražda, predstavnika proizvođača i prerađivača, različitih vladinih i nevladinih institucija. U izradi i oblikovanju strategije konsultovan je veći broj zvaničnih dokumenta i unijeti su bitni podaci, korisne konstatacije i prijedlozi. Na osnovu detaljnih sagledavanja (detaljan obilazak područja općina: Foča u FBiH, Pale u FBiH i Grada Goražda) i analiza prirodnih i postojećih potencijala, raspoloživih ljudskih resursa, dosadašnjih tokova razvoja, postojećih i predvidivih teškoća i problema, te procjene utjecaja okruženja, dobijena je jasna slika i spoznaja o mogućnostima i ograničenjima za revitalizaciju i progres sektora poljoprivrede.

Imajući u vidu povoljne agroekološke uslove i potencijale za razvoj poljoprivrede (na proizvodnom prostoru BPK Goražde), svakako i veliku apsorpcionu moć poljoprivrednih proizvoda, ovoj se djelatnosti u bližoj prošlosti trebala posvetiti značajnija pažnja. Poljoprivreda je na svim nivoima u BiH, prema tome i na prostoru BPK Goražde bila dugo vremena zapostavljena i uopšte marginalizirana.

U BPK Goražde na sceni je primarna uloga bila i danas ostala posvećena privrednim segmentima i transformacijama u užem i širem kontekstu, dok je poljoprivreda očekivano doprinijela ulozi i zadaći da nosi egzistencijalne efekte i da bude skoro jedini promotor života na selu. Međutim, razvoj poljoprivrede dugo vremena je ograničavan nedovoljnim finansijskim imputom na svim nivoima u BiH. Ne može se ni zanemariti činjenici da se na nivou FBiH dugo vremena vodila nekonistentna agrarna politika čije su refleksije doprinijele lošoj startnoj poziciji poljoprivrede i prehrabeno-prerađivačkom sektora na ukupnom prostoru FBiH, prema tome, i na području BPK Goražde. To je, između ostalog, rezultat sadašnje zabrinjavajuće loše startne pozicije i dominacije naturalne proizvodnje čiji će progres biti usporen prema robnoj – održivoj (komercijalnoj) proizvodnji. Činjenica je da nije značajnije stvorena klima kod proizvođača za veće investicije i kapitalna ulaganja, čime će revitalizacija poljoprivrede na ovom području biti usporena i nije očekivati, niti je moguć njen ubrzani razvoj na principu „žabljih skokova”, već strpljivom provedbom strateških prijedloga i opredjeljenja po principu „korak po korak”.

Saznanja i činjenice da su promjene prema sektoru poljoprivrede na svim nivoima u BiH, prema tome i u BPK Goražde neminovne, nužno je stvarati povoljniju klimu da se tim problemima odlučnije i aktivnije bave domaće institucije (ohrabrenja daje i usvojena strategija ruralnog razvoja na nivou BiH sa značajnim mogućnostima za razvoj agrara praćen većim finansijskim imputom). Strategija razvoja poljoprivrede BPK

Goražde, koncipirana je na način, principima i preporukama da postepeno izlazi iz okvira socijalnog amortizera i da se ozbiljno usmjerava prema strukturim promjenama, da se temelji na vlastitom resursu i održivim poduzrtničkim aktivnostima, svakako i konceptu postepenog uklapanja u europske principe. Dosadašnja strateška dokumenta vezana za oblast poljoprivrede, predlagala su uglavnom nerealne mjere za postizanje preambicioznih često i nerealnih ciljeva. Do realnih ciljeva i formule za progres dolazi se aktiviranjem resursa, realnim i održivim poduzetničkim inicijativama sa definisanim stručnim i organizacionim mjerama. Postavljeni strateški zadaci će se ostvariti samo ako se na realnim osnovama budu stvarali robni – održivi proizvođači, a svi drugi sa manjom – naturalnom proizvodnjom budu organizovani u sistem realne održive zadruge ili udruženja koje će biti „servis“ poljoprivrednicima, nikako društvo za rad pojedinačnog interesa. Ovaj strateški dokument namijenjen je, prije svega, Bosansko-podrinjskom kantonu Goražde, općinama u njegovom sastavu: Foča u FBiH, Pale u FBiH i Gradu Goraždu, kao obavezujući podsjetnik i uputstvo za provođenje zacrtanih ciljeva i zadataka, za koncipiranje budžeta, programskih dokumenata i sl. Svakako, strategija je namijenjena poljoprivrednim proizvođačima i prerađivačima, potencijalnim investitorima i stranim ulagačima, te stručnoj i naučnoj javnosti BPK Goražde.

Ukoliko se strateški prijedlozi budu ignorisali i ne pretvore u konkretne aktivnosti strategija razvoja poljoprivrede BPK Goražde će postati beživotna papirna tvorevina.

2. VIZIJA - ZADACI I METODOLOGIJA

2.1. Vizija razvoja

Sektor poljoprivrede BPK Goražde ima puno prostora i razloga za poboljšanje i progres, bez obzira na činjenicu da se u proteklom vremenu poljoprivreda na cjelokupnom prostoru Federacije BiH, prema tome i BPK Goražde, nalazila u fazi stagnacije i zaostajanja. Na to su utjecale razne okolnosti, uključujući i poljoprivrednu nekonzistentnu politiku na nivou FBiH. U ovakvim okolnostima domaću razvojnu viziju poljoprivrednog progresa potrebno je zasnivati na činjenicama da se iz sadašnje strukturne zakočenosti prilazi definisanim obaveznim i strateškim pravcima, koja se temelje na principima:

- poljoprivrednu proizvodnju temeljiti na raspoloživom resursu,
- jačati ekonomske konkurentnosti poljoprivrednika,
- proizvodne programe primarno usmjeravati na robnu – održivu proizvodnju,
- tehničko-tehnološkim modernijim unapređenjem,
- kvalitetom proizvoda tržišno konkurentnjim,
- strukturno je transformisati prema uvećanju proizvodnih jedinica,
- forsirati prerađivačke aspekte (kućna radinost, obrtna djelatnost i dr.),
- štititi interes poljoprivrednika i stvarati mu ambijent za upošljavanje u status obrtnika, ili drugog privrednog subjekta.

Poljoprivreda BPK Goražde u proteklo vrijeme se nalazila izvan navedenih tokova, pa su utoliko i veće poteškoće ali i obaveze da se sustigne propušteno.

REZIME – VIZIJA RAZVOJA

- Sektor poljoprivrede usmjeravati prema konkurentnoj, radno intenzivnoj, profitabilnoj proizvodnji.
- Stvarati uvjete da poljoprivredna qazdinstva budu robni proizvođači.
- Da se ruralno područje ubrzanije razvija.
- Da se primarna proizvodnja u što većem obimu veže za prehrambeno prerađivački sektor, ili da bude tržišno ugovorena.

2.2. Polazišta i scenarijske analize

Razvoj bilo koga privrednog sektora, prema tome i sektora poljoprivrede, zahtijeva teoretsko, ali i praktično sagledavanje i analizu, koja traži naučni pristup uz uvažavanje niza vanjskih i unutarnjih faktora uključujući ekonomske, socijalne i druge aspekte. Scenarijski pristup nema za cilj da pokaže šta će biti nakon određenog vremena, već da na bazi većeg broja ulaznih parametara ukaže na mogući razvoj situacije u poljoprivrednom sektoru BPK Goražde. U scenariju analize polazilo se od činjenice da velika odstupanja i promjene u poljoprivredi nisu moguća u kratkim vremenskim periodima. Za procjenu su uzimani statistički podaci, izuzev u slučajevima vlastite

procjene da ti podaci ne odgovaraju stvarnom stanju, podaci proizašli iz uvida ekspertnog tima za izradu strategije sa terena (obilazak i analiza općina: Foča u FBiH, Pale u FBiH i Grada Goražda). Držeći se iznesenog, strategija uvažava sve elemente ekonomske stvarnosti, kao što su aspekti proizvodnosti i tržišta, čuvanje okoliša i u uopšte polivalentan razvitak sela. Strateška opredjeljenja će se fokusirati na proizvode koji već postoje, proizvodnje koje obećavaju visoku robnost, te na gazdinstva koja su sposobna za tržišnu proizvodnju, ne zaboravljujući naturalnog proizvođača u organizovanom sistemu. Svoje postavljene ciljeve strategija treba postići pravilnim izborom između dva moguća scenarija:

- **da koristi sve raspoložive prirodne i druge resurse ili**
- **da se fokusira na onaj njihov dio kojeg će putem odgovarajućih projekata pretvoriti u sigurne isplative vrijednosti.**

Realan izbor priznaje kao ispravnu samo drugu mogućnost. To znači da će dio kapaciteta (zemljišta) BPK Goražde ostati izvan aktivnog tretmana i biti rezervisan za naredna bolja poljoprivredna vremena.

Optimistički scenarij

- Odlučnost za implementaciju većeg dijela strateških ciljeva.
- Ubrzano investiranje u ruralni razvoj (korištenje predpristupnih fondova).

Pesimistički scenarij

- Implementaciju strategije razvoja poljoprivrede BPK Goražde zanemariti, ignorisati, prepustiti za neka naredna vremena.
- Formalna poljoprivredna podrška na nivou BPK Goražde (samo ohrabrivana).
- Poljoprivredna stagnacija, zaostajanje iza stvarnosti i okruženja, nastavak „praznjenja sela“ i ruralna devastacija.

2.3. Ciljevi – strateška opredjeljenja

BPK Goražde sa različitom reljefnom strukturu i drugim povoljnim agroekološkim uvjetima ima značajne prirodne potencijale. To joj daje mogućnost da sektoru agrara postavi veće zahtjeve, na odlučniji i hrabriji način u odnosu na sadašnje stanje. Razvojna transformacija i struktura sektora agrara strateška je postavka i opredjelenje, pa se generalni ciljevi mogu definisati kao:

- *stvaranje održivog poljoprivrednog gazdinstva, sa robnom proizvodnjom, konkurentnom na domaćem, pa i ino tržištu,*
- *stvaranje radnih mesta u sektoru agrara,*
- *modernija tehnološka orijentacija,*
- *orientacija na proizvodnje koje bi mogle uvesti strani kapital,*
- *forsirati proizvodnje koje imaju obezbijedeno tržište,*
- *očuvanje okoliša i zaštita poljoprivrednog zemljišta.*

2.4. Metodologija izrade strategije

Izrada strategije razvoja poljoprivrede Bosansko-podrinjskog kantona Goražde zahtijevala je kompleksan pristup i detaljna terenska istraživanja, svakako i timski rad. Koncepcijski je strategija rađena tako da su zajednička obilježja (karakteristike) opisane u okviru i kontekstu kantonalne, a detaljne razrade karakteristika i strateških ciljeva prezentirane su pojedinačno u općinama: Foča u FBiH, Pale u FBiH i Gradu Goraždu.

Metodološki pristup u izradi strategije odvijao se u više faza:

Tab. br. 1. Metodološki pristup u izradi strategije razvoja poljoprivrede BPK

Faza I	Organizacione pripreme, prikupljanje i sređivanje informacione osnove, rasprava sa privrednim subjektima i subjektima lokalne uprave.
Faza II	Definisanje strateških zadataka, sagledavanje potencijala, uslova i pravaca budućeg razvoja, težnje općina i grada Goražda i njihovi ciljevi.
Faza III	Tematska konferencija - učešće svih aktera u poljoprivredi (Ministarstvo privrede, stručni tim i stručni saradnici, poljoprivrednici, vladin i nevladin sektor, svi zainteresirani) – Cilj: sagledati stavove, razmišljanja, sugestije i preporuke lokalnih učesnika. Prezentiratacija strateških ciljeva ekspertnog tima.
Faza IV	Detaljan obilazak postojećih prirodnih i drugih resursa u općinama: Foča u FBiF; Pale u FBiH i Gradu Goraždu i uspostavljanje saradnje na terenu sa poljoprivrednicima (razmjena mišljenja, sugestije, prijedlozi).
Faza V	<p>Tematska konferencija – prezentacija draft Strategije:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Ministarstvo poljoprivrede BPK Goražde sa svim relevantnimi zainteresiranim učesnicima (poljoprivrednici, stručne službe, vladin i nevladin sektor). 2. Prezentacija strategije – Grad Goražde – Tematska konferencija. 3. Prezentacija strategije - Foča u FBiH – Tematska konferencija. 4. Prezentacija strategije – Pale u FBiH – tematska konferencija. 5. Vlada BPK Goražde . 6. Prezentacija strategije – Skupština BPK Goražde.

Dakle, završni poslovi na izradi strategije razvoja poljoprivrede BPK Goražde za period 2019 – 2023 vezani su za njeno predstavljanje u javnosti (tabela br.1), svakako u radnoj verziji, uvažavajući sve konstruktivne sugestije prijedloge i primjedbe stručne i naučne javnosti i drugih relevantnih učesnika.

Verifikacija strategije i konačno njen oblikovanje i usvajanje u općinama: Foča u FBiH, Pale u FBiH i Gradu Goraždu i u konačnici BPK Goražde predstavlja završni čin, ali obavezu i zadatak za sve navedene aktere na puno teškom, strpljivom i obavezujućem radu na njenoj implementaciji.

2.5. Zadaci u sektoru poljoprivrede

Poljoprivreda se ne može smatrati djelatnošću da bude sama sebi cilj. Ona na sebe uzima velki dio drugih životnih zadataka povezanih za veći broj drugih privrednih djelatnosti. U tom kontekstu primarno se očekuje od sektora poljoprivrede BPK Goražde da se usmjeri na opredjeljenja, analize i mjere pozicionirane ovim dokumentom i razriješi mnoge dileme od kojih navodimo samo bitne:

- kako se funkcionalno može iskoristiti raspoloživi resurs zemljišta u profitabilnu biljnu i animalnu proizvodnju ?,
- kako primarni proizvod ugovoriti sa prerađivačkim kapacitetima ili direktno tržištu,
- kako gazdinstvo tehničko-tehnološki osposobiti ?,
- kako stvoriti robno-održivo gazdinstvo i kako mu stvoriti ambijent da proizvodi hranu koja će biti konkurentna na domaćem i ino tržištu ?,
- kako gazdinstvo usmjeriti u proizvodnju prema oraganskim-ekološkim principima, standardizaciji proizvoda i očuvanju okoliša ?,
- kako održivo – robno – komercijalno gazdinstvo registrirati u pravni status ?,
- kako obezbijediti povoljan finansijski imput za investicije i kapitalna ulaganja ?,
- kako poljoprivrednike organizovati (robne i naturalne) ?,
- kako implementirati u ovom dokumentu strateške ciljeve ?.

Navedeni osnovni zadaci iz kojih proizilazi veći broj programa i zadataka realizirati će se samo ako krajnji proizvod bude tržišno konkurentan, radno intenzivan, za proizvođača profitabilan. **Na ova i niz drugih pitanja strategija je dala odgovore, a njena implementacija se treba prihvati kao proces, ali nikako kao „ad hoc“ rješenje.**

3.PRIVREDNI I AGROEKOLOŠKI ASPEKTI BPK GORAŽDE

3.1. Privredni aspekti

Na području Bosansko-podrinjskog kantona Goražde zastupljeno je šest industrijskih zona: Industrijska zona lokalitet Pobjede; Industrijska zona Bekto Precisa; Industrijska zona Vitkovići; Industrijska zona Rasadnik; Industrijska zona Mlin Ustikolina; Industrijska zona Hrenovica. Ukupno je pokriveno industrijskim zemljištem oko 90 ha, koje je podijeljeno na smeđe zone (96,7%) i zelene zone (3,3%). Industrijske zone sa izgrađenom infrastrukturom čine 73%, a bez infrastrukture 27%. Najveća površina industrijskog zemljišta u Bosansko-podrinjskom kantonu Goražde je na području Grada Goražda. U poslovnim zonama Bosansko-podrinjskog kantona Goražde trenutno posluje 19 registrovanih preduzeća, a najveći broj preduzeća (9) je smješten u poslovnoj zoni Vitkovići u Goraždu i to: Prevent Goražde, Prevent Safety, Prevent Components, Emka Bosnia, Janjina, Tzs Oil, Tzs Export-Import, AC Unity i EBI a zatim u poslovnoj zoni Pobjeda (6) i to: Unis-Ginex, Pobjeda- Rudet, Tvornica alata Goražde – Tag, Pobjeda Technolgy Goražde, Bosanska fabrika alata-BTF i Pobjeda sigurnost. Na području općine Pale u FBiH pored industrijske zone Hrenovica u kojoj posluju 2 privredna subjekta i to: Eko-Plod i Tinkibal posluje i privredno društvo Bijela Voda – Kriva Draga. Nekadašnji veliki industrijski gigant UNIS Pobjeda danas je podjeljen u nekoliko manjih kompanija (Unis-Ginex, Pobjeda- Rudet, Tvornica alata Goražde – Tag, Pobjeda Technolgy Goražde) koje i pored velike konkurenkcije, šire proizvodnju i osiguravaju tržiste za svoje proizvode, uglavnom izvozom na svjetsko tržiste. Nekadašnja firma „Bekto-Internacional“, a današnja „ Bekto-Precisa“ je među prvim firmama na ovim prostorima koja zapošljava značajan broj visoko obrazovanih radnika. Pored firme „Bekto Precisa“ u istoj industrijskoj zoni posluju i „Hella Bekto Industries“, zatim poduzeće „Emka“ d.o.o (nastalo zajedničkim ulaganjem kompanija „Bekto GmbH“ iz Austrije i „UNIS Pobjeda“ iz Goražda).

Mlinsko-pekarska industrija "Mlin", preduzeće za preradu drveta u pelet „Fekry“ d.o.o, zatim otkup i dorada ljekovitog bilja, jagodastog voća i gljiva „Herbos“ okosnica su privrednog razvoja stanovnika općine Foča u FBiH.

Danas, okosnicu privrede u općini Pale u FBiH čini privredno društvo „Bijele vode“ d.o.o. koje ima u svom sastavu punionicu prirodne izvorske vode kao i lovno-sportsko-rekreativni centar sa pratećim sadržajima. „Lovno-turistički centar Bijele vode“ spada u kategoriju brdsko-planinskih lovišta otvorenog tipa sa jako razvijenim reljefom koji se nalazi na teritoriji općine Pale u FBiH¹.

¹ *Privredni razvoj; Preuzet tekst „Strategija razvoja turizma BPK Goražde 2016-2020“*

3.2. Prostorni – geografski položaj

Bosansko-podrinjski kanton Goražde nalazi se u jugoistočnom dijelu Federacije Bosne i Hercegovine i prostire se na površini od 504,6 km². Ima veoma povoljan konfigurativni geografski položaj koji se proteže po istočnim padinama Jahorine, Borovca i Kleka, na različitim nadmorskim visinama (od 345 m. Goražde do 1.500 m. Pale u FBiH), što uslovjava različite klimatske pojave. U sastavu Bosansko-podrinjskog kantona Goražde nalaze se općine: Foča u FBiH, Pale u FBiH i Grad Goražde. Administrativno, političko, prosvjetno i kulturno središte kantona je u gradu Goraždu. U Federaciji BiH graniči se sa Kantonom Sarajevo i sa 5 opština u Republici Srpskoj (Foča, Kalinovik, Novo Goražde, Pale i Rogatica)². Najveću površinu u kantonu zauzima Grad Goražde 248,8 km², dok je prostorno najmanja lokalna jedinica općina Pale FBiH sa 86,4 km².

Tab. br.2. Općine/Grad u sastavu BPK i njihova površina

Općina/Grad	Površina (km ²)
Grad Goražde	248,8
Foča u FBiH	169,4
Pale u FBiH	86,4
U K U P N O BPK	504,6

3.3. Reljef i geološke karakteristike

Reljef Bosansko - podrinjskog kantona Goražde u značajnom dijelu čine planinski masivi srednje visine (nadmorske visine 1000 – 1500 m) koji okružuju dolinu Drine. Najniža tačka obuhvata plana je u dolini Drine – 339 m nadmorske visine, istočno od naselja grada Goražda, a najveća 1750 m.n.v. na vrhu Borovac na granici grada Goražda i općine Pale u FBiH. Teritorija kantona je većinom planinskog karaktera, pošto planinski teren (preko 600 m) čini preko 80 % teritorije. Litološkim sastavom, formiran je dijelom blago izraženi reljef, a dijelom izrazitih visokih istaknutih oblika. Čitavim područjem dominiraju mnogobrojne potočne doline i jaruge, a nasuprot njima planinski vrhovi (Borovac, Crni Vrh, Hadžić planina, Sjenokos, Kacelj, Turjak, Stolac, Grabić, Baba). Na desnoj strani Drine nalaze se padinski dijelovi masiva Ljubišnje i Biserna, Vranjača, Majdan, Uhotića, Bukova ravan, Careva ravan, Koba. Planinski dio masiva Jahorine na zapadu razdvaja rijeka Drina od manjeg dijela planinskog masiva Ljubišnje na istoku. Na području kantona dominira fluvijalni tip reljefa zahvaljujući mehaničkom radu velikog broja rječnih tokova, prije svega rijeka Drine i Prače. Građa reljefa BPK Goražde je jako heterogena. Dominiraju stijenske mase intergranularne

² Službena stranica vlade BPK Goražde

Prostorni plan za područje bosansko-podrinjskog kantona Goražde (2008 – 2028 g.), Strategija razvoja Bosansko-podrinjskog kantona Goražde za period 2016.-2020. godine

poroznosti koje su zastupljene u aluvijalnim i siporišnim šljunkovio-pjeskovitim naslagama. Oko 75% teritorije prekriveno je šumom i pašnjacima sa nadmorskom visinom iznad 500 m.n.v., dok ostalih 25% otpada na zemljište ispod 500 m.n.v. Teritorija karakteristična za Bosanskopodrinjski kanton Goražde, prije svega, proplanci sa planinskim uzvišenjima odličan su ugodaj za lovce i razvoj lovnog turizma. Prirodna i geografska raznolikost prostora, netaknuta priroda, sačuvana flora i fauna, predstavljaju važan resurs ovog kantona i osnovu za razvoj sportsko-rekreativnog, lovnog i ribolovnog turizma, kao odredišta za one koji vole aktivran odmor u netaknutoj prirodi uz obale rijeka, različite atrakcije i atraktivnosti. Najzastupljenije su uz riječne tokove Drine i Prače, te uz strme padine³.

3.4. Klima kao agroekološki faktor

Klima BPK Goražde uglavnom je uslovljena geografskim položajem, geološkom podlogom, reljeffom i drugim manje bitnim aspektima. Odlikuje se umjereno kontinentalnom (Grad Goražde) do subalpskom i alpskom klimom na prostorima iznad 1.000 m.n.v. Prostorni raspored godišnjih količina padavina u Bosansko - podrinjskom kantonu Goražde ukazuje da ovo područje u toku godine prima znatnu i prilično ujednačenu količinu vodenog taloga, i to u prosjeku od 786 mm (Grad Goražde) do preko 1.375 mm (južne padine Jahorine u općini Foča u FBiH)⁴.

Tab. br 3. Prosječne vrijednosti osnovnih klimatski parametara za BPK Goražde

Mjesec	I	II	III	IV	V	VI	VII	VIII	IX	X	XI	XII	Pros
Period vegetacije													
Sred. mj. t. (°C)	-0,9	1,5	5,6	9,9	14	17	19	18,8	15	10	5,3	1,1	9,8
Padavine	55	55	46	64	70	73	64	63,6	68,	70	80,4	73	785,8
Vi,Zr.(%)	81	78	78	74	77	72	72	75	77	80	87	86	84,8
Oblačnost	8,6	7,3	7,9	7,9	8,5	6,8	6,5	6,9	6,4	7,6	6,8	9,3	7,54
Magla - dan	13	16	16	9	20	6	18	26	26	12	16	20	16,5

Temperatura vazduha Područje Bosansko - podrinjskog kantona Goražde, zbog specifičnog položaja dinarskih visokoplanijskih vijenaca i otvorenosti u pravcu toka Drine, izloženo je sjevernim prodorima polarnog vazduha. Otuda lokalni uslovi reljefa i nešto viša nadmorska visina, uslovjavaju umjereno kontinentalnu klimu čija se obilježja graniče sa subplaninskom klimom. Naime, u Gradu Goraždu, samo šest mjeseci (maj-oktobar) imaju prosječnu temperaturu vazduha iznad 10°C, dok su ostali mjeseci hladni, sa temperaturom ispod 10°C. Prosječna godišnja temperatura vazduha u Gradu Goraždu kreće se oko 9,8°C, dok u planinskoj oblasti na 1000 m nadmorske

³ Prostorni plan za područje Bosansko-podrinjskog kantona Goražde (2008 – 2028 g.).

⁴ Federalni zavod za poljoprivredu.

Strategija razvoja turizma Bosansko podrinjskog kantona Goržde 2016-2020

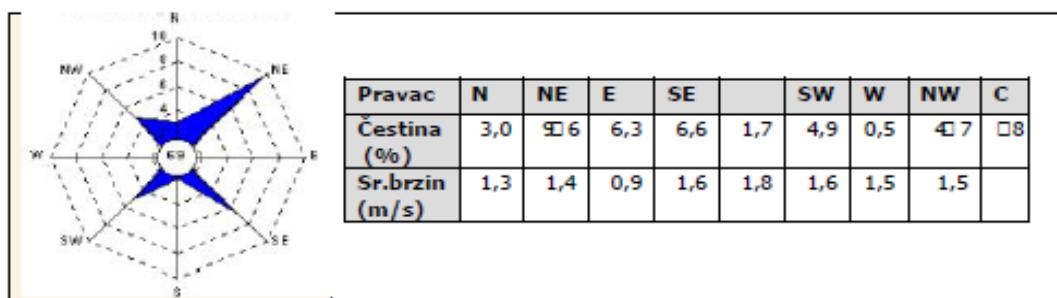
visine, iznosi oko $5,9^{\circ}\text{C}$. Analiza srednjih mjesecnih temperatura vazduha pokazuje da je najniža temperatura u januaru i iznosi $-0,9^{\circ}\text{C}$, dok su najtoplji mjeseci jul (19°C).

Raspodjela padavina u toku godine pokazuje da se na većem dijelu analiziranog područja južno od Grada Goražda maksimalne vrijednosti srednjih mjesecnih količina padavina javljaju u toku jeseni i zime, i to u novembru (Grad Goražde 80,4 mm; Foča u FBiH 90,1 mm). Na ovim lokalitetima u hladnoj polovini godine (od oktobra do aprila) izluči se oko 60 % od ukupne godišnje količine padavina, dok se najmanja količina izluči u martu (Grad Goražde). Režim padavina analiziranog područja karakteriše relativno veliki broj dana sa padavinama koji u prosjeku iznosi oko 123 dana u toku godine. Najveći broj dana sa padavinama je u junu i iznosi 12 dana.

Snijeg se na ovom području javlja uglavnom od novembra do aprila, a u višim predjelima iznad 500 m.n.v., od oktobra do maja mjeseca. Srednji godišnji broj dana sa snijegom za Grad Goražde iznosi 26 dana, dok je u višim predjelima učestanost pojave snijega veća od 38 dana godišnje. Prosječna maksimalna visina snježnog pokrivača na području Grada Goražda kreće se oko 30 cm.

Magla se javlja u kotlini grada Goražda (162 dana u toku godine). Uslovi tihog vremena pogoduju čestom obrazovanju i zadržavanju magli koje su karakteristične za ovo područje.

Tab. br. 4. Godišnja ruža vjetrova – BPK Goražde

Vjetrovi su uslovjeni raspodjelom vazdušnog pritiska, ali složeni lokalni topografski uslovi mogu bitno uticati na modifikaciju pravaca i brzinu vjetra i tako doprinijeti da se opšte karakteristike vjetra pri tlu značajno razlikuju u odnosu na vjetar na visini. Tako je uticaj planinskih vijenaca koji okružuju BPK Goražde dominantan kada je u pitanju režim vjetra na razmatranom području, što potvrđuju i karakteristike godišnje ruže vjetra za BPK Goražde. Najveće prosječne brzine od $1,8 \text{ m/s}$ javljaju se pri južnom

vjetru. Učestalost tišina u gradu Goraždu je veoma izražena i one čine 69 % od ukupnog broja slučajeva pojave vjetra u toku godine⁵.

Adaptacija na klimatske promjene je globalna aktivnost i prvorazredna je tema svjetskih institucija u koje se valja uklapati na svim prostorima BiH, prema tome i BPK Goražde. Klimatske promjene i njihove posljedice po poljoprivredu ogledaju se kroz mnoge nepovoljne pojave, posebno kroz porast srednjih godišnjih temperatura. Ovo značajno utiče na bilans vode u zemljištu obzirom da se povećanim intenzitetima padavina i čestim pojavama naglog topljenja snijega, povećava količina vode koja se odlijeva po površini tla i strmim brdsko - planinskim padinama. Učestalost poplava od bujica i intenzitet erozije tla, pojave grada, kisele kiše, povećane brzine vjetra i dr. predstavljati će veći problem i u bližoj budućnosti i koliko je god moguće potrebno je maksimalno utjecati na smanjenje navedenih negativnih pojava.

3.5. Hidrografija BPK Goražde

Područje BPK Goražde spada u red područja relativno izdašnih vodom u razmjerama Bosne i Hercegovine. Najveći vodotok je rijeka Drina, a zatim po dužini slijede rijeke Prača, Osanica i Kolina. Pored navedenih rijeka postoje mnogobrojni izvori, uglavnom manje izdašnosti. Mnogi od tih izvora su kaptirani za potrebe pojedinih naselja. Riječne tokove na prostoru Bosansko-podrinjskog kantona Goražde uglavnom određuje dolina rijeke Drine, sa graničnim planinskim masivima. Upravo je to razlog što je rijeka Drina imala najveću ulogu u geomorfološkim svojstvima terena i stvaranju brojnih kantona i regija. Rijeka Drina je najveći hidropotencijal na području grada Gotražda i općine Foča u FBiH. Pored rijeke Drine, na području Bosansko-podrinjskog kantona Goražde nalazi se i Osanička Rijeka, Podhranjenski Potok, rijeka Prača, rijeka Kolina i niz drugih manjih pritoka rijeke Drine. Bitno je napomenuti da u selu Bogušići i na Mravinjcu postoji izvori mineralne vode (kiseljak) koji bi mogli imati i privredne i turističke vrijednosti. U općinama Foča u FBiH i Pale u FBiH, te u Gradu Goraždu postoje još uvijek neistraženi termalni izvori koji mogu u narednom periodu, također biti privredno i turistički interesantni. Gornji tok rijeke Drine još uvijek je sačuvan od svih zagađivača što je osnovni preduslov da pored ravničarskih vrsta u tim tokovima žive i najzanimljivije salmonidne vrste riba (pastrmka, lipljan i mladica). Raznovrsnost ribljim fondom, izrazito bogatstvo mladicom i drugim vrstama ribe, briga o aktivnoj zaštiti ovih vrsta, dovela je do formiranja sportskih ribolovnih društava, koja egzistiraju na ovom prostoru⁶

⁵ Prostorni plan za područje Bosansko-podrinjskog kantona Goražde (2008 – 2028 g.).

⁶ Strategija razvoja turizma Bosansko - podrinjskog kantona Goržde 2016-2020

vjetru. Učestalost tišina u gradu Goraždu je veoma izražena i one čine 69 % od ukupnog broja slučajeva pojave vjetra u toku godine⁵.

Adaptacija na klimatske promjene je globalna aktivnost i prvorazredna je tema svjetskih institucija u koje se valja uklapati na svim prostorima BiH, prema tome i BPK Goražde. Klimatske promjene i njihove posljedice po poljoprivredu ogledaju se kroz mnoge nepovoljne pojave, posebno kroz porast srednjih godišnjih temperatura. Ovo značajno utiče na bilans vode u zemljištu obzirom da se povećanim intenzitetima padavina i čestim pojavama nagloq topljenja snijega, povećava količina vode koja se odlijeva po površini tla i strmim brdsko - planinskim padinama. Učestalost poplava od bujica i intenzitet erozije tla, pojave grada, kisele kiše, povećane brzine vjetra i dr. predstavljati će veći problem i u bližoj budućnosti i koliko je god možuće potrebno je maksimalno utjecati na smanjenje navedenih negativnih pojava.

3.5. Hidrografija BPK Goražde

Područje BPK Goražde spada u red područja relativno izdašnih vodom u razmjerama Bosne i Hercegovine. Najveći vodotok je rijeka Drina, a zatim po dužini slijede rijeke Prača, Osanica i Kolina. Pored navedenih rijeka postoje mnogobrojni izvori, uglavnom manje izdašnosti. Mnogi od tih izvora su kaptirani za potrebe pojedinih naselja. Riječne tokove na prostoru Bosansko-podrinjskog kantona Goražde uglavnom određuje dolina rijeke Drine, sa graničnim planinskim masivima. Upravo je to razlog što je rijeka Drina imala najveću ulogu u geomorfološkim svojstvima terena i stvaranju brojnih kantona i regija. Rijeka Drina je najveći hidropotencijal na području grada Gotražda i općine Foča u FBiH. Pored rijeke Drine, na području Bosansko-podrinjskog kantona Goražde nalazi se i Osanička Rijeka, Podhranjenjski Potok, rijeka Prača, rijeka Kolina i niz drugih manjih pritoka rijeke Drine. Bitno je napomenuti da u selu Bogušići i na Mravinjcu postoji izvori mineralne vode (kiseljak) koji bi mogli imati i privredne i turističke vrijednosti. U općinama Foča u FBiH i Pale u FBiH, te u Gradu Goraždu postoje još uvijek neistraženi termalni izvori koji mogu u narednom periodu, također biti privredno i turistički interesantni. Gornji tok rijeke Drine još uvijek je sačuvan od svih zagađivača što je osnovni preduslov da pored ravničarskih vrsta u tim tokovima žive i najzanimljivije salmonidne vrste riba (pastrmka, lipljan i mladica). Raznovrsnost ribljim fondom, izrazito bogatstvo mladicom i drugim vrstama ribe, briga o aktivnoj zaštiti ovih vrsta, dovela je do formiranja sportskih ribolovnih društava, koja egzistiraju na ovom prostoru⁶

⁵ Prostorni plan za područje Bosansko-podrinjskog kantona Goražde (2008 – 2028 g.).

⁶ Strategija razvoja turizma Bosansko - podrinjskog kantona Goržde 2016-2020

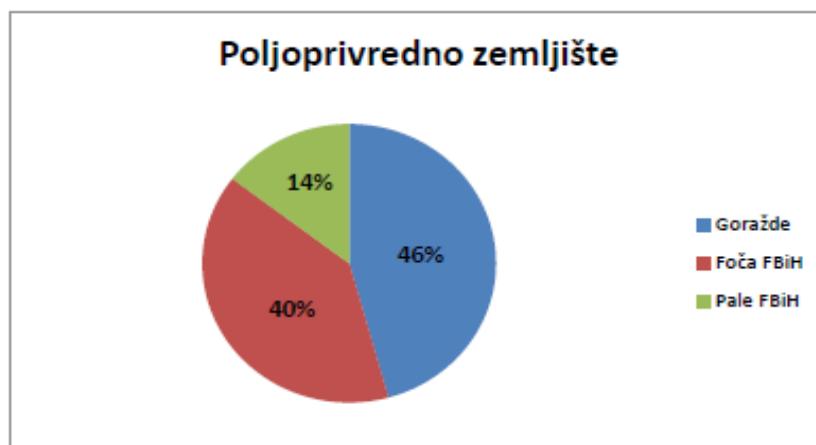
3.6. Pedogenetski faktori –zemljište

3.6.1. Površine i kategorije zemljišta

Zemljište/tlo je analizirano u kontekstu njegove primarne funkcije, koja se odnosi na proizvodnju hrane i sirovina. U BPK Goražde po stanovniku dolazi 0,59 ha ukupnog poljoprivrednog zemljišta, dok je obradivog 0,41 ha⁷ što je iznad prosjeka u FBiH. Površine poljoprivrednog zemljišta iznose 17.528,01 ha, odnosno 34,4% od ukupne površine zemljišta BPK Goražde.

Tab. br.5 . Površine različitih kategorija zemljišta BPK Goražde

Broj stanovnika	23.734				
	G.Goražde	Foča FBiH	Pale FBiH	UKUPNO	%
Poljop. zemljištete	8.009,40	6.957,86	2.560,75	17.528,01	34,4
Šumsko zemljište	15.403,37	10.158,70	6.394,28	31.956,35	62,9
Nelodno zemljište	928,28	221,11	224,83	1374,22	2,7
Izgrađeno zemljište	667,87	131,73	47,34	846,94	1,7
VIII kategorija tla	80,94	89,38	177,49	527,30	1,0
Rijeke	179,64				
UKUPNO	24.341,05	17.337,67	9.179, 86	50.858,58	100

Graf. br. 1. Površine poljoprivrednog zemljišta u BPK Goražde

Poljoprivredno zemljište se već duže vrijeme ne koristi kao glavni resurs u poljoprivrednoj proizvodnji, tako da je u velikoj mjeri neobrađeno i zapušteno.

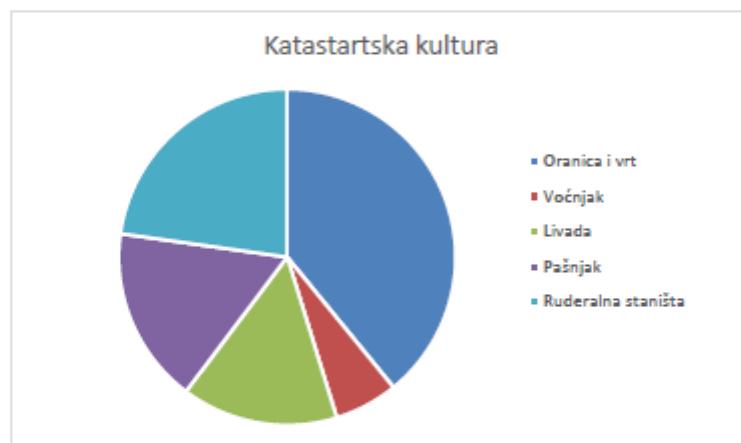
Veći dio poljoprivrednih površina odnosi se na oranice i vrtove (6.856 ha), zatim pašnjake (2.974 ha), livade (2.633 ha), voćnjake (1.074 ha), šumsko zemljište (31.956,35 ha) i izgrađeno i neplodno zemljište (1.695 ha). Zabrinjava činjenica da je

⁷ Federalni zavod za agropedologiju

3.991 ha neobrađenog (ruderalnog) zemljišta koji bi mogao biti značajnim dijelom u proizvodnoj funkciji. Prema podacima BH MAC-a za 2013. godinu, na prostoru Bosansko-podrinjskog kantona Goražde ima oko 5.820,3 ha površina koje se smatraju miniranim, odnosno 12,84 % od ukupne BPK Goražde.

Tab. br. 4. Površine različitih kultura BPK Goražde

Katastarska kultura	Površina/ha	Učešće u %
Oranica i vrt	6.856	39,12
Voćnjak	1.074	6,12
Livada	2.633	15,02
Pašnjak	2.974	16,97
Ruderalna staništa (neobrađeno)	3.991	22,77
Ukupno poljoprivredno	17.528	100

Graf. br. 2. Površine različitih kultura BPK Goražde

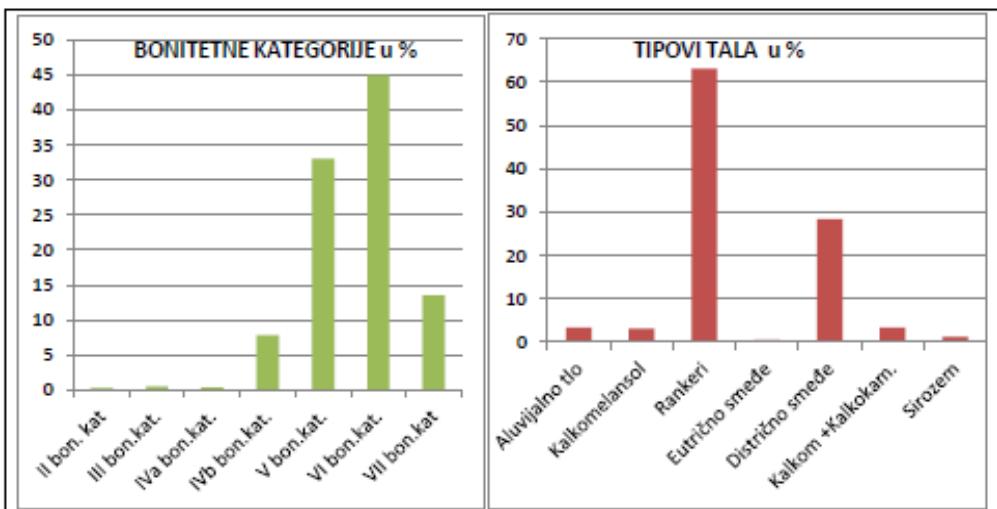
3.6.2. Bonitetne kategorije i tipovi zemljišta

Na prostoru BPK Goražde razvila su se automorfna i hidromofna tla. Automorfna tla zauzimaju najveći dio područja i nalaze se izvan domaćaja poplavnih i podzemnih voda. Na njima se ne zadržava ni slivna voda. Tipovi tala i bonitetne kategorije zemljišta BPK Goražde (tabela br. 5.) jako su heterogena, različitih geografskih rasprostranjenja i površina. Dominira VI bonitetna kategorija sa površinom od 5.377,98 ha, zatim V bonitetna kategorija sa 3.969,44 ha, dok je u najmanjoj površini zastupljenog u II kategorija sa površinom od 27,95 ha. I-a bonitetna kategorija nije zastupljena na BPK Goražde⁸.

⁸ Federalni zavod za agropedologiju

Tabela br. 5. Bonitetne kategorije i tipovi zemljišta

Bonitetna kategorija	Površina / ha	%	Tipovi tla	Površina ha	%
II bonitetna kategorija	27,95	0,23	Aluvijalno tlo	1.564	3,4
III bonitetna kategorija	55,17	0,45	Kalkomelansol	1.407,2	3,1
IVa bonitetna kategorija	39,34	0,32	Rankeri	28.619,7	63,13
IVb bonitetna kategorija	935,12	7,77	Eutrično smeđe	254,1	0,56
V bonitetna kategorija	3.969,44	33,0	Distrično smeđe	12.845,4	28,35
VI bonitetna kategorija	5.377,98	45,0	Kalkom +Kalkok.	1.534,85	3,38
VII bonitetna kategorija	1.630,25	13,5	Sirozem	569,9	1,25
Ukupno	12.035,25	100,00		45.331	100,00

Grafikon br.3. Bonitetne kategorije i tipova tala na BPK Goražde

Tipovi zemljišta BPK Goražde	Bonitetne kategorije P R E P O R U K E	Lokaliteti BPK Goražde
Sirozem-Kamjenjar 	<p>Ova tla spadaju u klasu nerazvijenih tala. Njihova pojava je obično posljedica jako nagnutog terena, preko 50°. Nastaju erozijom i jako su plitka zemljišta. Po plodnosti su jako loša. Mogu se kultivisati unošenjem stajnjaka. Na ovakvim zemljištima je VII bonitetna kategoriju.</p> <p>PREPORUKA: Pogodna su za uzgoj šumskih vrsta, za različite turističke aktivnosti.</p>	<p>Grad Goražde: Ovaj tip zemljišta u Gradu Goražde nije identificiran.</p> <p>Foča u FBiH: Ovaj tip zemljišta na općini Foča FBiH nije identificiran.</p> <p>Pale u FBiH: Nalazi se oko rijeke Prače i mjeseta Melac.</p>
Rendzine 	<p>Ovaj tip tla spada u klasu humusno akumulativnih tala. Rendzine su prisutne u brdsko planinskom području. To su umjereno vlažna do vlažna staništa. To su šumska zemljišta, blago kisela do alkalična.</p> <p>PREPORUKA: Pogodna su na manjim nagibima za uzgoj heljde, spelte raži i krompira, za voćnjake i prirodne pašnjake.</p>	<p>Grad Goražde: Uz rijeke: Čemernicu Drinu i Sušicu.</p> <p>Foča u FBiH: Radojevići, Rašovića ravan Gujačice, Bratovčići.</p> <p>Pale u FBiH: Vražalice, Vučja Brda Prponišta, Turkovići, Hrenovice.</p>
Ranker 	<p>Ova tla su u klasi humusno akumulativnih. Uglavnom su kisela, srednje humozna, porozna i dobro aerisano. Plitka su i pretežno skeletoidna - pjeskovite ilovače i ilovače. Na ovakvim zemljištima je V i VI bonitetna kategoriju.</p> <p>PREPORUKA: Nisu za intenzivnu biljnu proizvodnju. Uzgajati heljdu, raž i krompir ako je tlo manje skeletno.</p>	<p>Grad Goražde: Nalaze se uz rijeke: Drinu, Osanicu, Odsku, na mjestima kod Rasadnika, Zupčića, Ahmovića.,</p> <p>Foča u FBiH: Osanice, Čurovići, Modro polje.</p> <p>Pale u FBiH: Uz dolinu Prače.</p>
Kalkokambisol 	<p>Spada u klasu kambičnih tala. Plitka su do srednje duboka. Blago kisela do srednje alkalična, ilovasta, humozna u površinskom horizontu.</p> <p>Obično su V pa i IVb - bonitetne kategorije.</p> <p>PREPORUKE: Pogodna su za većinu ratarskih i voćarskih kultura. Na većim n.v. koristiti ih za proizvodnju žitarica, krompira, te kao livade i pašnjake.</p>	<p>Grad Goražde: Istočni dio uz Drinu od Vitkovića do Goražda, zatim u: Butkovićima, Glamoču, Gunjačićima, Barama ,Zupčićima.</p> <p>Foča u FBiH: Na čitavoj općini.</p> <p>Pale u FBiH: Nalazi se u mjestima: Vražalice, Ravan, Paljike.</p>

<p>Eutrični kambisol</p> <p>Spada u klasu kambičnih tala. Razvijaju se na bazičnim stijenama. Pretežno su ilovasta tla, uglavnom su blago kisela do blago alkalna. Srednje duboka do duboka tla. Na ovakvim zemljишima obično je IVb bonitetna kategoriju.</p> <p>PREPORUKE: Intenzivnu proizvodnju voćnih vrsta, krmnih, ratarskih i povrtnih kultura. Preporučujemo zimsku osnovnu obradu za proljetnu sjetvu i sadnju.</p>	<p>Grad Goražde: Manjom površinom u Barama, i Zupčićima, dolina rijeke: Čemernice i Sušice.</p> <p>Foča u FBiH: Nalazi se u: Rašovića ravan i Stojkovićima.</p> <p>Pale u FBiH: Desna strana Prače, u Vražalicama i Hrenovici.</p>
<p>Distrični kambisol</p> <p>Ovo tlo je III bonitetne kategorije, spada u klasu kambičnih tala. Razvijaju se iključivo na kiselim stijenama, duboka, bez skeleta i ilovaste teksture, iključivo su kisela tla. Zemljишte je obično IVb bonitetna kategoriju.</p> <p>PREPORUKE: Uzgajati intenzivno voćne, povrtnе i ratarske kulture od Foče FBiH do Mrđelići (uz Drinu) i Grada Goražda od Vittkovića do Kazagića.</p>	<p>Grad Goražde: Batkovići, Zupčići, Bare, Ozrenovići, Gunjačići, Glamoč.</p> <p>Foča u FBiH: Nalazi se u: Bratovčići, Rašovića ravan, i manji dio Stojkovića.</p> <p>Pale u FBiH: Dio na desnoj strani Prače, dio Prporišta i Turkovići.</p>
<p>Aluvijalno tlo</p> <p>Spada u klasu nerazvijenih hidromorfnih tala. Formiraju se u dolinama rijeka, predstavljaju recentne riječne nanose u slojevima. Mogu biti vrlo duboka i vrlo plitka što zavisi od samog nanosa. Najčešće su to vrlo duboka plodna zemljisha, sa povremenim plavljenjem. Obično su III pa i II bonitetna kategorija.</p> <p>PREPORUKE: Ova zemljisha su pogodna za intenzivnu proizvodnju svih biljnih vrsta (ratarske, voćarske, povrtnе).</p>	<p>Grad Goražde: Uz Drinu, manje površine u: Selište, Vinarići, Zupčići.</p> <p>Foča u FBiH: Manje površine uz Drinu, Modran, Cvilin, Mrđelići, Modro polje.</p> <p>Pale u FBiH: Uglavnom se javljaju duž doline rijeke Prače,</p>

Prikaz br. 1. Tipovi zemljisha, bonitetne kategorije i rasprostranjenost⁹

Kada se tipovi tla analiziraju i porede sa prikazanim pedoliškim karatama (Grad Goražde, Foča u FBiH, Pale u FBiH) svaki poljoprivredničar može detaljno ocijeniti koji tip tla ima na svom posjedu i koja mu proizvodnja odgovara na tom zemljisu. (ovo je djelimična nadopuna stručnosti poljoprivrednicima do formiranja efikasne poljoprivredne stručne službe na nivou BPK Goražde).

⁹ Federalni zavod za agropedologiju

3.7. Šumsko zemljište

Na području Bosansko-podrinjskog kantona Goražde šume i šumska zemljišta zauzimaju ukupnu površinu od 31.956,35 ha. Veliki značaj, u privrednom i ekološkom pogledu, imaju šumski ekosistemi, sa sljedećim karakteristikama:

- u nižim predjelima preovladavaju hrastove fitocenoze – šume sladuna i cera, iznad njih su šume kitnjaka i cera, odnosno šume kitnjaka na toplijim ekspozicijama, dok su na hladnijim položajima zastupljene šume bukve (Pale FBiH). Takođe fragmentarno egzistiraju rijetko zaostale enklave šume bukve i jele sa smrčom,
- u kanjonima rijeka i na litičastim padinama zastupljene su termofilne fitocenoze – šume bukve i crnog graba,
- veliko je učešće površina pod brezom i jasikom kao sukcesivni vegetacijski stadij, što je direktna posljedica nekontrolisane sječe u bliskoj prošlosti.

U dolini rijeke Drine i njenih pritoka, na vlažnijim supstratima, nalaze se manje šume crne johe, a u vrlo uskim i isprekidanim pojasevima kraj rijeka zastupljene su vrbe i poljski jasen. U spratu grmlja dominiraju: drijen, ljeska, glog, udika, crvena bazga, žestika i kleka. U cjelokupnom šumskom fondu Bosansko-podrinjskom kantonu Goražde preovladavaju vrste koje su ujedno i nosioci najveće zapremine i prirasta drvne mase: bukva, hrast kitnjak, sladun, cer, grab¹⁰.

Gazdovanje šumama u državnom vlasništvu vrši J.P. Bosansko-podrinjske šume d.o.o. Goražde, dok šumama u privatnom vlasništvu upravljaju njihovi vlasnici u skladu sa Zakonom o šumama (Službene novine Bosansko-podrinjskog kantona" broj: 4/13 i 5/13).

Tab. Br. 6. Pregled površina šuma i šumskog zemljišta.

Općina/Grad	Šume u ha	Preocenat %
Grad Goražde	15.403,37	48,20
Foča FBiH	10.158,70	31,80
Pale FBiH	6.394,28	20,00
UKUPNO	31.956,35	100

Šumska proizvodnja ograničena je kvalitetom i kvantitetom šumskog fonda. Nedovoljna zastupljenost visoko produktivnih ekonomskih šuma, onemogućava značajnije učešće šumarske privrede u ukupnom privrednom razvoju BPK Goražde.

¹⁰ Federalni zavod za agropedologiju

4. STARTNA POZICIJA SEKTORA POLJOPRIVREDE

4.1. Osvrt na ekonomске aspekte poljoprivrede BPK Goražde

Poljoprivreda BPK Goražde nije nikada u značajnoj mjeri imala veliki udjel u BDP, koji se iz godine u godinu sa aspekta poljoprivrede smanjuje. To nije isključivo zbog progresa u industrijskom aspektu, već što je i onako mala podrška poljoprivredi uglavnom usmjeravana u tekuću proizvodnju (pretežno naturalnoj neorganiziranoj proizvodnji), a malo ili skoro nikako kapitalnim – razvojnim investicijama. To je razlog što imamo mali broj robnih – komercijalnih poljoprivrednih gazdinstava i registriranih pravnih poljoprivrednih i prerađivačkih subjekata. Na razvoj poljoprivrede u BPK Goražde u najvećoj mjeri utiče i odnos Federacije BiH, prije svega resorno ministarstvo u pogledu uspostavljenog sistema finansijske podrške i usaglašavanja podsticaja poljoprivrednoj proizvodnji. BPK Goražde se, kao i drugi kantoni u FBiH, prilagodio zajedničkoj agramoj politici na principima podrške finansijskom imputu temeljenom na:

- direktnim plaćanjima i tržišnoj intervenciji (mjere koje direktno ili indirektno podržavaju dohodak u poljoprivredi, a imaju manji ili veći uticaj na tržišne cijene – direktna plaćanja poljoprivrednim proizvođačima po jedinici površine i po grlu),
- ruralni razvoj samo deklarativno (finansijski imput ruralnom razvoju sa nivoa FBiH bio je sporadičan, posljednjih godina izostavljen iz sistema posticaja na što ukazuje i jedan od dokaza nekonzistentne agrame politike sa nivoa FBiH).

U kontekstu prizvodnosti po jedinici površine i produktivnosti po grlu, BPK Goražde je, manje ili više u prosjecima u FBiH za područja sa otežanim uslovima življenja. To je svakako rezultat i karakteristika resursa, a generalno niski prinosi i produktivnost je svakako i rezultat otežanih uslova privređivanja koji je karakterističan za veći dio poljoprivrednog prostora BPK Goražde. Drugi razlog je eksterno nizak tehničko – tehnološki nivo poljoprivredne proizvodnje koji se oslanja na povećano učešće fizičkog rada. Niskoj proizvodnosti i produktivnosti svakako doprinosi i nizak nivo razvijenosti prehrambeno – prerađivačke industrije. U navedenim okolnostima koji su dominantni i za BPK Goražde poljoprivredni proizvođači su najugroženiji dio populacije sa izraženom staračkom strukturom, devastiranim ruralnim područjem i odlivom mlađe radne snage sa sela –(„praznje sela“- „bijeg sa sela“).

4.2. Poljoprivredna domaćinstva - gazdinstva

Na osnovu Registra poljoprivrednih gazdinstava i klijenata na području Bosansko-podrinjskog kantona Goražde registrovano je 1467 poljoprivrednih gazdinstava (RPG) I 119 klijenata. Privatna domaćinstva karakteriše usitnjeno posjeda, od kojih 46% čine posjedi do 1 ha i 26,3% posjedi od 1 do 3 ha, a zatim 9,2% su posjedu od 3 do 5 ha i 18,5% posjedi preko 5 ha. Ipak, tačan broj poljoprivrednih gazdinstava u

Bosansko-podrinjskom kantonu Goražde nije poznat, jer nije proveden poljoprivredni popis koji bi dao sveobuhvatnu sliku strukture poljoprivrednih gazdinstava. Navedeni podaci su preuzeti iz Registara koje vode općine u sastavu kantona i Grada Goražda, na osnovu kojih poljoprivredni proizvođači ostvaruju novčane podsticaje u poljoprivrednoj proizvodnji. Na osnovu navedenih podataka vidljivo je da su poljoprivredna gazdinstva na Bosansko-podrinjskom kantonu Goražde znatno usitnjena, što predstavlja ograničavajući segment za robnom biljnom i animalnom proizvodnjom. Ukrupnjavanje poljoprivrednih površina u bližoj budućnosti nije realno, iako bi bilo od ključne važnosti. Naprotiv, usitnjavanje zemljišta i njegovo prevođenje u nepoljoprivredne svrhe je na sceni i predstavlja najozbiljniji problem u zemljišnoj politici. Dakle, pljopoprivreda u BPK Goražde se susreće sa problemima usitnjene zemljišne vlasničke strukture, niskog nivoa tehničko – tehnolške opremljenosti, nedostatak specijalizacije proizvodnje, niske produktivnosti, loše organizovanosti, niskog nivoa znanja, općeg poljoprivrednog siromaštva, ali ne i beznadežnosti.

4.3. Osvrt na biljnu i animalnu proizvodnju

4.3.1. Biljna proizvodnja

U BPK Goražde biljna proizvodnja je heterogena i nema robne (komercijalne) dominacije, sa manjim izuzetcima. U općem poimanju (bez dubljih analiza i detaljnih saznanja) stiče se utisak da u velikoj mjeri dominira voćarska proizvodnja, iako BPK Goražde tradicionalno nosi taj epitet, može se konstatovati i teritorijalni "brend", **to u suštini i nije stvarno stanje ovakvim konstatacijama I hipoteci koju nosi BPK Goražde kao razvijenog voćarskog kraja.** Na žalost, taj voćarski progres je prema analizama ekspertne grupe značajno usporen. Većina poljoprivrednih gazdinstava nisu vezana za tržiste, iako se povremeno pojavljuju na tržištu, ili na "kućnom pragu" sa viškovima svojih proizvoda. Uglavnom je to naturalna proizvodnja sa primjenom manjeg nivoa agrotehnike (komotno se može konstatovati bez primjene hemizacije i ima sva obilježja organske proizvodnje, ipak bez oficijelnog certifikata), bave se mješovitom poljoprivrednom proizvodnjom i na taj način ostvaruju dio dohotka za svoja domaćinstva. Za lošu startnu poziciju sa obilježjima malih sjetvenih površina, pa i malih prinosa, samo djelimično možemo pravdati činjenicama usitnjenosti poljoprivrednih površina, visokih cijena repromaterijala i niske otkupne cijene.

4.3.1.1. Proizvodnja žitarica

Na području BPK Goražde je prisutna stagnacija zasijanih površina pod žitaricama, prije svega, pšenicom, raži, heljdom, zobi. Oranice se uglavnom koriste za proizvodnju žitarica, dok je krmno bilje zastupljeno u mjeri koja ni iz bliza ne zadovoljava potrebe krmne baze za stočarsku proizvodnju (to je zasigurno, pored nedostatka stabilnog otkupa mlijeka, problem br. 1. za progres u stočarskoj proizvodnji). Dovoljno se osvrnuti na činjenicu da je u BPK Goražde sa površinom od 3.991 ha ruderalnog

staništa (neobrađenih površina, ugara – tab. br. 4.) što ukazuje na izuzetno obimom malu sjetvenu strukturu oraničnih površina, pa i dodatno opterećuje status poljoprivrede BPK Goražde. Dakle, na ukupnim oraničnim površinama od 6.856 ha, sjetvene površine pšenice od cca 70 ha, raži od 2 ha, ječma 20 ha i zobi 5 ha ukazuju na činjenicu posmule poljoprivredne proizvodnje. Mali je broj proizvođača specijalizovane tržišno orijentisane proizvodnje. Konstatacije ekspertnog tima da sa ovakvom startnom pozicijom nema brze revitalizacije u sektoru agrara su apsolutno tačne i argumentima utemeljene. Ukoliko su najveći proizvođači žitarica ujedno i najveći proizvođači stočnog fonda (nema relevantnih dokaza), to bi ulijevalo nadu za put prema robnoj održivoj proizvodnji. Međutim, u sjetvenoj strukturi žitarica nema niti jednog hektara žitarice tritikale (osnovna žitarica, pored kukuruza za stočnu hranu) opet ukazuje na činjenicu da je navedena proizvodnja stvar tradicije i proizvodne dezorientacije, a ne obezbjeđenja zmaste stočne hrane. Kada se analiziraju prosječni prinosi žitarica po jedinici površine/ha (pšenice 3,3 t/ha; raži 2 t/ha; ječma 2,8 t/ha; zobi 2 t/ha) postavlja se opravdano pitanje i dilema, da li je strateški uopće opravdano davati podrške takvoj proizvodnji, ili je prepustiti odluci poljoprivrednika. Površine kukuruza za zmo od 40 ha i kukuruza za krmu od 20 ha u ukupnoj sjetvenoj strukturi žitarica (površinama i prinosima po jedinici površine) popunjavaju ukupnu sliku startne pozicije (koja zabrinjava), kao „nulte – 0“ pozicije temelja za progres (za održivost, upošljavanje, socijalne aspekte), pa i za stabilnost BPK Goražde (Nije očekivati da se bilo koja općina, kanton, država obogati od poljoprivrede, samo se bez razvijene poljoprivrede ne može ni stabilizirati).

4.3.1.2. Proizvodnja povrća

Proizvodnja povrća na području BPK Goražde je u blagom porastu, posebno proizvodnja u zaštićenom prostoru (plastenicima). U najvećem obimu ova se proizvodnja odvija na gazdinstvima sa usmjerenjem na: paradajz, papriku, krastavac, salatu i druge povrtnе kulture koje su pogodne za proizvodnju u zatvorenim prostorima. Uglavnom je proizvodnja povrća namijenjena lokalnom tržištu i tržištima većih urbanih sredina. Proizvodnja povrća u zaštićenom prostoru predstavlja jedan od najintenzivnijih oblika poljoprivredne proizvodnje koja se profitabilno može zasnovati i na manjim posjedima. Površine pod kojima se nalazi uzgoj povrća u zaštićenom prostoru konstantno se povećavaju, tako da su dostigle površinu od 5ha. Najviše plastenika na području kantona je locirano u mjesnoj zajednici Hubjeri i Kazagići i radi se o plastenicima površine od 200-4.000m² sa kompletним sistemom za navodnjavanje. Obzirom da je ovo radno intenzivna, ali i ekonomski najprofitabilnija proizvodnja za manja gazdinstva, mnogi proizvođači se opredjeljuju za ovaj vid proizvodnje. Za razliku od progrusa proizvodnje povrća u zatvorenom prostoru (plastenicima), proizvodnja povrća na otvorenom prostoru ima odlike: odsustvo navodnjavanja, neadekvatan kvalitet tla, loša obrazovna struktura poljoprivrednih proizvođača, nizak nivo specijalizacije, nedostatak znanja o novijem sortimentu,

neadekvatna tehnologiji uzgoja. Niski i nestabilni prinosi povrća na otvorenom prostoru ostvaruju se uglavnom na malim parcelama i rezultiraju malim ukupnim obimom proizvodnje i čine proizvođače nekonkurentnim, a proizvodnju nedovoljno rentabilnom. U strukturi proizvodnje na otvorenom polju najzastupljeniji je krompir, zatim grah, luk, kupus i druge povrtne vrste.

4.3.1.3. Proizvodnja krmnog bilja

Površine i prinosi krmnog bilja nisu ni izbliza osnova za intenzivan uzgoj različitih vrsta i kategorija stoke. Krmne kulture (djettelina sijeno 91ha sa prinosom od 43 t/ha; djettelina 936 ha sa prinosom od 4 t/ha; kukuruz za krmu 19 ha sa prinosom od 2,5 t/ha; travno djettelinske smjese sa 65 ha i prinosom od 5 t/ha) nisu dovoljna krmiva kako bi se održivo proizvodilo mlijeko i meso. Ujedno veće površine livada i pašnjaka (livada 2.633 ha i pašnjaka 2.974 ha) nisu ni izbliza iskorištene. Da bi se povećao proizvodni potencijal livada i pašnjaka potrebno je primijeniti poznate agromeliracione, odnosno agrotehničke mjere u gazdovanju sa njima, obzirom da su uglavnom prisutni degradirani pašnjaci na velikim nagibima, sa plitkim slojem plodnog zemljišta. Krmno bilje u prosjeku požnjevenih površina ima ustaljeni trend posljednjih nekoliko godina. Nažalost, sjetva krmnih kultura, prije svega jednogodišnjih leguminoza - stočne grahorice i graška, zatim stočnog sirka, perko repice, stočnog kelja, nije zastupljena u BPK Goražde.

Buduća proizvodnja kabaste i zrnaste krme treba dati mnogo snažniju podršku stočarstvu nego što je činila do sada. Ona bi to mogla postizati značajnim skokovima u širenju sjetve na nove površine i podizanjem sadašnjih, više nego skromnih prinosova, na mnogo veće proizvodne vrijednosti. Proizvodnja suhe kabaste stočne hrane, odnosno sijena, kao dominantan oblik proizvodnje krme na oraničnim površinama, dominantna je stočna hrana, što je i razlog da je duplo i vise od toga proizvodnja litre mlijeka i kilograma mesa skuplja na prostoru BPK Goražde u odnosu na okruženje sa većim oraničnim površinama i intenzivnom i različito proizvedenom krmnom bazom. Bez obzira na sjetvene površine djettelina (936 ha) korištenje istih za ishranu stoke u obliku sijena je ekstenzivno, jer u toj formi djeteline sadrže više celuloze, a sadržaj proteina ne može zadovoljiti potrebe intenzivne proizvodnje mlijeka i tova, bez velike količine skupe koncentrovane hrane. To je razlog zbog čega su čvrsti stavovi ekspertne grupe da strukturu krmne baze treba drugaćije i posticati i strukturno mijenjati.

4.3.1.4. Voćarska proizvodnja

U BPK Goražde voćarska proizvodnja ima dugu tradiciju, ali i izvanredne uvjete za uzgoj stablašica, svakako i jagodastog voća. Ovaj prostor opravdano je do sada nosio epitet voćarskog kraja. Međutim, upitno je da li će se sa trenutnom stagnacijom ovaj teritorijalni „brend“ moći zadržati. Voćarska proizvodnja, sa postojećim starim zasadima, predstavlja ekstenzivni sistem uzgoja, sa vrlo niskim prinosima i uglavnom zapuštenim posjedom. U strukturi voćnih vrsta najviše su zastupljene: šljiva, jabuka, kruška, a u manjoj mjeri orasi. Činjenica je da se agrotehničke mjere sanacije postojećih voćnih zasada ne provode i da je upitna njihova produktivnost i održivost. Izuzetak čine par voćnjaka intenzivnog uzgoja podignutih u bližoj prošlosti koji su relativno u dobrom stanju. Novi zasadi stablašica su rijetki, dok su zasadi jagodastog voća, prije svega maline, do par godina unazad bili u progresu. Nažalost, posljednjih godina nepovoljni tržišni aspekti koče ekspanziju maline, ne samo u BPK Goražde, već i na nivou BiH. O značaju podignutih zasada jagodastog voća nije potrebno posebno isticati, obzirom da je ova proizvodnja (do 2016 god.) bila izvozno orijentirana i visoko profitabilna. Dakle, zbog visokog prihoda na relativno manjim površinama, malina predstavlja najekvantantniji model samozapošljavanja. Pored mogućnosti uzgoja maline i druge kulture jagodastog voća imaju perspektivu razvoja kao što su jagode, borovnice, aronija, kupine i ribizle za čiji uzgoj postoje izvanredni agroekološki uvjeti i potražnja na ino tržištu.

Za veći broj poljoprivrednih proizvođača voćarska proizvodnja je usputna, sporedna djelatnost u okviru mješovitih gazdinstava. Evidentne su godišnje razlike u količini prinosa voćaka, što možemo objasniti cikličnim plodonošenjem, neobavljanjem racionalnih agrotehničkih i pomotehničkih mjera, ali ovo nam jasno daje za pravo konstataciji da je proizvodnja na području BPK Goražde kod voćnih kultura - stablašica uglavnom ekstenzivna. BPK Goražde nije u dovoljnoj mjeri iskoristio autohtoni potencijal voća, posebno autohtone sorte jabuka, obzirom na veliku potražnju u bližem i širem okruženju (Divlja jabuka, Senabija, Lederica, Zelenika, Cvjetača, Zečja glava, Srebrnjača, Sulija bijela, Dobrinjka, Petrovača, Bistrica, Kanada, Butulija, Car - Konstantin, Bedrika, Pazarka, Muslimača, Rebrenača, Prisatka, Srška, Posavka i dr.).

Proizvodnja sadnog materijala

Proizvodnja sadnog materijala jaqodasto voća - Rasadnik u općini Foča u FBiH na principima sadašnje strateške orijentacije je bez ikakve šanse za opstanak, isključivo zbož objektivnih okolnosti i novih tržišnih momenata u bližem i širem okruženju (U predhodnim godinama – sve do poremećaja tržišta jaqodasto voća, ovaj rasadnik je bio sa najvećim nivoom provedbe agrotehničkih mjera i najbolje ocijenjeni rasadnik u FBiH). Prijedlog za novo strateško opredjeljenje slijedi u preporukama.

Tab. br. 7. Sjetvene površina i brojnost u sektoru voćarstva

Površina u ha/broj stabala voćnih vrsta.				
Ratarstvo i povrće	Zitarice (ha)	Povrće (ha)	Krmno bilje (ha)	Ostalo ha
U K U P N O	135	168	1.128	Krompir 392
Voćarstvo – stablašice	Šljiva/ stab	Jabuka/br st.	Kruška/br st.	Ostale stablašice
U K U P N O	243.700	132.280	58.200	90.400
Jagod. voće/ha	Malina/ha	Borovnica/ha	Aronija/ha	Kupina i ribizla/ha
U K U P N O	5	1	-	-

Kako bi sažeto predložili sliku sjetvenih površina strnih žita, krmnog bilja i povrća, te brojnosti dominantnih voćnih vrsta uključujući i jagodasto voće, opredijelili smo se na redukovani tabelu koja ukazuje na osnovne pokazatelje, kako bi izbjegli opterećenje u bespotrebnim statističkim podacima.

4.3.1.5. Ljekovito bilje i gljive

BPK Goražde raspolaže sa velikim bogastvom i raznovrsnošću ljekovitih biljnih vrsta, gljiva, raznolikog ljekovitog jagodičastog voća (borovnica, brusnica, kupina, šumska jagoda i dr.), i različitim plodovima u skupinama poljoprivredne i šumske vegetacije. Izučavanje i prijedlog mjera racionalnog i održivog korištenja prirodnog potencijala za ovaj kanton do sada nije analiziran, iako predstavlja jedan od bitnih temelja za ukupan razvoj agrarne privrede. Ljekovito bilje i sekundarni šumski proizvodi uglavnom su se tretirali sa aspekta privredne eksploatacije, zanemarujući održivost i očuvanje ukupnog biodiverziteta. U tom kontekstu zanemarena je identifikacija i metodologija određivanja staništa, zatim određivanja statusa i procjene maksimalne dozvoljene godišnje količine sakupljanja, kako bi pojedine ljekovite biljne vrste trajno ostale u svom definisanom statusu, ili iz nižih definisanih kategorija (rijetke, ugrožene, rizične i zaštićene) prelazile u kategoriju privredno važnih. Nažalost, eksplatacija ljekovitog bilja i drugih šumskih proizvoda u većini slučajeva, na prostoru BPK Goražde, se obavlja na način koji nije u skladu sa pravilima i kodeksom racionalnog i održivog i uzrokuje smanjenje biljnih vrsta ili njihov prelazak iz privredno važnih u rijetke i zaštićene, često dovodi i do trajnog nestanka određene biljne vrste. Ljekovito bilje, šumski plodovi i gljive smatraju se cjelinom koja nema čvrstih veza s drugim granama poljoprivrednog sektora, iako može vezati za sebe niz ulaznih i izlaznih interakcija sa brojnim subjektima, posebno prehrambeno prerađivačkim kompleksom.

4.3.1.6. Organska proizvodnja hrane

BPK Goražde posjeduje djevičanski čista zemljišta sa odlikama usitnjenosti posjeda i malim ili nikakvim stepenom hemizacije u biljnoj i animalnoj proizvodnji (izuzetak čine intenzivni zasadi voća, posebno jagodastog voća – maline) što predstavlja ambijent i realan osnov za organsku proizvodnju hrane. Dakle, ove prednosti nisu u dovoljnoj mjeri do sada niti sagledane niti iskorištene. Tržište organske proizvodnje hrane u bilo kojoj proizvodnji je osigurano, cijene organskih proizvoda neuporedivo veće u odnosu na konvencionalnu proizvodnju (posebno na ino tržištu). U aspektu organske proizvodnje i certifikacije proizvoda postoji ozbiljna i objektivna šansa za održivu, profitabilnu i izvozno orijentisalu biljnu i animalnu proizvodnju.

4.3.2. Animalna proizvodnja

Stočarska proizvodnja (animalna proizvodnja) za većinu područja u FBiH, prema tome i BPK Goražde trebala bi biti "motor" razvoja poljoprivrednog sektora. Kriterij za razvijenu poljoprivredu je kada u ukupnoj vrijednosti poljoprivredne proizvodnje dominira animalni proizvod. Nema nikakvog opravdanja, niti logike konstatacijama da su usitnjene poljoprivredne površine isključivo ograničavajući segment za razvoj stočarstva, posebno što je na području BPK Goražde značajna površina livada i pašnjaka, a posebno zabrinjavajuća činjenica da je preko 3.000 ha ruderalnog (zапуštenог) zemljišta. Nije sporno, da je stočarstvo na području BPK Goražde ekstenzivno i da razvoj većih farmi u govedarstvu ograničavaju mali posjedi. Sporno je što naturalna stočarska proizvodnja (gazdinstva sa jednim i više grla) nije u fokusu prioriteta. Iako postoji određen broj proizvođača koji imaju intencije za robnom proizvodnjom mlijeka i muznih grla, ipak je cjelokupna slika i rezultati koji se postižu u stočarstvu, kao i kretanja i trendovi i u broju životinja i u ostvarenoj proizvodnji još uvijek daleko ispod nivoa koji bi se mogao ocijeniti zadovoljavajućim i daleko ispod proizvodnog kapaciteta samih vrsta i kategorija stoke. Dakle, na sceni je stagnacija i po brojnosti i po proizvodnosti u sektoru stočarske proizvodnje. Stočarstvo je na prostoru BPK Goražde ukomponovano u tradicionalne norme, što znači da većina stočara nema skoro nikakvih tehnoloških promjena, kako u osavremenjavanju objekata, tako i u uzgojnim normama.

Ono što posebno zabrinjava jeste rapidno godišnje smanjenje broja muznih krava, kao i nizak udio proizvodnje mlijeka i mesa za tržište. O tome koliko je proizvođača tržišno orijentisano u stočarskoj proizvodnji, najbolje svjedoče podaci o broju i strukturi gazdinstava koja su upisana u Registr poljoprivrednih gazdinstava i koja na taj način stiču pravo na ostvarivanje podsticaja iz budžeta FBiH i BPK Goražde. Na ukupnom prostoru BPK Goražde samo je jedan robni proizvođač mlijeka sa brojem od 40 muznih grla. Animalnu proizvodnju u BPK Goražde odlikuje nizak nivo specijalizacije i dominantno malih posjeda na kojima se odvija raznovrsna proizvodnja. Postignuti prosječni prinosi mlijeka po kravi, izrazito su niski (kod obračuna bilansa proizvodnje i

potrošnje hrane u BPK Goražde, godišnja količina mlijeka na bazi od 900 grla zadovoljava i značajno premašuje potrbu za ovim proizvodom, što je po ocjeni ekspertske grupe nerealno - tab. br. 9. - 43 litra vška mlijeka po stanovniku. Podaci o proizvodnji mesa, nažalost nisu dostupni, iako tov, pogotovo tov junadi spada u profitabilne proizvodnje, ukoliko se ne temelji na sijenu kao glavnom obroku što je inače praksa i dominacija na BPK Goražde. Sporadični tov kod većeg broja proizvođača zasniva se na 1-2 tovljenika. Sa ekonomskog aspekta proizvodnja mesa na ovim principima (prije svega na tehničko-tehnološkom zaostatku, a posebno ovakvoj krmnoj bazi koja je ustaljena na proizvodnji sijena lošeg kvaliteta) nema rentabilnosti. Međutim, pretpostavke za optimističku projekciju su intencije kod određenog broja poljoprivrednika za savremenom robnom proizvodnjom.

4.3.2.1. Govedarstvo

Govedarstvo u proteklom periodu doživljava značajan pad u broju mliječnih grla, a razlog tome je zatvaranje mljekare „Milgor”, neblagovremen otkup od strane „Milkosa”, niska otkupna cijena, kao i neredovna isplata otkupljenih količina mlijeka. Ulaganja Ministarstva za privredu BPK Goražde u pokretanje i sanaciju mljekare Milgor, bila su u tom aktuelnom periodu opravdana, a neuspjeh za ponovnim pokretanjem mljekare bio je unutar neriješenih odnosa bivših uposlenika i drugih učesnika mljekare. Slijedio je novi pokušaj otkupa i prerade koji je završen bezuspješno. Sigurno je, da nije opravdano uspostavljati preradu mlijeka na ovako malom broju muznih grla (900 grla) i razmišljanja o preradi mlijeka u BPK Goražde neka ostanu za neka bolja poljoprivredna vremenima. Za očekivati je da će ova grana stočarstva u bližoj budućnosti doživjeti svoj postepeni razvoj. Na području BPK Goražde preovladava pasmina Simentalca, iako je u značajnoj mjeri zastupljen tip križanca, sivog i smeđeg alpskog goveda, sa kojim se pretapala naša autohtona pasmina „Buša”. Uzgoj rasplodnih junica ne opravdava svoj cilj, a razlog tome je što ženska telad završavaju na klaonicama, a ne ostvljaju se kao genetski potencijal za dalju reprodukciju i proširenje vlastitog stada (remont stada). To je razlog nepostojanja organizovanog otkupa mlijeka, različitih okolnosti i dešavanja u vezi sa mljekarom „Milgor”. Porazano je da je na ukupnom prostoru BPK Goražde samo jedan robni proizvođač mlijeka koji posjeduje 40 muznih grla (naselje Lastavica).

4.3.2.2. Ovčarstvo

Na području BPK Goražde mali je broj stada ovaca (50 do 100 ovaca). Uglavnom dominira autohtona pasmina ovaca "Pramenka" sa svojih par sojeva. Ovca je i dalje, u skladu sa svojom biologijom, ostala sakupljač hrane na širokom arealu. Proizvodnja mlijeka po ovci je prosječno u zadnjih 10 godina iznosila 40 litara/muznom grlu. Uglavnom je prisutan ekstenzivni način držanja ovaca.

Zabrana nomađenja je dovela do drastičnog smanjenja veličine stada. Broj velikih stada se smanjuje uslijed nemogućnosti ishrane, te dominiraju manje farme sa

djelimičnim ili potpunim ograničenjem kretanja životinja. Ishrana ovaca se ljeti ostvaruje ispašom, dok se u zimskom periodu ovce drže u zatvorenim objektima, a ishrana je bazirana na kabastim hranjivima (uglavnom sijenu). U svim slučajevima poljoprivrednici ovce uzgajaju zbog proizvodnje jagnjećeg mesa. Fokus problema je česta pojava „šepavosti“ (nisu adekvatni stajski objekti) i bolesti „plavog jezika“.

4.3.2.3. Kozarstvo

Činjenica je da BPK Goražde raspolže sa značajnim proizvodnim prostorima sa vegetacijom u tipu grmlja, makije i šikare, što predstavljaju izvrstan jeftin hranidbeni sistem za koze. Ipak, uzgoj i držanje koza je sporadično, izuzev savremene farme koza SPP. „Mašala“ Goražde.

Dakle, domaćinstava koja drže koze uglavnom su na principu ekstezivnog načina držanja u improviziranim stajama i lošom ishranom, što rezultira vrlo malim proizvodnim karakteristikama. Po mnogim zoohigijenskim i hranidbenim normativima koza je slična ovci. Ova sličnost je uslovila i pojavu kombinovanih stada ovaca i manjeg broja koza. Kozarstvo ima poseban značaj u zapuštenim i teško dostupnim područjima, gdje konfiguracija terena otežava uzgoj drugih vrsta preživara. U pasminskom sastavu dominiraju križanaci (balkanska koza, izuzev frarme SPP. „Mašala“ Goražde sa savremenim uzgojem „Alpske“ i „Sanske“ koze) nastalih neplanskim križanjima, što je doprinijelo velikoj varijabilnosti, kako u fenotipu, tako i u genotipu novonastalih križanaca uglavnom „alpske“ i „sanske“ pasmine. Prosječna proizvodnja mlijeka po grlu je 170 litara. Mlijeko i meso koza postaju kulinarske vrijednosti i delikatesi koji se serviraju u posebnim prilikama, pogotovo turističkim destinacijama koje bi trebale u bližoj budućnosti biti valencije za robnim uzgaivačima koza.

4.3.2.4. Peradarstvo

Na području BPK Goražde postoje dvije registrirane farme koka nosilja i jedna farma brojlera. Programom podsticaja predviđena su i sredstva koja se dodjeljuju po kljunu. Proizvodnju konzumnih jaja karakterišu relativno visoke cijene udjela u proizvodu (jajetu), što ima za posljedicu nisku konkurentnost.

Dominantan kavezni uzgoj, će biti poseban izazov i potencijalna opasnost za peradarstvo u ispunjavanju sve strožijih kriterija EU (U EU na sceni je uzgoj pilenki na otvorenom prostoru u staji bez kavezognog sistema ili na otvorenom prostoru certificiranim kao organska proizvodnja). Proizvodnja brojlera na BPK Goražde za sada je sporadična, ali će u bližoj budućnosti uz bolju konkurentnost proizvoda i promociju potrošnje mesa u svježem i rashladnom stanju postati atraktivna. U principu jedna i druga proizvodnja (jaja i brojlerskog mesa) profitabilne su samo sa većim turnusom (profitabilnost je vezana za princip „igra brojki“ – veći broj u turnusu veća profit).

4.3.2.5. Pčelarstvo

U BPK Goražde postoji dugogodišnja tradicija u pčelarskoj proizvodnji. Ipak, segment pčelarstva ne bilježi adekvatan progres, koji se ogleda u povećanom interesu proizvođača za ovim vidom proizvodnje i u rastu broja pčelinjih društava. Pčelarstvo u BPK Goražde još uvijek ne zauzima značajno mjesto iako su izuzetno povoljni klimatski i drugi agroekološki uvjeti, uključujući raznovrsnost i bogastvo medonosnim biljem, kao i najefikasniji organizacioni princip, te izrazite intencije za podizanjem nivoa znanja u ovoj oblasti. Med sa prostora BPK Goražde se odlikuje visokim kvalitetom, upravo zahvaljujući raznovrsnoj pčelinjoj paši i bogatim florističkim sastavom vegetacije. Rentabilnost proizvodnje i siguran plasman proizvoda nosi sa sobom i rizik da se u proizvodnju upuštaju i proizvođači koji nemaju niti iskustva, niti dovoljno znanja za ovu vrstu aktivnosti, ukoliko su izvan sistema Udruženja pčelara BPK Goražde „Bagrem“ i Udruženja proizvođača meda i ljekovitog bilja „Facelija“, „Behar“, Pčelarska zadruga „Medina“ koji su primjer i drugim prostorima FBiH organiziranosti i podizanja nivoa znanja kod pčelara. Tržište meda i drugih pčelinjih proizvoda sa prostora BPK Goražde nije upitno, obzirom da se ukupna proizvodnja proda na lokalnom tržištu, u bližem okruženju ili na „kućnom pragu“. Najveće ograničenje bržem razvoju pčelarstva je nedostatak kapitalnih ulaganja koja bi mogla biti korištena za vlastito učešće u investicijama, osavremenjavanju i proširenju pčelarskih društava. Evidentan problem predstavlja i nekada neodgovornost voćara, proizvođača jagodastog voća (maline) zbog nenajavljenje zaštite voćnjaka i dešavanja nekada i pomora pčela¹¹. Uspostavljanje tjesne saradnje sa voćarima je ne samo potreba pčelara, nego i obostrani interes, s obzirom na to da prisustvo pčela u voćnjacima može povećati prinose čak i do 30%.

Tab. br. 8. Pregled brojnosti stočnog fonda BPK Goražde

Životinje	2015	2016	2017
Goveda	1.500	1.300	910
Junice	250	200	290
Ovce	16. 500	17.000	16.340
Koze	1.400	1.500	760
Perad	3.700	4.000	3.850
Košnice pčela	3.000	3.100	3.050

¹¹ Dosljedno poštovati Pravilnik o pčelarstvu FBiH – Poglavlje br 6. Zaštita pčela od sredstava za zaštitu bilja (član 24).

4.3.2.6. Proizvodnja ribe

Proizvodnja ribe zastupljena je u vrlo malom obimu u odnosu na mogućnost. Na području BPK Goražde u mjestu Sadba aktuelan je jedan savremeniji ribnjak, što predstavlja apsurd u odnosu na tako izdašne vodne kapacitete u BPK Goražde i neupitno tržište.

4.4. Bilans proizvodnje i potrošnje hrane u BPK Goražde.

Resursi BPK Goražde nisu ni izbliza iskorišteni. Nedostatak osnovnih životnih namirnica za ukupan broj stanovnika BPK Goražde ne samo da je kod većine proizvoda nedovoljan, već je i zabrinjavajući. Od ukupno 10 analiziranih proizvoda samo je višak mlijeka, krompira i jabuka po stanovniku BPK Goražde (ekspertni tim izražava sumnju u ovako izražen višak navedenih proizvoda, posebno mlijeka –cijenimo da su rezultati loše procijenjeni i evidentirani). Bez bilo kakve ironije, a sa velikim poštovanjem prema stanovnicima BPK Goražde mišljenja smo da ukupnu godišnju proizvodnju mlijeka stanovništvo BPK Goražde može popiti za 1-an mjesec. Prinosi proizvoda su preuzeti iz 2016. god kao iznad prosječni prinosi. Izraženi nedostatak proizvoda (markirano crvenom bojom) predstavlja „alarm“ vladinom i nevladinom sektoru, i drugim strukturama, stanovnicima BPK Goražde i ukazuje na činjenicu da je poljoprivredna proizvodnja u dubokoj recesiji i da su navedeni podaci (ukoliko su i približno realni) zabrinjavajući, ujedno i poziv za hitnije intervencije.

Tab. br.9 . Bilans godišnje proizvodnje i potrošnje proizvoda na BPK Goražde

Proizvod	Ukupna proiz./l/kg	Potrošnja kg/st./god.	Potrebitno BPK/ kg/l.	Razlika u količini.	Višak/manjak Proizvoda/stanovn
1	2	3	4	5	
Meso	180.000	65	1.542.710	1.362.710	- 57 kg/stanovniku
Mlijeko	2.450.000	60	1.424.000	1.026.000	+43 l./stanovniku
Hljeba	254.000	55	1.305370	1.051.370	- 44 kg/stanovniku
Krompir	5.944.000	68	1.613.912	4.330088	+ 182 kg/stanovn.
Crni luk	174.000	12	284.808	110.808	- 5 kg/stanovniku
Paradajz	198.000	14	332.276	118.236	- 5 kg/stanovniku
Paprika	210.000	13	308.542	100.524	- 4 kg/stanovniku
Grah	48.000	4,5	106.803	51.803	- 2 kg/stanovniku
Jabuka	850.000	22	522.148	327.852	+13 kg/stanovn.
Kruška	197.000	9	213.606	16.600	- 0,6 kg/stanovn.

Metod proračuna:

X Broj stanovnika 23.734 BPK Goražde

X (23.734) x kolona br. 2 (prosj. potrošnja/stanov.) = kolona br. 3 (potrebno za BPK)

Kolona br. 1 +/- kolona br. 3 = kolona br. 4 (+/- razlika u količini proizvoda)

Kolona br. 4. dijeljena sa X (broj stanovnika 23.734) = kolona br. 5 (+/- proizvoda).

4.5. Ruralni razvoj

Pojam ruralnog razvoja treba da predstavlja teritorijalno zaokruženu, seosku privredu koju čini skup raznolikih djelatnosti koje su međusobno povezane. U današnjem vremenu ruralna područja Bosansko-podrinjskog kantona Goražde su znatno nerazvijena, a ruralni razvoj se odvija stihijski, bez reda, te ukoliko se ne bude svjesno pristupilo ovom problemu, tj. koordinaciji različitih aktivnosti sa poljoprivrednom dominacijom, sam proces će predstavljati ograničenje za kvalitetniji i brži razvoj ruralnog područja. Ruralna područja na ukupnom prostoru BPK Goražde su polu prazna, a prirodna bogatstva neiskorištena, zapuštena i u velikom dijelu propadaju. Na ovaj način sve više su ugrožena visoko vrijedna područja, zemljišta manje produktivan (gube plodnost), isčešavaju prirodne ljepote, blijadi kulturno-historijsko naslijeđe, smanjuje mogućnost turizma i drugih dobara ruralnog područja¹².

Na osnovu gore iznesenog postavlja se posebno pitanje „Kakav je kvalitet života na selu i kakva je perspektiva ostanka stanovništva na selu“. U BiH još uvijek nema ozbiljnog pristupa rješavanju problema ruralnog područja, mada su oba entiteta donijeli strategije razvoja poljoprivrede ruralnog područja za čiju implementaciju izdvajaju vrlo mala novčana sredstva. Na nivou BiH usvojena je ruralna strategija čiji je cilj pristup IPARD projektima, a manja valencija je na njenoj implementaciji u široj proizvodnoj praksi.

Brojni su razlozi uticali na nerazvijenost ruralnih područja na području Bosansko-podrinjskog kantona Goražde, što je razumljivo jer je ruralno područje složeno socioekonomsko područje koje traži rješavanje pitanja kao što su: poljoprivreda, zaposlenost, zdravlje, obrazovanje, komunikacije, transport, socijalne službe, životno okruženje i slično. Krajnji cilj razvoja ruralnog područja je unapređenje kvaliteta života u ruralnim područjima, a to se postiže dostizanjem konkurentnosti ruralnih područja, obezbjeđenjem zaštite okoliša u ruralnim područjima i diversifikacija ruralnih aktivnosti. U svrhu dostizanja gore pomenutih ciljeva neophodno je posvetiti znatno veću pažnju ruralnim područjima i stanovništvu koje živi u istim kroz izgradnju infrastrukture (putna infrastruktura, komunikacijska, komunalna i td.), izgradnjom otkupnih stanica, ulaganjem u poljoprivredna gazdinstva i td. Na osnovu popisa stanovništva, domaćinstva i stanova 2013. godine Federalnog zavoda za statistiku BiH od 08.11.2013. godine na području

¹² Tekst u cijelosti preuzet: Sveobuhvatna analiza stanja u poljoprivredi na području BPK Goražde

Bosansko-podrinjskog kantona Goražde živi: prema podacima federalnog zavoda za statistiku 25.336 stanovnika, prema podacima iz drugih, također relevantnih izvora "Šta su rezultati BPK Goražde pokazali nakon popisa 2013" – internet, te različite studije i strategije koriste podatke, svakako i naš ekspertni tim u ovom dokumentu da na BPK Goražde danas živi 23.734 stanovnika). Od ukupnog broja stanovnika na Bosansko-podrinjskom kantonu Goražde u ruralnim područjima prema statističkim podacima živi 6.132 stanovnika, dok u urbanom području živi 19.204 stanovnika. Na području BPK Goražda imamo oko 40,36 km² urbane površine i oko 464,24km² ruralne površine, odnosno 8% urbanog područja i 92% ruralnog područja.

Strateška opredjeljenja ruralnog razvoja BPK Goražde trebaju udovoljiti potrebama ukupnog prostora, lokalne samouprave općina i grada Goražda po načelima savremenog programiranja razvoja ruralnih područja i ruralnih zajednica, a trebala bi se temeljiti na sledećim polazištima:

- Stvaranje uslova za prestrukturiranje i održivi razvoj djelatnosti na ruralnim područjima, podižući konkurentnost proizvođača,
- Razvoj privrednih, uslužnih i drugih djelatnosti saglasno zahtjevima zaštite životne sredine, održavanja prirodnog prostora, kulturno-istorijskih i tradicionalnih vrijednosti i drugo,
- Poboljšanje dostupnosti javnih dobara na ruralnim područjima radi podizanja kvaliteta života, kao i radi sprečavanja negativnih demografskih kretanja,
- Prilagođavanje zahtjevima koji proizlaze iz pristupa Bosne i Hercegovine EU.

Za ostvarivanje navedenih ciljeva, kao glavni pravci djelovanja navode se sledeća područja:

- povećanje konkurenčnosti glavnih ruralnih sektora, zaštita životne sredine, saglasno praksi i standardima EU,
- Povećanje i diverzifikacija zaposlenosti i izvora dohotka na ruralnom prostoru,
- razvoj privredne i društvene infrastrukture, s posebnim naglaskom na područja koja u razvoju zaostaju za prosjekom RS,
- isticanje značaja višenamjenske uloge poljoprivrede u smislu održavanja područja, zaštita životne sredine, očuvanja baštine i stvaranja dohotka,
- održivo gazdovanje šumskim prostorom, lovnim i ribolovnim resursima.

U ovom dokumentu date su samo konture za razvoj ruralnog razvoja. Strategiju ruralnog razvoja BPK Goražde neophodno je kao poseban strateški dokument izraditi, kao osnovu za razvoj ruralnih područja i pripremu za IPARD fondove.

4.6. Turizam

4.6.1. Agroturizam

Agroturizam na području BPK Goražde nije do sada bio prepoznatljiv kao važna turistička djelatnost, koja je mogla biti u funkciji ne samo razvoja agrara, već i promotor održivosti i života pojedinih seoskih sredina i potencijal za stvaranje različitih

aktivnosti i održivosti, svakako i veza ruralnih i urbanih sredina. Uspostavljanje veze između poljoprivrede i turizma može postati presudna uslužna djelatnost i šansa za opstanak malih poljoprivrednih gazdinstava. U tom kontekstu značajnije bi bila zastupljena organska biljna i animalna proizvodnja (specijaliteti od heljde i drugih žitarica), povrće i voće (lisnato i korijenasto povrće, malina, ribizla, kupina, borovnica, aronija), autohtone stablašice (šljiva, jabuka, kruška), pčelarstvo (med i drugi pčelinji proizvodi), proizvodi od lana i vune, animalni proizvodi (prerađevine od mlijeka i mesa).

Agroturizam obično se razvija uz druge turističke destinacije sa različitim atrakcijama i atraktivnostima. To je razlog da se aspekt agroturizma ukomponuje u druge turističke sadržaje iz domena privrednog turizma.

4.6.2. Aspekti privrednog turizma

Za potrebe planiranja razvoja turizma i stvaranja turističkog proizvoda neophodno je prikazati funkcionalnu strukturu turističkih resursa. Najvrednija iskustva s kojima se danas susrećemo upućuju na zaključak da su osnovni turistički resursi pored prirodnog ambijenta atraktivnosti i atrakcije. Oni su osnovna sirovina za turističku industriju, zato ih je potrebno poznavati, zaštитiti i racionalno koristiti kroz održivi razvoj. Zbog njih turisti i dolaze i zato su najbitniji faktor turističke ponude.

Tako se i osnovni turistički resursi (turističke atrakcije i atraktivnosti) mogu svrstati u sljedeću funkcionalnu podjelu: geološki značaj prostora; klima; vode; biljni svijet; životinjski svijet; prirodno nasljeđe, kulturno-istorijsko nasljeđe, kulturne i vjerske ustanove, sportsko rekreativni sadržaji; turističke staze, putevi, ceste, manifestacije, znameniti ljudi i događaji, kultura života i rada. Pored navedenih bitni su i: komunalna infrastruktura, prometna povezanost, lijepo oblikovani objekti, zelene površine i slično.

Razvoj turističke privrede na području BPK Goražde, prema tome i agroturizma mogao bi imati višestruke efekte, ukoliko bi se iskoristili potencijali ruralnih (seoskih) resursa, obilatih atrakcija i atraktivnosti, svakako i implementirala „Strategija razvoja turizma 2016-2020“ koji se ogledaju kroz:

- Rast domaćeg turističkog prometa;
- Rast broja zaposlenih u turizmu i agroturizmu;
- Kreiranje pozitivnog imidža na tržištu;
- Osiguranje dugoročne zaštite kulturnih i historijskih resursa u funkciji turizma.

Pored navedenog, jedan od glavnih, prioritetnih ciljeva jeste da turizam, u tom kontekstu i agroturizam kao privredna grana djeluje na principima i temeljima samoodrživosti. Kroz razvoj turizma i agroturizma kvalitet života lokalnog stanovništva bi se povećao i unaprijedio

Prilikom ostvarivanja postavljenih ciljeva, polazi se od toga da glavni fokus mora biti na izgradnji cjelovitih tržišno orijentisanih turističkih proizvoda, a koji imaju osnove za plasman i održivost na domaćem tržištu. Ukupna razvojna politika turizma u BPK Goražde treba da se temelji na izgradnji konkurenčkih prednosti, s tim da se proizvodi i usluge odlikuju karakteristikama vlastitog identiteta. BPK Goražde može predstavljati veoma zanimljivu turističku destinaciju, što je rezultat

geografskog položaja, izuzetnih prirodnih ljepota, kulturno-historijskih vrijednosti i pogodnih klimatskih uslova, tradicije u pripremanju gastronomskih efekata i gostoprимstva ljudi.

U najznačajnije agro i druge turističke resurse i potencijale BPK spadaju: planine, šume sa mnogobrojnim vrstama divljači, rijeke sa svojim pritokama i raznovrsnim ribljim fondom, flora i fauna, kulturno-povijesna baština, klimatski uslovi, arheološka nalazišta i td. Prema Strategiji razvoja turizma izdvajamo samo neke od njih: (Gradski pješački most u centru grada; „Drinske mučenice“; Spomen obilježje „Djeca Goražda“; Izletište Rorovi; Goršić polje; Kosače Okolišta; Mustafa-paše džamija; Turhan Emin-begova džamija; Kožetin, Kameni most; Modro polje ; Semiz Ali-paše turbe ; Tvrđava Pavlovac; Nekropola sa stećcima U selu Brojnićima: Turističko naselje "Bijele vode"; Pansion „Drinska bašta“; Pansion "Casablanca"; Pansion "Amaro"; Pansion "Baša" i druge atrakcije i atraktivnosti).¹³

(Strategija razvoja turizma BPK Goražde 2016 – 2020 godina predstavlja korektnu i realnu osnovu za implementaciju strateških opredjeljenja, svakako i nodlična osnova za razvoj agroturizma). Implementacija navedene strategije jedan je od temelja, ne samo razvoja turizma, već i revitalizacije agrara (razvijen turizam = razvijena poljoprivreda). Činjenica je, da nema implementacije navedenih strateških opredjeljenja, a BPK Goražde obiluje u toj mjeri (neaktiviranim – umrtyljenim) različitim znamenitostima, atrakcijama i atraktivnostima da joj mogu pozavidjeti mnoga područja u BiH. Najadekvatnija podrška ukupnom turizmu, svakako i poljoprivredi bio bi AGROTURIZAM koji je neophodno programski definisati.

¹³ Većim dijelom preuzet tekst:STRATEGIJA RAZVOJA TURIZMA BPK Goražde 2016 - 2020. godine

5. SWOT ANALIZA

OPĆENITO	OPĆENITO
<p>S N A G E</p> <ul style="list-style-type: none"> ○ agroekološki uvjeti za biljnu i animalnu proizvodnju izvanredni, ○ prepoznatljivi lokaliteti za voćarsku proizvodnju i medenosno bilje, ○ prisutna tradicija i iskustvo, ○ neiskorišteni resursi (preko 60% polj. zemljišta nije obrađeno), ○ nezagađeno (čisto) poljoprivredno zemljište, ○ postoji lokalno i regionalno tržište. <p>P R I L I K E</p> <ul style="list-style-type: none"> ○ usvojena ruralna strategija na nivou BiH – fondovi za poljoprivredu, ○ sazrela svijest da je agrar jedna od strateških grana BPK Goražde, ○ veća potražnja polj. proizvoda, ○ olakšan Pristup ino tržištu, ○ mogućnosti organske proizvodnje, ○ poljoprivreda će biti u fokusu interesa na svim nivoima u BiH. 	<p>S L A B O S T I</p> <ul style="list-style-type: none"> ○ manje mogućnosti za robnom proizvodnjom (usitnjen posjed), ○ nedostatak tla visokih bonit. kategorija (I nimalo i II malo), ○ ekstenz. proizvod. i nedostatak znanja. ○ Prinosi po jedinici površine i produktivnost po grlu niski, ○ loša tehničko – teh. opremljenost, ○ nedostatak finansijskog imputa za investicije – visoke kamate. <p>P R I J E T N J E</p> <ul style="list-style-type: none"> ○ nekonzistentna agrarna politika u FBiH – nesigurnost investiranja, ○ politika stremi usitnjavanju tla, ○ nema povoljnih kreditnih linija, ○ EU integracije – nepovoljnost za manje nekonkurentne farme, ○ nelojalna konkurenca. <p>IGNORIRANJE CILJEVA I STRATEŠKIH PREPORUKA.</p>
<p>Ž I T A R I C E</p> <p>S N A G E</p> <ul style="list-style-type: none"> ○ veliki udio neobrađenog zemljišta šansa za uzgoj organskih žitarica, ○ radna snaga koja traži šansu za egzistenciju i profit, ○ smanjene druge mogućnosti za zapošljavanje. <p>P R I L I K E</p> <ul style="list-style-type: none"> ○ proizvodnja organskih žitarica. ○ u značajno većim površinama sijati heljdu i speltu na većim n.v. ○ dostupnost tržišta, ○ rast tražnje organskih žitarica, ○ cijene organskih žitarica veće. 	<p>Ž I T A R I C E</p> <p>S L A B O S T I</p> <ul style="list-style-type: none"> ○ starosna i obrazovna struktura poljoprivrednika nepovoljna, ○ usitnjenost obradivih površina, ○ nizak prinos žitarica, ○ sjetva zastarjelog sortimenta, ○ nedostatak znanja kod poljopriv. <p>P R I J E T N J E</p> <ul style="list-style-type: none"> ○ sjetva žitarica na prostoru BPK Goražde nije rentabilna, ○ loša agrotehnika u proizvodnji, ○ niski prinosi i upitna ekonomičnost proizvodnje, ○ nespremnost za prihvatanje novina.
<p>V O Ć A R S T V O</p> <p>S N A G E</p> <ul style="list-style-type: none"> ○ Povoljni klimatski uslovi. ○ BPK Goražde - stvoren imidž „brend“ voćarskog kraja. ○ Dominira tradicija i iskustvo. ○ Jagodasto voće u ekspanziji. 	<p>S L A B O S T I</p> <ul style="list-style-type: none"> ○ Sve više proizvođača kojima je poljoprivreda sporedna djelatnost. ○ Sporadična sanacija starijih zasada. ○ Loša tehničko – teh. opremljenost gazdinstava. ○ Proizvođači nedovoljno educirani.

<ul style="list-style-type: none"> ○ Opravdana intencija za formiranje klastera u voćarstvu. ○ Kvalitetan rasadnik u Foči FBiH. <p>PRILOGA</p> <ul style="list-style-type: none"> ○ Povoljni klimatski uslovi. ○ BPK Goražde - stvoren imidž „brend“ voćarskog kraja. ○ Dominira tradicija i iskustvo. ○ Jagodasto voće u ekspanziji. ○ Opravdana intencija za formiranje klastera u voćarstvu. <p>Kvalitetan rasadnik u Foči FBiH.</p>	<ul style="list-style-type: none"> ○ Često nestabilni prinosi. ○ Nedostatak rashladnih kapaciteta. ○ Nizak nivo kapitalnih ulaganja. <p>PRIJETNJE</p> <ul style="list-style-type: none"> ○ Utjecaj klimatskih promjena. ○ Usitnjeno zemljišta. ○ Odliv mlađe radne snage sa sela. ○ Nestabilnost cijena proizvoda. ○ Nedostatak finansija za investicije. ○ Smanjeni izvori iz donatorskih fondova. ○ Skromni iznosi budžetske podrške. ○ Nepovoljni uslovi kreditiranja. <p>Smanjena kupovna moć.</p>
KRMNO BILJE	KRMNO BILJE
<p>SNAGE</p> <ul style="list-style-type: none"> ○ dovoljne količine livada i pašnjaka za krmnu bazu, ○ niži troškovi rada u odnosu na druge proizvodnje, ○ zaokružen ciklus proizvodnje, ○ šansa za organsku proizvodnju animalnog proizvoda, ○ jeftinija nabavka repromaterijala. <p>PRILOGA</p> <ul style="list-style-type: none"> ○ proizvoditi jednogodišnje, višegodišnje i zrnaste krmne kulture, ○ provoditi agromeliorativne mjere na livadama i prirodnim pašnjacima, ○ koristiti pašno-košni sistem. 	<p>SLABOSTI</p> <ul style="list-style-type: none"> ○ velike površine zapuštenog zemljišta, ○ ekstenzivna proizvodnja, ○ nedostatak investicija, ○ nedovoljna (najmanja) znanja u proizvodnji krmnih kultura, ○ orijentacija proizvodnje mlijeka i mesa na sijenu, ○ loš kvalitet krmiva. <p>PRIJETNJE</p> <ul style="list-style-type: none"> ○ sušni periodi i nedostatak zelene i osušene krme, ○ nedostatak mehanizacije, ○ pretvaranje poljoprivrednog zemljišta u nepoljoprivredne svrhe.
POVRĆE	POVRĆE
<p>SNAGE</p> <ul style="list-style-type: none"> ○ povoljni klimatski uslovi, ○ raspoloživi zemljišni resursi, ○ tradicija u uzgoju povrća, ○ visoka profitabilnost povrća u plastenicima, ○ mogućnost prerade proizvoda u kućnoj radnosti, ○ postojanje sistema za navodnjavanje. <p>PRILOGA</p> <ul style="list-style-type: none"> ○ zadovoljavajući posticaji za proizvodnju povrća, ○ izražena potražnja za proizvodima povrća, ○ podnošljiva udaljenost većih urbanih sredina (Sarajevo), ○ organske proizvodnje povrća, 	<p>SLABOSTI</p> <ul style="list-style-type: none"> ○ nema specijalizacije mala proizvodnja, ○ loša tehničko – tehnol. Opremljenost, ○ niski i varijabilni prinosi, ○ nizak nivo znanja, ○ često nekontrolisana zaštita povrća, ○ neujednačen kvalitet proizvoda, ○ nema adekvatnog udruženja, ○ nedostatak prerađivačkih kapaciteta, ○ ne postojanje otkupnih stanica – centara. <p>PRIJETNJE</p> <ul style="list-style-type: none"> ○ nepovoljna starosna struktura ruralne populacije, ○ smanjen interes donatorskih institucija, ○ oscilacije u cijeni repromaterijala, a i proizvoda, ○ veća ulaganja za proizvodnju u zatvorenom prostoru,

<ul style="list-style-type: none"> ○ formiranje klastera za zajedničke proizvodne i tržišne interese. 	<ul style="list-style-type: none"> ○ nedostatak skladišta i prerađivačkih pogona.
STOČARSTVO	STOČARSTVO
<p>S N A G E</p> <ul style="list-style-type: none"> ○ neiskorištene livade i pašnjaci, te oranice za stočnu hranu, ○ tradicija u stočarskoj proizvodnji, ○ prihvatanje novih saznanja i intencije za robnom proizvodnjom, ○ osiguran plasman proizvoda (mljeka i mesa), ○ osnov za egzistenciju u ruralnim područjima. <p>P R I L I K E</p> <ul style="list-style-type: none"> ○ sigurna podrška sa nivoa FBiH i BPK Goražde, ○ stočarstvo definisano kao „motor“ razvoja poljoprivrede, ○ relativna blizina većih razvojnih centara (Sarajevo), ○ pristup značajnijim fondovima. 	<p>S L A B O S T I</p> <ul style="list-style-type: none"> ○ mali i usitnjeni posjedi, ○ mali broj grla po domaćinstvu, ○ nespecijalizirana proizvodnja, ○ loša tehničko – tehnološka opremljenost, ○ veliki broj nekomercijalnih gazdinstava, ○ nema ugovorenih odnosa sa prerađivačima, ○ upitan otkup mlijeka u (bližoj budućnosti) BPK Goražde. <p>P R I J E T N J E</p> <ul style="list-style-type: none"> ○ nekonzistentna agrarna politika, ○ oscilacije u cijeni repromaterijala, ○ nepovoljni uslovi kreditiranja, ○ nema značajnijih kapitalnih ulaganja sa nivoa FBiH, ○ proizvodnja mlijeka i mesa zasniva se na lošoj krmnoj bazi.
P Ć E L A R S T V O	P Ć E L A R S T V O
<p>S N A G E</p> <ul style="list-style-type: none"> ○ bogastvo i raznovrsnost medonosnog bilja, ○ tradicija i iskustvo u pčelarenju, ○ med i drugi pčelinji proizvodi sa dokazanim kvalitetom, ○ pčelarstvo doprinosi razvoju svih biljnih vrsta (posebno voćarstvu), ○ izuzetno aktivno i organizovano udruženje (Bagrem i U.G. Fcelija). <p>P R I L I K E</p> <ul style="list-style-type: none"> ○ mogućnost za aplikacije u predpristupne fondove, ○ obezbijeđeno tržište meda i drugih pčelinjih proizvoda, ○ interes za bavljenje pčelarstvom, ○ relativno niski troškovi za investiciona ulaganja. 	<p>S L A B O S T I</p> <ul style="list-style-type: none"> ○ veliki broj pčelara sa malim brojem pčelinjih društava, ○ nestabilni (varijabilni) prinosi, ○ voćari u dovoljnoj mjeri neshvataju važnost pčele u opravljivanju – nekontrolisana zaštita, opasnost za pomor pčela, ○ veliki broj pčelara proizvodi samo med, a ne druge pčelinje proizvode. <p>P R I J E T N J E</p> <ul style="list-style-type: none"> ○ klimatske promjene, ○ depopulacija ruralnog stanovništva, ○ smanjen interes i izvori donatorskih sredstava, ○ oscilacije u cijeni inputa, ○ skroman iznos budžetske podrške, ○ smanjena kupovna moć, ○ pojava meda sumnjivog kvaliteta.

6. INSTITUCIJE ZA PODRŠKU SEKTORU POLJOPRIVREDE

6.1. Podrška sektoru poljoprivrede

Finansijski imput poljoprivrednoj proizvodnji sa nivoa BPK Goražde sa stanovišta sadašnjeg ukupnog obima i strukture proizvodnje je realan, ali za progres poljoprivredi ni izbliza dovoljan. Uvidom u stvarno stanje proizvodnosti u biljnoj i animalnoj proizvodnji opravdano je pitati se: „Da li je opravdan koncept ulaganja u naturalnu, neorganizovanu i uglavnom ekstenzivnu ovakvu neodrživu proizvodnju“. Podrška ovakvom obimu proizvodnje može biti i značajno veća, a da se ne ostvaruju proizvodni efekti. Može se i konstatovati da je ovo „socijalna podrška“ ili podrška na principu ulaganja u „bure bez dna“. Međutim, BPK Goražde nema drugog izbora već da u narednom periodu (korak po korak) transformiše konceptualni okvir sektora agrara, da implementira (makar u većoj mjeri) strateške ciljeve iz ovog dokumenta i da bude akter u implementaciji razvojnih poljoprivrednih projekata. Svakako, ovakvo stajalište podrazumijeva izdvajanje većeg finansijskog imputa poljoprivrednoj (posebno robnoj, održivoj proizvodnji) proizvodnji u značajno većem obimu u odnosu na sadašnju i uz prilagođavanje strukture i modaliteta strateškim razvojnim pravcima. Dakle, svakako je i obaveza raditi na promjeni agrarne strukture radi prilagođavanja sektora poljoprivrede budućim integracijama. Bez obzira na usklađivanja finansijskog imputa (podrške poljoprivredi – posticaji) sa nivoom FBiH, sadašnji stepen razvijenosti agrara BPK Goražde i njegove specifičnosti, obavezuju na veću samostalnost u donošenju odluka za finansiranje proizvodnje od posebnog interesa za BPK Goražde.

U kontekstu gore navedenoog izdvajamo primarna strateška opredjeljenja BPK Gražde:

- investicije radi promjene agrane strukture (osnovno stado, dugogodišnje nasade, skladišta i rashladni kapaciteti za voće i povrće, ljekovito bilje i gljive, **ruralni razvoj – strateška osnova i prioritet**,
- podrške u marketinšku pripremu proizvoda za tržište,
- razvoj specifičnih poljoprivrednih proizvodnji u kontekstu agroekoloških uslova,
- **značajnija usmjerenja i podrška ruralnim područjima sa težim uslovima privređivanja u svim aspektima - iznad 800 m n.v.,**
- podrška formiraju organizacija proizvođača: zadruge i udruženja, klasteri (prioritet),
- podrška mlađim poljoprivrednicima i potencijalnim uposlenicima (obrt ili drugi pravni status),
- podrška stručnom osposobljavanju poljoprivrednika za specifične proizvodnje.
- **Kombinacija privrednih aktivnosti i mjera ruralnom razvoju.**

Svake godine Federalna i Kantonalna vlada u saradnji sa nadležnim ministarstvima donose Odluku o visini izdvajanja sredstava za novčane poticaje poljoprivrednoj proizvodnji i vrstama proizvodnje koje će se poticati. Visina novčanih sredstava definisana zakonom je od 3-6% iznosa budžetskih prihoda i primanja u tekućoj godini u FBiH (sada je 3%), dok je na nivou BPK Goražde u 2017 godini planirano 265.000,00 KM (nije sve utrošeno, što je još jedan pokazatelj da zapravo nema dovoljno proizvodnje, posebno nema robnih proizvođača). Pravilnicima se propisuju kriteriji koji moraju zadovoljiti proizvođače za ostvarivanje poticaja. Većina zahtjeva se podnosi putem nadležne Općinske službe koja zahtjev zaprima, kompletira i proslijeduju ministarstvu. Prestavnici kantonalnog ministarstva po zahtjevima utvrđuju činjenično stanje na terenu i dostavljaju ministarstvima finansijska za isplatu.

6.2. Poljoprivredna služba BPS Goražde

Stručna služba BPK Goražde je nezaobilazni segment u izgradnji održivog i dugoročnog sistema sektora poljoprivrede. Na žalost, uspostavljena je takva hijerarhija na nivou Federalnog ministarstva poljoprivrede, vodoprivrede i šumarstva i vertikalna veza sa svim kantonima, da po postojećem konceptu, nije moguće efikasno obavljati zajedno administrativne i stručne poslove koji se zahtijevaju od te službe. Osnovni problem je nepostojanje isključivo savjetodavne službe na nivou FBiH i u tom kontekstu i službe u kantonima. Provođenje strateških ciljeva u ovom dokumentu objektivno nije moguće na ovakvom konceptu stručnih usluga u poljoprivredi. Od poljoprivredne službe se očekuje da postigne prvorazredan značaj u razvoju poljoprivredne proizvodnje, što apsolutno nije moguće u ovakvoj konstalaciji i sa ovim brojem izvršioca.

Nije sporno da je potreban efikasan i konkurentan poljoprivredni sektor s kojim bi BPK Goražde postao značajniji partner vanjskom okruženju. Put do takvog sektora vodi preko dosljedne implementacije zadataka iz ove Strategije. Poljoprivredna proizvodnja može se razvijati samo uz odgovarajuću institucionalnu podršku svih faktora koji u njenom lancu imaju odgovarajuće obaveze i dužnosti. Svi oni i važni su i efikasni, razmjerno rangu u vertikali svoje strukture, idući od općine, preko kantona, i entiteta do države kao najvećeg nivoa vlasti. Sve one treba da se nalaze na zajedničkom zadatku: da se poljoprivredi kao privrednoj djelatnosti osigura skladno i efikasno djelovanje i da ljudi koji se odluče profesionalno baviti ovom djelatnosti znaju gdje i na koji način mogu riješiti probleme u svom radu. Dakle, jedan od nezaobilaznih faktora progresa u poljoprivredi je poljoprivredno – savjetodavna stručna služba odvojena od administrativnih vrlo obimnih zadataka.

6.3. Veterinarska služba

JU Veterinarska stanica Goražde – Grad goražde funkcioniše kao poseban resor u nadležnosti Ministarstva za privredu BPK Goražde, a zadužena je za vršenje upravnih i sa njima povezanih stručnih poslova koji se odnose, prije svega na:

- reprodukciju (vještačko osjemenjavanje) i proizvodnu sposobnost različitih vrsta i kategorija stoke, sa stanovišta zdravstvene zaštite i zdravlja životinja, liječenje i suzbijanje zaraznih i drugih bolesti;
- briga da sirovine i prehrambeni proizvodi životinjskog porijekla budu zdravstveno ispravni, i prevencija ostataka štetnih materija u prehrambenim proizvodima životinjskog porijekla.

U tom kontekstu svakako su i obaveze praćenje i rano otkrivanje zaraznih bolesti, suzbijanje i iskorjenjivanje određenih zaraznih bolesti životinja, sprovođenje veterinarske preventive, dijagnostička i druga ispitivanja, promet živih životinja, proizvoda životinjskog porijekla i dr. Veterinarska služba je odgovorna za utvrđivanje ispunjenosti veterinarsko-sanitarnih uslova za obavljanje veterinarske djelatnosti u objektima za proizvodnju, za identifikaciju i registraciju životinja, izradu godišnjih programa monitoringa i prevencije pojedinih zaraznih bolesti životinja i zoonoza na prostoru BPK Goražde. Bez adekvatno uređene i finansijskim imputom obezbijeđene veterinarske službe nema intenzivnog razvoja stočarstva.

6.4. Udruženja poljoprivrednika

Udruženja poljoprivrednih proizvođača koja djeluju komorskim sistemom, samostalnim udruživanjem ili samostalno, imaju zadatak da prate i analiziraju privredna kretanja, da predlažu mjere radi unapređenja uslova rada i poslovanja svojih članova, da učestvuju u pripremi mjera razvojne politike i strategije razvoja, na poslovnom povezivanju privrednih subjekata, da učestvuju u mehanizmima zaštite domaće proizvodnje. Dakle, udruženja poljoprivrednika trebala bi da imaju savjetodavnu, edukativnu i lobirajuću ulogu i da predstavljaju prvu sponu malog poljoprivrednog proizvođača sa svim relevantnim institucijama i organizacijama u okruženju, a ne samo da trasiraju sebi put prema općinama i kantonu radi pojedinačnog interesa. U BPK Goražde zadaču poljoprivrednog servisa (prema vlastitim iskustvima i saznanjima ekspertnog tima) obavljaju samo Udruženje pčelara „Bagrem“ i Udruženje za ljekovito bilje i pčelarstvo „Facelija“, svakako i Udruženje voćara Goražde, Udruženje poljoprivrednih proizvođača Foča FBiH, Udruženje poljoprivrednika BPK Goražde.

7. OGRANIČENJA ZA PROGRES SEKTORU POLJOPRIVREDE

Veliki broj ograničenja po verikali bitni su faktori koji koče progres u razvoju poljoprivrede. Jedan od ključnih je sporo prilagođavanje države inicijativama i otvaranju prema procesima za integracione promjene prema EU, koje zahtijeva novo definisanje i uloge poljoprivrede i na nižim nivoima države (kantonima, te nižim administrativnim jedinicama - općinama). Nova tranzicijska poimanja uklanjaju administrativna i neka formalna ograničenja i prepreke u razvoju agrara, ali nisu razriješila neke temeljne strukturne dileme i nisu omogućila željeni tempo razvoja. Liberalizacija i izlaganje mnogih pravnih i fizičkih agrarnih subjekata ozbiljnoj tržišnoj utakmici (iako je to strateška orijentacija) nosi sa sobom ozbiljne probleme. Zapravo, porodično poljoprivredno gospodarstvo, zbog različitih ograničenja i loše startne pozicije, nije danas konkurentno poljoprivredi iz okruženja, bez obzira na uklapanje prema tržišnim principima i uvođenjem međunarodnih standarda i održive prakse. Opšte poimanje, stavovi i stvarnost da je agrar jedina mogućnost za obezbjeđenje prehrambene sigurnosti i dohotka poljoprivrednika je i opšte ograničenje za progres. U tom aspektu poljoprivreda, pogotovo u ruralnim područjima, još uvijek ima ulogu socijalnog amortizera, što nosi sa sobom i negativne posljedice i različita ograničenja.

Opšta ograničenja

- veći broj poljoprivrednih gazdinstava nema startnu poziciju za održivu, komercijalnu (robnu) proizvodnju u odnosu na okruženje,
- veoma usitnjeni posjed sa niskim nivom intenzivnosti, na većem dijelu područja BPK Goražde sa otežanim uslovima u proizvodnji, zaostatkom tehničko-tehnoloških rješenja,
- poljoprivreda je često dodatno zanimanje što usporava modernizaciju i tržišnu orijentaciju poljoprivrednog domaćinstva (gazdinstva),
- nizak nivo znanja kod proizvođača,
- relativno visoka cijena imputa u krajnjem proizvodu, a nedopustivo niski prinosi,
- nizak stepen tržišne prodaje,
- neorganizovanost i nepostojanje čvrstih oblika horizontalnog i vertikalnog povezivanja proizvodnje i prerade (nema preradivačkih kapaciteta), nema umrežavanja.
- niska ulaganja i niski prinosi u biljnoj proizvodnji, niska produktivnost u stočarstvu,
- nizak stepen tržišne prodaje,
- negativna demografska kretanja „pražnjenje sela“,
- investicije kao ograničavajući faktor,
- nedovoljna budžetska podrška za nove investicije (za ovaj vid proizvodnje i prevelika).

Ograničenja u odnosu na resurs

- nedovoljno iskorišten zemljišni i vodni resurs,
- velike površine zemljišta su u nagibima, neke nisu pogodne za biljnu proizvodnju,
- nedovoljno iskorištene agroekološke pogodnosti.

8. STRATEŠKI CILJEVI: – PRIJEDLOZI - RJEŠENJA

STRATEŠKI CILJEVI - PRIJEDLOZI - RJEŠENJA	
NAZIV MJERE	PREPORUKA - RJEŠENJE
Principi i karakteristike strategije	<ul style="list-style-type: none"> ○ Relevantnost ○ Izvodljivost ○ Strateški prijedlozi i efikasnost
Osnovni principi PREPORUKE - RJEŠENJA	<p>U PRIORITYTU:</p> <ul style="list-style-type: none"> ○ Formirati Ministerstvo za poljoprivredu, vodoprivredu i šumarstvo na nivou BPK Goražde, ○ povećati poljoprivredne posticaje iz god. proračuna (ukoliko se implementiraju strateški pravci), ○ značajnije posticati ruralna područja, ○ prioritet - profitabilne proizvodnje koje imaju obezbijedeno tržište, ○ izbor proizvodnje koja odgovara zemlj. Uslovima, ○ strateške proizvodnje su: mlijeko, meso, voćarstvo i povrće („motori“ razvoja agrara BPK Goražde), ○ primarno se orijentisati na robna, održiva poljoprivredna gazdinstva, ○ posticati i transformisati naturalnog u robnog proizvođača ako postoji startna osnova, ○ u većoj mjeri podsticati preradu, (kućnu radinost i obrt) upošljavanje (posebno mlađih), ○ orijentisati se u većoj mjeri na certifikaciju i organsku proizvodnju hrane, ○ IMPERATIV – REALIZACIJA ŠTO VEĆEG BROJA STRATEŠKIH CILJEVA.
ZEMLJIŠTE PREPORUKE - RJEŠENJA	<p>U cilju namjenskoj i racionanoj korištenja i zaštite poljoprivrednog zemljišta područja BPK Goražde neophodno je poduzeti niz mjera i aktivnosti i to:</p> <ul style="list-style-type: none"> ○ izrada osnova, programa zemljišta, ○ uspostaviti trajni monitoring stanja i promjena u poljoprivrednom zemljištu, ○ izraditi Projekt višenamjenskog vrijednovanja, zaštite i korištenje zemljišta, ○ voditi evidenciju o neobrađenom zemljištu i promjeni namjene, ○ ažuriranje i sređivanje zemljišno knjižnog i katastra ○ zaštititi poljoprivrednog zemljište od raznih vidova oštećenja i uništenja, ○ vršiti sistematsku kontrolu plodnosti tla/zemljišta kod robnih proizvoda.

ŽITARICE PREPORUKE - RJEŠENJE	<ul style="list-style-type: none"> ○ odluku prepustiti proizvođaču – sa ovako niskim prinosima upitno je da li im je potreban posticaj (gubitke nije potrebno podržavati), ○ značajnije podsticati silažni kukuruz i uvoditi više žitaricu tritikale i heljdu, ○ primjena savremenijih agrotehničkih mjera u proizvodnji i povećanje prinosu, ○ Uvođenje sorata i hibrida (kukuruz šećerac i kokičar), ○ kod proizvodnje žitarica i kukuruza neophodno se usmjeriti na povećanje prinosu po jedinici površine i djelomičnoj izmjeni sortimenta (odrediti minimum za posticaj), ○ u većoj mjeri posticati organsku proizvodnju žitarica.
POVRĆE PREPORUKE - RJEŠENJE	<ul style="list-style-type: none"> ○ proizvodnju povrća zasnovati na povećanju površina pod plastenicima sa sistemom za zalijevanje, uvođenje novih tehnologija uzgoja, ○ podsticati plast. proizvodnju (100 i više m^2). ○ podsticati organsku proizvodnju povrća na otvorenom prostoru i u plastenicima, ○ sortiment povrća usmjeravati prema sortama i hibridima: ○ paradajza - Matias, Belle, Buran; ○ paprike - Vedrana, Istra, Madona; ○ krastavca - Edona, Darina, Ekron, Dinero; ○ salate - Pronto, Tatiana, Noisette, Vanity, Funway, Flavy, Angie; ○ kupus - Rinda,Sir, Bravo, Parel; ○ krompir – Rivijera (rana sorta) Aladin, Aqria i Rudolph.
KRMNO BILJE PREPORUKE - RJEŠENJE	<ul style="list-style-type: none"> ○ obezbijediti veću finansijsku podršku silažnom kukuruzu, ○ podsticati nabavka sjemena: stočne grahorice, graška, stočnog kelja, stočnog sirka, perko repice kod robnih proizvođača mlijeka i mesa, ○ ukoliko se u sistem ishrane ne uvedu navedene krmne kulture neće biti rentabilne proizvodnje mesa i mlijeka, ○ proizvodnju mlijeka i mesa praktikovati na pašno – košnom sistemu (gdje postoje uslovi) uz dodatak koncentrovanog obroka, ○ posticati rekultivaciju livada i pašnjaka, ○ obavezna edukacija (u ovom području nema znanja).

VOĆARSKA PROIZVODNJA PREPORUKE - RJEŠENJE	<ul style="list-style-type: none"> o sadnju šljive orijentisati na sortiment: Čačanska najbolja, Čačanska ljepotica, Bilska rana i Stenley o kod trešnje sorte: Stela, Sju, Van, Bing, o podrška novim i sanaciji starim zasadima voća, o opredijeliti se za proizvodnju jagodastog voća, ne samo malinu, u većoj mjeri jagodu, kupinu, borovnicu, aroniju, o autohtone voćne vrste sačuvati za preradu (sokove, džemove, marmelade, pekmez), o bilo bi rationalno voće ugovarati sa sindikalnim organizacijama i školama. To bi bio uvod u formiranje K L A S T E R A, o podrška godišnjem sajmu jabuke, o sačuvati hipoteku i „brend“ Goražda kao najbolje voćarske destinacije u BiH – ako je moguće. Sa ovakvo proizvodnjom to postaje upitno.
PROIZVODNJA VOĆNOG SADNOG MATERIJALA	<p>Proizvodnju voćnog sadnog materijala u mjesu Foča u FBiH usmjeriti u većoj mjeri u:</p> <ul style="list-style-type: none"> o proizvodnju bezvirusnog sadnog materijala (kontejnerski tip), o proizvodnju komercijalnih sadnica jagode u prioritetu, o proizvodnji jagodastih vrsta: aronije, borovnice, kupine i ribizle, o proizvodnju sadnica maline ograničiti i uskladiti prema tržišnim mogućnostima i plasmanu. o usmjeravati se na proizvodnju šipurka bez bodlji, o početi sa proizvodnjom sadnog materijala nekih ljekovitih biljnih vrsta, o u narednim planiranjima posticajnih sredstava u prioritetu predvidjeti finansijsku podršku sadnom materijalu.
LJEKOVITO BILJE PREPORUKE - RJEŠENJE	<ul style="list-style-type: none"> o predvidjeti punu finansijsku i druge podrške preradi ljekovitog bilja i igličastog drveća (iglica bora, jеле i smrče) u destilate, o podrška plantažnom uzgoju ljekovitog bilja, o Na kiselim zemljištima koja nisu kvalitetna za intenzivnu proizvodnju u sistem podsticaja obavezno uključiti uzgoj šipka bez bodlji, o orijentisati se na uzgoj gljive bukovače.

GOVEDARSTVO PREPORUKE - RJEŠENJE	<ul style="list-style-type: none"> ○ povećanje stočnog fonda (nabavka muznih grla za gazdinstva koja imaju startnu osnovu), izmjena pasminskog sastava, povećanju mlijecnosti po grlu, ○ kako su na području BPK Goražde posjedi usitnjeni, predlažemo modele farmi sa 3-4 muznih grla krava, koje treba uskladiti sa veličinom posjeda za proizvodnju kabaste hrane, uzimajući u obzir da je za ishranu jedne krave potrebno 0,7 ha zemljišta u nižim predjelima i 1 ha na većim visinama, ○ preferirati ispašu krava u što većoj mjeri, ○ pasminsku rejonizaciju usmjeriti prema „Simentalcu”, ○ ukoliko se proizvođač odluči za tov orijentisati se na „Simentalca” ili na neke tipične mesne pasmine kao što je „Šarole”, „Limuzen”, ○ nabavka grla samo proizvođačima sa obezbijeđenim stajskim uslovima za držanje stoke.
OVČARSTVO PREPORUKE - RJEŠENJE	<ul style="list-style-type: none"> ○ podsticati tržišno orijentisane ovčare koji imaju startnu poziciju za uzgoj ovaca, ○ praktikovati proizvodnju ovčijeg i mesa i mlijeka gdje je to moguće, ○ forsirati uzgoj Pramenke „Dubski soj”, ○ poduzetničko gospodarenje ovcama primjerene je sistemu ovčarenja u kojem se proizvode jagnjad i praktikuje muža ovaca, ○ nabavka ovaca obavljati od registrovanih dobavljača, sa potrebnim certifikatima, ○ podsticati gazdinstva sa stajskim prostorom i kapacitetima za proizvodnju stočne hrane.
PČELARSTVO PREPORUKE - RJEŠENJE	<ul style="list-style-type: none"> ○ uspostaviti, ali i poštovati sporazume i saradnju pčelara i voćara o zaštiti pčela kod intenzivne zaštite voćnih vrsta pesticidima, ○ poštovati upute iz Pravilnika o pčelarstvu FBiH - Poglavlja br II – Uvjeti za držanje i uzgoj pčela. Dosljedno poštovati Pravilnik o pčelarstvu FBiH – Poglavlje br 6. Zaštita pčela od sredstava za zaštitu bilja (član 24), ○ planirati značajno veći podsticajni finansijski input po košnici, ali i repromaterijalu, koristiti komercijalne kredite sa regresiranim kamatom od strane BPK Goražde (u sklopu posticaja), ○ obezbijediti sadni materijal: Bagrema i Lipe, Kestene te Facelije kao izvrsne pčelinje paše i ustupiti pčelarskim društvima za sadnju i sjetu.

PERADARSTVO PREPORUKE - RJEŠENJE	<ul style="list-style-type: none"> ○ podsticati samo mjerom ruralnog razvoja, ili subvencioniranom kamatom na kredite ukoliko se aplicira na investicioni projekat, ○ profitabilnost brojlerske proizvodnje temeljiti na principu minimalnog broja u turnusu od 10.000 brojlera, ○ proizvodnju konzumnih jaja temeljiti na minimalnom broju od 1.000 komada pilenki.
KOZARSTVO PREPORUKE - RJEŠENJE	<ul style="list-style-type: none"> ○ uzgojna orijentacija kozarstva trebala bi voditi prema oplemenjivanju sadašnjih križanih tipova s „alpskom“ smastom kozom, ○ usključivo podsticati robnu proizvodnju u oblast kozarstva, ali ne i zajedničkog uzgoja sa ovcama, ○ uarmerski uzgoj koza tretirati kao razvojnu šansu.
PROIZVODNJA RIBE PREPORUKE - RJEŠENJE	<ul style="list-style-type: none"> ○ maksimalna podrška uspostavljenom ribnjaku kao valencija i podsticaj drugim proizvođačima u opredjeljenju za proizvodnju ribe, ○ proizvodnju ribe na nižim temperaturama (11-12 C) orijentisati na potočnu pastrmku.
PRERADA PREPORUKE - RJEŠENJE	<ul style="list-style-type: none"> ○ obaveznu podršku investicijama kod izgradnje i opremanja kapaciteta za skladištenje, doradu i preradu poljoprivrednih proizvoda - skladišta, hladnjake, sortirnice voća i povrća; pogoni za preradu voća, povrća sl. (primarna mjeru), ○ odrška preradi voća i povrća u kućnoj radnosti i obrtu sa regresom kamata na kredite.
ORGANSKA PROIZVODNJA PREPORUKE - RJEŠENJE	<ul style="list-style-type: none"> ○ razlozi za preusmjerenje konvencionalne u organsku proizvodnju hrane su: ○ ekološki: održavanje prirodnog bogatstva i biološke ravnoteže; zaštita okoline; čuvanje (zaštita) tla; obezbjedenje ambijenta za uzgoj životinja, ○ privredni: obezbjedenje tržista za organski proizvod; manja ovisnost od industrije (proizvodnje repromaterijala); povećanje profitu, ○ zdravstveni: zdravstveno ispravna hrana kao uslov dobrog zdravlja.
STANDARDIZACIJA I CERTIFIKACIJA - BREDOVI PROIZVODA PROMOCIJE - SAJMOVI PREPORUKE - RJEŠENJE	<ul style="list-style-type: none"> ○ podrška standardizaciji i certifikaciji proizvoda, ○ uvođenje standarda (GLOBAL GAP, ISO standardi, HACCP sistem i sl.). Ova mjeru povećava konkurentnost i profit, ○ podrška zadružgama i udruženjima za organizovanje edukacija i sajamske aktivnosti.

STRUČNA SLUŽBA PREPORUKE - RJEŠENJE	<ul style="list-style-type: none"> ○ progres u razvoju poljoprivrede nemoguće je zamisliti, pogotovo provesti bez stručnog osoblja koje će biti isključivo odvojeno od administrativnih poslova i posvećeno provedbi strateških ciljeva, ○ u tom kontekstu neophodno je uposlitи 3 (tri) agronoma za ukupno područje BPK Goražde na principima zajedničkog finansiranaja (Ministarstva privrede, općina: Foča u FBiH; Pale u FBiH i Grada Goražda, ○ praktikovati u većoj mjeri edukaciju poljoprivrednika koristeći: Federalni zavod za poljoprivredu i Federalni agropedološki zavod.
VETERINARSKA SLUŽBA PREPORUKE - RJEŠENJE	<ul style="list-style-type: none"> ○ potrebno je obezbijediti značajniji dio finansijskog inputa za opremanje veterinarskog servisa za nove izazove, prije svega, „brze odgovore na krizne i hitne situacije“ u cilju sprječavanja pojave opakih zaraznih bolesti, ○ usavršiti informatičko unificiranje programa, ○ izvršiti popis stočnog fonda (svih vrsta i kategorija stoke).
KOME U PRIORITETU OBEZBIJEDITI PODRŠKE ???? PREPORUKE - RJEŠENJE	<ul style="list-style-type: none"> ○ proizvođačima koji imaju startnu poziciju za robnu proizvodnju (objekte i infrastrukturu, zemljište, postojeću proizvodnju koju treba uvećavati i sl. – komercijalnom gazdinstvu), ○ da jedan član porodice ima trajno opredjelenje prema poljoprivredi, ○ da je mlađi od 55 godina i da je spreman prihvatići stručnu, radnu i tehnološku disciplinu, ○ da je proizvodnju ugovorio sa prerađivačkim kapacitetom ili da ima sigurno tržište, ○ da je spreman oficijelno prijaviti svoju djelatnost i uposlenje u sektoru poljoprivrede (kao obrtničku djelatnost, kućnu radinost ili drugi pravni oblik), ○ da je potpisao ugovor sa veterinarskom službom u animalnoj proizvodnji.
OPĆA PREPORUKA	<ul style="list-style-type: none"> ○ nije niti potrebno niti opravdano sa nivoa BPK Goražde, općina i Grada Goražda posticati proizvodnje sa niskim prinosima (time postićemo gubitak). Takve treba posticati u formi ruralnog razvoja – socijalna podrška, ○ odrediti minimum prinosa po jedinici površine i produktivnosti po grlu za općinske posticaje. ○ u većoj mjeri posticati robnu proizvodnju.

KAKO OBEZBIJEDITI SREDSTVA ZA INVESTICIJE	<ul style="list-style-type: none">○ Od godišnjeg proračuna sredstava namijenjenih za poljoprivredu udružiti 30% sredstava za regres kamata na kredite sa komercijalnim bankama.○ Regres kamata predviđjeti samo za investicije po projektima koje odobrava Ministarstvo privrede (stručna poljoprivredna služba) BPK Goražde, a hipoteku administracija banke.○ Ovo je šansa da se angažuju veća sredstva komercijalni banaka, ujedno i uvid u istinsku namjeru proizvođača za robnu proizvodnju i uposlenje u sektor poljoprivrede.○ Ovim modelom poljoprivrednik (budući obrtnik) koristio bi kredit sa 0 do 1% kamate na dužem roku otplate i „grecce“ periodu.○ Ovaj model je faza I „zelenog zapošljavanja“ i faza II pripreme za korištenje IPARD sredstava.
--	--

9. IMPLEMENTACIJA STRATEŠKIH CILJEVA - PRIORITETI

	Zadaci	Subjekt	Vrijeme	Opis
1.	Formirati Ministarstvo poljop. vodop. i šumarstva BPK Goražde	BPK Goražde Uz pomoć ekspertnih timova.	2019; 2020 godina	Revitalizaciju poljoprivrede uspješnije provesti sa M.P.V. i Š na nivou BPK Goražde (primarno i hitno) izraditi organizacionu strukturu
2.	Primijeniti član 5. Zakona o visini budžetske podrške koji je definisan sa 3%. (sustizati prema mogućnostima)	BPK Goražde	Kontinuirano	Kontinuiran i redovan sistem novčanih podrški u budžetu za revitalizaciju agrara, u skladu sa strateškim oprejeljenjima – u suprotnom slijedi nastavak poljopr. agonije.
3.	Mijenjati Zakon o novčanim podrškama na nivou BPK Goražde	Vlada BPK Goražde	2019 god.	Predviđjeti u većoj mjeri samostalnost u vlastitim specifičnostima, ruralnom razvoju i strateškim opredjeljenjima.
4.	Obaviti cijelokupan popis u svim aspektima poljoprivrede	Resorno ministarstvo i Veterinarska služba BPK	2018 i 2019 godina	Bez podataka o stratnoj poziciji u biljnoj i animalnoj proizvodnji, preradi nema dobro osmišljenih programskih aktivnosti.
5.	Podrška nevladinoj sektoru (udruženja i zadruge)	Stručna poljoprivredna Služba M. P. BPK Goražde	Kontinuirano (godišnje)	Finansijska podrška samo udruženjima koji su poljoprivrednicima uslužni servisi. Jače uvezivanje proizvođača.
6.	Podrška ruralnom razvoju u svim aspektima	Ministarstva privrede BPK Goražde	Kontinuiran (godišnje)	Ruralni razvoj je prioritet za revitalizaciju života i opstanka ljudi na selu.
7.	Izraditi Program uređenja zemljišta BPK Goražde	Federalni zavod za Agropedologiju	U toku 2019 godine	Mjera koja je Zakonom definisana i koja ima najbitnije aspekte za poljoprivredu
8.	Podrška izgradnji farmi (muzna grla i sadnom materijalu (jagoda, malina, kupina i dr)	M.P. BPK Goražde (veća posticajna podrška i investicije)	Kontinuirano	„Motori“ razvoja agrara BPK su: mlijeko i meso, jagodasto voće, povrće – ne zapostavljajući druge proizvodnje.
9.	Podrška izgradnji rashladnih kapaciteta	Ministarstvo privrede BPK	2019/2020	Koristiti regres kamata na kreditna sredstva .

PRIORITETNI PROJEKTI		Subjekt	Vrijeme	Opis
1.	Projekat robne održive proizvodnje – klasteri – „zeleno zapošljavanje.“ Umrežavanje.	Ministarstvo privrede BPK G. uz angažman eksp. tima	2018 i 2019 godina	Cilj projekta je transformacija sadašnje naturalne u robnu proizvodnju - Veza EU fondovi
2.	Projekat ruralnog razvoja	Ministarstvo privrede BPK G. uz angažman eksp. timova	2018 - 2019 godina	Put u susret EU fondovima
3.	Projekat uređenja poljoprivrednog zemljišta	Ministarstvo privrede BPK G. uz angažman Federal. zavoda za agroped.	2019. godina	Bez programa uređenja i namjene poljoprivred. zemljišta nema progresa sektora agrara
4.	Projekat edukacije poljoprivrednika	Ministarstvo privrede BPK G. uz anqažman eksper. timova.	Kontinuirano	Edukacija poljoprivrednih proizvođača temelj je robnoj održivoj proizvodnji
5.	Projekat organske proizvodnje hrane i standardizacija.	Ministarstvo privrede BPK G. uz anqažman eksp. timova.	2018 – 2019 godina	Profitabilna polj. proizv. na organskim principima i certifikaciji je profit.
6.	A)Projekat suzbijanja Ambrozije B) Projekat razvoj pčelarstva i ljeko bilja	Ministarstvo privrede BPK G. uz angažman eksp. timova	2019 godina	Zakonska obaveza Potreba
7.	Izraditi projekt „Robna održiva proizvodnja“ nakon završetka programa navodnjavanja: (Hubijeri, Kazaqići, Ahmovići, Kodžak polje, na Sadbi i Osanici, području Foča FBiH.	Ministarstvo priv. BPK Goražde uz agažman: Polj. prehr Fakultet Sarajevo, F. Z. Za poljoprivr., F.Z. za agropedolog.	2019 – 2020 godina	Uređeno i navodnjavano zemljište je ambijent za novu strateku orientaciju.
8.	Izrada programa „ Revitalizacija prerađ. pogona u Ilovači.	Ministarstvo privrede BPK G. uz anqažman eksper.	2019 godina	Realizacija navedenog projekta bila bi od ključne važnosti u svim aspektima.

STRATEŠKA OPREDJELJENJA ZA:

GRAD GORAŽDE

FOČA U FBiH

PALE U FBiH

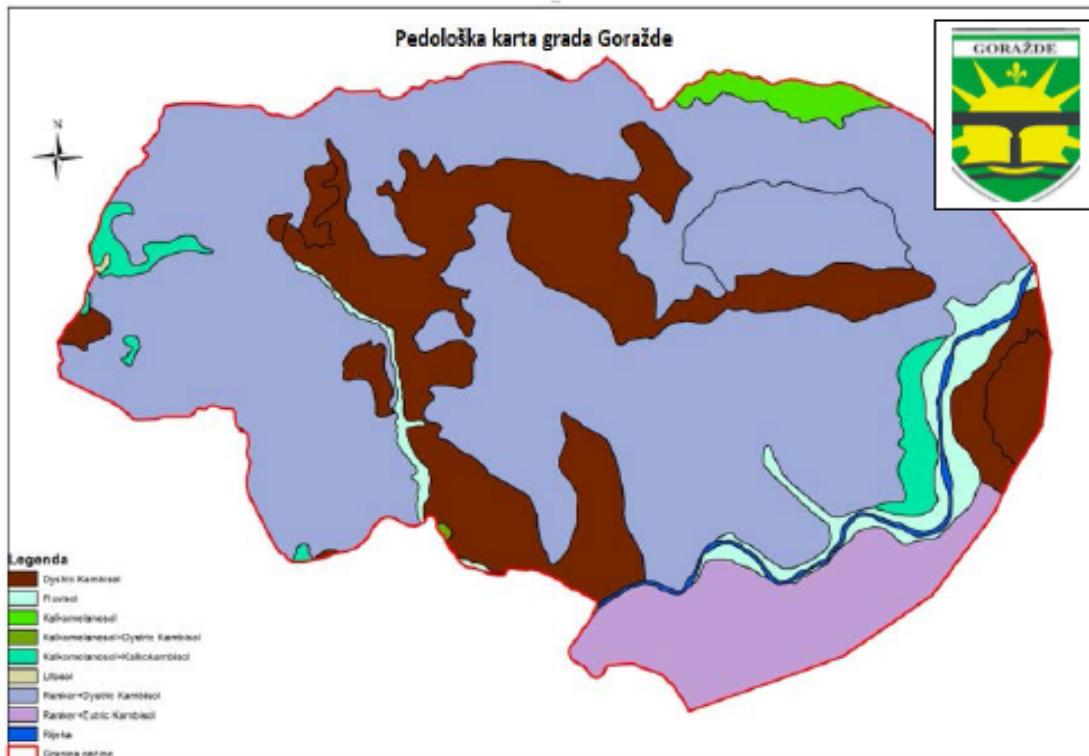
N A P O M E N A

Strategiju razvoja poljoprivrede Grada Goražda; općine Foča u FBiH i općine Pale u FBiH nije moguće izolovano posmatrati, niti dosljedno implementirati, bez sazlepavanja šireg konteksta i mera za provedbu strateških ciljeva koji se odnose na ukupan prostor BPK Goražde. Bez obzira na širi kontekst nužni su ipak strateški prijedlozi koji se odnose na navedene općine i Grad Goražde kako bi se odredili pravci, ciljevi i načini njihove realizacije koji bi trebali dovesti do ozbiljnijih zaokreta i transformacija, poboljšanju i usklađivanju njene proizvodne strukture, današnje posrnule poljoprivrede na ukupnom prostoru BPK Goražde.

Strategiju razvoja poljoprivrede BPK Goražde lakše je implementirati i njome rukovoditi ukoliko ona ima definisane ciljeve i principe pojedinačno na općinama i Gradu Goraždu, koji su u sastavu BPK Goražde, qdje se trebaju uvažavati i donositi određeni politički i strateški dokumenti vezani za sektor poljoprivrede. Dakle, to je vertikala qdje se treba obezbijediti međusobno usklađivanje, sihronizacija i kompatibilnost ciljeva i aktivnosti na svim nivoima.

Prioritetni cilj navedenih strateških okvira je da se pruže rješenja za prevazilaženje poljoprivredne stagnacije i obezbijede uslovi, ako ni zboq čega drugo, onda za stvaranje startne pozicije prema ubrzanjem razvoju i susretu novim poljoprivrednim izazovima i trendovima.

10. STRATEŠKA OPREDJELJENJA – GRAD GORAŽDE –

10.1. Opšta obilježja

U opisu opštih obilježja koji se odnose na Grad Goražde nastojali smo izbjegći suvišne analize i eventuelna ponavljanja teksta koji su opisani u pojedinim poglavljima i analizama prezentiranim za ukupan prostor Bosansko – podrinjskog kantona Goražde. Strategija razvoja poljoprivrede Grada Goražda poslužit će kao realna podloga u izboru ciljeva i pravaca razvoja, prvenstveno onih djelatnosti u agramom sektoru koji se trebaju nužno analizirati u cilju revitalizacije sadašnjih i nadolazećih trendova. Izbor

metoda tehničko - tehnoloških prognoza i drugih ograničenja, u izradi strategije olakšana su činjenicom, da je područje BPK Goražde, uključujući i Grad Goražde izrazito deficitarno u primarnoj poljoprivrednoj proizvodnji (tabela br. 9 – deficit poljoprivrednih proizvoda BPK Goražde), te da su postojeći prirodni resursi za proizvodnju hrane, iako ograničeni, nerazvijeni i u većem obimu neiskorišteni. Metode i projekcije transformacije poljoprivrede, temelje se na aspektima, prije svega proizvodnosti i tržišnosti, koje je nužno kombinovati i međusobno dopunjavati.

Svjesni smo činjenice da ovaj strateški dokument neće riješiti veliki dio problema u oblasti poljoprivrede, niti će je ubrzano transformisati. Međutim, ukazujemo na činjenice, upustva i prijedloge za razvojne mogućnosti, na metode eliminacije različitih prepreka u njenoj realizaciji i prestrukturiranje u stvaranju povoljnog ambijenta u njenoj implementaciji i progresu. Strategija bi trebala, između ostalog, poslužiti kao baza za izradu idejnih i razvojnih projekata koji bi morali imati direktnu podršku svih nivoa vlasti, počev od Grada Goražda, BPK Goražde, svakako i resornog ministarstva FBiH. Ukoliko se u većem dijelu implementira, može poslužiti kao argument većem broj ljudi na području Grada Goražda da sagledaju mogućnost novih investicionih poduhvata ili da aktiviraju neiskorištene zemljišne i druge potencijale u cilju ostvarivanja profita i održivosti, da na vlastitom posjedu ostvaruju profit i uposlenost. Pored temeljne zadaće, strategija bi trebala biti platforma u ukupnom razvoju privrede i brojnim korisnicima bi trebala poslužiti kao bogat izvor korisnih informacija, a poljoprivrednim proizvođačima da dostignu standard većeg nivoa i svojom proizvodnjom da budu konkurentni, uvažavajući potrebu za održivo upravljanju svojim resursom.

Dakle, u opisu, analizama, prijedlozima i sugestijama nastojali smo u projekciji dati pozitivnu valenciju za viziju mogućnosti održive i profitabilne proizvodnje, ali i nužnosti transformacije naturalnog proizvođača u robnog (tržišnog), konkurentnog i održivog farmera. Poljoprivreda je u Gradu Goraždu heterogena. U zaleđu urbane sredine grada Goražde intenzivnija i razvijenija uslijed blizine, pogodne infrastrukture i u optimističkom scenariju temelji se na mlađe kategorije stanovništva. Oko 70% poljoprivrednih domaćinstava uglavnom proizvode za vlastite potrebe, dok je manji broj tržišno orijentisan, uglavnom proizvodi za lokalno tržište ili prodaju na "kućnom pragu". Ukupno je registrovano 78 poljoprivrednika koji su registrovani u status obrta (ekspertni tim nije dublje analizirao suštinu registracije – „stvarnu ili formalnu“ radi ostvarivanja drugih interesa). Institucionalna podrška grada Goražda poljoprivrednoj proizvodnji nije značajna niti može u ovim okolnostima značajnije utjecati na poboljšanje. Od ukupnog broja domaćinstava (7.573) manje je od ½ njih (2.903) koji su opredijeljeni za poljoprivrednu proizvodnju, dok je samo 357 poljoprivrednika u manjoj mjeri tržišno orijentisan. Broj domaćinstava koji ostvaruju poljoprivredne

posticaje je 979 što ukazuje na nizak nivo poljoprivredne proizvodnje i po automatizmu negativan bilans proizvodnje i potrošnje hrane¹⁴.

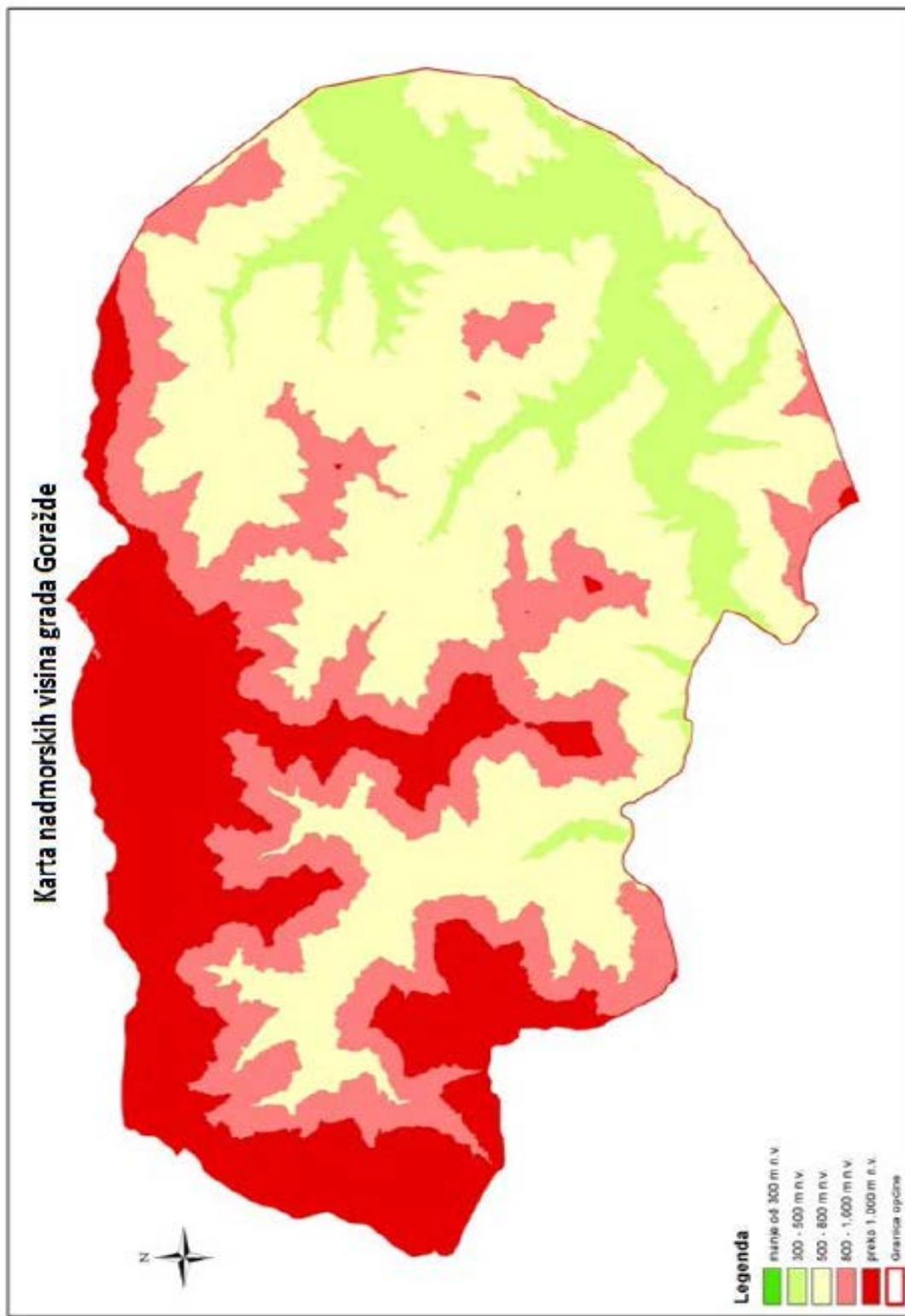
10.2. Opšte karakteristike

Grada Goražde se nalazi u jugoistočnom dijelu Bosne i Hercegovine i u sastavu je Bosansko - podrinjskog kantona Goražde (BPK Goražde), čije je administrativno, političko, ekonomsko i kulturno središte. Nadmorska visina grada Goražda je 345 m.n.v., što uslovjava blagu kontinentalnu klimu, kratkih zima i toplih dugih ljeta¹⁵. Graniči se sa općinama Foča FBiH, Pale FBiH koje su u sastavu BPK Goražde, kao i sa općinama iz Republike Srpske: Pale, Novo Goražde i Čajniče. U svom sastavu ima 20 mjesnih zajednica od čega su četiri gradske, tri prigradske i 13 ruralnih mjesnih zajednica. Ukupna površina koju zauzima je 252 km², od čega gradsko jezgro zauzima 8 km².

Grad Goražde se nalazi u dolini rijeke Drine s graničnim planinskim masivima koji se pružaju u pravcu istok-zapad duž toka rijeke, sa izraženom reljefnom strukturu. Na većem dijelu površine Grada Goražda preovladavaju strmi tereni velikih visinskih razlika, pa 75% teritorije otpada na ispresjecano planinsko zemljište, uglavnom pokriveno šumom i pašnjacima, s nadmorskom visinom iznad 500 m.n.v. Ravničarski dio terena, aluvijalna zaravan rijeke Drine, predstavlja najvažniji dio urbanog područja Grada Goražda.

Osnovne geomorfološke konture stvorene su endogenim (orogenim) procesima. Tektonskim pokretima nakon geosinklinalne etape formirani su planinski masivi. Tako stvoren oblici terena kasnijim egzogenim agensima su preoblikovani. Niz visokih planina ovog područja daje mu planinski karakter. Planinski veći dio masiva Jahorine na zapadu razdvaja rijeka Drina od manjeg dijela planinskog masiva Ljubišnje na istoku. Usljed litološkog sastava, formiran je dijelom blago izraženi reljef, a dijelom izrazito visokih istaknutih oblika. Čitavim područjem dominiraju mnogobrojne potočne doline i jaruge usijećene u klasične stijene paleozoika i donjeg trijasa. U izgrađivanju oblika reljefa i stvaranju različitih genetskih tipova reljefa učestvuju različiti oblici erozionog djelovanja. Najizraženiji su: fluvijalni oblik erozije (mehanički rad velikog broja rijeka i potoka), karstni oblik erozije (hemijsko rastvaranje krečnjačkih stijena) i erozioni procesi na padinama (mehaničko rastvaranje pod uticajem gravitacije).

¹⁴ Pregled površina zemljišta na području Grada Goražda 2017. God – Stručna služba Grada Goražda
¹⁵ Studija na uticaj na okoliš „Trešnjica“ (samo pojedinačni podaci)

Hidrološke karakteristike

Osnovu hidrografske mreže na području Grada Goražda čini tok rijeke Drine, koja od većih pritoka sa desne strane prima Oglečevsku rijeku i Biočku, a sa lijeve strane rijeku Osanica, rječicu Ocka i Podhranjenjski potok. Sve pritoke sa oboda kotline imaju veliki pad i bujične su. Rijeka Drina protiče teritorijom Goražda u dužini od oko 22 km.

Mnogi izvori su kaptirani za potrebe pojedinih naselja i industrije. Za neke od ovih izvora poznata je njihova izdašnost, dok su podaci o kvalitetu vode dosta skromni (pretpostavke da ona odgovara kvalitetu vode za piće). Ovo područje spada u red područja relativno izdašnih vodom u razmjerama Bosne i Hercegovine. Područje Grada Goražda pripada Drinskom sливу. Iako je period velikih voda na Drini dugotrajan, jer setopljenje snijega na planinama vrši postepeno, katastrofalne poplave na teritoriji Grada Goražde nisu česte. Visoko stanje vode može da se javi i u jesen, najčešće u novembru, uslijed obilnih jesenjih padavina.

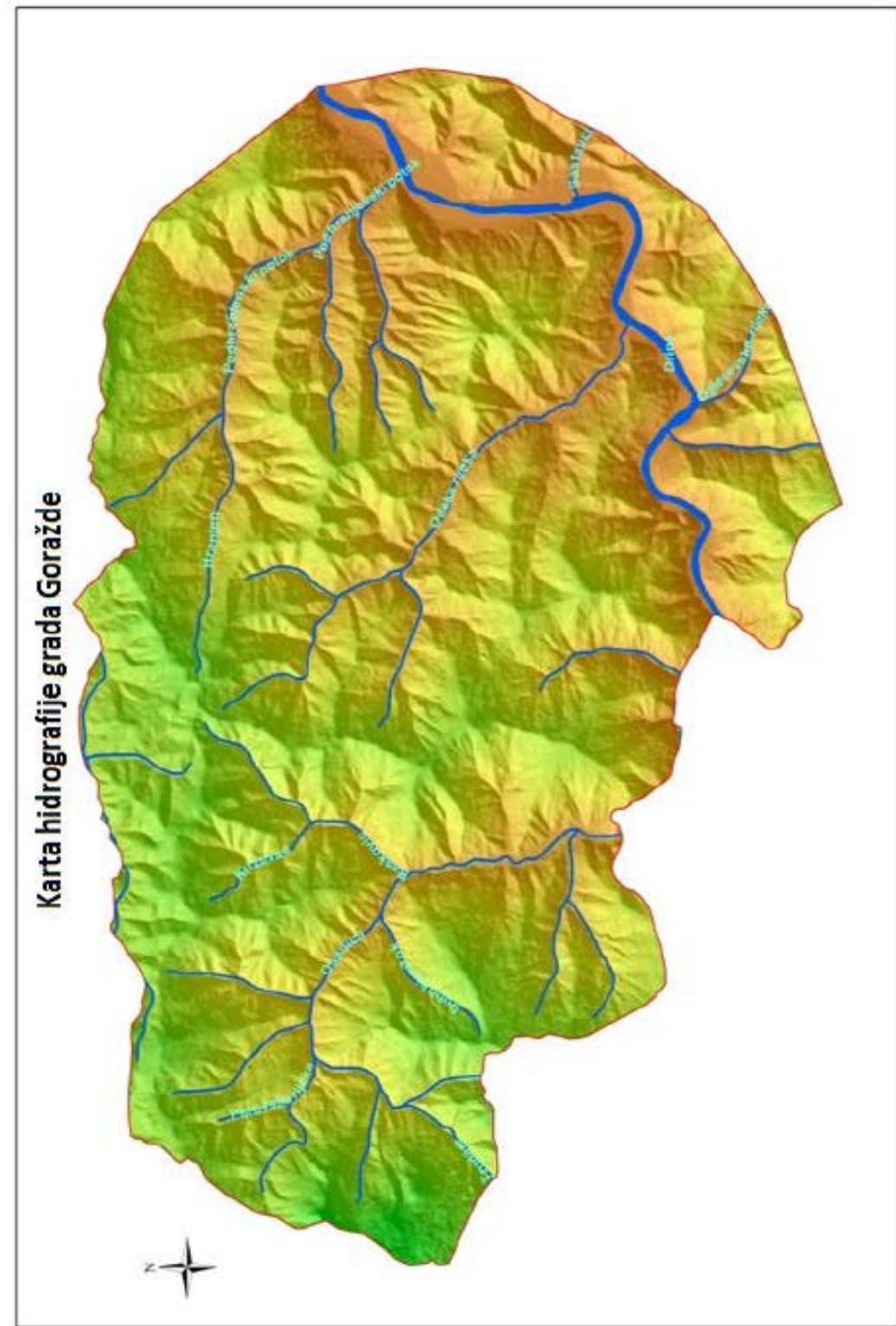
Hidroenergetski potencijal Drine i njenih pritoka je davno uočen. Tome doprinose veliko vodno bogatstvo, ujednačen godišnji i višegodišnji proticaj, značajan pad uzdužnih riječnih profila i kanjonasto - klisurast sklop nekih riječnih dolina pogodnih za izgradnju moćnih betonskih brana, iza kojih se formiraju vještačka jezera. Osim onih koje su već izgrađene postoje i projekti za izgradnju novih. Po hidroenergetskom potencijalu Drina nema premca na Balkanu, ali istovremeno ona ima apsolutni primat po neiskorištenosti svoje hidroenergije. Rijeka Drina i njene pritoke, mogu podsticajno djelovati na budući razvoj Grada Goražda i općine Foča FBiH, u pravcu iskorištavanja za turizam, sport, rekreatiju, vodosnadbjevanje, navodnjavanje poljoprivrednih površina i sl. Nadležnost nad cijelim tokom rijeke Drine je Agencija za vodno područje rijeke Save koja je u sklopu Federalnog ministarstva poljoprivrede, vodoprivrede i šumarstva. Manje rijeke koje se ulijevaju u Drinu su u nadležnosti Ministarstva za privredu BPK Goražde, a u nadležnosti Grada Goražde su samo lokalna manja izvorišta i potoci.

Kvaliteta voda

Najveći teret zagađenja organskim materijama dolazi od otpadnih voda porijeklom od stanovništva, dok je opterećenje koje dospijeva od industrijskog zagađenja i procijednih voda deponija manje. Prema planskoj dokumentaciji, do 2027. godine planira se izgradnja postrojenja za tretman otpadnih voda u Gradu Goraždu¹⁶.

Podaci o kvalitetu podzemnih voda ne postoje, s obzirom da se ne obavlja sistematsko praćenje kvaliteta vode na području Grada Goražda. Postoje podaci o kvaliteti podzemnih voda koje se koriste za vodosnabdijevanje, a za koje zakonska regulativa nalaže kontrolu higijenske ispravnosti vode za piće.

¹⁶ Strategija razvoja općine Goražde 2017-2026

Pedogenetske karakteristike - zemljište

Na prostoru Grada Goražda izdvojeno je 26 pedosistematskih jedinica, i to 23 iz razdjela automorfnih i 3 iz razdjela hidromorfnih zemljišta. U razdjelu Automorfnih zemljišta preovlađuju tipovi iz klase Kambičnih i Humusno akumulativnih, a u razdjelu Hidromorfnih zemljišta iz klase Fluvijalnih zemljišta. Na formiranje zemljišta primarno utiču fizičko-geografski činioci, a prvenstveno reljef, klima, prisustvo površinskih voda i vrlo heterogen litološki sastav geološke podloge kao i različiti pedološki procesi pod uticajem vrlo različite vegetacije. Ovo područje je vrlo složene karakteristike terena i struktorno tektonske građe terena geomorfoloških, hidrogeoloških, hidroloških i klimatskih karakteristika terena¹⁷. Pedološke jedinice na području kantona, što uključuje i Grad Goražde, izdvojene su na osnovu pedoloških podataka, koji se u manjoj površini razlikuju prema pojedinim istraživanjima. U okviru poljoprivrednog zemljišta zastupljene su kategorije oranice koje obuhvataju 2.415 ha, voćnjaci sa površinom od 1.349 ha, pašnjaci 1.475 ha, i livade sa 4.073 ha. Ukupno je poljoprivrednih površina 8.980, ha, a obradivih 7.575 ha¹⁸.

Tab. br. 10. Površine različitih kategorija zemljišta Grad Goražde

Katastarska kultura	Privatno ha	Društveno ha	Ukupno ha
Oranice, bašte i vrtovi	2.398	17	2.415
Voćnjaci	1.329	20	1.349
Livade	3.999	74	4.073
Ukupno obradivo	7.726	111	7.837
Pašnjak	1.423	52	1.475
Ukupno polj. površina	9.149	162	9.312
Šumsko zemljište			14.414
Neplodno zemljište			1.154
UKUPNA POVRŠINA			24.880

¹⁷ Tekst djelomično preuzet: Federalni zavod za agropedologiju.

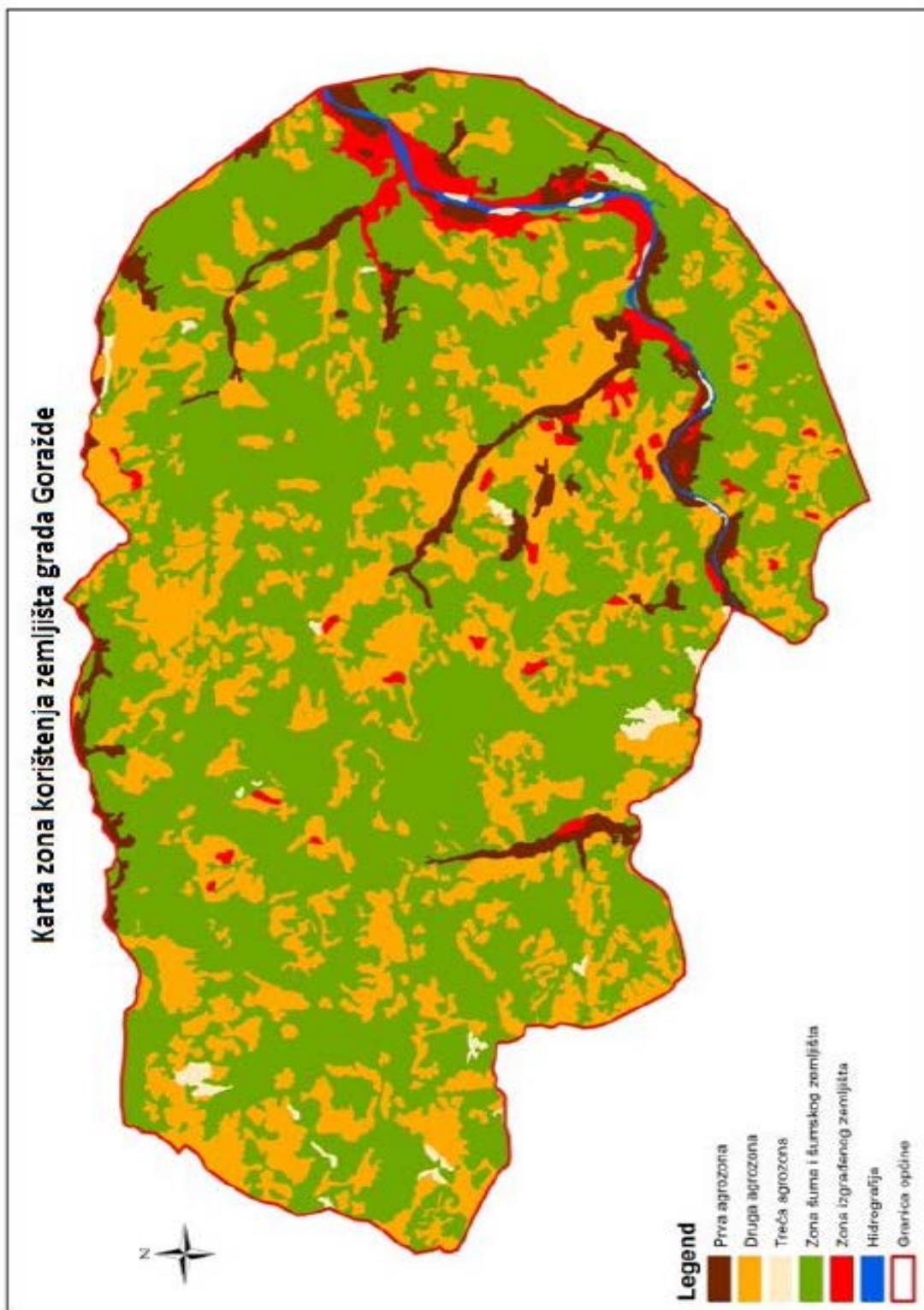
¹⁸ Pregled površina zemljišta 2017. god – Stručna služba grada Goražda.

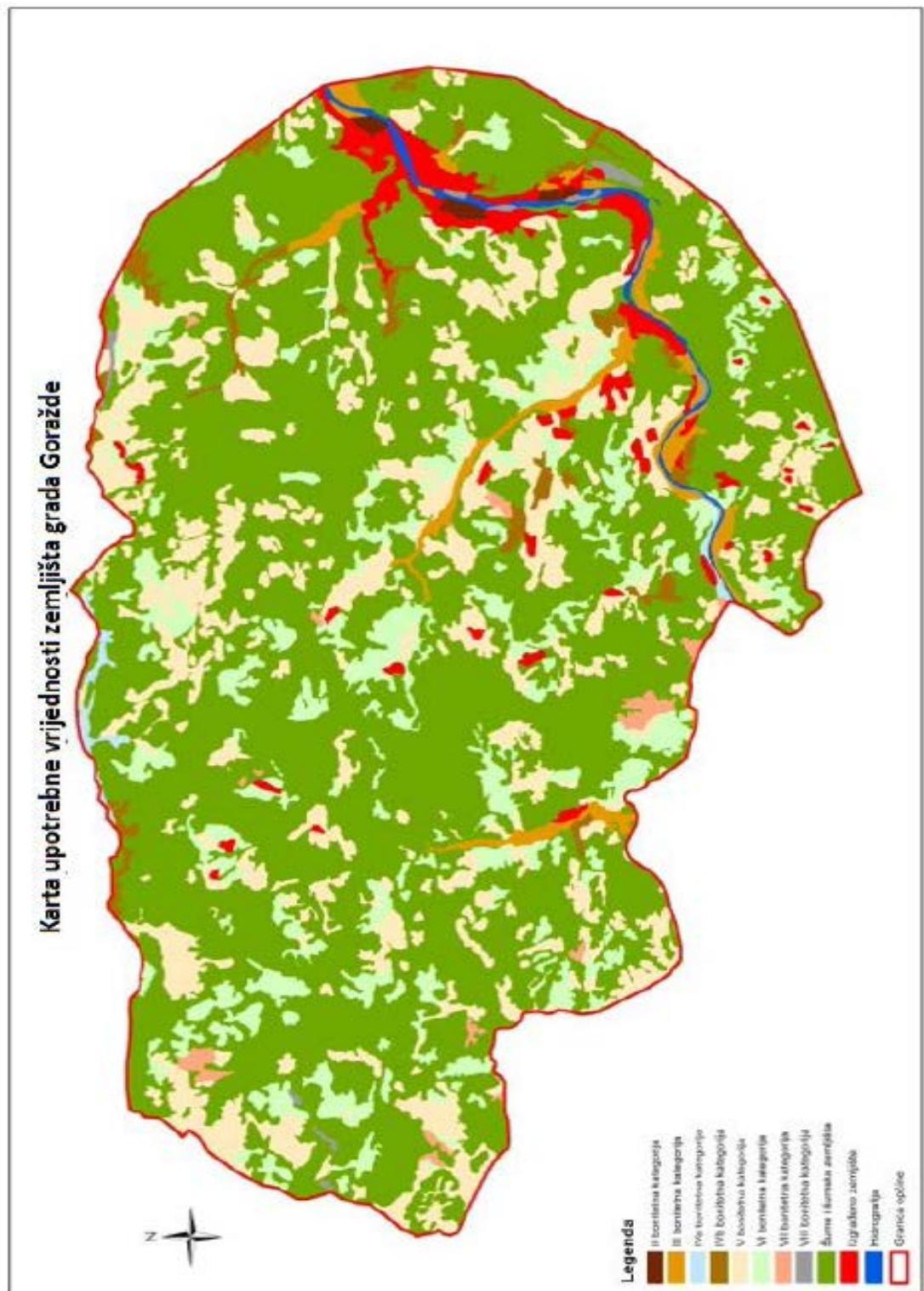
Bonitetne kategorije zemljišta

Na području Grada Goražda zastupljene su: II, III, IV (IVa i IVb), V, VI i VII kategorije poljoprivrednog zemljišta¹⁹.

ZEMLJIŠTA POGODNA ZA KULTIVACIJU		
II bonitetna kategorija zemljišta	Zahvata istočni dio oko naselja Selište, Vinarići, Zupčići i Grunjevići. To su Aluvijalna bezkarb. ilovasto-pjeskovita tla, Eutrična smeđa tla na aluvijalnom nanosu.	50,80 ha 0,2%
III bonitetna kategorija zemljišta	Nalazi se oko dolina rijeka Osanice, Odske, Drine od Popovog Dola do Ušanovića; uz Drinu Podobarak i kod Rasadnika, Zupčića, Ahmovića i od Potkruše do Kolovarica. To aluvijalna tla.	464,80 1,9%
IV a bonitetna kategorija zemljišta	IV a) Uz rijeku Drinu kod željezničke stanice u Osanici, te dolinom rijeka Čemernice i Sušice. IV b) Nalaze se oko sela Batkovići, Gunjačići, Ozrenovići, Glamoč, Zupčići, Bare i Deševa.	IVa) 79,80 ha IVb) 392,5 ha
ZEMLJIŠTA OGRANIČENA ZA KULTIVACIJU		
V. bonitetna kategorija zemljišta	To su plića tla mjestimično stjenovita, manje se obrađuju To su smeđa tla. Ravnomjerno su raspoređena na cijeloj teritoriji Grada Goražda.	4.148,80 ha 16,98 %
VI. bonitetna kategorija zemljišta	Uglavnom je zastupljena u sjeveroistočnom dijelu. To su prirodne livade i pašnjaci, (Rankeri i Smeđa plitka tla).	2.706,37 ha 11,1 %
VII. bonitetna kategorija zemljišta	Rasprostranjena je na planinskog područja Grada (na plitkim tlima - Rankera i Smeđa tala na škriljcima, Nalazi se oko Poratak, Orahovice, Ruda Glava. Koriste se isključivo kao pašnjački tereni.	166,31 ha 0,7 %.
VIII. bonitetna kategorija zemljišta	Ovo su neplodna tla. Nalazr se oko: Zupčići, Vranovina, Klečica i Zorovići.	260,40 ha 1,07 %.

¹⁹ Projekcija – izvod iz karte upotreblne vrijednosti – Federalni zavod za agropedologiju Sarajevo

Bonitetne kategorije i tipovi tla

Na osnovu člana 48. stav 5. Zakona o poljoprivrednom zemljištu ("Službene novine Federacije BiH", broj 52/09), donešeno je upustvo o jedinstvenoj metodologiji za razvrstavanje zemljišta u kategorije. U tom kontekstu koristimo različite termine, pa je termin bonitet tla sličan terminu koji se koristi u USA pod oznakom Land capability classification, odnosno označava sposobnost tla za poljoprivrednu proizvodnju. Dakle, obuhvaćeno je 8 bonitetnih kategorija, gdje su prve 4 klase, od I-IV povoljne za poljoprivrednu proizvodnju, a posljednje, uključujući i IV b klasu do VIII su povoljne za travnjake i za šumske kulture i dozvoljene za pretvaranje u nepoljoprivredne svrhe (pod posebno propisanim pravilima). Na toj osnovi u BiH je izvršena i kategorizacija zemljišta prema njegovom bonitetu²⁰. Veoma je važno poznavanje bonitetne kategorija zemljišta i na bazi saznanja o njihovom učešću moguće je bolje planiranje korištenja i zaštite zemljišnih resursa, kako sa aspekta očuvanja najvrijednijih bonitetnih kategorija tako i njihovog racionalnog korištenja i to pogotovo kada se radi o promjeni ekoloških u tehničke funkcije zemljišta. Na bazi poznavanja bonitetnih kategorija zemljišta dolazimo do podataka koje su naročito važne njegove namjene: - za racionalno korištenje zemljišta u biljnoj proizvodnji - za primjenu agrotehničkih i hidrotehničkih mjera - kod promjene načina korištenja zemljišta u domenu ekoloških funkcija - kod promjene namjene korištenja zemljišta iz ekoloških u tehničke funkcije²¹.

Tab. br. 11. Tipovi tla prema nacionalnoj klasifikaciji

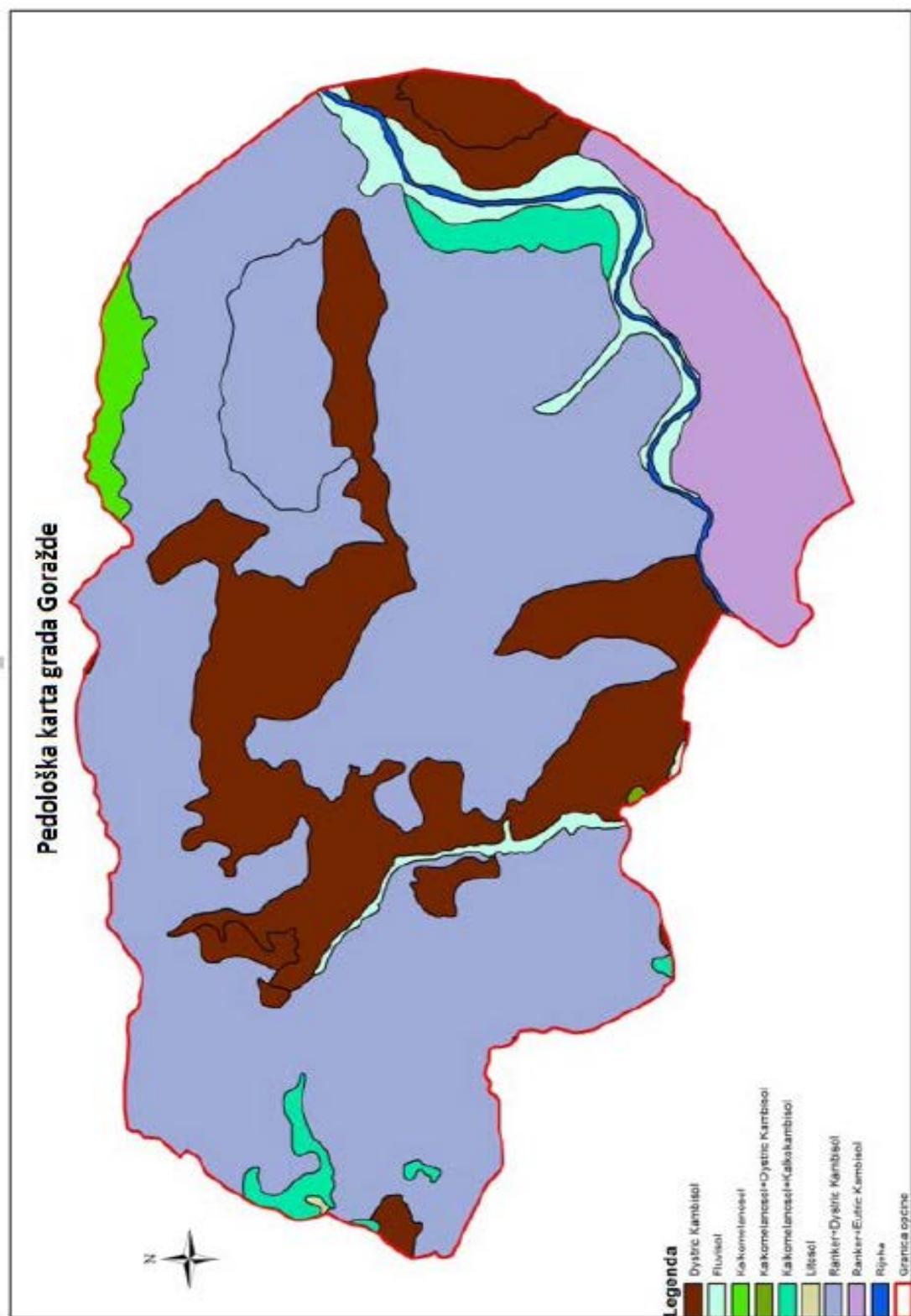
Tipovi tala	Površina u ha	Procenti %
Dystric Kambisol	5115,08	20,94
Fluvisol	891,55	3,65
Kalkomelanosol	311,18	1,27
Kalkomelanosol+Dystric Kambisol	8,86	0,04
Kalkomelanosol+Kalkokambisol	503,67	2,06
Litosol	8,30	0,03
Ranker+Dystric Kambisol	15348,77	62,82
Ranker+Eutric Kambisol	2075,12	8,49
Rijeka	168,51	0,69
Ukupno	24.880,00	100,00

Na području Grada Goražda utvrđeno je 8 (osam) tipova zemljišta (Dystric Kambisol, Fluvisol, Kalkomelanosol, Kalkomelanosol+Dystric Kambisol, Kalkomelanosol +Kalkokambisol, Litosol, Ranker+Dystric Kambisol, Ranker+Eutric Kambisol)²².

²⁰ Pravilnik o metodologiji za praćenje stanja poljoprivrednog zemljišta.

²¹ Upustvo o metodologiji za razvrstavanje poljoprivrednog zemljišta u bonitetne kategorije.

²² Karta upotrebljene vrijednosti zemljišta BPK Goražde – Federalni zavod za agropedologiju.

10. STRATEŠKA OPREDJELJENJA PO M. ZAJEDNICAMA	
G R U P A I	MJESNE ZAJEDNICE Orahovica; Osječani; Kraboriš; Faočići
ZEMLJIŠTE	Izražen brdsko – planinski reljef i veće nadmorske visine. Veći su kompleksi zemljишnih površina, (pašnjaka) koji su izrazito pogodni za ispašu stoke. Najveća i najudaljenija M.Z je Orahovica sa najvećom površinom zemljišta, zatim Osječani i Faočići. Obavezno stručne usluge planirati u saradnji sa Federalnim zavodom za agropedologiju.
Stočarstvo	Područje je odličnih uslova za uzgoj stoke „sitnog zuba“ ovaca. Strateško opredjeljenje: <ul style="list-style-type: none"> ○ Usmjeravati proizvodnju prema ovcama pasmine Pramenka „Dubski soj“ i kozama pasmine „Alpska koza – Alpina“. ○ Pasmine qoveda na većim n.v. orijentisati se na „Gatačko qoveče“ i „Montafonca“. ○ Proizvodnju mlijeka i mesa prilaqoditi adekvatnoj krmnoj bazi (proizvodnji stočne qrahorice i qraška, perko repice, stočnog kelja, stočnog sirka i do 700 m.n.v. silaži kukuruza). ○ Područje je ograničeno zemljишnim resursom za uzgoj stočnog fonda u razmjerama specijalizirane robne proizvodnje. ○ Usmjeravati poljoprivrednike prema tipu mješovite proizvodnje gdje bi stočarstvo popunjavalo proizvodnu strukturu.
Ratarstvo	Moqućnosti profitabilne proizvodnje heljde i raži. Kod manje broja domaćinstava uzgoj ratarskih kultura usmjerjen je isključivo za vlastite potrebe. Strateško opredjeljenje: <ul style="list-style-type: none"> ○ Heljdu i raž certificirati kao organske proizvode. ○ Ostale žitarice nije ekonomski opravdano proizvoditi. ○ Proizvođačima prepustiti odluku o proizvodnji žitarica. ○ Strateški se opredijeliti na promjenu sortimenta i podizanje prinosa po jedinici površine.
Voćarstvo	Na ovim M. zajednicama preovladavaju ekstenzivne zasade šljive, kruške, jabuke, autohtonog zasada. Imaju u uzgoju manji broj stabala za vlastite potrebe, uqlavnom zapuštene bez sanacije. Strateško opredjeljenje: <ul style="list-style-type: none"> ○ U M. zajednici Osječani, Kraboriš dati podršku proizvodnji jaqodastoq voća, ne samo maline, već aronije i ribizle. ○ U nižim predjelima M. zajednice Kraboriš i Faočići davati podršku investicijama u podizanju zasada stablašica i jaqodastoq voća. ○ Educirati stanovništva za opredjelenja iz oblasti voćarstva. ○ Autohtone voćne vrste sačuvati za preradu.

Povrće	<p>Lokalno stanovništvo ima mogućnosti i potencijal za proizvodnju povrća, posebno krompira u svim navedenim M. zajednicama.</p> <p>Strateško opredjeljenje:</p> <ul style="list-style-type: none"> ○ Obezbijediti finansijski imput za učešće u proizvodnji povrća u zatvorenom prostoru. ○ Kod većine poljoprivrednih domaćinstava moćna je robna specijalizirana proizvodnja krompira. ○ Orientisati se na sortu krompira „Rivijer“. ○ Proizvodnju ostaloq povrća prepustiti odluci proizvođača. ○ Planirati edukaciju.
Ljeko bilje	<p>Izražena raznovrsnost i bogastvo ljekovitim biljem I gljivama. Moćnost plantažnoq uzgoja.</p> <p>Strateško opredjeljenje:</p> <ul style="list-style-type: none"> ○ U M. zajednici Orahovica osavremeniti otkupnu stanicu sa realnom i održivom šansom da se uspostavi destilacija ljekovitoq bilja. ○ Plantažirati tržišno interesantne biljne vrste i destilirati u toku vegetacije, u toku kasne jeseni, zime i ranoq proljeća destilirati zimzeleno igličasto drveće (iglica jele, bora I smreke). ○ Sačuvati resurs ljekovitog bilja i gljiva od najezde otkupljivača. ○ Planirati edukaciju iz oblasti ljekovitog bilja ○ Izvanredni uslovi za sadnju šipurka bez bodlji – posticati ovo visoko profitabilnu proizvodnju.
Pčelarstvo	<p>Strateško opredjeljenje:</p> <ul style="list-style-type: none"> ○ Nema ograničenja niti za naturalnu niti za robnu proizvodnju meda i drugih pčelinjih proizvoda. ○ Uspostaviti, ali i poštovati sporazume i saradnju pčelara i voćara o zaštiti pčela kod intenzivne zaštite usjeva i voća pesticidima. ○ Dosljedno poštovati Pravilnik o pčelarstvu FBiH (član 24) i Poglavlje br II – Uvjeti za držanje i uzgoj pčela. ○ Saditi Bagrem, Lipu i Kesten, sijati faceliju i heljdu kao pčelinju pašu. ○ Aplicirati za organski certifikat meda i drugih pčelinjih proizvoda. ○ Obezbijediti i planirati sredstva Udruženju pčelara za nastavak evidentnih i prepoznatljivih aktivnosti.

G R U P A II	MJESNE ZAJEDNICE: Berić; Ilovača; Osanica; Rešetnica; Posestra; Mravinjac
Zemljište	<ul style="list-style-type: none"> ○ Navedene M. zajednice su u kategoriji brdske konfiguracije sa manjim proizvodnim ravničarskim terenima. Bilo bi opravdano racionalnije koristiti zemljište u Osanici (desna obala Drine – Zubovići i Muhovača sve do Kosače na lijevoj obali Drine). Posjedovna struktura je jako usitnjena ,a gotovo 70% zemljišta nije moguće mehanizirano obrađivati. ○ Velike površine zemljišta zarastaju u korov „pražnjenje sela“. ○ Orientisati se na stručne usluge F. zavoda za agropedologiju.
Stočarstvo	<p>Strateško opredjeljenje:</p> <ul style="list-style-type: none"> ○ Dati veću podršku stočarskoj proizvodnji (uzgoju muznih grla) u M. zajednici Osanica, dok u M. zajednici Rešetnica opravdano je forsirati uzgoj stoke „sitnog zuba“ – ovaca i koza. ○ Stočarsku proizvodnju (uzgoj muznih grla) posebno u M. zajednici Osanica usmjeriti pored rijeke Osanice, a na ostalim mjestima uzgoju ovaca i koza. ○ Usmjeravati proizvodnju prema ovcama pasmine Pramenka „Dubski soj“ i kozama pasmine „Alpska koza – Alpina“ Govedarstvo pasmine „Montafonca“. ○ Razvoja stočarstva temeljiti na vlastitoj stočnoj hrani.
Ratarstvo	<p>Mogućnosti profitabilne proizvodnje organskih žitarica: heljde, raži, ječma, na manjim površinama. Kod manjeg broja domaćinstava uzgoj ratarskih kultura usmjerjen je isključivo za vlastite potrebe.</p> <p>Strateško opredjeljenje:</p> <ul style="list-style-type: none"> ○ Heljdu, raž, ječam i pšenicu certificirati kao organske. ○ U ovim M. Zajednicama ostale žitarice nije ekonomski opravdano proizvoditi. ○ Proizvodnju žitarice tritikale uzgajati za ishranu stoke.
Voćarstvo	<p>Na ovim M. zajednicama preovladavaju ekstenzivne zasade šljive, kruške, jabuke, autohtonog zasada.</p> <p>Strateško opredjeljenje:</p> <ul style="list-style-type: none"> ○ Autohtone voćne vrste sačuvati za prerađu (sokove, džemove, marmelade, pekmez).

	<ul style="list-style-type: none"> ○ U M.zajednicama: Berič, Ilovača predlagati uzgoj aronije i ribizle. Intenzivno raditi na ponovnom uspostavljanju otkupne stanice za voće i ljeko bilje i aktiviranje fabrike za preradu voća (postoje objektivne šanse).
Povrće	<p>Strateško opredjeljenje:</p> <ul style="list-style-type: none"> ○ Nastaviti u nižim područjima sa širenjem plasteničke proizvodnje. U svim M. Zajednicama saditi sorte krompira: „Agrija“ i „Rivijera“. ○ Proizvodnju ostalog povrća prepustiti odluci proizvođača. ○ Obavezno planirati edukaciju iz oblasti povrća.
Ljeko bilje	<p>Strateško opredjeljenje:</p> <ul style="list-style-type: none"> ○ U svim navedenim M. zajednicama postoji ozbiljan resurs ljekovitog bilja i gljiva. ○ Sasvim je opravdano formirati sekundarne otkupne stanice i tržišno se usmjeriti prema "Herbosu" u Foči FBiH. ○ Profitabilno bi bilo formirati destilaciju ljekovitog bilja i igličastog drveća (pored ljekovitog bilja destilirati iglice bora, jеле i smreke). ○ Maksimalno se angažirati da se sačuva bogat fond ljekovitog bilja i gljiva. ○ Izraditi fitocenološku kartu ljekovitog bilja. ○ Obavezno planirati edukaciju iz oblasti ljekovitog bilja I gljiva.
Pčelarstvo	<p>Strateško opredjeljenje:</p> <ul style="list-style-type: none"> ○ Nema ograničenja niti za naturalnu niti za robnu proizvodnju meda i drugih pčelinjih proizvoda. ○ Dosljedno poštovati Pravilnik o pčelarstvu FBiH (član 24) i Poglavlje br II – Uvjeti za držanje i uzgoj pčela. ○ Poštovati i uvažavati principe i pravila izuzetno organizovanog Udruženja pčelara na ukupnom prostoru BPK Goražde.

G R U P A III	MJESNE ZAJEDNICE: Zupčići; Vitkovići; Sadba; Bogušići; Vranići; Hubjeri; Goražde I; Goražde II; Goražde III; Goražde IV.
Zemljište	<p>Strateško opredjeljenje:</p> <ul style="list-style-type: none"> ○ Maksimalno iskoristiti Zupčičko polje na desnoj obali Drine, zatim Kodžaga polje i prostor u Ahmovićima, posebno nakon završetka projekta navodnjavanja. ○ Pogodnost za ukupnu biljnu i animalnu proizvodnju čine površine na polju Kolovarice, a posebno u M.z Hubjeri. ○ U Boušićima postoje dobri zemljšni uslovi za većinu kultura. Na prostoru M. zajednice Vranići i Mravinjcu zemljšni uslovi su pogodni za sve vidove proizvodnje. ○ U M. zajednici Goražde I van gradskog jezgra na polj. površini moguće je u većoj mjeri zasnovati proizvodnju. ○ Značajnije i poljoprivredne i šumske površine su u M. zajednici Goražde II nedovoljno iskorištene. ○ M. zajednica Goražde III asocira na voćnu proizvodnju (voćni rasadnik) iko zemljšte odgovara i drugim kulturama. ○ M. zajednica Goražde IV zemljšte na polju Podpoda nije dovoljno iskorišteno.
Stočarstvo	<p>Strateško opredjeljenje:</p> <ul style="list-style-type: none"> ○ U M. zajednici Zupčići, zatim u mjestima Kodžaga polja i Ahmovićima, poslije uređenja (navodnjavanja) proizvoditi krmno bilje (stočni grašak, grahoricu, stočni sirak, stočni kelj, silažni kukuruz), posebno na neobrađenim poljoprivrednim površinama. ○ M. zajednica Vranići i Bogušići sa višim predjelima, a i kotlinama imaju izvanredne uslove za manje farme krava i ovaca. ○ Sve prigradske M. zajednice trebaju se orijentisati na mješovite tipove biljne i animalne proizvodnje kako bi u zaledu Grada Goražda koristile blizinu i svoje proizvode prodavali u urbanoj sredini i na „kućnom pragu”.
Ratarstvo	<p>Strateško opredjeljenje:</p> <ul style="list-style-type: none"> ○ Heljdu, raž i pšenicu certificirati kao organske proizvode. ○ U navedenim M. Zajednicama žitarice u konvencionalnoj proizvodnji nije ekonomski opravdano proizvoditi.

	<ul style="list-style-type: none"> ○ Proizvodnju žitarice tritikale i ostalih krmnih kultura uzbogati za ishranu stoke.
Voćarstvo	<p>Strateško opredjeljenje:</p> <ul style="list-style-type: none"> ○ Nije moguće još dugo vremena nositi hipoteku Goražda kao najboljeg voćarskog područja ukoliko se ne provedu planirani strateški ciljevi po vertikali (BPK Goražde i Grad Goražde – kao argument navodimo samo par novih zasada). ○ Autohtone voćne vrste sačuvati za preradu (sokove, džemove, marmelade, pekmez). ○ Poslije uređenja zemljišta (navodnjavanja, kao i u brdskim područjima planirati u budžetu posticaja poljoprivredi u Gradu Goraždu podršku voćarstvu). ○ Šansa za razvoj voćarstva je aktiviranje prerađivačkog kapaciteta u Ilovači. ○ Obezbijediti punu saradnju voćara i Udruženja pčelara.
Povrće	<p>Strateško opredjeljenje:</p> <ul style="list-style-type: none"> ○ Rast proizvodnje povrća temeljiti na značajnom povećanju površina, uz sisteme za navodnjavanje, uvođenju savremenih tehnologija uzgoja u zaštićenim prostorima. ○ Planirati finansijske benefite za izgraditi centra za prijem i pakiranje, skladišne rashladne prostore za čuvanje svježeg povrća i voća (planirati regres kamata na kredite). ○ Treba podsticati plasteničku proizvodnju koja osigurava robnost u površini ne manjoj od 100 m². ○ Proizvodnju pratiti prepoznatljivom ambalažom koja bi ukazivala na porijeklo roba, te uz visoke standarde kvalitete osiguravala dobru prodaju (primjer goraždanska jabuka). ○ Na svim navedenim M. zajednicama predlažemo sortiment: paradajza (Matias, Belle, Buran), paprike (Vedrana, Istra, Madona), krastavca (Edona, Darina), salate (Pronto, Tatiana, Noisette, Vanity), kupus (Bravo, Parel), kelj (Capricio). ○ Planirati edukaciju iz oblasti povrća.
Ljeko bilje	<p>Strateško opredjeljenje:</p> <ul style="list-style-type: none"> ○ Izraditi Program razvoja sektora ljekovitog bilja - identifikacija sekundarnih šumskih sirovina, u cilju kontrole i zaštite i uopće očuvanja biodiverziteta – utvrditi kvote godišnjeg sakupljanja ljekovitog bilja i gljiva; ○ Finansijskim imputom posticati plantažni uzgoj pojedinih ljekovitih biljnih vrsta u cilju destilacije (u toku ljeta destilirati ljekovite biljke, u kasnu jesen zimu i rano proljeće igličasto drveće bora, jеле i smrče); ○ Posvetiti pažnju načinu prikupljanja bilja i plodova radi očuvanja staništa i održivosti.

	<ul style="list-style-type: none"> ○ Izvanredni uslovi za sadnju šipurka bez bodlji – posticati ovo visoko profitabilnu proizvodnju.
Pčelarstvo	<p>Strateško opredjeljenje:</p> <ul style="list-style-type: none"> ○ Strateški se opredijeliti na standardizaciju meda (organska proizvodnja, fair-trade) i sl. ○ Uspostaviti, ali i poštovati sporazume i saradnju pčelara i voćara o zaštiti pčela kod intenzivne zaštite biljne proizvodnje pesticidima. ○ Planirati posticajni finansijski input po košnici ali i koristiti komercijalne kredite sa regresiranim kamatom. ○ Obezbjediti sadni materijal Bagrema, Lipe, Kestena te sjeme Facelije kao izvrsne pčelinje paše i ustupiti pčelarskim društvima za sadnju i sjetu. ○ Dosljedno poštovati Pravilnik o pčelarstvu FBiH (član 24) i Poglavlje br II – Uvjeti za držanje i uzgoj pčela. ○ Planirati finansijski imput izuzetno organizovanog Udruženja pčelara na ukupnom prostoru BPK Goražde.
Organska proizvodnja	<p>Zbog čega predlažemo organsku proizvodnju ?</p> <ul style="list-style-type: none"> ○ Da se dobiju proizvodi visokog kvaliteta; ○ Da se postigne održiva proizvodnja – ostvari značajno veći profit; ○ Da se prepozna prednost organske proizvodnje i postignu referense; ○ Da se održi i poveća dugoročna plodnost zemljišta i biološka aktivnost koristeći se biološkim metodama; ○ Da se njeguje lokalna proizvodnja i distribucija i Grad Goražde pored brenda jabuka, dobije i brand organske proizvodnje; ○ Posticati u značajno većoj mjeri organsku proizvodnju.

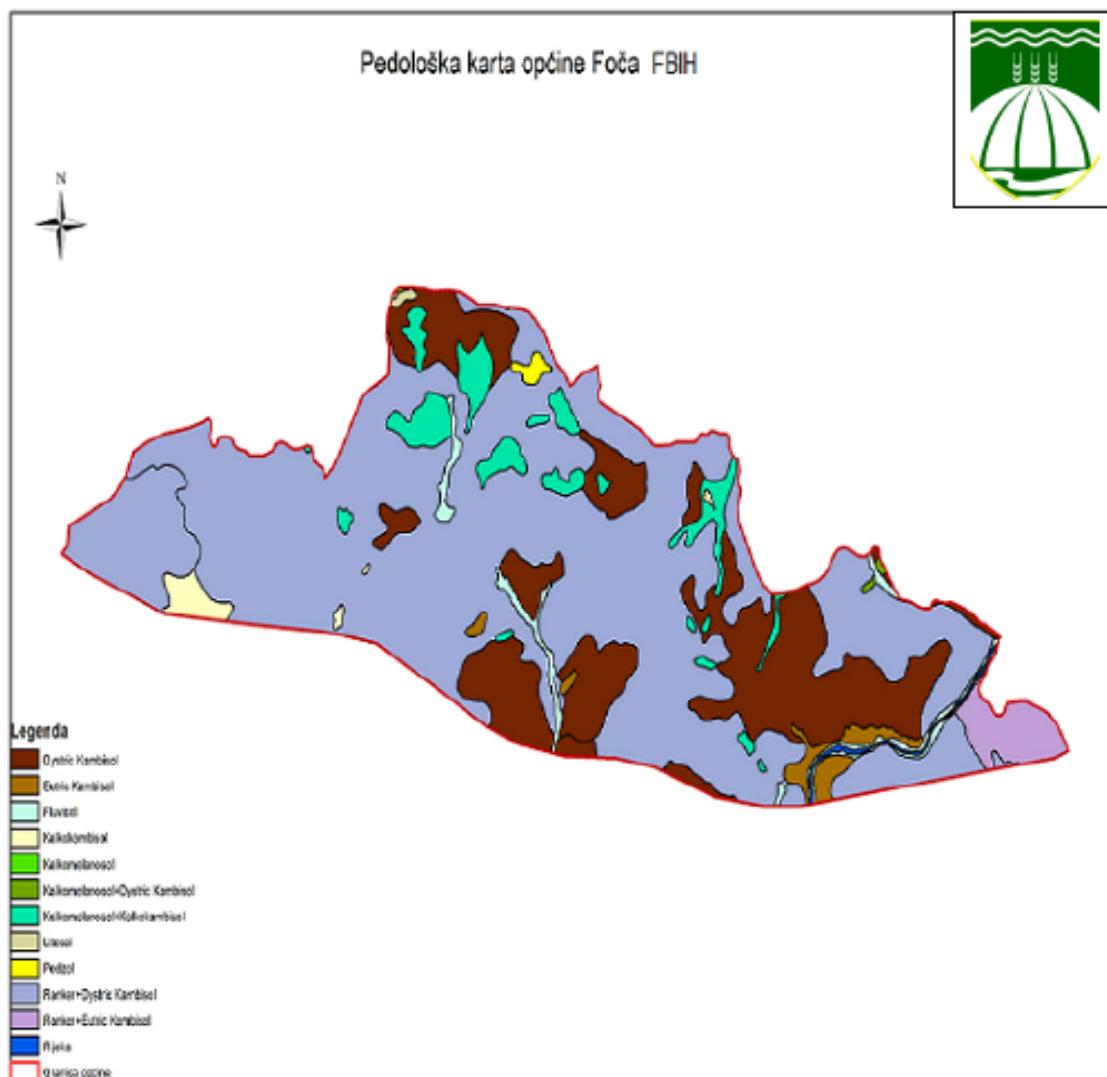
Zaključak

Strategija razvoja poljoprivrede Grada Goražda trebala bi biti obvezujuće upustvo za implementaciju prema transformaciji poljoprivrede, njenom lakšem upravljanju i rukovođenju sa definisanim ciljevima, preporukama i principima, te načinima njihove realizacije. Kod izrade strateških prijedloga, a posebno njihove realizacije Grada Goražda, bilo je neophodno voditi računa o njihovom usklađivanju sa BPK Goražde, svakako i prema međusobnim kompatibilnostima sa Ministarstvom poljoprivrede, vodoprivrede i šumarstva FBiH.

Strategija je oblikovana tako da dobija naučnu i praktičnu dimenziju kao izraz, nadamo se, razvojnog opredjeljenja. Međutim, ona treba da služi poljoprivrednicima kako bi sasvim jasno prepoznali poruke koje se u ovom dokumentu njima šalju za pravilno prilagođavanje i poljoprivredni oporavak. Bitne preporuke i strateška opredjeljenja su:

- sektor agrara, iako u Gradu Goražde nije dominantna privredna grana, ima veliki značaj za razvoj posebno ruralnog područja, s obzirom da je poljoprivreda još uvijek dominantno zanimanje seoskog stanovništva,
- agroekološki uslovi za razvoj poljoprivrede su u većini područja povoljni, u nekim područjima ograničavajući za odrđenu strukturu proizvodnje,
- postoje značajni neiskorišteni poljoprivredni potencijali, ali i ograničenja za bržu revitalizaciju sektora agrara,
- proizvodnja mesa i mlijeka, voća – stablašica i jagodastog voća, povrća u zatvorenom prostoru, pčelarstva strateški bi trebala biti „motori“ razvoja agrara Grada Goražda
- primarno se opredijeliti za izgradnju rashladnih kapaciteta za otkup, čuvanje i distribuciju voća, povrća i prerađe ljekovitog bilja u destilate i ekstrakte,
- povećati posticaje poljoprivredi u odnosu na dosadašnji godišnji proračun za 2019 godinu na iznos od 1 – 1,5% i postepeno povećavati taj procenat,
- udružiti sredstva sa komercijalnim bankama i regresirati kamatu za poljoprivredne investicije, u prioritetu mlađim poljoprivrednicima i iste registrirati u status održivog (a ne formalnog) statusa obrta,
- izraditi programe biljne i animalne proizvodnje na prostoru nakon završetka projekta navodnjavanja,
- odlučiti se da se strateški ciljevi implementiraju.

11.STRATEŠKA OPREDJELJENJA – OPĆINA FOČA U FBiH –

OBRAZLOŽENJE

Strategija razvoja poljoprivrede Bosansko-podrinjskog kantona Goražde definisala je opšte razvojne korake, strateške ciljeve, načine i metode implementacije i dr., u kontekstu opisa koji ima zajednička obilježja za: Grad Goražde; općinu Foča u FBiH; općinu Pale u FBiH.

Da bi se utvrdio konkretniji koncipiran strateški okvir za općinu Foča FBiH bila je neophodna dodatna razrada koju u projekciji prezentiramo i koja se smatra cjelinom „Strategije razvoja poljoprivrede BPK Goražde 2019 – 2023 g., nikako kao samostalan i neovisan dokument.

11.1.Opšta obilježja

Razvojni efekti u sektoru poljoprivrede u svakom području, prema tome i Foči u FBiH uslovljeni su kako u njoj samoj, tako i po vertikali na nivou BPK Goražde i FBiH. Poljoprivredni sektor prate uske domaće finansijske mogućnosti. One koče agraru transformaciju, pa se izlaz traži u stvaranju klime kakva bi vodila prema međunarodno konkurentnim razvojnim programima i progresu agrarne privrede.

Održivi razvoj poljoprivrede treba da bude rezultat procesa u kome značajnu ulogu treba da ima i općina Foča u FBiH. Međutim, zbog složenih odnosa u koncepcijama i odlukama po toj organizacionoj šemi na svim nivoima, sektor agrara je u nekim proizvodnjama doveden čak i na rub opstanka, te u pesimističkim prognozama, prijeti mu činjenica da ostane nepripremljen za svoje već sutrašnje konkurentno integriranje u EU, te prihvati trajne obaveze i ograničenja koja će iz tih integracija proistekći. To su razlozi za hitno otvaranje poljoprivrednih razvojnih procesa, onih koji će probuditi njegov progres orijentisan strateškim opredjeljenjima. Pojava značajnijeg bavljenja poljoprivredom, kao socijalnim stabilizatorom, prisutna je pogotovo u područjima gdje su druge mogućnosti zapošljavanja veoma ograničene.

Podrške za razvoj poljoprivrede je nedovoljno za progres primarnoj proizvodnji, kapitalnim ulaganjima i ruralnoj podršci na svim nivoima, prema tome i općini Foča u FBiH. Svi pokazatelji ukazuju na činjenicu da postoje realne agroekološke i druge mogućnosti za progres i revitalizaciju sektora agrara u općini Foča u FBiH.

U nastojanju da se što jasnije trasira pravac razvoja poljoprivrede na općini Foča u FBiH dominiraju shvatanja o opštem značaju poljoprivrede, boljem ambijentu za ukupan razvoj, posebno razvoj ruralnih područja. Strategija razvoja poljoprivrede grada općine Foča u FBiH poslužit će kao realna podloga u izboru ciljeva i pravaca razvoja, prvenstveno onih djelatnosti u agrarnom sektoru koji se trebaju nužno analizirati u cilju revitalizacije sadašnjih i nadolazećih trendova. Do poljoprivrednog progresa moguće je samo doći stvaranjem realnog ambijenta za dobre preduzetničke namjere, što je i razvojna formula za koju do sada nisu iznađena adekvatna rješenja po poljoprivrednoj vertikali (resorno ministarstvo FBiH, Ministarstvo privrede BPK Goražde, općine i Grad Goražde). U strateškim opredjeljenjima želimo, makar djelimično, nadoknaditi izgubljenu stvarnost, aktiviranjem „umrtnjelenog“ – neaktiviranog resursa i stvarati startnu poziciju za približavanje europskim trendovima. Osnovni problem sektora agrara BPK Goražde, prema tome i općine Foča u FBiH jeste odsustvo integralnog nastupa primarne poljoprivredne proizvodnje sa prerađivačkim kapacitetima (izražen nedostatak prerađivačkih kapaciteta). Drugi primaran problem je nedostatak finansijskog imputa sektoru poljoprivrede, posebno dugo vođena nekonzistentna agrarna politika na nivou FBiH.

11.2. Opšte karakteristike – reljef, hidrografija, klima

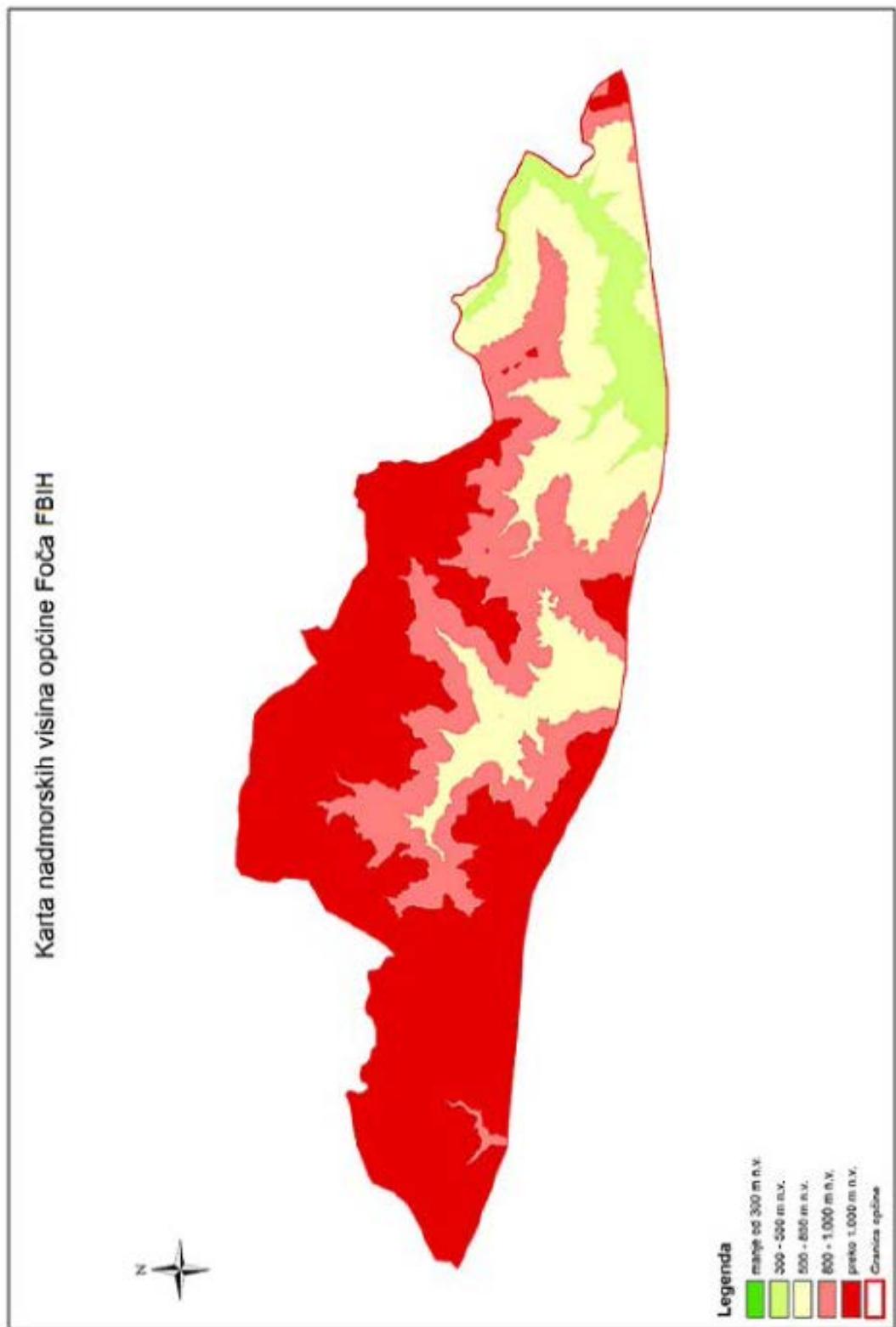
Prostorni položaj

Foča u FBiH se nalazi u jugoistočnom dijelu Bosne i Hercegovine, administrativno pripada Federaciji BiH i Bosansko-podrinjskom kantonu Goražde i nalazi se na jugo-zapadnom dijelu kantona. Regionalno pripada i ekonomski je povezana sa Sarajevskom makroregijom. Općina se većim dijelom prostire na lijevoj i manjim dijelom na desnoj obali rijeke Drine. Urbani dio općine smješten je uz lijevu obalu rijeke Drine i uz ušće rijeke Koline. Graniči sa općinama: sjeverozapadno sa općinom Pale u FBiH, sjeveroistočno sa gradom Goražde (FBiH), zapadno sa općinom Trnovo (FBiH) i opština Kalinovik (RS), te južno i jugoistočno opština Foča (RS). Ustikolina je udaljena od Foče 10 km i od Goražda 23 km. Nalazi se na nadmorskoj visini od 359 m (ušće rijeke Drine i Osanice) do 1.674 m (visina najviše tačke vrha Kacelj). Oko 20% teritorije općine nalazi se na nadmorskoj visini ispod 500 m, a oko 20% na visini većoj od 1200 m, što znači da se većina, odnosno 60% teritorije nalazi na nadmorskoj visini između 500 i 1.200 m. Prema zvaničnoj statistici,²³ teritorij općine ima površinu od 169,4 km², što predstavlja 33,57% teritorije BPK Goražde, a svega 0,65% teritorije Federacije BiH, odnosno 0,33% teritorije BiH. Ruralni dio općine, po internim općinskim podacima, pokriva 155,90 km², dok se urbani dio prostire na površini od 5,36 km². Općina je sastavljena iz 3 mjesne zajednice: Ustikolina, Cvilin i Jabuka. Jedino se mjesna zajednica Ustikolina sastoji iz ruralnog i urbanog dijela (preko 90% je ruralno, a manje od 10% je urbano), dok se preostale dvije mjesne zajednice određuju kao 100% ruralne. Najveća je mjesna zajednica Jabuka, koja se prostire na preko 50% od ukupne teritorije općine.

Reljef

Općina Foča u FBiH smještena je u dolini rijeke Drine. Na desnoj obali nalazi se dominantno Cvilinsko polje, sa prosječnom nadmorskog visinom za 6-8 metara višom od nivoa rijeke Drine (na 378 mnv). Naselje Ustikolina, kao i naselja oko nje, nalaze se na nadmorskoj visini do 420 m. Ostali dio općine u svojim padinskim dijelovima je iznad ove visine, sa dva dominantna planinska vrha Stolac (1.520 mnv) i Kacelj (1.674 mnv). Planinski veći dio masiva Jahorine na zapadu razdvaja rijeku Drinu od manjeg dijela planinskog masiva Ljubišnje na istoku. Reljef je dijelom blago izražen, a dijelom sa izrazitim visokim istaknutim oblicima. Na području BPK Goražde u izgrađivanju oblika reljefa i stvaranju različitih genetskih tipova reljefa učestvuju različiti oblici erozionog djelovanja. Najizraženiji su: fluvijalni oblik erozije (mehanički rad velikog broja rijeka i potoka), karstni oblik erozije (hemijsko rastvaranje krečnjačkih stijena). Samim tim, nastali su odgovarajući tipovi reljefa: fluvijalni tip reljefa, padinski tip reljefa i karstni tip reljefa. Fluvijalna ili riječna erozija je karakteristična za tokove rijeka Drine i Koline.

²³ Federalni zavod za statistiku

Hidrografija

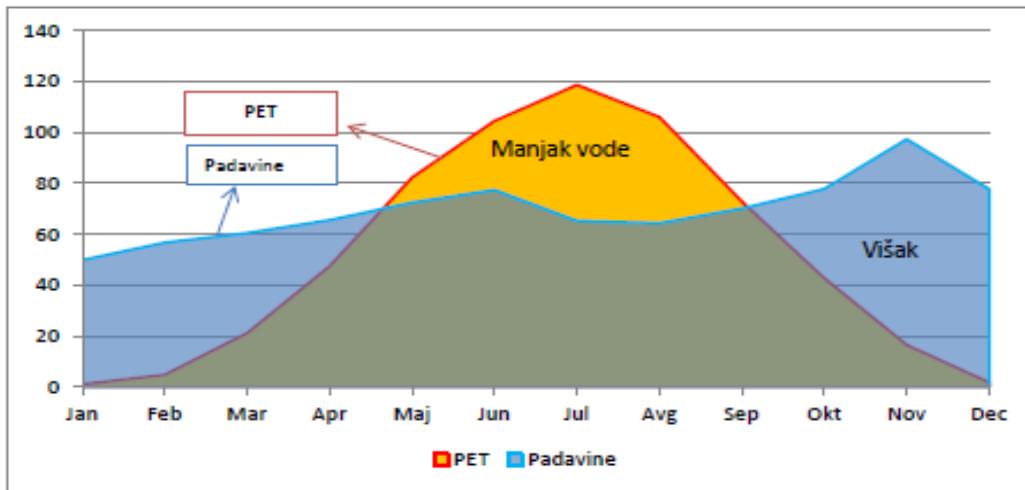
Područje općine Foča u FBiH smještena je na obalama rijeke Drine u dužini od oko 9 km i pripada Drinskom slivu. Pritoke Drine su Kolina i Kosovska rijeka. Rijeka Drina pripada rijekama snježno-kišnog režima dinarske varijante sa najvećim proticajima u aprilu i maju. Rijeka Drina se na teritoriji općine Foča u FBiH koristi za vodosnabdijevanje, ribolov i rekreatiju. Rijeka Osanica nastaje spajanjem Trudanjskog potoka i potoka Trševine na 740 mnv, oko 400 m istočno od sela Žilići. Uljeva se u rijeku Drinu ispod zaseoka Bogatac na 359 mnv, u mjestu Osanica.

Klima

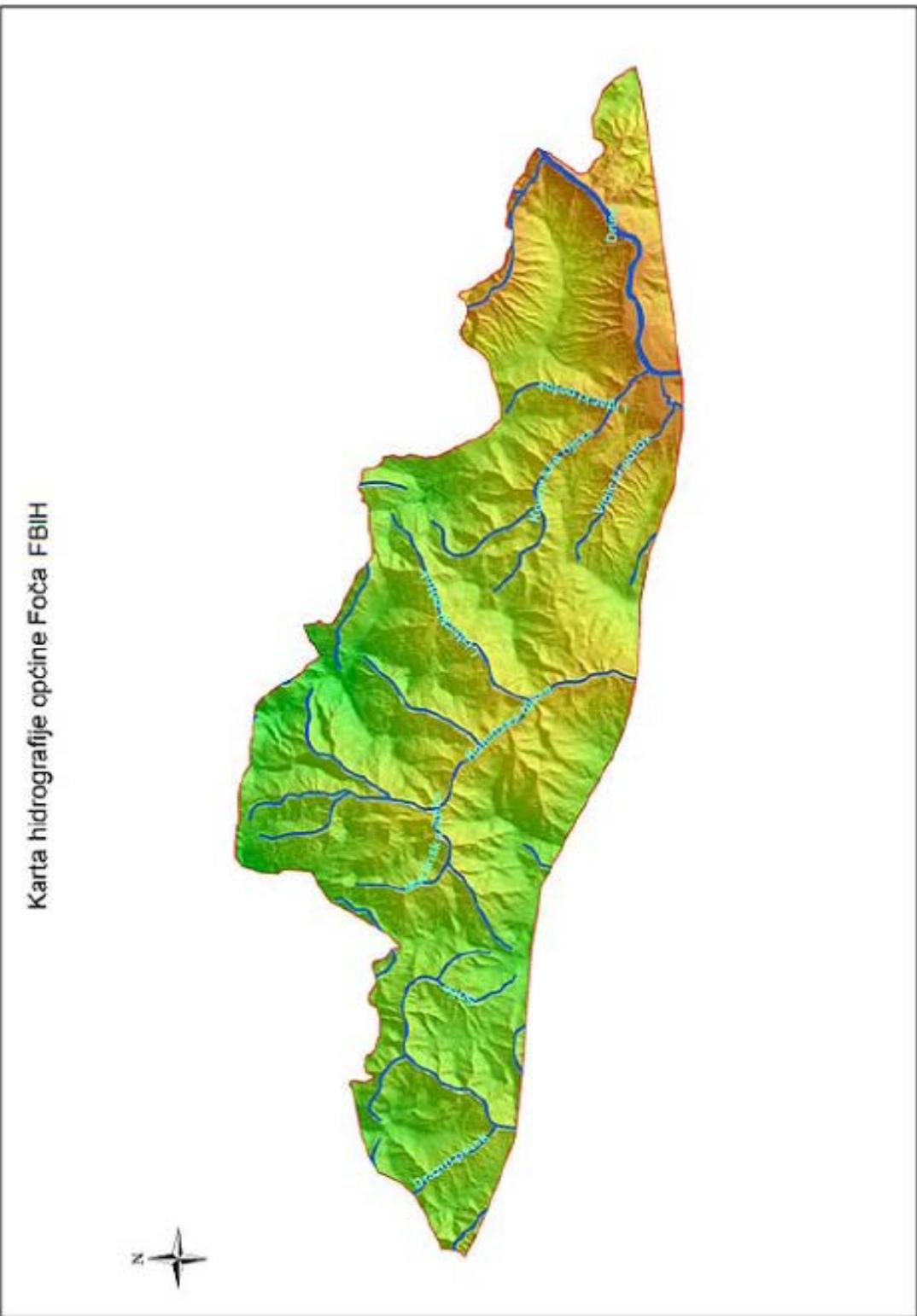
Općinu Foča u FBiH karakteriše umjereno-kontinentalni tip klime, djelimično izmjenjen nadmorskom visinom ovog područja. Sa povećanjem nadmorske visine klima ima karakter preplaninskog tipa umjereno-kontinentalne klime, ali i planinskog tipa, dok su u najvišim predjelima iznad 1.000 m nadmorske visine zabilježeni elementi se subalpskom i alpskom klimom. Ovakva klima odlikuje se dugim zimama i ljetima, ali kratkim periodima proljeća i jeseni. Uža kotlina uz rijeku Drinu ima sve odlike župnog područja. Foča FBiH ima uglavnom obilježja klimatskih karakteristika BPK Goražde.

Tabela 12. Prosječne vrijednosti osnovnih parametara za općinu Foča - Ustikolina

Mjesec	I	II	III	IV	V	VI	VII	VII I	IX	X	XI	XII
Period vegetacije												
Srednja m. T. t.temp. t. (°C)	0,9	1,5	5,6	9,9	14,3	17,5	19,0	18	15	10	5,3	1,1
Suma padav. (mm)	55	55	46	64,3	70,8	73,1	64,5	63	68	70	80	73

Grafikon Srednji vodni bilans za područje Foča FBiH

11.3. Pretpostvke za razvoj sektora agrara općine Foča u FBiH

Inicijative i opća klima za progres agrara na nivou općine Foča FBiH su evidentne. Imajući u vidu nisku akumulativnu sposobnost poljoprivrede jasno je da je u postojećim uslovima teško održiv eventualni profit određene proizvodnje, pa čak i nivo proste reprodukcije. Ipak, resursni temelj općine Foča u FBiH nije dovoljno iskorišteni. Rastući indeks starosne dobi poljoprivrednika, nosi sa sobom izraženu depopulaciju ruralnih područja, ali i njeno istovremeno demografsko starenje. Negativni demografski i ekonomski trendovi izraženiji su u ruralnim područjima. Usitnjenost posjeda jedan je od faktora koji sputava razvoj specijalizirane (tipizirane) proizvodnje, upotrebu mehanizacije, efikasniju primjenu agrotehničkih mjera, a time se teže sprovodi organizovaniji vid proizvodnje i povećanje prinosa na njima. Značaj poljoprivrede kao temelja agroindustrijskog kompleksa u cijelini, kao i pojedine metode rješavanja razvojnih protivrječnosti, mijenjaju se u ovisnosti od ukupnog privrednog razvoja određenog proizvodnog regiona ili države u cijelosti.

Poljoprivrednu proizvodnju na općini Foča u FBiH karakterizira naturalna proizvodnja za podmirenje prehrambene sigurnosti sopstvene porodice, a manjim dijelom robna (komercijalna) proizvodnja koja uglavnom nije ugovorna, izuzev proizvođača jagodičastog voća, povrća i sakupljača ljekovitog bilja i gljiva.

11.4. Pedogenetski faktori – zemljište

Zemljište/tlo je ograničeni prirodni resurs i njegova primarna funkcija je proizvodnja hrane i sirovina. Među najvažnijim uzrocima nedovoljne proizvodnje osnovnih poljoprivrednih proizvoda na ukupnom području BPK Goražde, prema tome, i Foče u FBiH je taj što se u proteklim periodima nisu intenzivnije koristili postojeći proizvodni poljoprivredni kapaciteti, odnosno zemljište kao resurs za biljnu proizvodnju. Poljoprivredno zemljište se već duže vrijeme ne koristi kao glavni resurs u poljoprivrednoj proizvodnji tako da ostaje neobrađeno i zapušteno. U cilju razvoja poljoprivrede neophodno je posvetiti posebnu pažnju za racionalno korištenje zemljišta, uređenje zemljišta i druge mjere potrebne za plansko upravljanje, uređenje i održavanje plodnosti zemljišta. Proizvodne sposobnosti zemljišta su različite. Iz tih razloga, a u skladu sa važećim zakonskim propisima definisana je namjena zemljišta koja se utvrđuje na osnovu karti upotrebljene vrijednosti poljoprivrednog zemljišta²⁴.

U strukturi poljoprivrednog zemljišta od ukupno 218,74 km², na oranice, vrtove, voćnjake, livade otpada 153,3 km² (30,38%) i pašnjake 65,44 km² (12,97%) u odnosu na površinu zemljišta BPK Goražde. Obradiva površina iz godine u godinu pokazuju trend smanjenih površina, Visoko učešće pašnjaka i livada ukazuje na ekstenzivan način korištenja zemljišta, odnosno na mogućnosti povećanja poljoprivredne

²⁴ Federalni zavod za agropedologiju Sarajevo

proizvodnje putem njene intenzifikacije. Osim toga, mogućnosti za bolje korištenje zemljišta leže i u nepovoljnem omjeru između obradivog i neobrađenog zemljišta.

Tab. br. 13. Površine različitih kategorija zemljišta Foča u FBiH

Kategorije zemljišta	Površina u ha	%
Ukupna površina općine	17.337,69	100
Poljoprivredno zemljište	6.957,86	40,13
Šumsko zemljište	10.158,70	58,59
Neplodno zemljište	221,11	1,27
UKUPNO	17.337,69	100,00

Općina Foča u FBiH je brdsko-planinski područje sa dijelom kotline koja se proteže uz rijeku Drinu u dužini od desetak km, gdje se nalazi Cvilinsko polje površine oko 180 ha. Od ukupne površine općine oko 4.203 ha su privatna posjeda, te manji broj posjeda u društvenom sektoru. Ako se uzme u obzir površina raspoloživog obradivog zemljišta (oranice i bašte, voćnjaci i livade) i broja stanovnika, općine Foča u FBiH postoji realna osnova za proizvodni potencijal (0,27 ha obradivog zemljišta – oranica po glavi stanovnika), obzirom da je zemljišni resurs prema standardima iznad minimalnog nivoa koji omogućava proizvodnju dovoljnu za prehranu stanovništva općine Foča u FBiH.

Tab. Br. 14. Površine različitih kategorija zemljišta općine Foča u FBiH

Katastarska kultura	Ukupno /ha
Oranica i vrtovi	1721
Voćnjak	899
Livada	2885
Pašnjak	1452
Ukupno poljop. zemljište	6.957

Poljoprivredni proizvodnji karakteriše tradicionalni način proizvodnje s malom produktivnošću i velikim troškovima. Izuzetak čini vrlo mali broj proizvođača koji proizvode za tržiste i koji koriste intenzivan način proizvodnje uz poštivanje pravila agrotehnike uzgoja. Većina domaćinstava se bavi mješovitom poljoprivrednom proizvodnjom, manji broj proizvođača su specijalizirani sa tržišno orijentisanim proizvodnjom. Prema evidenciјi i procjeni poljoprivredne službe, samo je mali broj proizvođača tržišno orijentisana i postiže održive prinose. Ostala poljoprivredna domaćinstva nisu isključivo vezana za tržiste, povremeno se pojavljuju na tržištu sa viškovima svojih proizvoda, primjenjuju manji stepen agrotehnike, bave se mješovitom poljoprivrednom proizvodnjom i ostvaruju dio dohotka za svoja domaćinstva.

Bonitetne kategorije i tipovi tla

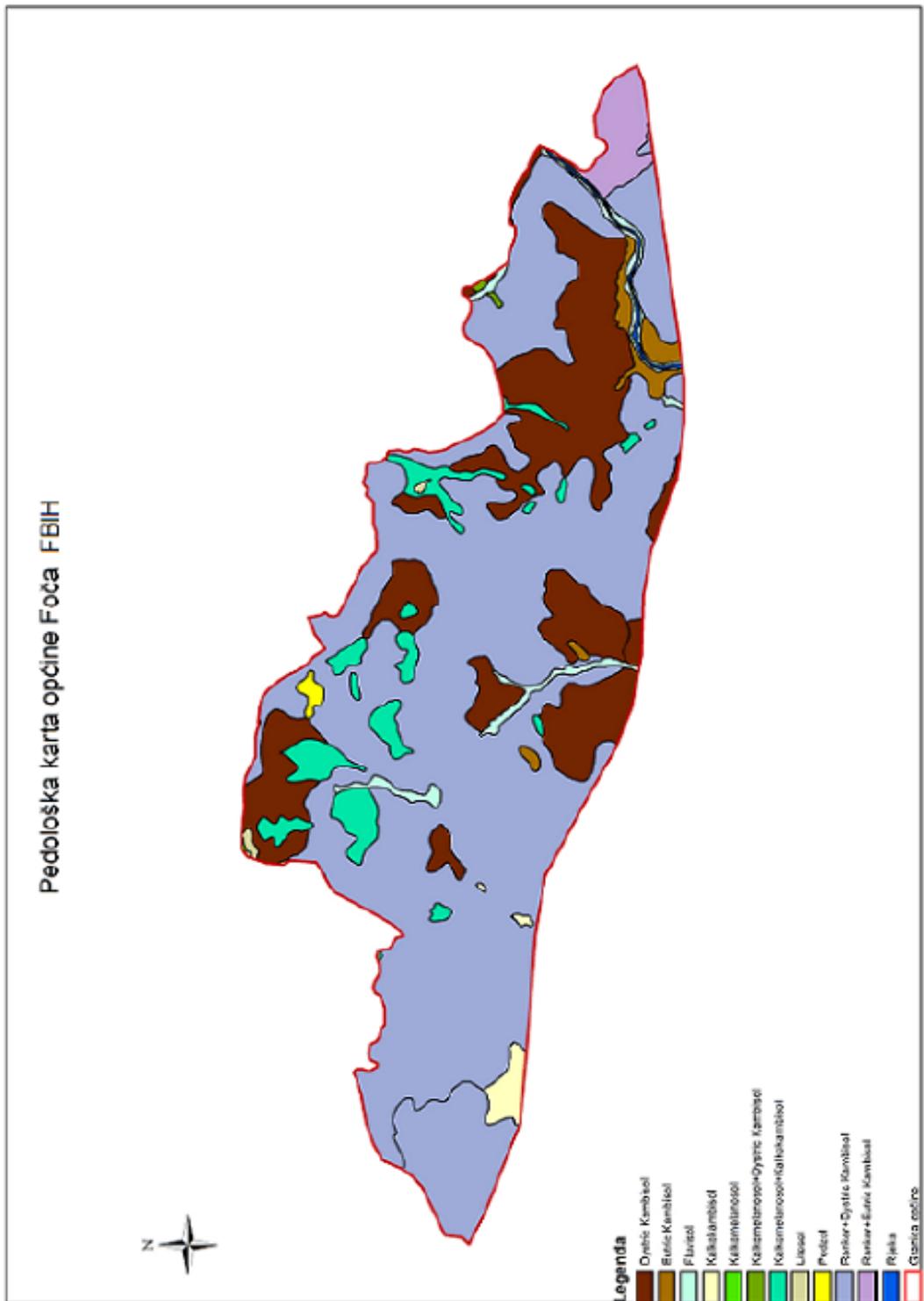
Na osnovu člana 48. stav 5. Zakona o poljoprivrednom zemljištu ("Službene novine Federacije BiH", broj 52/09), donešeno je upustvo o jedinstvenoj metodologiji za razvrstavanje zemljišta u kategorije. U tom kontekstu koristimo različite termine, pa je termin bonitet tla sličan terminu koji se koristi u USA pod oznakom Land capability classification, odnosno označava sposobnost tla za poljoprivrednu proizvodnju. Dakle, obuhvaćeno je 8 bonitetnih kategorija, gdje su prve 4 klase, od I-IV povoljne za poljoprivrednu proizvodnju, a posljednje, uključujući i IV b klasu do VIII su povoljne za travnjake i za šumske kulture i dozvoljene za pretvaranje u nepoljoprivredne svrhe (pod posebno propisanim pravilima). Na toj osnovi u BiH je izvršena i kategorizacija zemljišta prema njegovom bonitetu. Veoma je važno poznavanje bonitetne kategorija zemljišta i na bazi saznanja o njihovom učešću moguće je bolje planiranje korištenja i zaštite zemljišnih resursa, kako sa aspekta očuvanja najvrijednijih bonitetnih kategorija tako i njihovog racionalnog korištenja i to pogotovo kada se radi o promjeni ekoloških u tehničke funkcije zemljišta. Na bazi poznavanja bonitetnih kategorija zemljišta dolazimo do podataka koje su naročito važne njegove namjene: - za racionalno korištenje zemljišta u biljnoj proizvodnji - za primjenu agrotehničkih i hidrotehničkih mjera - kod promjene načina korištenja zemljišta u domenu ekoloških funkcija - kod promjene namjene korištenja zemljišta iz ekoloških u tehničke funkcije.

Tab. br. 15. Tipovi tla prema nacionalnoj klasifikaciji

Tipovi tala	Površina u ha	Procenti %
Dystric Kambisol	5115,08	20,94
Fluvisol	891,55	3,65
Kalkomelanosol	311,18	1,27
Kalkomelanosol+Dystric Kambisol	8,86	0,04
Kalkomelanosol+Kalkokambisol	503,67	2,06
Litosol	8,30	0,03
Ranker+Dystric Kambisol	15348,77	62,82
Ranker+Eutric Kambisol	2075,12	8,49
Rijeka	168,51	0,69
Ukupno	24.880,00	100,00

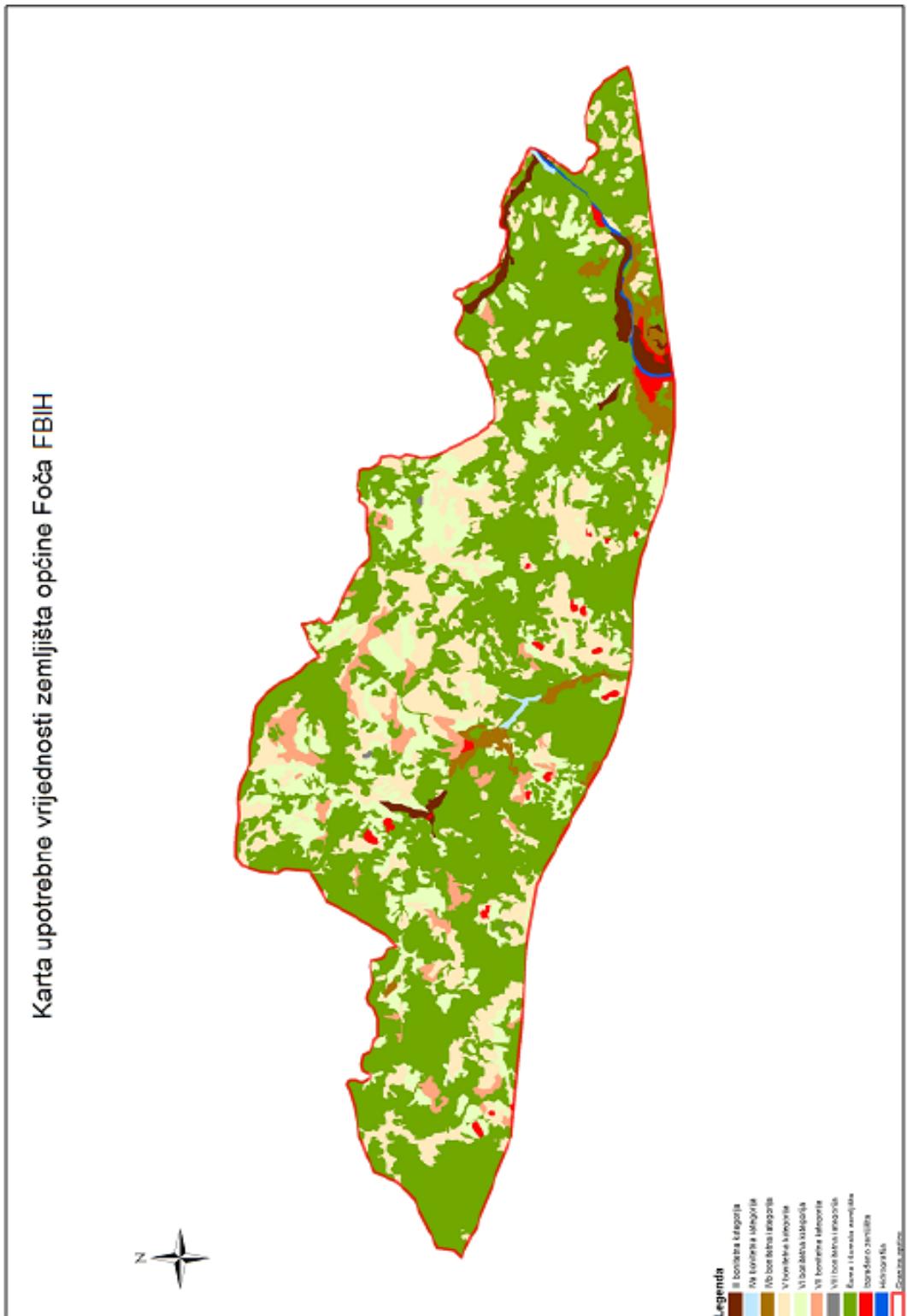
Na području općine Foča u FBiH utvrđeno je 8 (osam) tipova zemljišta (Dystric Kambisol, Fluvisol, Kalkomelanosol, Kalkomelanosol+Dystric Kambisol, Kalkomelanosol+Kalkokambisol, Litosol, Ranker+Dystric Kambisol, Ranker+Eutric Kambisol), kao i sedam (7) kategorija zemljišta: III; IVa i IV b; V; VI; VII i VIII²⁵.

²⁵ Federalni zavod za agropedologiju

Prema podacima Federalnog zavoda za agropedologiju, u općini Foča u FBiH po stanovniku dolazi 0,27 ha obradivog poljoprivrednog zemljišta. Na području općine Foča FBiH nema I ni II bonitetne kategorije zemljišta.

ZEMLJISTA PRIKLADNA ZA KULTIVACIJU		
BONITETNE KATEG. TLA	GRAD GORAŽDE - NASELJA	POVRŠINA ha.
III bonitetna kategorija zemljišta	To su najvrijednija tla u Foči u FBiH. Srednje su duboka do duboka, blago alkalna. Uglavnom su Eutrična smeđa tla ili aluvijalna na šljuncima. Nalaze se u mjestima: Ustikolina, Cvilin, Mrđelići, Čurovići i Modro polje.	232,10 ha ili 1,34 %
IV a bonitetna kategorija zemljišta	IV a) Uz dolinu rijeke Osanice. Podložna zadržavanju vode – izražen nedostatak vazduha. Uglavnom su livade.	IVa) 25,84 ha 0,15 %
IV b bonitetna kategorija zemljišta	IV b) Srednje duboka tla blage inklinacije. U nižim predjelima su oranice I voćnjaci, u većim livade I pašnjaci. Nalaze se: Radojevići, Bratovčići, Rašovića ravan, Ustikolina (Cvilin) i Mjehovina.	IVb) 324 ha ili 1,87 %
ZEMLJISTA OGRANIČENA ZA KULTIVACIJU I UZGOJ BILJNIH VRSTA		
V. bonitetna kategorija zemljišta	Najzastupljenija je kategorija u općini, manje je dubine i većih nagiba. Uglavnom se koristi kao livade, manje kao oranice i voćnjaci. Rasprostranjena je na cijelom području općine Foča FBiH.	3.402,87 ha 19,63 %
VI. bonitetna kategorija zemljišta	Tla su velikih nagiba i velike plitkoće. Uglavnom su to prirodne livade i pašnjaci. U naselju Preočica koriste se i kao oranice. Rasprostranjena je na čitavoj Općini ravnomjerno.	2.423,83 ha ili 13,98 %
VII. bonitetna kategorija zemljišta	Nalazi se uglavnom u zoni šuma. Izuzetno su velikog nagiba (40°), plitka su i skeletna. Nalaze se u: Stojkovići, Kacelj, Gradina, Kožalj, Ljestova ravan, Vrtače, Vučija jama, Krajsko groblje.	548,46 ha ili 3,16 %

Agro zone općine Foča u FBiH

I zona – agrozona I

Ovo je najkvalitetnije područje općine, od čega je najzastupljenija IVb podkategorija, zatim III kategorija, i najmanje zastupljena IVa podkategorija. Jedan dio ove agrozone koristi se za intenzivnu poljoprivrednu proizvodnju povrtarske (plastenički uzgoj), voćarske i ratarske kulture, dok se drugi dio koristi poluintenzivno kao vještačke i prirodne livade (IVb podkategorija). Najveće površine ove agrozone nalaze se u dolini rijeke Drine i njenih pritoka.

II zona – agrozona II

Ovu zonu čini zemljište V i VI kategorije. Ovo je zona poluintenzivne poljoprivredne proizvodnje. Koristi se kao prirodne livade i pašnjaci (VI kategorija) i kao slabije oranice (V kategorija). Zemljišta ove zone imaju izražen nagib terena, kamenitost, i dr. tako da se rjeđe koriste kao oranice, a češće kao prirodne livade i pašnjaci.

III zona – agrozona III

Ovu zonu čini zemljišta VII kategorije. Dakle, ovo su plitka (< 15 cm), skeletna (> 80 %) zemljišta nastala na većim nagibima terena (< 300), vrlo podložna eroziji tako da se ne može govoriti o nekoj većoj proizvodnoj sposobnosti zemljišta ove zone. Iz tih razloga se koriste kao travnjaci (prirodne livade i pašnjaci). Potrebno je izvršiti pošumljavanje ovog područja.

IV zona – zona šuma

Najveće površine ove zone zahvataju V, VI i VII kategorija zemljišta. Glavni ograničavajući faktori u većini slučajeva su: nagib, stjenovitost, dubina i opasnost od erozije.

V zona – urbani prostori i površine isključene iz sfere biljne proizvodnje

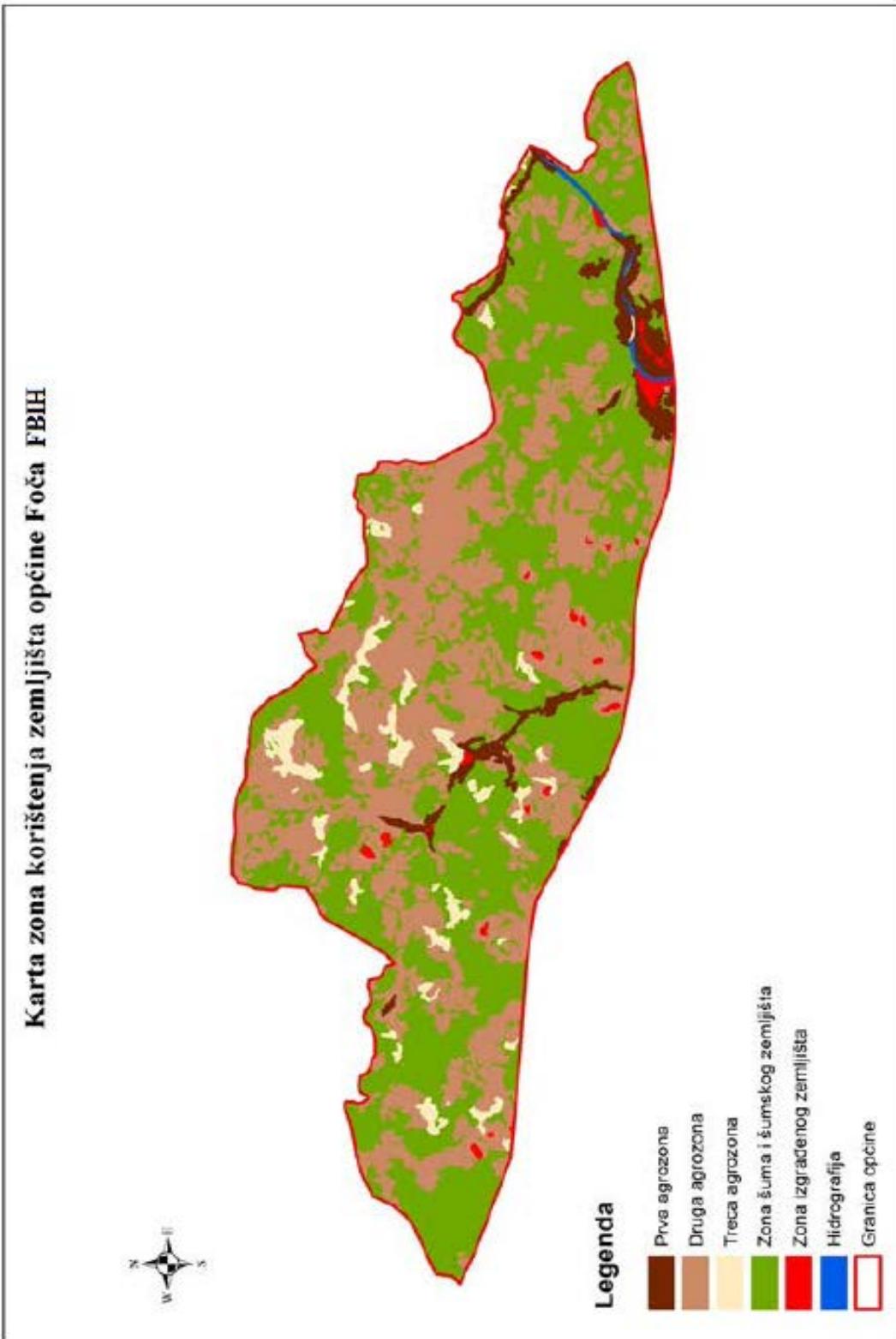
Ova zona najvišenaviše zahvata III i IVb podkategoriju poljoprivrednih površina.

Može se konstatovati da ova zona zahvata znatan dio površine, bonitetno vrlo kvalitetnih, u dolini rijeke Drine i njenih pritoka²⁶.

Tab. Br. 16.Zone općine Foča u FBiH

Zona	Kategorije	Površina u ha	%
I agrozona	III; IVa; IVb	582,70	3,36
II agrozona	V; VI	5.826,70	33,60
III agorzona	VII	548,46	3,16
IV zona – zona šuma	VII	10.158,70	58,59
V zona – urbane i površine	VIII - izgrađeno	221,11	1,27
Σ I+II+III+IV+V zona		17.337,68	100,00

²⁶ Izvod – siže Federalni zavod za agropedologiju

11.5. STRATEŠKA OPREDJELJENJA – PRIJEDLOZI - RJEŠENJA

G R U P A	MJESNE ZAJEDNICE: Ustikolina; Fočanska Jabuka; Cvilin
Zemljište	<p>Strateško opredjeljenje – preporuke:</p> <p><i>U cilju namjenskog i racionanog korištenja i zaštite polj. zemljišta neophodno je poduzeti niz mjera i aktivnosti i to:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> ○ Izrada osnova, programa i projekata zaštite, korištenja i uređenja poljoprivrednog zemljišta. ○ Uspostaviti trajni monitoring stanja i promjena na poljoprivrednom zemljištu. ○ Izraditi Projekt zaštite i korištenje zemljišta; ○ Voditi evidenciju o neobrađenom poljoprivrednom zemljištu i o zemljištu koje je promijenilo namjenu. ○ Sređivanje zemljišno knjižnog i katastarskog stanja. ○ Zaštititi polj. zemljište od raznih vidova oštećenja i degradacije; ○ Vršiti kontrolu plodnosti tla/zemljišta kod robnih proizvođača.
Ratarstvo	<p>Strateško opredjeljenje - preporuke:</p> <ul style="list-style-type: none"> ○ Blago povećanje površina za žitarice (pšenice, raž, ječam i heljdu). Sa nivoa općine značajnije podsticati kukuruz i uvoditi u proizvodnju žitaricu tritikale i heljdu. ○ Primjena savremenijih agrotehničkih mjera u proizvodnji i povećanje prinosa po jedinici površine. ○ Na većim n. visinama širiti i podsticati sjetvu heljde i tritikale. ○ Uvođenje kvalitetnih sorata i hibrida (kukuruz šećerac, kokičar).
Krmno bilje	<p>Strateško opredjeljenje - preporuke:</p> <p>Podrške sa nivoa općine bilo bi rationalno usmjeravati u:</p> <ul style="list-style-type: none"> ○ U rekultivaciju livada i pašnjaka, protaziranje ishrane stoke ispašom, koja je jeftinija i zdravija za životinje. ○ Kombinovano korištenje travnjaka kosidbom i ispašom, ○ Silažnom kukuruzu (gdje postoje uslovi do 650 m.n.v.), stočnoj grahorici, grašku, kelju, sirku, perko repici na svim područjima općine predvidjeti podršku za sjetvu navedenih krmnih vrsta. Ukoliko se u ishrane ne uvedu navedene krmne kulture neće biti rentabilne proizvodnje mesa i mlijeka. ○ Educirati poljoprivredne proizvođače o značaju krmnog bilja u funkciji proizvodnje mlijeka i mesa.

Povrće	Strateško opredjeljenje - preporuke: <ul style="list-style-type: none"> ○ Rast proizvodnje povrća temeljiti na značajnom povećanju površina, sistema za navodnjavanje. ○ Podsticati plasteničku proizvodnju koja osigurava robnost u površini ne manjoj od 100 m². ○ Na rubnim područjima podsticati organsku proizvodnju povrća na otvorenom prostoru i u plastenicima.
Ljeko bilje	Strateško opredjeljenje - preporuke: <ul style="list-style-type: none"> ○ Izraditi Program razvoja sektora ljekovitog bilja - identifikacija sekundarnih šumskih sirovina, u cilju kontrole i zaštite i uopće očuvanja biodiverziteta – utvrditi kvote godišnjeg sakupljanja ljekovitog bilja i gliva; ○ Finansijskim imputom podsticati plantažni uzgoj pojedinih ljekovitih biljnih vrsta u cilju destilacije (u toku ljeta destilirati ljekovite biljke, u kasnu jesen zimu i rano proljeće igličasto drveće: bora, jеле i smrče); ○ Posvetiti pažnju načinu prikupljanja bilja i plodova radi očuvanja staništa i održivosti.
Organska proizvodnja	Strateško opredjeljenje- preporuke: <ul style="list-style-type: none"> ○ Organsku proizvodnju podsticati u svim aspektima biljne proizvodnje i prerade, uključujući i druge standarde. Posebno za proizvode koji plediraju biti izvozno orijentisani.
Pčelarstvo	Strateško opredjeljenje - preporuke: <ul style="list-style-type: none"> ○ Nema ograničenja niti za naturalnu niti za robnu proizvodnju meda i drugih pčelinjih proizvoda. ○ Dosljedno poštovati Pravilnik o pčelarstvu FBiH (član 24) i Poglavlje br II – Uvjeti za držanje i uzgoj pčela. ○ Poštovati i uvažavati principe i pravila izuzetno organizovanog Udruženja pčelara na ukupnom prostoru BPK Goražde. ○ Nastaviti sa edukacijom u svim aspektima pčelarstva i maksimalno ih finansijski podržavati.
Govedarstvo	Strateško opredjeljenje - preporuke: <ul style="list-style-type: none"> ○ Povećanju stočnog fonda (nabavka muznih grla za gazdinstva koja imaju startnu osnovu), izmjeni pasminskog sastava, povećanju mlijecnosti po grlu. Za kravu je potrebno 0,7 ha polj. zemljišta u nižim predjelima i 1 ha na većim n. v. ○ Pasminsku rejonizaciju usmjeriti prema „Simentalcu“ do 800 m.n.v. Iznad navedene visine do 1000 m.n.v. orijentisati se na „Montafonca“, na većim visinama „Gatačko goveče“. ○ Tov usmjeriti na „Simentalca“ ili „Šarole“, „Limuzen“ i dr.

Ovčarstvo	Strateško opredjeljenje - preporuke: <ul style="list-style-type: none"> ○ Praktikovati i finansijski posticati proizvodnju ovčjeg mesa i mlijeka gdje je to god moguće. ○ Poduzetničko gospodarenje ovcama primjereno je sistemu ovčarenja u kojem se proizvodi meso (proizvodnja jagnjadi) u odnosu na proizvodnju mlijeka i mlijecnih proizvoda.
Kozarstvo	Strateško opredjeljenje - preporuke: <ul style="list-style-type: none"> ○ Orientisati se na Sansku kozu do 700 m.n.v., preko Alpsku kozu. ○ Planirati podrška s nivoa općine uzgoju robnih proizvođača koza, kao i kapitalna ulaganja (kreditima sa regresom kamata). ○ Naturalnu proizvodnju manjeg broja koza u sistemu sa ovcama podsticati u mjeri ruralnog razvoja (socijalni program).
Prerada	Strateško opredjeljenje - preporuke: <ul style="list-style-type: none"> ○ Obaveznu podršku investicijama kod izgradnje i opremanja kapaciteta za skladištenje, doradu i preradu poljoprivrednih proizvoda - skladišta, hladnjake, sortimice voća i povrća; pogoni za preradu voća, povrća sl. (primarna mjera koju je neophodno zasnovati na subvencioniranim kreditnim sredstvima). ○ Podrška preradi voća i povrća u kućnoj radinosti i obitu sa regresom kamata na kredite.
CERTIFIKACIJA BREDOVI PROMOCIJE SAJMOVI	Strateško opredjeljenje - preporuke: <ul style="list-style-type: none"> ○ Podrška standardizaciji i certifikaciji proizvoda. ○ Uvođenje standarda (GLOBAL GAP, ISO standardi, HACCP sistem i sl.). Ova mjera povećava konkurentnost i donosi dodatnu vrijednost proizvodima. ○ Podrška udruženjima za organizovanje edukacija i sajamske aktivnosti.
PRIORITETNA PODRŠKA	Strateško opredjeljenje - preporuke: <ul style="list-style-type: none"> ○ Proizvođači sa startnom pozicijom za uvećanje proizvodnje. ○ Da se žele registrirati u obrt ili drugi pravni status. ○ Da je mlađi poljoprivrednik. ○ Da ima obezbijeđeno tržište.
SREDSTVA ZA INVESTICIJE	Strateško opredjeljenje - preporuke: <ul style="list-style-type: none"> ○ Na nivou općine Foča u BiH obezbijediti sredstva za regresiranje kamata.

11.6.Zaključak

Nastojali smo da ovaj dokument bude vodilja razvojnih pravaca agrara u općini Foča u FBiH. Na svakom od tih pravaca potrebno je imati još strateških odluka i dokumenata sa razradom konkretnih rješenja, ne samo u općini, već i na nivou BPK Goražde i resornom ministarstvu FBiH. Dakle, ovim dokumentom otvara se proces mjera, postupaka i reformi u revitalizaciji sektora agrara. Strateški razvojni pravci trebali bi biti obavezujuće upustvo za implementaciju mjera. Poljoprivrednici i stručna javnost mogu sasvim jasno prepoznati poruke koje se u ovom dokumentu njima šalju za pravilnu prilagodbu i poljoprivredno usmjerjenje.

Ponuđeni dokument se, u metodološkom pristupu fokusira na pitanje: kako postepeno mijenjati agrarne instrumente prema progresu i prevazilaženju agrarne nulte startne pozicije.

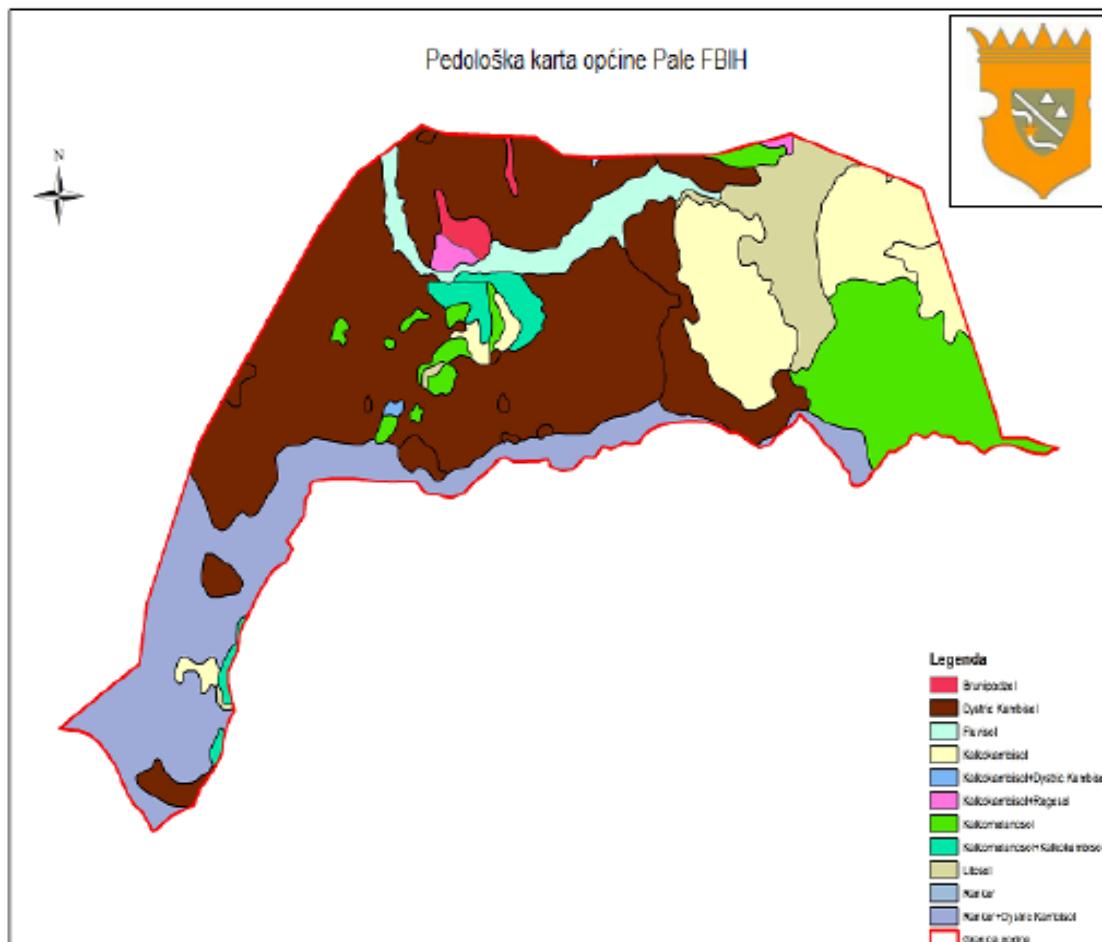
U opisu pojedinih mjera nema gotovih rješenja, niti se modeli drugih područja mogu kruto kopirati i prenijeti na općinu Foča u FBiH u cijelini, već se agrarna politika mora prilagoditi stvarnom stanju i jasno postavljenim ciljevima njenog budućeg razvoja. Za postizanje zacrtanih ciljeva i platformskih zadataka neophodno je u proračunu budžeta općine Foča FBiH obezbijediti značajniju podršku sektoru poljoprivrede (1,5-2% u odnosu na godišnji budžet). Ipak, razvoj poljoprivrede ne ovisi samo od finansijske podrške (iako je jedan od bitnih aspekata), već uz podršku od implementacije zacrtanih ciljeva.

Optimizam koji se prožima kroz strateške prijedloge temeljen je na: velikom obimu neaktiviranog prostora sa povoljnim agroekološkim uvjetima, odlučnosti menadžmenta općine Foča u FBiH da se vodi konzistentna agrarna politika i spremnosti za povećanje općinskog budžeta namijenjenog agraru.

Poljoprivreda je posljednjih godina u nekim proizvodnjama bilježila blagi rast (voćarstvo, povrtlarstvo), dok je u proizvodnji ratarskih kultura i stočnom fondu stagnirala, ili bilježila pad. Dominira niska cjenovna konkurentnost poljoprivrednih proizvoda koja je posljedica nepovoljnih strukturalnih karakteristika, djelomično i nerealnih očekivanja da se od poljoprivrede za kratko vrijeme može očekivati enormna zarada.

Proizvodna orijentacija u svim aspektima biljne i animalne proizvodnje usmjerava se prema robnom (komercijalnom) održivom poljoprivrednom proizvođaču, naturalni (mali nekonkurenčni) proizvođači trebaju biti čvršće vezani za aktivno Udruženje poljoprivrednih proizvođača u općini Foča u FBiH.

12. STRATEŠKA OPREDJELJENJA – OPĆINA PALE U FBiH –

OBRAZLOŽENJE

Strategija razvoja poljoprivrede Bosansko-podrinjskog kantona Goražde definisala je opšte razvojne korake, strateške ciljeve, načine i metode implementacije i dr., u kontekstu opisa koji ima zajednička obilježja za: Grad Goražde; općinu Foča u FBiH; općinu Pale u FBiH.

Da bi se utvrdio konkretniji koncipiran strateški okvir za općinu Pale u FBiH bila je neophodna dodatna razrada koju u projekciji prezentiramo i koja se smatra cjelinom „Strategije razvoja poljoprivrede BPK Goražde 2019 – 2023 g., nikako kao samostalan i neovisan dokument.

12.1.Opšta obilježja

Za izradu strategije razvoja poljoprivrede koja se odnosi na općinu Pale u FBiH metodološku, savjetodavnu i ekspertsку pomoć pružile su kolege iz stručne službe općine, svakako uz podršku načelnika općine Pale u FBiH.

Namjera stručnog tima bila je utvrditi naučno-stručne i praktične pretpostavka za ostvarivanje mogućih razvojnih aspekata u sektoru poljoprivrede, bez ovzira na činjenice da je revitalizacija ograničena i da će biti veoma spora. Administrativno dio koji se odnosi na općinu Pale u FBiH, svojom strukturom i mjerama udovoljava i nastoji ohrabriti one poljoprivrednike koji imaju startnu poziciju da postanu robni održivi proizvođači, pomažu da poljoprivrednici sagledaju proizvodne mogućnosti za eventuelno ostvarenje radnog mjesta na vlastitom domaćinstvu.

Prostor općine Pale u FBiH je u najvećoj mjeri neiskorišten, njegova prirodna bogatstva su van funkcije, a migracioni procesi naglašeni. Veoma visok procenat teritorije se može svrstati u grupu potpuno nerazvijenih i napuštenih područja, iako bi prema raspoloživim prirodnim resursima, uz pomoć FBiH i provođenje adekvatne makroekonomskе politike, jedan dio prostora mogao biti u mogućnosti da se samostalno održava i razvija. Zbog toga se nameće nužna potreba kreiranja adekvatnog ambijenta i modela poljoprivrednog razvoja, koji će uvažavajući navedene činjenice, obezbijediti koliko je moguće, korištenje makar perspektivnog dijela poljoprivrednog resursa.

U strukturi posjeda dominiraju mala porodična gazdinstva, koja uglavnom proizvode za vlastite potrebe. Njihovo tržišno učešće je ograničeno. Biljna proizvodnja odlikuje se kombinovanim tipom proizvodnje na malim porodičnim gazdinstvima, uglavnom za njihove sopstvene potrebe. Stočarska proizvodnja je zastupljena neopravdano u manjoj mjeri i bez značajnijeg je tržišnog učešća. Postoji značajan potencijal za dalje korišćenje raspoloživog zemljišta, za povećanje proizvodnih kapaciteta gazdinstava, kako u biljnoj tako i u stočarskoj proizvodnji. Prerada poljoprivrednih proizvoda u animalnom kompleksu svodi se na manji broj poljoprivrednika koji svoje proizvode od mlijeka i mesa, povrće i voće prodaju na „kućnom pragu“ uglavnom porodicama koje rekreativno ili odmora radi (vikendašima) dolaze na prostore općine Pale FBiH. Koncept proizvodnih kapaciteta postao je neodrživ (zbog subjektivnih slabosti vlasnika), a njihova sudbina za revitalizaciju ili novu vlasničku strukturu ostaje za neka bolja vremena. Stručni tim je uz pomoć izuzetno zainteresiranog menadžmenta općine, prije svega Načelnika i lokalnog agronoma sagledao ukupni prostor općine i na bazi ograničenja i mogućnosti, te realnih argumenata predložio mjere za moguću revitalizaciju dijela sektora poljoprivrede.

12.2. Opšte karakteristike – reljef, hidrografija, klima

Prostorni položaj

Općina Pale u FBiH smještena je na jugoistoku Bosne i Hercegovine, odnosno na zapadu Bosansko-podrinjskog kantona Goražde. Udaljena je 42 km zapadno od Goražda i 36 km istočno od Sarajeva. Smještena je na obalama istoimene rijeke Prače, u veoma plodnoj dolini, opasana planinama Jahorinom, Romanjom, te prelijepim Rajske Vrhom, Klekom i Borovcem. Nalazi se na nadmorskoj visini od 639 m – 1344 m. Ukupna površina teritorije općine iznosi 108 km² u kojoj živi 904²⁷ stanovnika, u tri mjesne zajednice: MZ Prača, MZ Hrenovica i MZ Vražalice sa prosječnom gustošću naseljenosti od 10 stanovnika na 1 km². Stanovništvo je raspoređeno u 15 naselja: Brojnići, Čeljadnići, Čemernica, Datelji, Komrani, Hrenovica, Šainovići i dijelovi naselja: Brdarići, Kamenica, Prača, , Srednje, Turkovići i Vražalice. Broj poljoprivrednih domaćinstava je 174, od kojih su 23 održiva, komercijalna.

Reljef

Dolina rijeke Prače je sa svih strana prirodno okružena uzvišenjima koja je odvajaju od gornjeg Podrinja na jugu, višegradskog proširenja na istoku, glasinačke visoravni na sjeveru, te paljanske površi na zapadu.

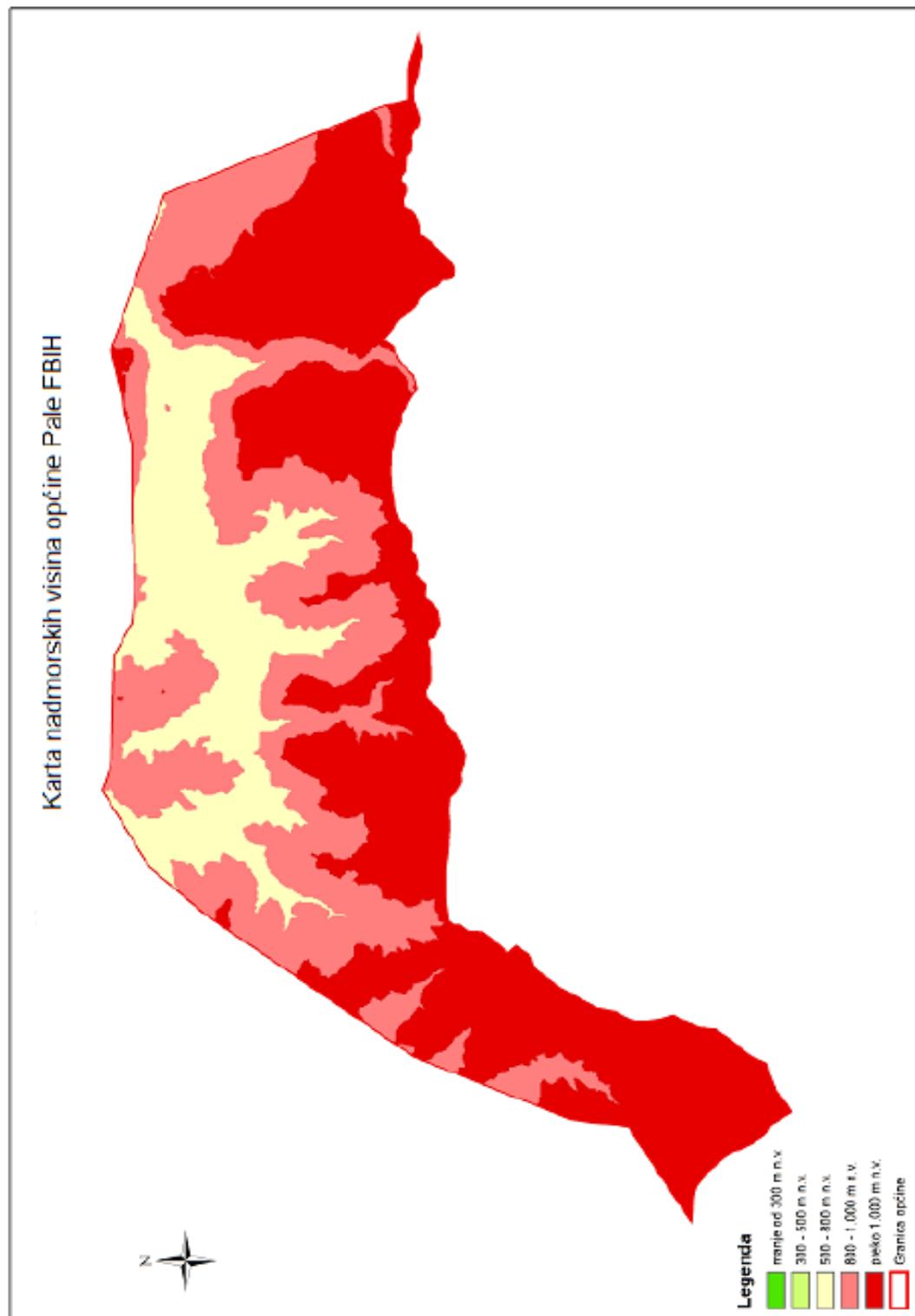
Sama Prača koja je administrativni centar općine smještena je u najznačajnijem eroziono-denudacionom proširenju doline rijeke, na nadmorskoj vidini od 692 metara. Područje Prače i njene najbliže okoline je tipičan planinski predio karatera sredogorja. Pomenuto proširenje oko Prače okruženo je sa sjevera Koranom (929m), na istoku Rasohom (1004 m), na jugoistoku Pavlovcem (816 m), na jugu Pogledom (1120 m) i Rastovcem (678 m), a na zapadu Popovikom – Bukviokm (1065 m) i Mrakanjem (1054 m).

Saobraćaj i putne komunikacije

Veliki dio putnih komunikacija magistralne, regionalne i lokalne mreže je sanirano. Osim toga prvi put su izgrađeni putni pravci do nivoa makadama za naseljena mjesta Vražalice i Vinča. U obnovu su uvršteni i mostovi na teritoriji općine, i to: most na rijeci Vinčici, u Lunjama i most u Turkovićima.

Nakon dugogodišnjeg nastojanja dio magistralnog puta M5, Hrenovica – Mesići je pušten u promet (probijena trasa do nivoa lokalnog puta i semaforiziran), te se vode aktivnosti oko nastavaka izgradnje magistralnog puta Sarajevo – Mesići, uključujući i tunel Stambolčić.

²⁷ Podaci sa internet stranice

Klimatske karakteristike

Područje općine Pale u FBiH ima planinsku klimu, sa oštrim zimama i umjereno toplim ljetima. Niske januarske temperature posljedica su kako znate nadmorske visine, tako i orografskih prilika. Temperature proljeća i jeseni nisu suviše niske. Jesen je relativno topla zato što preovladavaju jugozapadni vjetrovi, no vrijednost ove pojave umanjuju česte naoblake praćene kišom.

Magle ima u svim mjesecima. Ljeti i u jesen javlja se nad rijekom i iznad vlažnih livada, a zimi nad zaleđenom vodom. Područje je vrlo vjetrovito. U jesen preovladavaju jugozapadni vjetrovi koji duvaju i ljeti. Zimi duvaju sjeverni vjetrovi, ali znatno ublaženi okolnim šumovitim gorjima²⁸.

Seizmičke karakteristike

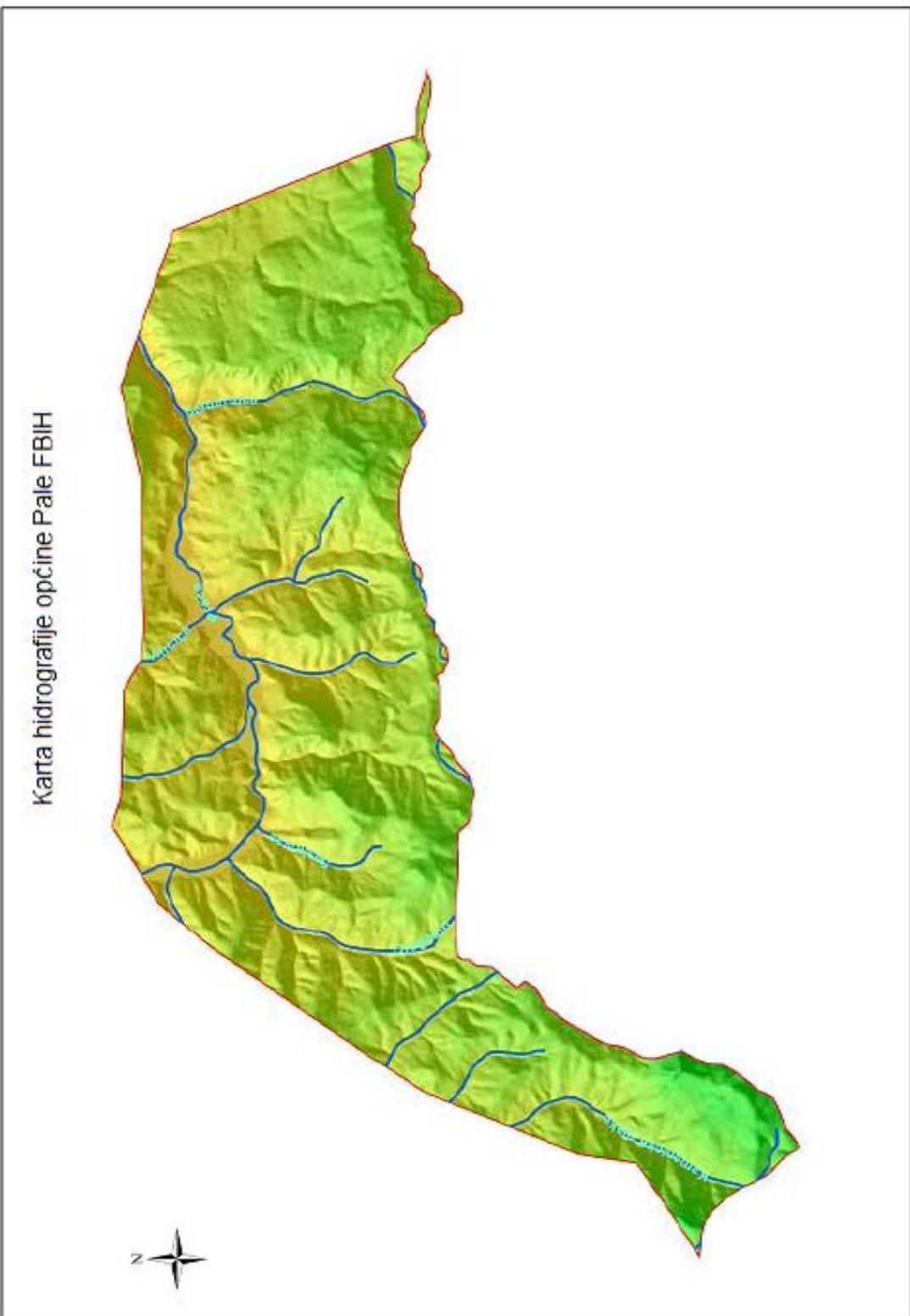
Područje općine Pale u FBiH nalazi se u zoni trusnosti od 7° MCS /Merkaliju/, te zgrade i individualni objekati nisu otporni na seizmička pomijeranja. Najpovoljnije površine za urbanizaciju Prače i Hrenovice leže na rastresitim šljunkovito-pjeskovitim nanosima, materijalima loših seizmodinamičkih osobina, pa se mora voditi računa o seizmičkim kutijama gradnje objekata. Uslovno, stabilni tereni javljaju se na padinskim stranama. Nestabilni tereni su vezani za područje aktivnih i privremeno stabilnih klizišta i padine sa depilepsijama.

Hidrografija

Vode ne području općine odvodi rijeka Prača koja iako siromašna vodom uslijed većih padavina i topljenja snijega sa okolnih planina (Jahorina i Romanija) poprimi karakteristike bujičastog toka. Pritoke i potoci: Mahalski, Dragosin, Alatin, Šaškovac, Bajatski, Baranski, Vinčica, Deminaci i Čemernica ulijevaju se u rijeku Praču s lijeve i desne strane povečavajući njen vodostaj. Područje općine nema vodenih akumulacija u slivnom dijelu rijeke Prače i nema podzemnih voda, te nema prijetnji od izbijanja istih. Rijeka Prača ima jedan od najvećih slivova u BiH, izvire na 1.280 metara nadmorske visine, a na izlazu sa područja općine Pale FBiH nadmorska visina joj je 639 m²⁹. Urbani dijelovi općine nemaju kanalizacionu mrežu ali imaju uređene septičke jame.

²⁸ Podaci sa internet stranice

²⁹ Strategija razvoja općine Pale-Prača od 2008 do 2013.

12.3. Pedogenetski faktori – zemljište

Za veću biljnu i animalnu proizvodnju zemljište nije ograničavajući faktor bez obzira na različita ograničenja koja su karakteristična za općinu Pale u FBiH. Dugo vremena se nisu intenzivnije koristili postojeći proizvodni poljoprivredni kapaciteti, odnosno zemljište kao resurs za biljnu proizvodnju tako da je uglavnom zemljište neobrađeno i zapušteno. U cilju razvoja poljoprivrede neophodno je posvetiti posebnu pažnju za racionalno korištenje zemljišta, uređenje zemljišta i druge mјere potrebne za plansko upravljanje, uređenje i održavanje plodnosti zemljišta. Proizvodne sposobnosti zemljišta su različite. Iz tih razloga, a u skladu sa važećim zakonskim propisima definisana je namjena zemljišta koja se utvrđuje na osnovu karti upotrebne vrijednosti poljoprivrednog zemljišta³⁰

Tab. br. 17. Struktura zemljišnog posjeda općine Pale u FBiH

R/b	Struktura korištenja	UKUPNO ha	Procenat %
	Površina općine	9.181,96	
1.	Poljoprivredno zemljište	2.560,75	27,97
2.	Šumsko zemljište	6.324,28	69,63
3.	Neplodno	224,83	2,40
	a) izgrađeno	47,34	0,50
	b) VIII kategorija	177,49	1,90

U strukturi zemljišta od ukupne površine 9.181,96 ha, poljoprivredno zemljište zauzima 2.560,75 ha, (27,97 %) dok je šumskog zemljišta 6.324, 28 (69,63%). Obradiva površina iz godine u godinu pokazuju trend smanjenja. Visoko učešće livada (1.482) ukazuje na ekstenzivan način korištenja zemljišta, odnosno na mogućnosti povećanja poljoprivredne proizvodnje putem njene intenzifikacije.

Poljoprivrednu proizvodnju karakteriše tradicionalni način proizvodnje s malom produktivnošću i velikim troškovima. Izuzetak čini vrlo mali broj proizvođača koji proizvode za tržište i koji koriste intenzivan način proizvodnje uz poštivanje pravila agrotehnike uzgoja. Većina domaćinstava se bavi mješovitom poljoprivrednom proizvodnjom, manji broj proizvođača su specijalizirani sa tržišno orijentisanom proizvodnjom. Većina poljoprivrednih domaćinstava nisu isključivo vezana za tržište, povremeno se pojavljuju na tržištu sa viškovima svojih proizvoda, primjenjuju manji stepen agrotehnike, bave se mješovitom poljoprivrednom proizvodnjom i ostvaruju dio dohotka za svoja domaćinstva.

³⁰ Federalni zavod za agropedologiju Sarajevo

Bonitetne kategorije i tipovi tla

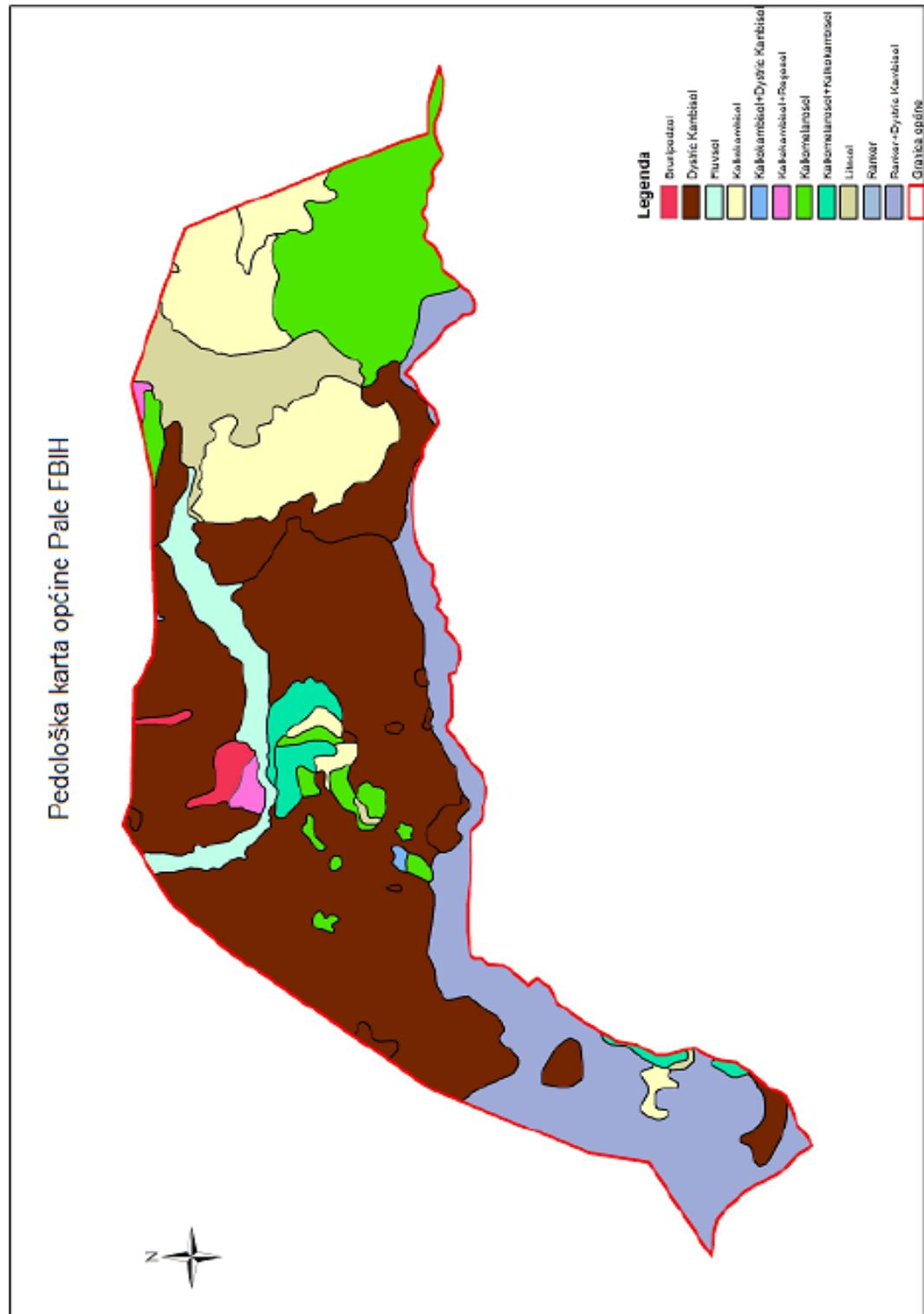
Na osnovu člana 48. stav 5. Zakona o poljoprivrednom zemljištu ("Službene novine Federacije BiH", broj 52/09), donešeno je upustvo o jedinstvenoj metodologiji za razvrstavanje zemljišta u kategorije. Na osnovu člana 48. stav 5. Zakona o poljoprivrednom zemljištu ("Službene novine Federacije BiH", broj 52/09), donešeno je upustvo o jedinstvenoj metodologiji za razvrstavanje zemljišta u kategorije. Dakle, obuhvaćeno je 8 bonitetnih kategorija, gdje su prve 4 klase, od I-IV povoljne za poljoprivrednu proizvodnju, a posljednje, uključujući i IV b klasu do VIII su povoljne za travnjake i za šumske kulture i dozvoljene za pretvaranje u nepoljoprivredne svrhe (pod posebno propisanim pravilima). Na toj osnovi u BiH je izvršena i kategorizacija zemljišta prema njegovom bonitetu. Na bazi poznavanja bonitetnih kategorija zemljišta dolazimo do podataka koje su naročito važne njegove namjene: - za racionalno korištenje zemljišta u biljnoj proizvodnji - za primjenu agrotehničkih i hidrotehničkih mjera - kod promjene načina korištenja zemljišta u domenu ekoloških funkcija - kod promjene namjene korištenja zemljišta iz ekoloških u tehničke funkcije.

Tab. br. 18. Tipovi tla prema nacionalnoj klasifikaciji

Tipovi tala Nacionalna klasifikacija	Površina u ha	Procenti %
Brunipodzol	77,34	0,84
Dystric Kambisol	4078,27	44,42
Fluvisol	353,82	3,85
Kalkokambisol	1195,18	13,02
Kalkokambisol+Dystric Kambisol	9,52	0,10
Kalkokambisol+Regosol	53,91	0,59
Kalkomelanosol	1067,93	11,63
Kalkomelanosol+Kalkokambisol	196,27	2,14
Litosol	531,75	5,79
Ranker	1,74	0,02
Ranker+Dystric Kambisol	1616,23	17,60
Ukupno	9.181,96	100,00

Na području općine Pale u FBiH utvrđeno je 11 (11) tipova zemljišta (Brunipodzol, Dystric Kambisol, Fluvisol, Kalkokambisol, Kalkomelanosol, Kalkomelanosol+Dystric, Kambisol, Kalkomelanosol+Kalkokambisol, Kalkokambisol+Regosol, Litosol, Ranker, Ranker+Dystric Kambisol), kao i sedam (7) kategorija zemljišta: III; IVa i IV b; V; VI; VII i VIII³¹.

³¹ Federalni zavod za agropedologiju

Na području općine Pale u FBiH nema I ni II bonitetne kategorije zemljišta. Najzastupljenije su: V i VI kategorija; a III, IV i VII kategorija su nešto manje zastupljene.

ZEMLJIŠTA PRIKLADNA ZA BILJNU PROIZVODNJU		
III bonitetna kategorija zemljišta	To su najvrijednija tla u Prači u FBiH. Nalaze se uz dolinu rijeke Prače . Zemljišta su duboka, lakšeg mehaničkog sastava, skeletoidna, humozna i relativno dobrih hemijskih svojstava. Treba ih koristiti samo za oranične kulture. Često se koriste u nepoljoprivredne svrhe, što prioritetno treba spriječiti	253,56 ha 2,8 %
IV a bonitetna kategorija zemljišta	IV a) Javlja se uz dolinu rijeke Čemernice . Nameće se potreba uređenja ovih površina, gdje bi se najveći dio tog zemljišta koji se danas koristi kao nisko-prodiktivne livade, ospособio kao oranično zemljište. Neophodna je regulacija vodotoka. To je zemljište visoke potencijalne vrijednosti. IV b). Nalazi se na lokalitetu: Vražalice, Prporišta, Turkovići, Renovice i Vučija Brda . Zemljišta ove podkategorije su srednje duboka, skeletoidna i lakšeg mehaničkog sastava.	IVa) 32,24 ha 0,35 % IV b) 253,35 ha i2,75%
ZEMLJIŠTA OGRANIČENA ZA PROIZVODNJU		
V. bonitetna kategorija zemljišta	Nalazi se na lokalitetima: Kaljani, Prespica, Šušnjata glava, Dobra voda, Čeljadinci, Smreke, Brezovice, Čemericka njiva, Cecunj, Kovačev do, Motka, Šainovići, Metaljice i Srednje . Zemljišta su podložna eroziji, ali znatan dio površina se obrađuje i iskorištava. Tla su lakšeg mehaničkog sastava.	1.064,14 ha - 11,58 %
VI. bonitetna kategorija zemljišta	Najviše je zastupljena na istočnom dijelu općine u predjelu Tisa, Kašikari, Komrani, Prljače, Datelji, Brdarici, Sočevići, Kamenica i Prača . Ovu kategoriju čine plitka tla i nalaze se na jako strmim padinama (nagib do 30°). Pretežno su skeletoidna i skeletna. Koriste se kao prirodne livade, a vrlo rijetko i kao oranice. Imaju na cijelom području općine, osim u dolinama rijeka.	798,59 ha 8,7 %
VII. bonitetna kategorija zemljišta	To su vrlo plitka tla, sa nagibom 25 do 30°. Ova tla bi trebalo pošumiti jer su i pašnjaci na njima loši. Najviše je zastupljena u Branjićima i u kanjonu rijeke Prače . Ova kategorija obuhvata uglavnom zemljišta bonitetno najslabija sa vrlo velikim ograničenjima za širu poljoprivrednu proizvodnju. Sa aspekta poljop. korištenja površine VII kategorije nemaju nekog značaja.	158,87 ha 1,73 %

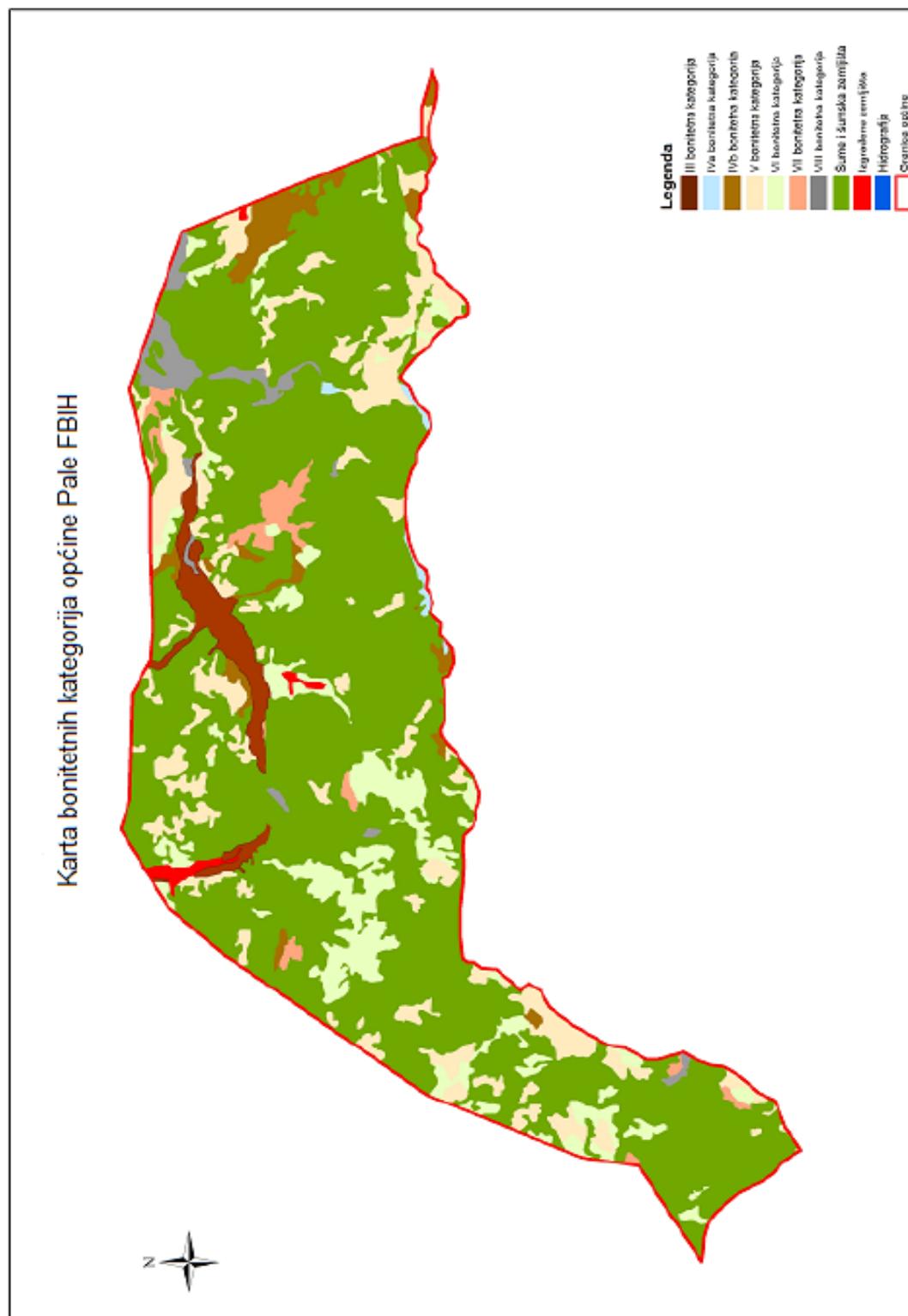
Šume i šumska zemljišta

Na području općine Pale u FBiH preovladavaju listopadne šume a među njima nazastupljenija vrsta je bukva, hrast i grab i oni zauzimaju 95 % od ukune površine područja koje je pod šumama. Crnogorične šume čine 5 % od ukupne površine područja koje je pod šumama.

Šumama u državnom vlasništvu gazduje Javno preduzeće Bosansko-podrinjske šume iz Goražda dok privatnim šumama gazduju njihovi vlasnici.

I, II i III kategorija šumskog zemljišta nisu zastupljene na općini Pale u FBiH.

IV Kategorija šumskog zemljišta	Nalazi se u podnožju padina i na dubljim zemljištima. Ova kategorija se nalazi na najnižim nadmorskim visinama. Najviše je zastupljena na južnom dijelu Datelji, Borovo Brdo, Proplanci, Klade, Vučija Brda, Gradina, Previla . Ograničavajući faktori su nagib, dreniranost, erozija, opasnost od klizišta, kamenitost i dr. Ovdje rastu šume hrasta kitnjaka i običnog graba. Antropogeno su narušene, tako da je produkcija drveta ispod mogućnosti potencijala staništa.	879,36 ha 9,57 %
V Kategorija šumskog zemljišta	Nalaze se na višoj nadmorskoj visini. Zastupljena je u čitavoj općini ravnomjerno . Ograničavajući faktori su izraženi pojedinačno ili u kombinovanom dejstvu nagib i erozija, nagib i dubina i dr. U nižim položajima i toplim ekspozicijama zastupljene su šume hrasta kitnjaka i običnog graba, a na ostalim prostorima vertikalnog profila šume bukve i mješovite šume jele, bukve i smrče.	2.398,0 ha 26,13 %
VI Kategorija šumskog zemljišta	Zastupljena je u čitavoj općini ravnomjerno . Broj ograničavajućih faktora je povećan u odnosu na prethodne kategorije, a najčešće je u kombinovanom dejstvu sa nagibom, erozijom, klizištem i dubinom (odносно plitkoćom), a mjestimično je izražena i kamenitost. U višim predjelima ograničavajući faktor je skraćenje perioda vegetacije i smanjene produkcije biomase. Najveće prostore prekrivaju čiste šume bukve i mješovite šume bukve, jele i smrče.	2.391,2 ha 26,04 %
VII Kategorija šumskog zemljišta	Zastupljena je u istočnom i centralnom dijelu na obroncima Jahorine, Omrike, Mastilova stijena, Gradina, Mihalj i Paljike . Ograničavajući faktori se javljaju u pogledu nagiba, koji je redovno u kombinaciji sa erozijom, skeletnošću i kamenitošću. Uglavnom su na većim nagibima.	725,72 ha 7,9 %

Zone proizvodne sposobnosti i način korištenja zemljišta područja općine Pale u FBiH

Ako se pod zoniranjem podrazumijeva grupisanje bonitetnih kategorija zemljišta u jedinstvene cjeline koje se međusobno razlikuju prema proizvodnoj sposobnosti zemljišta, uslovima proizvodnje i načinu korištenja, onda se, na osnovu izvršenih opservacija, područje općine može podijeliti na 5 zona:

I zona – agrozona I

Sa aspekta zemljišnih potencijala ovo je najvrijednije područje općine. Zahvata površinu od 539,15 ha ili 5,9 % ukupne površine općine. Ovo je područje u kojem je moguća intenzivna poljoprivredna proizvodnja sa mogućnostima uređenja zemljišta

II zona – agrozona II

Zahvata površinu od 1.862,7 ha ili 20,3 % ukupne površine općine. U ovu zonu grupisana su zemljišta osrednjih potencijala koje posjeduju ograničenja i uglavnom su manje prikladna za kultiviranje, tako da se mogu koristiti manje kao oranična tla, a pretežno se koriste kao livade i voćnjaci. U okviru ove zone svrstana su zemljišta V i VI bonitetne kategorije.

III zona – agrozona III

Zahvata površinu od 158,9 ha ili 1,7 % ukupne površine općine. U ovu zonu su grupisana zemljišta slabih zemljišnih potencijala a to su zemljišta VII bonitetne kategorije. Ova zona ima izrazita ograničenja za korištenje u poljoprivredi. To su u prvom redu zemljišta planinskih područja, velike inkliniranosti terena, male dubine soluma, viših nadmorskih visina i u skladu s tim nepovoljnih klimatskih prilika.

Zemljišta ove zone uglavnom su pod pašnjacima i livadama iz čega proizilazi da se ova zona koristi uglavnom u okviru ekstenzivne stočarske proizvodnje.

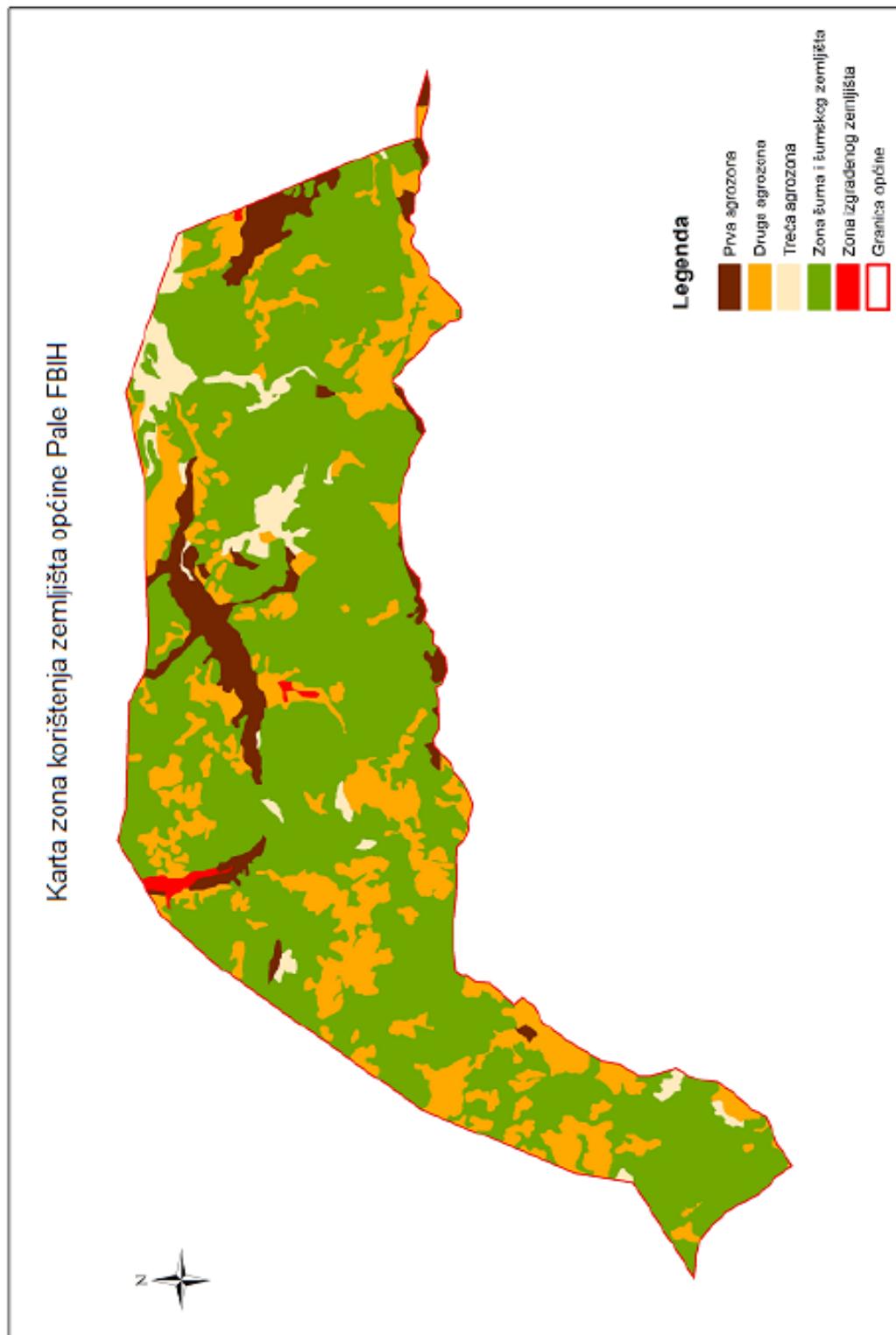
IV zona – zona šuma

U ovu zonu spadaju svi zemljišni prostori koje se nalaze pod šumskom vegetacijom. Površine ove zone zauzimaju prostor od 6.394,28 ha ili 69,63 % ukupne površine općine.

V zona – urbani prostori i površine isključene iz sfere biljne proizvodnje

U okviru ove zone obuhvaćeni su svi urbani prostori i površine koje se nalaze u okviru industrijskih zona, saobraćajnica, kamenoloma, grobalja, deponija i ostale neproduktivne zemljišne površine koje su trajno isključene iz poljoprivredne. Ova zona zahvata površinu od 224,83 ha ili 2,4 % ukupne površine općine³².

³² Federalni zavod za agropedologiju

OBLASTI	12.4. STRATEŠKA OPREDJELJENJA PRIJEDLOZI - RJEŠENJA
Zemljište	<p>Strateško opredjeljenje – preporuke:</p> <ul style="list-style-type: none"> ○ Voditi evidenciju o neobrađenom poljoprivrednom zemljištu i o zemljištu koje je promijenilo namjenu. ○ Sređivanje zemljišno knjižnog i katastarskog stanja. ○ Zaštiti polj. zemljište od raznih vidova oštećenja i degradacije; ○ Vršiti kontrolu plodnosti tla/zemljišta kod robnih proizvođača.
Ratarstvo	<p>Strateško opredjeljenje:</p> <ul style="list-style-type: none"> ○ Žitarice nisu strateška grana općine Pale u FBiH. Prepustiti odluku proizvođačima ako žele sijati žitarice. ○ Savjetovati proizvodnju heljde, na većim visinama i lošijem tlu, ○ Prilagoditi sortiment žitarica i hibrida kukuruga. Kao mogućnost predlažemo sjetvu kukuruz šećeraca i kokičara.
Krmno bilje	<p>Strateško opredjeljenje:</p> <ul style="list-style-type: none"> ○ Savjetovati stočarima rekultivaciju livada i u prioritetu postaviti na prezentativnom mjestu pokus (općinska posticajna sredstva) krmnih kultura kod odabranog proizvođača mlijeka: stočne grahorice, graška, kelja, sirkla, perko repice ○ Educirati poljoprivredne proizvođače o značaju krmnog bilja.
Voćarstvo	<p>Strateško opredjeljenje:</p> <ul style="list-style-type: none"> ○ Opredjeliti se za proizvodnju jagodičastog voća, nikako primarno maline, već jagode, borovnice i aronije. ○ Sortiment voćnih vrsta uskladiti prema nadmorskoj visini. ○ Autohtone voćne vrste sanirati i sačuvati za potencijal prerade.
Povrće	<p>Strateško opredjeljenje:</p> <ul style="list-style-type: none"> ○ Podsticati plasteničku proizvodnju ○ Na rubnim područjima posticati organsku proizvodnju povrća na otvorenom prostoru i u plastenicima.
Ljeko bilje	<p>Strateško opredjeljenje:</p> <ul style="list-style-type: none"> ○ U prioritetu finansijskim imputom postaknuti otkup ljekovitog bilja i gljiva (sufinansirati kamate na kredit). Ostvariti poslovnu saradnju sa „Herbosom“ d.o.o Foča FBiH ili „Boletus“ Sarajevo
Organska proizvodnja	<p>Strateško opredjeljenje:</p> <ul style="list-style-type: none"> ○ Organsku proizvodnju posticati u svim aspektima biljne proizvodnje i prerade, uključujući i druge standarde. Posebno za proizvode koji plediraju biti izvozno orijentisani.

Pčelarstvo	Strateško opredjeljenje: <ul style="list-style-type: none"> ○ Dosljedno poštovati Pravilnik o pčelarstvu FBiH (član 24) i Poglavlje br II – Uvjeti za držanje i uzgoj pčela. Uklapati se u strateška opredjeljenja na nivou BPK Goražde.
Govedarstvo	Strateško opredjeljenje: <ul style="list-style-type: none"> ○ Savjetovati da proizvodnju mlijeka robni proizvođači zasnivaju na navedenim krmnim kulturama. ○ Što više koristiti pašu. ○ Simentalac orijentisati do 600 m.n.v., montafonaca i gatačko goveče na većim visinama.
Ovčarstvo	Strateško opredjeljenje: <ul style="list-style-type: none"> ○ Praktikovati proizvodnju ovčjeg mesa i mlijeka. ○ Poduzetničko gospodarenje ovcama primjereno je sistemu ovčarenja u kojem se proizvodi meso (proizvodnja jagnjadi) u odnosu na proizvodnju mlijeka i mliječnih proizvoda.
Kozarstvo	Strateško opredjeljenje: <ul style="list-style-type: none"> ○ Orientisati se na Sansku kozu do 700 m.n.v., preko Alpsku kozu. ○ Prepustiti odluku proizvođaču uz preporuku da su u općini Prača FBiH odlični uslovi za uzgoj koza i da je to profitabilna proizvodnja.
Agro - turizam	Strateško opredjeljenje: <ul style="list-style-type: none"> ○ Prioritet br. 1. Organizirati sajam poljoprivrednih proizvoda BPK Goražde u Prači FBiH (podsetiti javnost da je Prača FBiH subjekt koji može više značiti u mnogim aspektima uključujući i poljoprivredu i turizam). ○ Prioritet br. 2. Izraditi turističku kartu općine Pale FBiH
Prerada	Strateško opredjeljenje: <ul style="list-style-type: none"> ○ Na ovaj obim biljne i animalne proizvodnje i dalje se orijentisati na kućnu radinost i preradu mlijeka i mesa za lokalno stanovništvo (vikend posjete i rekreativce).
CERTIFIKACIJA BRENDVOVI PROMOCIJE SAJMOVI	Strateško opredjeljenje: <ul style="list-style-type: none"> ○ Podrška standardizaciji i certifikaciji proizvoda. ○ Uvođenje standarda kod zainteresiranih proizvođača, posebno certifikacije organske proizvodnje hrane.
Finansijska Podrška	Strateško opredjeljenje: <ul style="list-style-type: none"> ○ Na nivou općine Pale FBiH rezervisati godišnja posticajna sredstva u odnosu na godišnji budžet 1% i 80% tih sredstava usmjeriti za regres kamata proizvođačima koji se odluče na investiciona ulaganja u poljoprivredu.

12.5. Zaključna razmatranja

Predloženim strateškim prijedlozima i njihovom implementacijom otvara se proces mјera, postupaka i reformi u revitalizaciji sektora poljoprivrede. Poljoprivrednici mogu sasvim jasno prepoznati poruke koje se u ovom dokumentu njima šalju za pravilno prilagođavanje i poljoprivredno uređenje. Dakle, u opisu pojedinih mјera nema gotovih rješenja, niti se modeli drugih područja mogu kruto kopirati i prenijeti na nivo općine u cjelini, već se agrarna politika mora prilagoditi stvarnom stanju i jasno postavljenim ciljevima njenog budućeg razvoja. Sektor agrara skupa sa turizmom bez obzira na vrlo mali broj robnih proizvođača ima značajnu ulogu i značaj za razvoj ruralnog područja, s obzirom da je poljoprivreda još uvijek dominantno zanimanje seoskog stanovništva. Postoje značajni poljoprivredni potencijali, ali i ograničenja za brzu revitalizaciju sektora agrara. Agroekološki uslovi za razvoj poljoprivrede u općini Pale FBiH su ograničeni. Međutim, kod menadžmenta općine postoji izražena pozitivna valencija da se poljoprivreda stavi u kontekst prioriteta. Neophodno je jačanje pozicije poljoprivrednih gazdinstava na nivou BPK Goražde, na principima lokalnog partnerstva, uspostavljanja kantonalnih klastera i uopće progresivnog umrežavanja, pravičnog lanaca sa inicijativama podržavanje razvoja poljoprivrednih gazdinstava, olakšavanje interakcija unutar lanaca vrijednosti, promovisanje pristupa novim tržištima i novim lancima vrijednosti, pomaganje u dostizanju internacionalnih standarda. To samostalno općina Pale FBiH nije umogućnosti bez kantonalnog nivoa ostvariti.

13. PRILOZI

PRILOG BR. 1.

**Predračun troškova podizanja zasada JABUKE
sa pripremom zemljišta za 1 ha**

Red Br.	Vrsta radova i materijala	Jedinica mjere	Po 1 ha		
			količina	Cijena u KM	Iznos u KM
	Analiza zemljišta Materijal	uzorak	4	50,00	200,00
1.	Stajnjak ovčiji ili goveđi	Kg	40,000	0,03	1200,00
2.	Mineralna đubriva NPK 10:20:30	Kg	1,000	200,00	2000,00
3.	Herbicidi	L	10	80,00	800,00
4.	Zemljišni insekticidi	Kg	50	12,00	600,00
5.	Sadnice jabuke	Kom.	3030	3,50	6.664,00
6.	Mrežice za zaštitu od zeca	Kom.	3030	0,50	1.515,00
7.	Kolje za obilježa sad.mjest.	Kom.	150	0,50	75,00
8.	Kolje uz sadnice	Kom.	3030	0,80	2.424,00
9.	Vezivo PVC	Kom.	10	10,00	100,00
10.	Žica za naslon	Kg	480	1,70	816,00
11.	Stubovi za naslon drveni	Kom.	820	12,00	9.840,00
12.	Letve za naslon	Kom.	3030	2,00	6.060,00
13.	Sistemi za vodu „kap po kap“ sa punpom	Kom.	1	6.500	6.500,00
14.	Ostali materijali	-	-	-	-
	Svega II (1-14)				38.594,00
	Mašinski rad				
15.	Duboko oranje	Rs.	12,0	30,00	360,00
16.	Tanjiranje	Rs.	8,0	30,00	240,00
17.	Frezanje	Rs.	10,0	30,00	300,00
18.	Razni prevozi	Rs.	6,0	30,00	180,00
19.	Mašinsko kopanje rupa sa sadnicama	Rs.	8,0	30,00	240,00
20.	Kopanje rupa za naslon	Rs.	8,0	30,00	240,00
21.	Kopanje rupa za zaštitu od grada	Rs.	6,0	30,00	180,00
	Svega III (15-21)				1.740,00
	IV. ljudski rad				
22.	Razmijeravanje sadnih mjeseta	Rd.	5,0	35,00	175,00
23.	Sadnja	Rd.	10,0	35,00	350,00
24.	Postavljanje kolja i mrežica	Rd.	4,0	35,00	140,00
25.	Postavljanje armature	Rd.	8,0	35,00	280,00
26.	Postavljanje sistema za vodu i protivvgradne zaštite	Rd.	12,0	35,00	420,00
27.	Razni utovari i istovari	Rd.	3,0	35,00	105,00
	Stručni nadzor				300,00
	V. Svega (22-27)				1.770,00
	Ukupno: (I+II+III+IV+V)				42.004 KM

PRILOG BR. 2.

**Predračun troškova podizanja zasada ŠLJIVE
sa pripremom zemljišta za 1 ha**

Red Br.	Vrsta radova i materijala	Jedinica mjere	Po 1 ha		
			količina	Cijena u KM	Iznos u KM
	I Materijal II Analiza tla	uzorak	4	50,00	200,00
1.	Stajnjak ovčiji ili govedji	Kg	30,000	0,03	900,00
2.	Đubriva NPK 10:20:30	Kg	800,00	200,00	1600,00
3.	Herbicidi	L	10,00	80,00	800,00
4.	Zemljivođi insekticidi	Kg	50,00	12,00	600,00
5.	Sadnice šljive	Kom.	1142	3,50	3.997,00
6.	Mrežice za zaštitu od zeca	Kom.	1142	0,50	571,00
7.	Kolje za obilježa.sad.mjest.	Kom.	100	0,50	50,00
8.	Kolje uz sadnice	Kom.	1142	0,80	913,60
9.	Vezivo PVC	Kom.	6	10,00	60,00
10.	Sistem za vodu	Kg	1	6500	6.500,00
11.	Ostali materijali	-	-	-	-
	Svega II (1-11)				15.991,60
	Mašinski rad				
12.	Duboko oranje	R.sati	12,00	30,00	360,00
13.	Tanjiranje	R. sati	8,00	30,00	240,00
14.	Frezanje	R sati	10,00	30,00	300,00
15.	Razni prevozi	R sati	6,00	30,00	180,00
16.	Mašinsko kopanje rupa	R sati	6,00	30,00	180,00
17.	rupa za protivgr. zaštitu	R sati	6,00	30,00	180,00
	Svega III (12-17)	R sati		30,00	1.440,00
	IV. ljudski rad				
18.	Razm. sadnih mjesta	R.dana	4		140,00
19.	Sadnja	R.dana	12	35,00	420,00
20.	Postavljanje kolja	R.dana	2	35,00	70,00
21.	Postavljanje protiv. g. zašt.	R.dana	8	35,00	280,00
22.	Rasturanje stajnjaka	R.dana	35	35,00	70,00
23.	Raznošenje sadnica	R.dana	35	35,00	35,00
	V. Svega (18-23)			35,00	1.015,00
	Stručni nadzor				300,00
	Ukupno: (I+II+III+IV+V)				18.946,60

PRILOG BR. 3.

*Predračun troškova podizanja zasada **KRUŠKE**
sa pripremom zemljišta za 1 ha*

Red Br.	Vrsta radova i materijala	Jedinica mjere	Po 1 ha		
			količina	Cijena u KM	Iznos u KM
	Analiza zemljišta Materijal	uzorak	4	50,00	200,00
1.	Stajnjak ovčiji ili govedji	Kg	40.000	0,03	1200,00
2.	Đubriva NPK 10:20:30	Kg	1.000	200,00	2000,00
3.	Herbicidi	L	10	80,00	800,00
4.	Zemljišni insekticidi	Kg	50	12,00	600,00
5.	Sadnice kruške	Kom.	1904	3,50	6.664,00
6.	Mrežice za zaštitu	Kom.	1904	0,50	1.515,00
7.	Kolje za obilježa.sad.	Kom.	150	0,50	75,00
8.	Kolje uz sadnice	Kom.	1904	0,80	2.424,00
9.	Vezivo PVC	Kom.	10	10,00	100,00
10.	Žica za naslon	Kg	480	1,70	816,00
11.	Stubovi za naslon	Kom.	820	12,00	9.840,00
12.	Letve za naslon	Kom.	1904	2,00	6.060,00
13.	Sistremi za navodnjav.	Kom.	1	6.500	6.500,00
14.	Ostali materijali	-	-	-	-
Svega II (1-14)					38.594,00
Mašinski rad					
15.	Duboko oranje	Rs.	12,0	30,00	360,00
16.	Tanjiranje	Rs.	8,0	30,00	240,00
17.	Frezanje	Rs.	10,0	30,00	300,00
18.	Razni prevozi	Rs.	6,0	30,00	180,00
19.	Mašinsko kopanje rupa	Rs.	8,0	30,00	240,00
20.	Kopanje rupa za naslon	Rs.	8,0	30,00	240,00
21.	Kopanje rupa	Rs.	6,0	30,00	180,00
Svega III (15-21)					1.740,00
IV. ljudski rad					
22.	Razmijeravanje sadn.	Rd.	5,0	35,00	175,00
23.	Sadnja	Rd.	10,0	35,00	350,00
24.	Postavljanje kolja i mrežica	Rd.	4,0	35,00	140,00
25.	Postavljanje armature	Rd.	8,0	35,00	280,00
26.	Sistemi za vodu i grad	Rd.	12,0	35,00	420,00
27.	Razni utovari i istovari	Rd.	3,0	35,00	105,00
Stručni nadzor					300,00
V. Svega (22-27)					1470,00
(I+II+III+IV+V)					42.004,00 KM

PRILOG BR. 4.*Predračun troškova zasada JAGODE 1 ha*

R.br.	Vrsta radova i materijala	Jedinica mjere	Po 1 ha		
			količina	Cijena KM	Iznos u KM
	I. Analiza zemljišta				
	II. Materijal				
1.	Stajnjak ovčiji ili govedji	Kg	40.000	0,03	1200,00
2.	Mineralna đubriva NPK 10:20:30	Kg	800,00	200,00	1600,00
3.	Vodotopiva đubriva kristaloni	Kg	70,00	80,00	560,00
4.	Sadnice „frigo“	Kom.	40.000,00	0,60	2.4000,00
5.	Sistem za navodnjavanje i folija	Kom.	1,0	1.400,00	1400,00
6.	Ostali materijali	Kom.	2,0	40,00	80,00
	Svega II (1-6)				28.840,00
	III Mašinski rad				
7.	Oranje	Rs.	12,0	30,00	360,00
8.	Frezanja	Rs	8,0	30,00	240,00
9.	Gredica i postavljanje folija	Rs.	6,0	30,00	180,00
10.	Razni prevozi	Rs.	1,0	30,00	30,00
	Svega III (7-10)				810,00
	IV ljudski rad				
11.	Priprema sadnica	Rd.	4,0	35,00	140,00
12.	Popravke gredice i folije	Rd.	3,0	35,00	105,00
13.	Sadrna i dosadrna	Rd.	10,0	35,00	420,00
	Svega IV (11-13)				665,00
	V stručni nadzor				300,00
	Ukupno: (I+II+III+IV+V)				30.815,00

PRILOG BR. 5. Predračun troškova KUPINA za 1 ha

Red Br.	Vrsta radova i materijala	Jedinica mjere	Po 1 ha		
			količina	Cijena u KM	Iznos u KM
	I Materijali i II Analiza tla				
	uzorak		4	50,00	200,00
1.	Stajnjak ovčiji ili govedji	Kg	30.000,00	0,03	900,00
2.	Đubriva NPK 10:20:30	Kg	800,00	200,00	1600,00
3.	Sadnice kupine i kolje	Kom.	3 333	0,80	2786,40
	Svega I i II (1-3)				5286,40
	Mašinski rad				
4.	Oranje i frezanje	Rs.	20,0	30,00	600,00
5.	Razni prevozi	Rs.	2,0	30,00	60,00
	Svega III (4-5)				660,00
	Ljudski rad				
6.	Kopanje jaraka za sadnice	Rd.	5,0	35,00	175,00
7.	Raznošenje stajnjaka	Rd	2,0	35,00	70,00
8.	Priprema sadnica i sadnja	Rd	2,0	35,00	420,00
9.	Postavljanje kolja i žica	Rd.	10,0	35,00	350,00
	Svega (6-9)				1015,00
	V stručni nadzor				300,00
	Ukupno: (I+II+III+IV+V)				7.461,40

PRILOG br. 6. Troškovi za BOROVNICA za 1 ha

R. br	Vrsta radova i materijala	mjere	Po 1 ha		
			količina	Cijena u KM	Iznos KM
	I Materijal i II Analiza zemljišta	uzorak	4	50,00	200,00
1.	Stajnjak ovčiji ili govedi	Kg	30.000,00	0,03	900,00
2.	Mineralna đubriva NPK 10:20:30	Kg	800,00	200,00	1600,00
3.	Sadnice borovnice i kolje	Kom.	4000,00	5,00	20.080,00
4.	Piljevina, treset, borove iglice, strugotina dr.	Kom.	8 000,00	0,50	4000,00
	Svega II (1-4)				26580,00
	III Mašinski rad				
5.	Oranje i frezanje	Rs.	12,0	30,00	600,00
6.	Razni prevozi	Rs.	2,0	30,00	60,00
	Svega III (5-6)				660,00
	Ljudski rad				
9.	Kopanje kanala za sadnice	Rd	8,0	35,00	280,00
10.	Raznošenje stajnjaka, piljevine, treseta i dr.	Rd	5,0	35,00	175,00
11.	Priprema sadnica	Rd.	2,0	35,00	70,00
12.	Sadnja	Rd.	10,0	35,00	350,00
	Svega (8-12)				875,00
	V stručni nadzor				300,00
	Ukupno: (I+II+III+IV+V)				28.615,00

PRILOG br. 7. Troškovi i prihodi MALINA 0,1 i 0,4 ha

VRSTA SREDSTAVA	IZNOS (u KM)	
POVRŠINA	0,1 ha	0,4 ha
Sadni materijal 1.000/ komada/dunum izdanci golih žila po cijeni od 0,80 KM	800,00	3.200,00
analiza zemljišta	60,00	240,00
organsko đubrivo (stajnjak cca 3-5 t po dunumu, ili organsko 125 kg/ dunumu)	80,00	320,00
mineralno i organomineralno đubrivo	50,00	200,00
herbicid (u slučaju korova na parceli) i insekticid	33,00	132,00
sistem za navodnjavanje tipa kap po kap sa bačvom zapremine 1.000 l	350,00	1.400,00
žica (pocinčana debljine 2,5-3,0 mm)	140,00	560,00
drveni stubovi (cca 60 komada), kosnici, poprečne letve ili pritke	400,00	1.600,00
UKUPNO:	1.913,00	7.652,00
RAD MEHANIZACIJE		
oranje (projek), frezanje	75,00	2600,00
izvlačenje brazdi za sadnju ili pravljenje bankova/gredica	30,00	120,00
UKUPNO	95,00	380,00
LJUDSKI RAD		
razbacivanje stajnjaka (prosječna u iznosu od 35,00 KM/ po radniku)	35,00	140,00
sadnja (dva radnika na dnevnicu)	70,00	280,00
postavljanje stubova (tri radnika na dnevnicu)	105,00	420,00
stručni nadzor i ostalo	150,00	600,00
UKUPNO	360,00	1.440,00
SVEUKUPNO	2.368	9.472,00

Troškovi održavanja zasada maline prve godine nakon sadnje³³.

VRSTA SREDSTAVA	IZNOS (u KM)	
	1 dun.	4 dun.
REPROMATERIJAL		
organomineralno đubrivo Fertilux 20 kg	33,00 KM	132,00
azotno mineralno đubrivo KAN ili UREA (prema potrebi, cca 15-20 kg)	20,00 KM	80,00
folijarno đubrivo (agroleaf power total 2 kg, high N 2 kg)	36,00 KM	144,00
špaga za održavanje izdanaka	35,00 KM	140,00
sredstva za zaštitu biljaka (Calypso, Vertimec, Quadris, Nordox)	90,00 KM	360,00
sjeme trave za međuredni prostor	70,00 KM	280,00
UKUPNO:	284,00	1.136,0
RAD MAŠINA		
frezanje (orientaciono)	35,00 KM	140,00
košenje trave u međurednom prostoru	30,00 KM	120,00
UKUPNO:	65,00 KM	260,00
LJUDSKI RAD		
đubrenje i zaštita (tokom godine orijentaciono)	70,00 KM	280,00
rezdiba i pomotehnika - uklanjanje starog dijela iz sadnice, odgajanje izdanaka	105,00 KM	420,00
Okopavanje i ostale radnje	175,00 KM	700,00
UKUPNO	350,00	1.400,0
SVEUKUPNO	699,00	2.796,0

Troškovi održavanja zasada maline druge godine nakon sadnje.

VRSTA SREDSTAVA	IZNOS (u KM)	
	1 dun.	4 dun.
MATERIJAL		
organomineralno đubrivo Fertilux 2x20 kg	66,00	264,00
organsko peletirano đubrivo cca 100 kg	52,00	208,00
folijarno đubrivo (agroleaf power total 2 kg, high N 2 kg, high K 2 kg))	54,00	216,00
špaga za podršku plodonosnim mладарима	35,00	140,00
plastične kopče za vezanje maline	60,00	240,00
sredstva za zaštitu biljaka (Nordox, Thiovit Jet, Calypso, Vertimec, Quadris, Switch,	165,00	660,00
UKUPNO:	432,00	1.728,0
RAD MAŠINA		
uzgrijtanje bankova ili gredica	30,00	120,00
košenje trave u međurednom prostoru	60,00	240,00
UKUPNO:	90,00	360,00
LJUDSKI RAD		
đubrenje i zaštita (tokom godine orijentaciono)	70,00	280,00
rezdiba i pomotehnika - uklanjanje starog dijela iz sadnice, odgajanje izdanaka	210,00	840,00
okopavanje	120,00	480,00
stručni nadzor	140,00	560,00
berba (0,6 KM po kilogramu, prinos orijentaciono 1.200 kg)	720,00	2.880,00
UKUPNO	1.260,00	5.040,0
SVEUKUPNO	1.782,00	7.128,0

Troškovi održavanja zasada maline treće i ostalih godina nakon sadnje.³³ Dr. Adnan Maličević; Prof. dr Nezir Tanović

VRSTA SREDSTAVA	IZNOS (u KM)	
	1 dun.	4 dun.
MATERIJAL		
Organom. đubrivo Fertilux 2x20 kg + organsko đubrivo + folijarno đubrivo	172,00	692,00
špaga za podršku plodonosnim mладарима	35,00	140,00
aminokiseline za sprečavanje stresa	45,00	180,00
plastične kopče za vezanje maline	60,00	240,00
sredstva za zaštitu biljaka i herbicidi	183,00	732,00
UKUPNO:	495,00	1.980,00
RAD MAŠINA		
uzgrijanje bankova ili gredica i košenje trave u međurednom prostoru	120,00	480,00
UKUPNO:	120,00	480,00
LJUDSKI RAD		
dubrenje i zaštita (tokom godine orjentaciono), rezidba	485,00	1.920,00
stručni nadzor	120,00	480,00
berba (0,9 KM po kilogramu, prinos orjentaciono 1.500 kg)	1.350,00	5.400,00
UKUPNO	1.960,00	7.840,00
SVEUKUPNO	2.045,00	8.180,00

CIJENILI SMO DA JE REALNO UZETI MODEL DA SE PROIZVOĐAČ MALINA OD PROIZVODNJE 4 DUNUMA SMATRA OBRTNIKOM KOJI SEBI TREBA DA ZARADI OD MINIMALNE (419 KM) DO PROSJEČNE PLATE (845 KM) NE RAČUNAJUĆI EVENTUELNE DODATNE PRIHODE.

Prikaz različitih varijanti prinosa i varijanti cijena 1-og dunuma maline u kontekstu mogućeg broja minimalnih plaća od 419 KM

PRINOS (kg/dunum)	ZARADA OVISNO O CIJENI (KM/kg) 1-an dunum			BROJ ZARAĐENIH MINIMALNIH PLATA (419,00 KM) OVISNO O CIJENI		
	2,80	2,40	2,20	2,80	2,40	2,20
1.700	4.145,00	3.470,00	3.130,00	9,9	8,3	7,4
1.500	3.585,00	2.990,00	2.690,00	8,6	7,1	6,4
1.200	2.745,00	2.270,00	2.030,00	6,6	5,4	4,9
1.000	2.185,00	1.790,00	1.590,00	5,2	4,3	3,8
900	1.905,00	1.550,00	1.370,00	4,5	3,7	3,2
800	1.625,00	1.310,00	1.150,00	3,9	3,1	2,8
700	1.345,00	1.070,00	930,00	3,2	2,6	2,2

Zaključak: Ako je prosječan prinosu maline od 1.200 kg/dunum i cjeni od 2,40 KM/kg može se ostvariti 5,4 minimalnih plaća u FBiH (419 KM/ 1-an dunum).

PORUKA PROIZVOĐAČIMA MALINE:

Nije samo globalni tržišni poremećaj uzrok upitne proizvodnje maline. Primjenite pune agrotehničke mjere i težite većim prinosima, oni su odlučujući za ostvarivanje profita (prouči tabelu iznad).

294

Na temelju članka 23. Zakona o Vladi Bosansko-podrinjskog kantona Goražde („Službene novine Bosansko-podrinjskog kantona Goražde“, broj:8/15), Programa utroška sredstava Ministarstva za gospodarstvo Bosansko-podrinjskog kantona Goražde „Program podrške privatnim poduzećima i poduzetnicima na području Bosansko-podrinjskog kantona Goražde“ za 2018.godinu, broj: 04-14-369-2/18 od 09.03.2018.godine, „Programa o izmjenama i dopunama programa podrške privatnim poduzećima i poduzetnicima“ za 2018. godinu, broj: 04-14-369-10/18 od 04.04.2018.godine i Ugovora o poslovnoj suradnji za plasiranje linije financiranja uz subvencioniranje dijela profitne marže za gospodarska društva i obrtnike koji posluju na području Bosansko-podrinjskog kantona Goražde, broj: 03-14-1669/17 od 20.10.2017.godine, Vlada Bosansko-podrinjskog kantona Goražde, na 4. redovitoj sjednici, održanoj dana 24.05.2019. godine, **d o n o s i:**

O D L U K U o odobravanju predloženog Ugovora i financiranja uz subvencioniranje dijela profitne marže za gospodarska društva

Članak 1.

Ovom Odlukom Vlada Bosansko-podrinjskog kantona Goražde odobrava predloženi Ugovor između BBI banke i gospodarskog društva „PAUK-PROM“ d.o.o. Goražde o dugoročnom finansijskom partnerstvu za kreditna sredstva u iznosu od 50.000 KM za nabavku

i ugradnju samouslužne autopraonice sa rokom otplate do 60 mjeseci te odobrava subvencioniranje dijela profitne marže u procentualnom iznosu 2,00%.

Članak 2.

Subvencioniranje dijela profitne marže iz članka 1. ove Odluke će se izvršiti sukladno Ugovoru o poslovnoj suradnji za plasiranje linije financiranja uz subvencioniranje dijela profitne marže za gospodarska društva i obrtnike koji posluju na području Bosansko-podrinjskog kantona Goražde, broj: 03-14-1669/17 od 20.10.2017.godine i predloženom Ugovoru o dugoročnom finansijskom partnerstvu, broj: 1415258040002334 od 10.05.2019. godine, između BBI banke d.d. Sarajevo i gospodarskog

Subvencioniranje dijela profitne marže iz članka 1. ove Odluke će se izvršiti sukladno Ugovoru o poslovnoj suradnji za plasiranje linije financiranja uz subvencioniranje dijela profitne marže za gospodarska društva i obrtnike koji posluju na p društva „PAUK-PROM“ d.o.o. Goražde.

Članak 3.

Zadužuje se Ministarstvo za gospodarstvo Bosansko-podrinjskog kantona Goražde da sa korisnikom kredita, gospodarskim društvom „PAUK-PROM“ d.o.o. Goražde, zaključi ugovor o subvencioniranju dijela kamatne stope, odnosno profitne marže.

Članak 4.

Ova Odluka stupa na snagu danom objavljivanja na službenoj oglasnoj ploči Kantona, a naknadno će se objaviti

u „Službenim novinama Bosansko-podrinjskog kantona Goražde“.

**Broj:03-14-634/19
24.05.2019.godine
G o r a ž d e**

**P R E M I J E R
Aida Obuća,v.r.**

295

Na temelju članka 23. Zakona o Vladi Bosansko-podrinjskog kantona Goražde („Službene novine Bosansko-podrinjskog kantona Goražde“, broj: 8/15), Programa utroška sredstava Ministarstva za gospodarstvo Bosansko-podrinjskog kantona Goražde „Program podrške privatnim poduzećima i poduzetnicima na području Bosansko-podrinjskog kantona Goražde“ za 2018.godinu, broj: 04-14-369-2/18 od 09.03.2018.godine, „Programa o izmjenama i dopunama programa podrške privatnim poduzećima i poduzetnicima“ za 2018. godinu, broj: 04-14-369-10/18 od 04.04.2018.godine, Ugovora o poslovnoj suradnji za plasiranje linije financiranja uz subvencioniranje dijela profitne marže za gospodarska društva i obrtnike koji posluju na području Bosansko-podrinjskog kantona Goražde, broj: 03-14-1669/17 od 20.10.2017. godine, Odluke o odobravanju predloženog Ugovora i financiranja uz subvencioniranje dijela profitne marže za gospodarska društva, broj: 03-14-349/18 od 12.03.2018.godine i Ugovora o subvencioniranju kamatne stope, broj: 04-14-353-4/18 od 05.06.2018.godine, Vlada Bosansko-podrinjskog kantona Goražde, na 4. redovitoj sjednici, održanoj dana 24.05. 2019.godine, **d o n o s i:**

**O D L U K U
o davanju suglasnosti za isplatu
subvencija dijela profitne marže**

Članak 1.

Ovom Odlukom Vlada Bosansko-podrinjskog kantona Goražde daje suglasnost za isplatu subvencije dijela profitne marže od 2% gospodarskom društvu „AC-UNITY“ d.o.o. Goražde u iznosu od 11.544,27KM, za period 31.07.2018 -31.01.2019.godine.

Članak 2.

odručju Bosansko-podrinjskog kantona Goražde, broj:03-14-1669/17 od 20.10.2017.godine, predloženom Okvirnom ugovoru o finansijskom partnerstvu, broj:1415259030001503 od 01.06.2018. godine, Ugovoru o dugoročnom finansijskom partnerstvu, broj: 141525804000 1752 od 01.06.2018.godine kao i Aneksu Ugovora, broj: 1415259030001503 zaključenom 09.05.2019. godine, zaključenim između BBI banke d.d. Sarajevo i gospodarskog društva „AC-UNITY“ d.o.o. Goražde, Odluci o odobravanju predloženog Ugovora i financiranja uz subvencioniranje dijela profitne marže za gospodarska društva i Ugovora o subvencioniranju dijela kamatne stope, zaključenim između gospodarskog društva „AC-UNITY“ d.o.o. Goražde i Ministarstva za gospodarstvo Bosansko-podrinjskog kantona Goražde.

Članak 3.

Ova Odluka stupa na snagu danom objavljivanja na službenoj oglasnoj ploči Kantona, a naknadno će se objaviti u „Službenim novinama Bosansko-podrinjskog kantona Goražde“.

**Broj:03-14-633/19
24.05.2019.godine
G o r a ž d e**

**P R E M I J E R
Aida Obuća,v.r.**

296

Na temelju članka 23. Zakona o Vladi Bosansko-podrinjskog kantona Goražde („Službene novine Bosansko-podrinjskog kantona Goražde“, broj: 8/15), članka 39. Uredbe o prodaji sredstava („Službene novine Bosansko-podrinjskog kantona Goražde“, broj: 9/16), a u svezi sa člankom 114. stavak 2. Zakona o organizaciji organa uprave u Federaciji Bosne i Hercegovine („Službene novine FBiH“, broj: 35/05), Vlada Bosansko-podrinjskog kantona Goražde, na 4. redovitoj sjednici, održanoj dana 24.05. 2019. godine, **d o n o s i:**

**O D L U K U
o odobravanju donacije
službenog motornog vozila**

Članak 1.

Ovom se Odlukom odobrava ministru Ministarstva za gospodarstvo Bosansko-podrinjskog kantona Goražde da može izvršiti ustupanje bez naknade na trajno korištenje JU Srednja stručna škola „Džemal Bijedić“ Goražde motorno vozilo marke „ŠKODA FELICIJA LX 1.3“, broj motora: 3128037, broj šasije: TMBEEA61315326910, registarskih oznaka T10-O-092, godina proizvodnje 2001, snaga motora: 43 Kw.

Članak 2.

Ministar Ministarstva za gospodarstvo Bosansko-podrinjskog kantona Goražde će posebnom odlukom odobriti prenos vlasništva nad službenim motornim vozilom iz točke 1. ove Odluke na JU Srednja stručna škola „Džemal Bijedić“ Goražde, te po primopredaji isto u knjigovodstvenim evidencijama, isknji-

žiti iz imovine Ministarstva za gospodarstvo Bosansko-podrinjskog kantona Goražde.

Članak 3.

Za provedbu ove Odluke zadužuju se Ministarstvo za gospodarstvo Bosansko-podrinjskog kantona Goražde i JU Srednja stručna škola „Džemal Bijedić“ Goražde, svako iz svoje nadležnosti.

Članak 4.

Odluka stupa na snagu danom objavlјivanja na službenoj oglašnoj ploči kantona, a naknadno će se objaviti u „Službenim novinama Bosansko-podrinjskog kantona Goražde“.

Broj:03-14-631/19

24.05.2019.godine

G o r a ž d e

P R E M I J E R

Aida Obuća,v.r.

297

Na temelju članka 23. Zakona o Vladi Bosansko-podrinjskog kantona Goražde („Službene novine Bosansko-podrinjskog kantona Goražde“, broj: 8/15) i članka 46. Zakona o izvršenju Proračuna Bosansko-podrinjskog kantona Goražde za 2019.godinu („Službene novine Bosansko-podrinjskog kantona Goražde“, broj:3/19), Vlada Bosansko-podrinjskog kantona Goražde, na 4. redovitoj sjednici, održanoj dana 24.05.2019.g., **d o n o s i:**

**O D L U K U
o davanju suglasnosti
na Program utroška sredstava
Ministarstva za socijalnu politiku,
zdravstvo, raseljene osobe
i izbjeglice sa ekonomskog koda
614100 (JAO 004) - Tekući transferi
za zdravstvo - specijalizacije
za 2019.godinu**

Članak 1.

Ovom Odlukom Vlada Bosansko-podrinjskog kantona Goražde daje suglasnost na utrošak sredstava iz Proračuna Ministarstva za socijalnu politiku, zdravstvo, raseljene osobe i izbjeglice za 2019.godinu, sa ekonomskog koda 614 100 (JAO 004) – Tekući transferi za zdravstvo - specijalizacije, u iznosu 30.000 KM.

Članak 2.

Program utroška iz članka 1. Odluke sastavni je dio ove Odluke.

Članak 3.

Za provedbu ove Odluke zadužuju se Ministarstvo za socijalnu politiku, zdravstvo, raseljene osobe i izbjeglice, Ministarstvo za finansije Bosansko-podrinjskog kantona Goražde i JZU Kantonalna bolnica Goražde, svako u okviru svoje nadležnosti.

Članak 4.

Ova Odluka stupa na snagu danom objavlјivanja na službenoj oglasnoj ploči Kantona, a naknadno će se objaviti u „Službenim novinama Bosansko-podrinjskog kantona Goražde“.

**Broj:03-14-629/19
24.05.2019.godine
G o r a ž d e**

.....

297a)

Na temelju članka 46. Zakona o izvršenju Proračuna Bosansko-podrinjskog kantona Goražde za 2019. godinu („Službene novine Bosansko-podrinjsk-

og kantona Goražde“, broj: 3/19), a sukladno odredbama Zakona o zdravstvenoj zaštiti („Službene novine Federacije Bosne i Hercegovine“, broj: 46/10 i 75/13), Ministarstvo za socijalnu politiku, zdravstvo, raseljene osobe i izbjeglice Bosansko-podrinjskog kantona Goražde, **u t v r d u j e:**

**PROGRAM
utroška sredstava Ministarstva
za socijalnu politiku, zdravstvo,
raseljene osobe i izbjeglice,
sa ekonomskog koda 614100 (JAO 004)
– Tekući transferi za zdravstvo –
specijalizacije**

1. NAZIV PROGRAMA

Naziv Programa je Program utroška sredstava Ministarstva za socijalnu politiku, zdravstvo, raseljene osobe i izbjeglice Bosansko-podrinjskog kantona Goražde, sa ekonomskog koda 614100 (JAO 004) – Tekući transferi za zdravstvo - specijalizacije.

PODACI O PROGRAMU

Period provedbe Programa:

01.01 – 31.12.2019.godine

Proračunska pozicija: Tekući transferi za zdravstvo - specijalizacije

Ekonomski kod: 614 100

Analitički kod: JAO 004

Proračunski razdjel: 19

Ukupna vrijednost Programa:
30.000 KM

Odgovorna osoba: Eniz Halilović
Pozicija odgovorne osobe: Ministar
Kontakt osoba za Program:
Alen Pašović
Kontakt-telefon: 038 228 439 lokal 247
Kontakt e-mail:
alen.pasovic@bpkg.gov.ba

SUGLASNOST NA PROGRAM

Suglasnost na ovaj Program, sukladno članku 46. Zakona o izvršenju Proračuna Bosansko-podrinjskog kantona Goražde za 2019.godinu („Službene novine Bosansko-podrinjskog kantona Goražde“, broj: 3/19), dala je Vlada Bosansko-podrinjskog kantona Goražde, Odlukom, broj: 03-14-629/19 od 24.05. 2019. godine.

2. SVRHA I OPIS PROGRAMA

2.1. Svrha Programa

Svrha ovog Programa utroška sredstava je podrška zdravstvenom sektoru, odnosno osiguranje financijske podrške za implementaciju prioritetnih ciljeva i programske zadatka Ministarstva za socijalnu politiku, zdravstvo, raseljene osobe i izbjeglice Bosansko-podrinjskog kantona Goražde, koji se odnose na razvoj i jačanje zdravstvenog sektora kroz specijalističko usavršavanje i obuku kvalitetnih ljudskih resursa neophodnih za razvoj zdravstvenog sektora u Bosansko-podrinjskom kantonu Goražde. Razvojem ljudskih resursa u zdravstvu, za područje Kantona, stiču se pret-

postavke za unapređenje obima i kvaliteta zdravstvenih usluga u oblasti dijagnostike, kao i u oblasti operativnog tretmana i drugih vidova liječenja pacijenta, te su ključni nositelji uspješne implementacije reforme zdravstvenih sustava.

Također, svrha Programa je da se, sukladno članku 46. Zakona o izvršenju Proračuna Bosansko-podrinjskog kantona Goražde za 2019.godinu („Službene novine Bosansko-podrinjskog kantona Goražde“, broj: 3/19), osigura planski i transparentan utrošak sredstava odobrenih na ekonomskom kodu 614100 (JAO 004) – Tekući transferi za zdravstvo – specijalizacije, sukladno važećim zakonskim propisima.

2.2. Opis Programa

Program utroška sredstava sa ekonomskog koda 614100 (JAO 004) – Tekući transferi za zdravstvo – specijalizacije definira sve ključne elemente implementacije planiranih proračunskih sredstava kako je planirano Programom rada Vlade Bosansko-podrinjskog kantona Goražde i Ministarstva za 2019.godinu, kao što su: iznos sredstava, opći i posebni ciljevi Programa, korisnici sredstava, kriterijumi za raspodjelu sredstava, procjena rezultata implementacije Programa, kao i procjena nepredviđenih rashoda i rizika.

3. OPĆI I POSEBNI CILJEVI PROGRAMA

3.1. Opći/osnovni cilj Programa

Opći cilj Programa je:

- Podrška zdravstvenom sektoru kroz

unapređenje rada sekundarne zdravstvene zaštite u vidu specijalističkog usavršavanja zdravstvenih radnika (obrazovanja i edukacije prijeko potrebnog visokostručnog medicinskog kadra).

3.2. Posebni/specifični ciljevi Programa

Sukladno predloženom Programu rada Ministarstva za socijalnu politiku, zdravstvo, raseljene osobe i izbjeglice Bosansko-podrinjskog kantona Goražde, u oblasti zdravstva za 2019.godinu planiran je sljedeći poseban cilj ovog Programa:

- osiguranje kvalitetnih ljudskih resursa neophodnih za razvoj i normalno funkcioniranje zdravstvenog sektora u Bosansko-podrinjskom kantonu Goražde.

Kroz ovaj će Poseban cilj Ministarstvo za socijalnu politiku, zdravstvo, raseljene osobe i izbjeglice Bosansko-podrinjskog kantona Goražde pružiti podršku razvoju ljudskih resursa u javnim zdravstvenim ustanovama kroz sufinciranje aktivnosti zdravstvenih ustanova usmjerenih na jačanje medicinskih kadrova u zdravstvu, a u okviru plana specijalizacija i edukacije medicinskih kadrova, odobrenih od strane Federalnog ministarstva zdravstva.

4. POTREBNA SREDSTVA ZA PROVOĐENJE PROGRAMA

Sredstva planirana Proračunom Bosansko-podrinjskog kantona Goražde za 2019.godinu za implementaciju ciljeva iz ovog Programa iznose ukupno 30.000 KM.

5. KRITERIJUMI ZA RASPODJELU SREDSTAVA

5.1. Opći uvjeti i posebni uvjeti

Raspodjela sredstava će se vršiti sukladno odredbama Zakona o zdravstvenoj zaštiti („Službene novine Federacije BiH“, broj: 46/10 i 75/13) i osnivačkim aktima zdravstvenih ustanova, a na temelju odluka Vlade Bosansko-podrinjskog kantona Goražde, za projekte i zahtjeve korisnika za koje Ministarstvo za socijalnu politiku, zdravstvo, raseljene osobe i izbjeglice Bosansko-podrinjskog kantona Goražde procijeni da su usklađeni sa općim i posebnim ciljevima Programa utroška i planiranim sredstvima. Korisnik sredstava može aplicirati sa Projektom do ukupnog iznosa sredstava planiranih za tog korisnika. Aplikacije Projektom podnose se u formi definisanoj od strane Ministarstva (obrazac za Projekte kreiran od strane Ministarstva za socijalnu politiku, zdravstvo, raseljene osobe i izbjeglice Bosansko-podrinjskog kantona Goražde).

Odabir Projekata po prioritetima odnosno raspodjelu sredstava namijenjenih za specijalizacije (započete u prethodnoj godini, eventualno neke druge - nove, prioritetne) vršit će Ministarstvo za socijalnu politiku, zdravstvo, raseljene osobe i izbjeglice Bosansko-podrinjskog kantona Goražde.

6. KORISNICI SREDSTAVA

Ukupna Programom planirana sredstva Ministarstvo će raspoređivati za projekte koji su usklađeni sa općim i posebnim ciljevima te kriterijumima za

raspodjelu sredstava, korisnicima, u iznosu kako slijedi:

- 30.000 KM za JZU Kantonalna bolnica Goražde

7. POTREBAN BROJ RADNIKA ZA PROVOĐENJE PROGRAMA I MONITORING

Za provođenje Programa utroška sredstava nadležni su zaposlenici Ministarstva za socijalnu politiku, zdravstvo, raseljene osobe i izbjeglice Bosansko-podrinjskog kantona Goražde i Program ne zahtijeva angažovanje dodatnih radnika na njegovom provođenju.

Nadzor (monitoring) nad upotrebom proračunskih sredstava sa ekonomskog koda 614100 (JAO 004) – Tekući transferi za zdravstvo - specijalizacije od strane korisnika obavljaju Ministarstvo za financije Bosansko-podrinjskog kantona Goražde te Ministarstvo za socijalnu politiku, zdravstvo, raseljene osobe i izbjeglice Bosansko-podrinjskog kantona Goražde sukladno Zakonu o izvršenju Proračuna Bosansko-podrinjskog kantona Goražde za 2019.godinu („Službene novine Bosansko-podrinjskog kantona Goražde”, broj: 3/19).

8. PROCJENA REZULTATA

Implementacija Programa utroška sredstava Ministarstva za socijalnu politiku, zdravstvo, raseljene osobe i izbjeglice ima za cilj planski i transparentno, putem financiranja i sufinanciranja projekata osigurati podršku razvoju i jačanju sekundarne i bolničke zdravstvene zaštite stanovništva Bosansko-podri-

njskog kantona Goražde.

Procjenu rezultata implementacije ovog Programa obavlјat će Ministarstvo za socijalnu politiku, zdravstvo, raseljene osobe i izbjeglice, sukladno dinamici provedbe Programa, na bazi izvješća korisnika o namjenskom utrošku odobrenih sredstava za odobrene projekte.

U cilju osiguranja procjene rezultata Programa, odabrani korisnici su dužni:

- Korisnik sredstava dužan je Ministarstvu za socijalnu politiku, zdravstvo, raseljene osobe i izbjeglice Bosansko-podrinjskog kantona Goražde, dostaviti prijedlog projekta na odobravanje, u kojem će obrazložiti planirano namjenu korištenja sredstava, planirani period utroška i način utroška sredstava i planirane rezultate koje javna ustanova planira ostvariti traženim sredstvima.
- Prijedlog projekta korisnik dostavlja uz zahtjev u kojem navodi sve bitne informacije (iznos traženih sredstava, kao i iznose ukupno potrebnih sredstava, razlog zbog kojeg korisnik putem projekta traži odobravanje proračunskih sredstava, pregled aktivnosti koje se planiraju realizirati u slučaju odobravanja sredstava po projektu, planirane rezultate implementacije traženih sredstava).
- Prije odobravanja sredstava za projektno financiranje korisnik sredstva dužan je Ministarstvu za socijalnu politiku, zdravstvo, raseljene osobe i izbjeglice Bosansko-podrinjskog kantona Goražde dostaviti kompletno izvješće o namjenskom utrošku finansijskih sredstava po svim ranije

odobrenim projektima koji su im finansirani-sufinancirani od nadležnog resornog Ministarstva.

- Nakon utroška odobrenih sredstava, korisnik je dužan Ministarstvu za socijalnu politiku, zdravstvo, raseljene osobe i izbjeglice, u roku od 15 dana, dostaviti dokumentirano izvješće o provedenim aktivnostima i namjenskom utrošku doznačenih sredstava za odobreni projekat.

9. PROCJENA NEPREDVIĐENIH RASHODA I RIZIKA

Nepredviđeni rashodi i rizici koji mogu nastati tijekom implementacije Programa vezani su za stanje i reformske procese u zdravstvenom sektoru, kao i nepredviđene pojave bolesti i epidemija koje zahtijevaju pojačanu aktivnost javnog zdravstva te eventualno nedovoljno punjenje Proračuna Bosansko-podrinjskog kantona Goražde, zbog nedovoljnog priliva sredstava u Proračun Bosansko-podrinjskog kantona Goražde.

**Broj:08-37-831-2/19
30.05.2019.godine**

G o r a ž d e

**M I N I S T A R
Eniz Halilović,v.r.**

298

Na temelju članaka 23. i 24. Zakona o Vladi Bosansko-podrinjskog kantona Goražde („Službene novine Bosansko-podrinjskog kantona Goražde“, broj: 8/15), Vlada Bosansko-podrinjskog kantona Goražde, na 4. redovitoj sjednici, održanoj dana 24.05.2019.g., **d o n o s i:**

**R J E Š E N J E
o razješenju predsjednika
i članova Upravnog odbora**

**Zavoda zdravstvenog osiguranja
Bosansko-podrinjskog kantona
Goražde**

Članak 1.

Razrješavaju se predsjednik i članovi Upravnog odbora Zavoda zdravstvenog osiguranja Bosansko-podrinjskog kantona Goražde, u sastavu:

1. Nermin Papračanin - predsjednik,
2. Zinaida Sijerčić - član,
3. Mirzet Adrović - član,
4. Kemal Muratspahić - član,
5. Dragana Jagodić - član,
6. Mirsad Tiro - član,
7. Edin Aganović - član,
8. Alen Pašović - član i
9. Elma Delić - član.

Članak 2.

Rješenje stupa na snagu danom donošenja i isto će se objaviti u „Službenim novinama Bosansko-podrinjskog kantona Goražde“.

Članak 3.

Stupanjem na snagu ovog Rješenja stavlja se van snage Rješenje, broj: 03-05-61-2/18 od 22.01.2018.godine.

**Broj:03-05-599/19
24.05.2019.godine**

G o r a ž d e

**P R E M I J E R
Aida Obuća,v.r.**

299

Na temelju članaka 23. i 24. Zakona o Vladi Bosansko-podrinjskog kantona Goražde („Službene novine Bosansko-podrinjskog kantona Goražde“, broj: 8/15), a sukladno članku 4. Zakona o ministarskim, vladinim i drugim imeno-

vanjima Federacije BiH („Službene novine FBiH“, broj: 34/03 i 65/13), Vlada Bosansko-podrinjskog kantona Goražde, na 4. redovitoj sjednici, održanoj dana 24.05.2019.godine, **d o n o s i:**

**R J E Š E N J E
o imenovanju privremenog
predsjednika i članova Upravnog
odbora Zavoda zdravstvenog
osiguranja Bosansko-podrinjskog
kantona Goražde**

Članak 1.

Imenuju se predsjednik i članovi Upravnog odbora Zavoda zdravstvenog osiguranja Bosansko-podrinjskog kantona Goražde, u sastavu:

1. Enver Ratković - predsjednik,
2. Aldin Žuga - član,
3. Alen Pašović - član,
4. Elvedina Tutić - član,
5. Fuad Rovčanin - član,
6. Enisa Papračanin - član,
7. Anela Alihodžić - član,
8. Elvira Kazagić - član i
9. Mirzet Adrović - član.

Članak 2.

Imenovani predsjednik i članovi Upravnog odbora iz članka 1. Rješenja za svoj rad i angažiranje u radu Upravnog odbora imaju pravo na naknadu koja će se isplaćivati iz sredstava Zavoda i ista će se utvrditi posebnim aktom Zavoda.

Članak 3.

Imenovanje iz članka 1. Rješenja je privremenog karaktera i vrši se na pe-

riod do konačnog imenovanja sukladno Zakonu, a najduže do 90 (devedeset) dana.

Članak 4.

Rješenje stupa na snagu danom donošenja i isto će se objaviti u „Službenim novinama Bosansko-podrinjskog kantona Goražde“.

Broj:03-05-599-1/19
24.05.2019.godine
G o r a ž d e

P R E M I J E R
Aida Obuća,v.r.

300

Na temelju članka 23. Zakona o Vladi Bosansko-podrinjskog kantona Goražde („Službene novine Bosansko-podrinjskog kantona Goražde“ broj: 8/15), a sukladno i članku 132. Zakona o dopunskim pravima branitelja i članova njihovih obitelji u Bosansko-podrinjskom kantonu Goražde („Službene novine Bosansko-podrinjskog kantona Goražde“ broj: 9/13 i 11/14), Vlada Bosansko-podrinjskog kantona Goražde, na 4. redovitoj sjednici, održanoj dana 24.05.2019. godine, **d o n o s i:**

O D L U K U
**o davanju suglasnosti na Konačni
spisak korisnika za dodjelu sredstava
na ime stambenog zbrinjavanja
pripadnika boračkih populacija
Bosansko-podrinjskog kantona
Goražde**

Članak 1.

Ovom se Odlukom daje suglasnost na Konačni spisak korisnika za dodjelu sredstava na ime stambenog zbrinjavanja pripadnika boračkih populacija

Bosansko-podrinjskog kantona Goražde, koji je utvrdio ministar za boračka pitanja Bosansko-podrinjskog kantona Goražde pod brojem: 11-14-1180-16/18 od 28.02.2019.godine.

Odobravaju se novčana sredstva u ukupnom iznosu od 110.000,00 (slovima: jednu stotinu deset tisuća) KM na ime stambenog zbrinjavanja korisnika utvrđenih Konačnim spiskom iz prethodnog stavka.

S obzirom na raspoloživa sredstva za ove namjene u Proračunu Bosansko-podrinjskog kantona Goražde, zadužuje se Ministarstvo za boračka pitanja Bosansko-podrinjskog kantona Goražde da izvrši usklađivanje pojedinačnih iznosa utvrđenih Konačnim spiskom shodno sredstvima odobrenim u stavku 2. ovog članka, tako što će izvršiti procenzualno umanjenje sredstava svim korisnicima za 12%.

Članak 2.

Odobrena sredstva osigurati iz Proračuna Ministarstva za boračka pitanja Bosansko-podrinjskog kantona Goražde, ekonomski kod 614 200 - „Tекуći transferi pojedincima“ - BOR 003 - Pomoć u stambenom zbrinjavanju boračkih populacija, a ista će se isplatiti u tri anuiteta.

Sa korisnicima sredstava Ministarstvo za boračka pitanja Bosansko-podrinjskog kantona Goražde će zaključiti posebne ugovore kojim će se precizirati međusobna prava i obveze.

Članak 3.

Za provedbu ove Odluke zadužuju se Ministarstvo za boračka pitanja i Ministarstvo za financije Bosansko-pod-

rinjskog kantona Goražde, a ukupna sredstva uplatiti na žiroračun NLB Tuzlanska banka podružnica Goražde.

Članak 4.

Ova Odluka stupa na snagu danom objavljivanja na službenoj ploči Kantona, a naknadno će se objaviti u „Službenim novinama Bosansko-podrinjskog kantona Goražde“.

**Broj:03-14-627/19
24.05.2019.godine
G o r a ž d e**

**P R E M I J E R
Aida Obuća,v.r.**

301

Na temelju članka 23. Zakona o Vladi Bosansko-podrinjskog kantona Goražde („Službene novine Bosansko-podrinjskog kantona Goražde“ broj: 8/15), Vlada Bosansko-podrinjskog kantona Goražde, na 4. redovitoj sjednici, održanoj dana 24.05.2019. godine, **d o n o s i:**

O D L U K U o odobravanju službenog putovanja u inozemstvo – Požarevac (Republika Srbija)

Članak 1.

Odobrava se službeno putovanje u inozemstvo – Požarevac (Republika Srbija), nastavnicima pratiteljima učenika JUMSS „Enver Pozderović“ Goražde u cilju edukacije nastavnika i učenika, te razmjene iskustava, i to:

1. Imamović Muli,
2. Ljukovac Bajru,
3. Rašić Eniki,
4. Kajević Safetu,
5. Tatarin Taibi.

Službeno putovanje će se obaviti u periodu od 24. do 26. svibnja 2019. godine.

Članak 2.

Za provedbu ove Odluke zadužuje se Ministarstvo za financije, a sredstva osigurati iz Proračuna JUMSŠ „Enver Pozderović“ Goražde, ekonomski kod 613 100 - putni troškovi.

Članak 3.

Odluka stupa na snagu danom objavljivanja na službenoj oglasnoj ploči Kantona, a naknadno će se objaviti u „Službenim novinama Bosansko-podrinjskog kantona Goražde“.

Broj:03-49-626/19

24.05.2019.godine

G o r a ž d e

P R E M I J E R

Aida Obuća,v.r.

302

Na temelju članka 23. Zakona o Vladi Bosansko-podrinjskog kantona Goražde („Službene novine Bosansko-podrinjskog kantona Goražde“ broj 8/15), Vlada Bosansko-podrinjskog kantona Goražde, na 4. redovitoj sjednici, održanoj dana 24.05.2019. godine, d o n o s i:

**O D L U K U
o odobravanju službenog
putovanja u inozemstvo – Lazarevac
(Republika Srbija)**

Članak 1.

Odobrava se službeno putovanje u inozemstvo – Lazarevac (Republika Srbija), nastavnicima pratiteljima učeni-

ka JUOMŠ „Avdo Smailović“ Goražde radi prisustva na „16. svibanjskim susretima mladih harmonikaša“, i to:

1. Muhibinu Obući,
2. Nikoli Maleševiću.

Službeno putovanje će se obaviti u periodu od 24. do 26. svibnja 2019. godine.

Članak 2.

Za provedbu ove Odluke zadužuje se Ministarstvo za financije, a sredstva osigurati iz Proračuna JUOMŠ „Avdo Smailović“ Goražde, ekonomski kod 613100 - Putni troškovi.

Članak 3.

Odluka stupa na snagu danom objavljivanja na službenoj oglasnoj ploči Kantona, a naknadno će se objaviti u „Službenim novinama Bosansko-podrinjskog kantona Goražde“.

Broj:03-49-621/19

24.05.2019.godine

G o r a ž d e

P R E M I J E R

Aida Obuća,v.r.

303

Sukladno članku 20.a Zakona o radu („Službene novine Federacije Bosne i Hercegovine“ broj: 26/16 i 89/18), a u svezi sa člancima 23. i 24. Zakona o Vladi Bosansko-kantona Goražde („Službene novine Bosansko-podrinjskog kantona Goražde“, broj: 8/15), Vlada Bosansko-podrinjskog kantona Goražde, na 4. redovitoj sjednici, održanoj dana 24.05. 2019. godine, d o n o s i:

U R E D B U
o postupku prijema u radni odnos
u zavodima, agencijama, direkcijama
i upravnim organizacijama, pravnim
osobama s javnim ovlaštenjima
na teritoriji kantona, grada ili općine,
u javnim ustanovama i javnim
poduzećima čiji su utemeljitelji
Kanton, Grad ili općina,
te u gospodarskim društvima u kojima
kanton, grad ili općina učestvuju
sa više od 50% ukupnog kapitala

DIO PRVI - TEMELJNE ODREDBE

Članak 1. **(Predmet i sadržaj Uredbe)**

(1) Ovom se Uredbom propisuje postupak prijema u radni odnos u zavodima, agencijama, direkcijama i upravnim organizacijama, pravnim osobama s javnim ovlaštenjima na teritoriji kantona, grada ili općine u javnim ustanovama i javnim poduzećima čiji su utemeljitelji Kanton, Grad ili općina te u gospodarskim društvima u kojima Federacija učestvuje sa više od 50% ukupnog kapitala (u daljem tekstu: poslodavac), osim ako posebnim propisom nije drugačije određeno.

Članak 2. **(Rodna neutralnost izraza)**

Izrazi koji se koriste u ovoj Uredbi, a imaju rodno značenje, koriste se neutralno i odnose se jednakom na muški i ženski spol.

Članak 3. **(Ovlašteni organ kod poslodavca)**

Obavljanje određenih radnji, u svezi sa procedurom prijema u radni

odnos kod poslodavca, preduzima onaj organ koji je, sukladno općim ili drugim internim aktom poslodavca, nadležan za obavljanje tih radnji.

DIO DRUGI - POSTUPAK PRIJEMA **U RADNI ODNOS**

Članak 4. **(Obveza javnog oglašavanja)**

- (1) Kod poslodavaca iz članka 1. stavak (1) ove Uredbe, prijem u radni odnos vrši se nakon provedene procedure obveznog javnog oglašavanja.
- (2) Prije provođenja procedure obveznog javnog oglašavanja iz stavka (1) ovog članka, poslodavac donosi odluku o potrebi prijema u radni odnos za određeno radno mjesto.
- (3) Na temelju odluke poslodavca iz stavka (2) ovog članka, raspisuje se javni oglas koji se obvezno objavljuje najmanje u jednom dnevnom listu i putem web stranice poslodavca, ukoliko ista postoji.
- (4) Javni oglas iz stavka (3) ovog članka obvezno se dostavlja i javnoj službi za zapošljavanje prema sjedištu poslodavca, najkasnije na dan njegove objave. Javna služba za zapošljavanje dostavljeni javni oglas objavljuje putem svoje web stranice.

Članak 5. **(Postupak prijema pripravnika)**

Postupak rijema u radni odnos na određeno vrijeme uređen ovom Uredbom, podrazumijeva i provođenje procedure obveznog javnog oglašavanja i u slučajevima prijema pripravnika.

Članak 6.
(Izuzeci od obveze javnog oglašavanja)

- (1) Iznimno od odredbe članka 4. ove Uredbe, kod poslodavaca iz članka 1. stavak (1) ove Uredbe prijem u radni odnos vrši se bez provedene procedure obveznog javnog oglašavanja u slučaju:
- a) otkaza sa ponudom izmijenjenog ugovora o radu za radno mjesto koje podrazumijeva iste uvjete u pogledu stručne spreme i radnog iskustva, ukoliko radnik ispunjava navedene uvjete, osim izmijene u pogledu trajanja ugovora o radu,
 - b) prijema u radni odnos na određeno vrijeme najdalje do 120 dana, jednokratno tijekom jedne kalendarske godine za konkretno radno mjesto,
 - c) prijema u radni odnos na određeno vrijeme po programima zapošljavanja javnih službi za zapošljavanje, koji se provode sukladno Zakonu o posredovanju u zapošljavanju i socijalnoj sigurnosti nezaposlenih osoba.
 - d) prava radnika sa promijenjenom radnom sposobnošću.
- (2) Prijem u radni odnos bez raspisivanja javnog oglasa može se vršiti na određeno vrijeme ako se radi o poslovima koji ne trpe odlaganje, a najduže do 120 dana, u kojem periodu se mora okončati procedura prijema u radni odnos sukladno odredbama ove Uredbe, u sljedećim slučajevima:
- a) prestanak radnog odnosa zbog smrti radnika;
 - b) prestanak radnog odnosa zbog otkaznog roka;
 - c) porodiljsko odsustvo ili odsutnost radnika zbog bolovanja;
 - d) neophodno hitno radno angažovanje radnika zbog iznenadnog povećanja obima posla, sprečavanja nastanka veće štete, kvara na postrojenjima, elementarne nepogode, epidemije, trovanja i sl.

Članak 7.
(Sadržaj javnog oglasa)

- (1) Javni oglas iz članka 4. stavak (3) ove Uredbe sadrži sljedeće podatke:
- a) naziv i sjedište poslodavca,
 - b) naziv radnog mesta za koje se provodi procedura prijema u radni odnos,
 - c) opće i posebne uvjete za prijem u radni odnos za radno mjesto iz stavka (1) točka b) ovog članka,
 - d) kratak opis poslova radnog mesta iz stavka (1) točka b) ovog članka,
 - e) naznaku da li se radni odnos zasniva na neodređeno ili određeno vrijeme i trajanje radnog odnosa na određeno vrijeme,
 - f) naznaku da li je predviđen probni rad i trajanje probnog rada,
 - g) dokaze koji se dostavljaju uz prijavu na javni oglas,
 - h) adresu na koju se dostavlja prijava i dokazi iz stavka (1) točka g) ovog članka,

- i) rok za podnošenje prijava na javni oglas,
 - j) napomenu da će samo izabrani kandidat biti u obvezi u određenom roku dostaviti liječničko uvjerenje kao dokaz da njegovo zdravstveno stanje i psihofizičke sposobnosti odgovaraju uvjetima radnog mesta iz stavka (1) točka b) ovog članka,
 - k) napomenu da će samo izabrani kandidat biti u obvezi u određenom roku dostaviti uvjerenje o nevođenju krivičnog postupka ukoliko je isto uvjet za zasnivanje radnog odnosa na radnom mjestu iz stavka (1) točka b) ovog članka.
- (2) Rok za podnošenje prijava na javni oglas iz stavka (1) ovog članka ne može biti kraći od osam dana od dana njegove posljednje objave.

Članak 8. (Prijava na javni oglas)

- (1) Urednom prijavom na javni oglas smatra se prijava koja je potpisana od strane podnositelja.
- (2) Uz prijavu se, u izvorniku ili ovjerenim preslikama, prilažu dokazi naznačeni u javnom oglasu.
- (3) Potpunom prijavom smatra se prijava uz koju su priloženi svi dokazi o ispunjavanju općih i posebnih uvjeta naznačenih u javnom oglasu za prijem u radni odnos.
- (4) Blagovremenom prijavom smatra se prijava koja je podnesena u roku koji je određen u javnom oglasu za prijem u radni odnos.

Članak 9. (Povjerenstvo za izbor kandidata za prijem u radni odnos)

- (1) Poslodavac imenuje povjerenstvo za izbor kandidata za prijem u radni odnos (u dalnjem tekstu: povjerenstvo), najkasnije u roku od osam dana od dana isteka roka za dostavljanje prijava na javni oglas.
- (2) Povjerenstvo se sastoji od tri člana koje imenuje poslodavac iz reda zaposlenih.
- (3) Članovi povjerenstva iz stavka (2) ovog članka moraju imati najmanje isti stupanj stručne spreme kao i kandidat za čiji prijem u radni odnos je objavljen javni oglas.
- (4) Administrativno-tehničke poslove za povjerenstvo obavlja tajnik kojeg imenuje poslodavac.
- (5) U slučaju kada je javni oglas objavljen radi popunjavanja više radnih mesta, poslodavac može imenovati jedno ili više povjerenstava.
- (6) Članovi povjerenstva u svom radu moraju biti neovisni i nepristrasni, te se pridržavati načela javnosti i zakonitosti rada sukladno ovoj Uredbi.
- (7) Povjerenstvo je obvezno najkasnije u roku od osam dana od dana imenovanja, odnosno u roku od tri dana od dana donošenja odluke o izuzeću članka povjerenstva, održati prvu sjednicu na kojoj će izabrati predsjedatelja iz reda članova povjerenstva.

Članak 10. (Izuzeće članova povjerenstva)

- (1) Članak povjerenstva će zatražiti izuzeće od rada u povjerenstvu od poslodavca ukoliko je srodnik nekog od prijavljenih kandidata u pravoj ili

- pobočnoj liniji do četvrtog stupnja i u tazbinskoj liniji do drugog stupnja.
- (2) zahtjevu za izuzeće iz stavka (1) ovog članka poslodavac donosi odluku najkasnije u roku od pet dana od dana podnošenja zahtjeva, a protiv ove odluke prigovor nije dopušten.

DIO TREĆI - PROCES IZBORA KANDIDATA ZA PRIJEM U RADNI ODNOS

Članak 11. (Otvaranje prijava)

- (1) Povjerenstvo u pravilu otvara i razmatra pristigle prijave na prvoj sjednici iz članka 9. stavak (7) ove Uredbe.
- (2) Neuredne, nepotpune i neblagovremene prijave povjerenstvo će odbaciti zaključkom.

Članak 12. (Proces izbora kandidata za prijem u radni odnos)

- (1) Pravo učešća u procesu izbora imaju svi kandidati čije su prijave uredne, potpune i blagovremene.
- (2) Proces izbora kandidata za prijem u radni odnos se provodi u ovisnosti o stupnju stručne spreme koja je kao uvjet propisana za radno mjesto za koje se provodi procedura prijema.
- (3) Proces izbora kandidata za radna mjesta za koja je kao uvjet propisano osnovno obrazovanje temelji se na razmatranju dostavljene dokumentacije i održanom usmenom ispitu sa svakim od kandidata iz stavka (1) ovog članka.
- (4) Za radna mjesta za koja je kao uvjet

propisano srednje obrazovanje proces izbora temelji se na razmatranju dostavljene dokumentacije i održanom usmenom ispitu sa svakim od kandidata iz stavka (1) ovog članka. Poslodavac može pravilnikom o radu ili drugim internim aktom predvidjeti da se za određena radna mjesta za koja je kao uvjet propisano srednje obrazovanje, pored razmatranja dokumentacije i usmenog ispita, provede pismeni i/ili praktični ispit, ukoliko priroda radnog mesta za koje se provodi procedura prijema zahtijeva i dodatnu provjeru znanja svakog od kandidata.

- (5) Proces izbora kandidata za radna mjesta za koja je kao uvjet propisano više ili visoko obrazovanje, kao i određena naučna zvanja, temelji se na razmatranju dostavljene dokumentacije te održanom pismenom i/ili usmenom ispitu sa svakim od kandidata iz stavka (1) ovog članka. Poslodavac može pravilnikom o radu ili drugim internim aktom predvidjeti da se za određena radna mjesta za koja je kao uvjet propisano više ili visoko obrazovanje, kao i određena naučna zvanja, pored razmatranja dokumentacije, te pismenog i/ili usmenog ispita, provede i praktični ispit, ukoliko priroda radnog mesta za koje se provodi procedura prijema, zahtijeva i dodatnu provjeru znanja svakog od kandidata.
- (6) Poslodavac će o vremenu i mjestu održavanja procesa izbora obavijestiti kandidate u pisanom obliku, putem obavijesti koja će biti dostavljena na adresu kandidata, kao i na e-mail adresu ukoliko je ista navedena u prijavi, i to najmanje pet dana prije održavanja ispita. O daljnjem proce-

su izbora kandidati se mogu obavijestiti i usmeno ili putem telefona.

- (7) Poslodavac će pravilnikom o radu ili drugim internim aktom urediti način, postupak i druga pitanja u svezi sa provođenjem faza koje su obuhvaćene procesom izbora kandidata.

Članak 13. (Rangiranje uspješnih kandidata)

- (1) Nakon okončanja procesa izbora kandidata za prijem u radni odnos iz članka 12. ove Uredbe, povjerenstvo utvrđuje spisak uspješnih kandidata, sukladno ocjenama postignutim na usmenom, pismenom i praktičnom ispitu, u ovisnosti o tome koji su ispiti bili obuhvaćeni procesom izbora.
- (2) Ukupan broj bodova se sastoji od zbiru bodova sa usmenog, pismenog i praktičnog ispita, u ovisnosti o tome koji su ispiti bili obuhvaćeni procesom izbora.
- (3) Povjerenstvo dostavlja poslodavcu izvješće o provedenom postupku, koji potpisuju svi članovi povjerenstva. Uz izvješće se prilaže spisak uspješnih kandidata.
- (4) Poslodavac je dužan najkasnije u roku od osam dana od dana dostavljanja izvješća i spiska iz stavka (3) ovog članka, donijeti odluku o prijemu u radni odnos prvog kandidata sa spiskom, u ovisnosti o tomeda li je javni oglas bio objavljen za prijem jednog ili više kandidata.
- (5) Spisak uspješnih kandidata iz stavka (3) ovog članka predstavlja i rezervni spisak, te će se u slučaju odustajanja prvog kandidata iz stavka (4) ovog članka, donijeti odluka o prijemu u radni odnos narednog kandidata sa spiskom.

(6) Poslodavac je dužan najkasnije u roku od pet dana od dana donošenja odluke iz stavka (4) ovog članka, u pisanim oblicima obavijestiti sve prijavljene kandidate, a koji nisu izabrani na radno mjesto za koje je provedena procedura prijema u radni odnos. Obavještenje sadrži pouku o pravnom lijeku iz članka 15. ove Uredbe.

- (7) Poslodavac će sa prvim kandidatom sa spiska iz stavka (4) ovog članka, zaključiti ugovor o radu najkasnije u roku od osam dana od dana konačnosti odluke iz stavka (4) ovog članka.
- (8) Odluka iz stavka (4) ovog članka postaje konačna istekom roka iz članka 15. stavak (1) ove Uredbe ili donošnjem odluke iz članka 15. stavak (3) ove Uredbe.

Članak 14. (Pravo uvida u rezultate procedure prijema u radni odnos)

- (1) Po prijemu obavještenja iz članka 13. stavak (6) ove Uredbe, kandidat koji nije izabran može podnijeti zahtjev za uvid u dokumentaciju u svezi sa provedenom procedurom prijema u radni odnos.
- (2) Poslodavac će najkasnije u roku od tri dana o dana prijema zahtjeva iz stavka (1) ove Uredbe omogućiti kandidatu uvid u dokumentaciju u svezi sa provedenom procedurom prijema u radni odnos, osim dokumentacije koja se odnosi na osobne podatke drugih kandidata.
- (3) Kandidat kojem u roku iz stavka (2) ovog članka ne bude omogućen uvid u dokumentaciju, može zatražiti da nadležni organ iz članka 18. ove Uredbe izvrši inspekcijski nadzor.

**Članak 15.
(Pravo na prigovor)**

- (1) Kandidat koji je nezadovoljan odlukom iz članka 13. stavak (4) ove Uredbe, može u roku od 8 dana od dana prijema obavijesti, izjaviti prigovor poslodavcu.
- (2) prigovoru iz stavka (1) ovog članka odlučuje poslodavac, odnosno organ kod poslodavca, ukoliko isti postoji, a koji je sukladno općim ili drugim internim aktima nadležan da odlučuje o prigovorima radnika i drugih osoba na odluke kojima je drugi organ kod poslodavca odlučivao o pitanjima iz radnog odnosa.
- (3) Organ iz stavka (2) ovog članka dužan je riješiti po prigovoru najkasnije u roku od 15 dana.
- (4) Odluka donesena po prigovoru je konačna i protiv iste se može podnijeti tužba nadležnom sudu u roku od 30 dana.

**Članak 16.
(Poništenje javnog oglasa)**

- (1) Nakon oglašavanja, javni oglas se ne može poništiti.
- (2) Iznimno iz stavka (1) ovog članka, javni oglas se može poništiti u sljedećim slučajevima:
 - a) ako dođe do promjene odgovorne osobe u poslodavcu koji je raspisao javni oglas;
 - b) u slučaju statusne promjene poslodavca (spajanje, pripajanje, podjela, promjene oblika, u slučaju promjene vlasništva nad kapitalom poslodavca i dr.);

c) ako dođe do izmjene sistematizacije radnih mjesta za koje je raspisan javni oglas;

(3) U slučajevima a), b) i c) ovog članka javni oglas se ne može poništiti posle isteka roka za podnošenje prijava na javni oglas.

**Članak 17.
(Primjena pravilnika o radu ili drugog internog akta poslodavca)**

Na pitanja u svezi sa postupkom prijema u radni odnos koja nisu uređena ovom Uredbom, primjenjuje se pravilnik o radu ili drugi interni akt poslodavca.

DIO ČETVRTI - NADZOR NAD PRIMJENOM UREDBE I KAZNENE ODREDBE

**Članak 18.
(Nadzor nad primjenom Uredbe)**

Inspeksijski nadzor nad primjenom ove Uredbe vrši Kantonalna uprava za inspekcijske poslove, putem inspekcije rada.

**Članak 19.
(Vrste i visine prekršaja)**

- (1) Novčanom kaznom u iznosu od 1.000,00 KM do 3.000,00 KM kaznit će se za prekršaj poslodavac, ako:
 - a) izvrši prijem u radni odnos bez provedene procedure javnog oglašavanja, osim u slučajevima predviđenim odredbom članka 6. ove Uredbe, članak 4. stavak (1) ove Uredbe,

- b) ne objavi javni oglas u najmanje jednom dnevnom lis tu i putem web stranice poslodavca, ukoliko ista postoji, članak 4. stavak (3) ove Uredbe,
 - c) javni oglas ne dostavi javnoj službi za zapošljavanje prema sjedištu poslodavca, najkasnije na dan njegove objave, članak 4. stavak (4) ove Uredbe,
 - d) u javnom oglasu odredi rok za podnošenje prijava u kraćem trajanju od osam dana, članak 7. stavak (2) ove Uredbe,
 - e) ne imenuje povjerenstvo na način predviđen člankom 9. stavci (2) i (3) ove Uredbe,
 - f) u roku koji je određen ovom Uredbom ne izvrši prijem kandidata sa spiska, članak 13. stavak (4) ove Uredbe,
 - g) ne omogući kandidatu uvid u dokumentaciju u svezi sa provedenom procedurom prijema u radni odnos, članak 14. stavak (2) ove Uredbe,
 - h) u roku od 30 dana od dana stupanja na snagu ove Uredbe ne uskladi pravilnik o radu ili druge interne akte kojima je uređena procedura prijema u radni odnos, članak 21. ove Uredbe.
- (2) Za prekršaje iz stavka (1) ovog članka kaznit će se i odgovorna osoba kod poslodavca novčanom kaznom u iznosu od 3.000,00 KM do 5.000,00 KM.
- (3) Novčanom kaznom u iznosu od 100,00 KM do 500,00 KM kaznit će se

član povjerenstva - fizička osoba koja odmah po saznanju ne zatraži izuzeće od rada u povjerenstvu iz razloga utvrđenih u članku 10. stavka (1) ove Uredbe.

DIO PETI - PRELAZNE I ZAVRŠNE ODREDBE

Članak 20. (Okončanje pokrenutih postupaka)

Postupci prijema u radni odnos kod poslodavaca iz članka 1. stavak (1) ove Uredbe, koji su započeti prije stupanja na snagu ove Uredbe, okončat će se po proceduri prijema propisanoj pravilnikom o radu ili drugim internim aktom poslodavca.

Članak 21. (Usklađivanje pravilnika o radu ili drugih internih akata poslodavca)

Poslodavci iz članka 1. stavak (1) ove Uredbe dužni su najkasnije u roku od 30 dana od dana stupanja na snagu ove Uredbe, uskladiti pravilnike o radu ili druge interne akte kojima je uređena procedura prijema u radni odnos sa odredbama ove Uredbe.

Članak 22. (Stupanje na snagu)

Ova Uredba stupa na snagu danom donošenja, a naknadno će se objaviti u „Službenim novinama Bosansko-podrinjskog kantona Goražde”.

Broj:03-34-640/19
24.05.2019.godine
G o r a ž d e

P R E M I J E R
Aida Obuća,v.r.

304

Na temelju članaka 23. i 24. Zakona o Vladi Bosansko-podrinjskog kantona Goražde („Službene novine Bosansko-podrinjskog kantona Goražde“, broj: 8/15), Vlada Bosansko-podrinjskog kantona Goražde, na 4. redovitoj sjednici, održanoj dana 24.05.2019.g., **d o n o s i:**

**O D L U K U
o imenovanju ovlaštenih
predstavnika Bosansko-podrinjskog
kantona Goražde za učešće
u pregovorima za izmjene i dopune,
odnosno produženje Kolektivnog
ugovora za službenike organa uprave
i sudske vlasti u Federaciji
Bosne i Hercegovine**

Članak 1.

Ovom Odlukom Vlada Bosansko-podrinjskog kantona Goražde izražava interes i oprediljenja za učešće u pregovorima za izmjene i dopune, odnosno produženje Kolektivnog ugovora za službenike organa uprave i sudske vlasti u Federaciji Bosne i Hercegovine.

Članak 2.

Ovom se Odlukom imenuju ovlašteni predstavnici Bosansko-podrinjskog kantona Goražde za učešće u pregovorima za izmjene i dopune odnosno produženje Kolektivnog ugovora za službenike organa uprave i sudske vlasti u Federaciji Bosne i Hercegovine, kako slijedi:

1. Nataša Danojlić, ministrica za pravosuđe, upravu i radne odnose
2. Šemso Muslić, ministar za financije

3. Mensur Delahmet, kantonalni pravobranitelj

Članak 3.

Imenovani iz članka 2. ove Odluke dužni su se u pregovorima pridržavati smjernica Vlade Bosansko-podrinjskog kantona Goražde i informirati Vladi tijekom pregovora.

Članak 4.

Odluka stupa na snagu danom objavlјivanja na službenoj oglasnoj ploči Kantona, a naknadno će se objaviti u „Službenim novinama Bosansko-podrinjskog kantona Goražde“.

Broj:03-34-616/19

24.05.2019.godine

G o r a ž d e

P R E M I J E R

Aida Obuća,v.r.

305

Na temelju članka 23. Zakona o Vladi Bosansko-podrinjskog kantona Goražde („Službene novine Bosansko-podrinjskog kantona Goražde“, broj: 8/15) i članka 31. stavak 2. članka Zakona o izvršenju Proračuna Bosansko-podrinjskog kantona Goražde za 2019.godinu („Službene novine Bosansko-podrinjskog kantona Goražde“, broj: 3/19), Vlada Bosansko-podrinjskog kantona Goražde, na 4. redovitoj sjednici, održanoj dana 24. 05.2019. godine, **d o n o s i:**

**O D L U K U
o davanju suglasnosti za potpisivanje
ugovora o javnoj nabavci municije**

Članak 1.

Ovom se Odlukom daje suglasn-

ost policijskom komesaru Uprave policije Ministarstva za unutarnje poslove Bosansko-podrinjskog kantona Goražde da potpiše ugovor o javnoj nabavci municipije u vrijednosti od 10.530,00 KM (slovima: deset tisuća pet stotina trideset konvertibilnih maraka), sa uračunatim PDV-om.

Članak 2.

Ugovor se zaključuje između:

1. **Uprave policije Ministarstva za unutarnje poslove Bosansko-podrinjskog kantona Goražde, kao ugovornog organa, i**
2. „KM TRADE“ d.o.o. Visoko, kao dobavljača.

Članak 3.

Sredstva za provedbu ove Odluke osigurana su u Proračunu Uprave policije Ministarstva za unutarnje poslove Bosansko-podrinjskog kantona Goražde za 2019.godinu, na ekonomskom kodu 613400 - Nabavka materijala i sittog inventara.

Članak 4.

Za provedbu ove Odluke zadužuju se Uprava policije Ministarstva za unutarnje poslove Bosansko-podrinjskog kantona Goražde i Ministarstvo za financije Bosansko-podrinjskog kantona Goražde, svako u okviru svojih nadležnosti.

Članak 5.

Ova Odluka stupa na snagu danom objavljivanja na službenoj oglasnoj

ploči Kantona, a naknadno će se objaviti u „Službenim novinama Bosansko-podrinjskog kantona Goražde“.

Broj:03-14-615/19

24.05.2019.godine

G o r a ž d e

P R E M I J E R

Aida Obuća,v.r.

306

Na temelju članka 23. Zakona o Vladi Bosansko-podrinjskog kantona Goražde („Službene novine Bosansko-podrinjskog kantona Goražde“, broj: 8/15), Vlada Bosansko-podrinjskog kantona Goražde, na 4. redovitoj sjednici, održanoj dana 24.05.2019.godine, **d o n o s i :**

**R J E Š E N J E
o davanju ovlaštenja direktoru
Kantonalne uprave za inspekcijske
poslove Bosansko-podrinjskog
kantona Goražde za vršenje poslova
veterinarske inspekcije**

Članak 1.

Ovim se Rješenjem daje ovlaštenje rukovodećem državnom službeniku, Mithatu Hadžiomeroviću, post Bosansko-podrinjskog kantona Bosansko-podrinjskog kantona Goražde, za vršenje poslova veterinarske inspekcije.

Članak 2.

Ovlaštenje iz točke 1. ovog Rješenja važi do popune upražnenog radnog mesta inspektora za hranu, odnosno do povratka Edina Aganovića na radno mjesto veterinarskog inspektora.

Članak 3.

Ovo Rješenje stupa na snagu da-

nom objavlјivanja na službenoj oglasnoj ploči Kantona, a naknadno će se objaviti u „Službenim novinama Bosansko-podrinjskog kantona Goražde“.

**Broj:03-05-609/19
24.05.2019.godine
G o r a ž d e**

**P R E M I J E R
Aida Obuća,v.r.**

307

Na temelju članka 23. Zakona o Vladi Bosansko-podrinjskog kantona Goražde („Službene novine Bosansko-podrinjskog kantona Goražde“, broj 8/15), članka 31. stavak (2) Zakona o izvršenju Proračuna Bosansko-podrinjskog kantona Goražde („Službene novine Bosansko-podrinjskog kantona Goražde“, broj: 3/19), Vlada Bosansko-podrinjskog kantona Goražde, na - 4. redovitoj sjednici, održanoj dana 24.05.2019.g., **d o n o s i:**

**O D L U K U
o davanju suglasnosti Službi
za zajedničke poslove kantonalnih
organa Bosansko-podrinjskog kantona
Goražde za pokretanje postupaka
nabavke artikala za kafe kuhinje
i artikala za održavanje čistoće putem
konkurenetskog zahtjeva
za dostavu ponuda**

Članak 1.

Daje se suglasnost Službi za zajedničke poslove kantonalnih organa za pokretanje postupaka nabavke artikala za kafe kuhinju i artikala za održavanje čistoće putem konkurenetskog zahtjeva za dostavu ponuda.

Članak 2.

Procijenjena vrijednost predmet-

ne nabavke iznosi ukupno cca. 15.000,00 KM, za 2 (dvije) godine, („Artikli za kafe kuhinje = 10.500,00 KM + „Artikli za održavanje čistoće“ = 4.500,00 KM), a sredstva su osigurana u Proračunu Službe za zajedničke poslove kantonalnih organa za 2019.godinu i 2020.godinu, na ekonomskom kodu 613400 - Nabavka materijala i sitnog inventara.

Članak 3.

Za provedbu ove Odluke zadužuju se Služba za zajedničke poslove kantonalnih organa i Ministarstvo za finančije Bosansko-podrinjskog kantona Goražde.

Članak 4.

Ova Odluka stupa na snagu danom objavlјivanja na službenoj oglasnoj ploči Kantona, a naknadno će se objaviti u „Službenim novinama Bosansko-podrinjskog kantona Goražde“.

**Broj:03-14-614/19
24.05.2019.godine
G o r a ž d e**

**P R E M I J E R
Aida Obuća,v.r.**

308

Na temelju članka 23. Zakona o Vladi Bosansko-podrinjskog kantona Goražde („Službene novine Bosansko-podrinjskog kantona Goražde“, broj: 8/15), Vlada Bosansko-podrinjskog kantona Goražde, na 5. redovitoj sjednici, održanoj dana 29.05.2019. godine, **d o n o s i:**

**O D L U K U
o izmjeni i dopuni Prijedloga
Strategije razvoja poljoprivrede
Bosansko-podrinjskog kantona
Goražde (2018-2022)**

Članak 1.

Ovom se Odlukom vrši izmjena i dopuna Prijedloga Strategije razvoja poljoprivrede Bosansko-podrinjskog kantona Goražde (2018-2022) tako što se u naslovnoj strani dokumenta mijenja period na koji se Strategija donosi, pa se brojevi „(2018-2022)” zamjenjuju brojevima „(2019-2023)” i tako redom u cijelom tekstu dokumenta pomenute Strategije.

Članak 2.

U dijelu dokumenta Strategije na stranici 0, koja se odnosi na uvodne riječi ministra, brišu se riječi „gosp. Salman Anes, dipl.prav.” i ostaje samo riječ „M I N I S T A R”.

Članak 3.

Ova Odluka postaje sastavni dio Prijedloga Strategije razvoja poljoprivrede Bosansko-podrinjskog kantona Goražde.

Članak 4.

Odluka stupa na snagu danom objavljivanja na službenoj oglasnoj ploči Bosansko-podrinjskog kantona Goražde, a naknadno će se objaviti u „Službenim novinama Bosansko-podrinjskog kantona Goražde“.

**Broj:03-24-637/19
29.05.2019.godine**

G o r a ž d e

309

Na temelju članka 23. Zakona o Vladi Bosansko-podrinjskog kantona Goražde („Službene novine Bosansko-podrinjskog kantona Goražde“ broj: 8/15),

Vlada Bosansko-podrinjskog kantona Goražde, na 6. redovitoj sjednici, održanoj dana 30.05.2019. godine, **d o n o s i:**

O D L U K U
o davanju suglasnosti za zaključivanje
aneksa III Ugovora o koncesiji
za projektovanje, izgradnju, korištenje
i prijenos MHE „Vražalice“ na rijeci
Prači u Općini Pale-Prača

Članak 1.

Ovom se Odlukom daje suglasnost premijeru Vlade Bosansko-podrinjskog kantona Goražde da zaključi aneks III Ugovora o koncesiji za projektovanje, izgradnju, korištenje i prijenos MHE „Vražalice“ na rijeci Prači u Općini Pale-Prača sa gospodarskim društvom „Elegija“ d.o.o. Sarajevo na osnovni Ugovor broj:03-17-80/12 od dana 26.01.2012.godine.

Članak 2.

Za provedbu Odluke zadužuje se Ministarstvo za gospodarstvo Bosansko-podrinjskog kantona Goražde.

Članak 3.

Ova Odluka stupa na snagu danom objavljivanja na službenoj oglasnoj ploči Kantona, a naknadno će se objaviti u „Službenim novinama Bosansko-podrinjskog kantona Goražde“.

**Broj:03-17-659/19
30.05.2019.godine**

G o r a ž d e

310

Na temelju članka 23. Zakona o Vladi Bosansko-podrinjskog kantona Go-

P R E M I J E R
Aida Obuća,v.r.

P R E M I J E R
Aida Obuća,v.r.

ražde („Službene novine Bosansko-podrinjskog kantona Goražde“, broj: 8/15), a sukladno članku 96. Zakona o socijalnoj zaštiti, zaštiti civilnih žrtava rata i zaštiti obitelji sa djecom („Službene novine Bosansko-podrinjskog kantona Goražde“, broj: 10/00, 5/03, 5/05, 3/08, 2/13, 12/13 i 4/14), Vlada Bosansko-podrinjskog kantona Goražde, na 6. redovitoj sjednici, održanoj dana 30.05.2019. godine, **d o n o s i:**

O D L U K U o utvrđivanju visine dječijeg dodatka

Članak 1.

Iznos dječijeg dodatka na području Bosansko-podrinjskog kantona Goražde, a shodno članku 96. Zakona o socijalnoj zaštiti, zaštiti civilnih žrtava rata i zaštiti obitelji sa djecom („Službene novine Bosansko-podrinjskog kantona Goražde“, broj: 10/00, 5/03, 5/05, 3/08, 2/13, 12/13 i 4/14) utvrđuje se u visini od 4,85% od prosječne plaće u Kantonu i iznosi 29,00 KM.

Članak 2.

Osnov za utvrđivanje novčanih i drugih materijalnih davanja po temelju socijalne zaštite i zaštite obitelji sa djecom prema Zakonu o socijalnoj zaštiti, zaštiti civilnih žrtava rata i zaštiti obitelji sa djecom („Službene novine Bosansko-podrinjskog kantona Goražde“, broj: 10/00, 5/03, 5/05, 3/08, 2/13, 12/13 i 4/14) je prosječna neto plaća u kantonu ostvarena u prethodnoj kalendarskoj godini pomnožena sa odgovarajućim koeficijentom (prosječna plaća u Kantonu), koja prema Odluci Vlade Kantona o utv-

rđivanju visine koeficijenta za obračun novčanih i drugih materijalnih davanja po temelju socijalne zaštite i zaštite obitelji sa djecom broj: 03-14-524/19 od 16. 05.2019.godine, iznosi 598,78 KM.

Članak 3.

Stupanjem na snagu ove Odluke stavlja se van snage Odluka o utvrđivanju visine dječijeg dodatka broj: 03-14-753/18 od 23.05.2018. godine.

Članak 4.

Ova Odluka stupa na snagu danom objavljivanja na službenoj oglasnoj ploči Kantona, a naknadno će se objaviti u „Službenim novinama Bosansko-podrinjskog kantona Goražde“.

**Broj:03-14-658/19 P R E M I J E R
30.05.2019.godineAida Obuća,v.r.
G o r a ž d e**

311

Na temelju članka 23. Zakona o Vladi Bosansko-podrinjskog kantona Goražde („Službene novine Bosansko-podrinjskog kantona Goražde“, broj 8/15) i članka 38. Zakona o izvršenju Proračuna Bosansko-podrinjskog kantona Goražde za 2019.godinu („Službene novine Bosansko-podrinjskog kantona Goražde“ broj:3/19), Vlada Bosansko-podrinjskog kantona Goražde, na 6. redovitoj sjednici, održanoj dana 30.05.2019.g., **d o n o s i:**

O D L U K U o davanju suglasnosti za nabavku računarske opreme Ministarstvu za unutarnje poslove

Članak 1.

Daje se suglasnost Ministarstvu za unutarnje poslove Bosansko-podrinjskog kantona Goražde da pokrene postupak nabavke računarske opreme i to :

- 2 (dva) računara
u vrijednosti do 2.000,00 KM

Članak 2.

Sredstva potrebna za nabavku stalnog sredstva iz članka 1. ove Odluke osigurana su u Proračunu Bosansko-podrinjskog kantona Goražde za 2019.godinu („Službene novine Bosansko-podrinjskog kantona“ broj: 3/19), razdjel 14, organizacijski kod 141 – MUP Bosansko-podrinjskog kantona, na ekonomskom kodu 821300 - Nabavka opreme u ukupnom iznosu od 2.000 KM.

Nabavku obaviti sukladno Zakonu o javnim nabavkama Bosne i Hercegovine.

Članak 3.

Za provedbu ove Odluke zadužuju se Ministarstvo za unutarnje poslove Bosansko-podrinjskog kantona Goražde i Ministarstvo za financije Bosansko-podrinjskog kantona Goražde, svako iz svoje nadležnosti.

Članak 4.

Ova Odluka stupa na snagu danom objavljivanja na službenoj oglasnoj ploči Kantona, a naknadno će se objaviti u „Službenim novinama Bosansko-podrinjskog kantona Goražde“.

**Broj:03-14-667/19
30.05.2019.godine
G o r a ž d e**

**P R E M I J E R
Aida Obuća,v.r.**

312

Na temelju članka 23. Zakona o Vladi Bosansko-podrinjskog kantona Goražde („Službene novine Bosansko-podrinjskog kantona Goražde“ broj: 8/15) i Zakona o izvršenju Proračuna („Službene novine Bosansko-podrinjskog kantona Goražde“ broj: 3/19), Vlada Bosansko-podrinjskog kantona Goražde, na 6. redovitoj sjednici održanoj dana 30.05. 2019. godine, **d o n o s i:**

**O D L U K U
o odobravanju novčanih sredstava
za Projekat poboljšanja statusa
boračkih populacija za mjesec
travanj 2019.godine**

Članak 1.

Odobravaju se novčana sredstva u iznosu od 3.500,00 KM na ime sufinciranja troškova zajedničkog Projekta poboljšanja statusa boračkih populacija u 2019.godini za mjesec travanj 2019.godine.

Članak 2.

Odobrena sredstva osigurati iz Proračuna Ministarstva za boračka pitanja Bosansko-podrinjskog kantona Goražde, ekonomski kod 614300 - Tekući transferi neprofitnim organizacijama - Projekti udruženja boračkih populacija.

Članak 3.

Za provedbu ove Odluke zadužuje se Ministarstvo za financije Bosansko-podrinjskog kantona Goražde, a sredstva uplatiti nositelju Projekta - Savezu

RVI „Sinovi Drine“ Goražde, na broj žiroračuna 1990540005249733, otvorenog kopđ SPARKASSE banke Goražde.

Članak 4.

Ova Odluka stupa na snagu danom objavljivanja na službenoj ploči Kantona, a naknadno će se objaviti u „Službenim novinama Bosansko-podrinjskog kantona Goražde“.

Broj:03-14-657/19
30.05.2019.godine

P R E M I J E R
Aida Obuća,v.r.
G o r a ž d e

313

Na temelju članka 23. Zakona o Vladi Bosansko-podrinjskog kantona Goražde („Službene novine Bosansko-podrinjskog kantona Goražde“ broj: 8/15) i Zakona o izvršenju Proračuna („Službene novine Bosansko-podrinjskog kantona Goražde“ broj: 3/19), Vlada Bosansko-podrinjskog kantona Goražde, na 6. redovitoj sjednici, održanoj dana 30.05. 2019.godine, **d o n o s i:**

ODLUKU o odobravanju novčanih sredstava na ime pomoći za rad udruženja boračkih populacija za mjesec travanj 2019. godine

Članak 1.

Odobravaju se novčana sredstva u iznosu od 8.980,00 (slovima: osam tisuća devet stotina osamdeset) KM na ime pomoći za rad udruženja boračkih populacija za mjesec travanj 2019.godine, i to:

- Savez RVI Bosansko

-podrinjskog kantona „Sinovi Drine“ Goražde	2.000,00
- Organizacija PŠiPB Bosansko-podrinjskog kantona Goražde	2.000,00
- Savez dobitnika najvećih ratnih priznanja Bosansko-podrinjskog kantona Goražde	1.200,00
- Udruženje demobilisanih boraca ARBiH Bosansko-podrinjskog kantona Goražde	2.000,00
- Udruženje "Svjetlost Drine" Goražde	890,00
- Udruženje veterana rata, ZB i PL Goražde	890,00

Odobrana sredstva osigurati iz Proračuna Ministarstva za boračka pitanja Bosansko-podrinjskog kantona Goražde, ekonomski kod 614300 - Tekući transferi neprofitnim organizacijama - Pomoći u radu temeljnih boračkih udruženja.

Članak 2.

Za provedbu ove Odluke zadužuje se Ministarstvo za financije Bosansko-podrinjskog kantona Goražde, a sredstva uplatiti na žiroračune udruženja:

- SRVI Bosansko-podrinjskog kantona „Sinovi Drine“ Goražde:
1990540005249733-SPARKASSE banka
- Organizacija PŠiPB Bosansko-podrinjskog kantona Goražde:
1990540005249539 - SPARKASSE banka
- Savez DNRP Bosansko-podrinjskog kantona Goražde:
1990540005884792 - SPARKASSE banka
- Udruženje demobilisanih boraca ARBiH:
1610300004930021 - RAIFFEISEN banka

- Udruženje „Svjetlost Drine“:
1990540006546332 - SPARKASSE banka
- Udruženje veterana rata, ZB i PL:
1011400055939189 - PBS banka

Članak 3.

Ova Odluka stupa na snagu danom objavlјivanja na službenoj oglasnoj ploči Kantona, a naknadno će se objaviti u „Službenim novinama Bosansko-podrinjskog kantona Goražde“.

**Broj:03-14-656/19
30.05.2019.godine**

**P R E M I J E R
Aida Obuća,v.r.**

G o r a ž d e

314

Na temelju članka 23. Zakona o Vladi Bosansko-podrinjskog kantona Goražde („Službene novine Bosansko-podrinjskog kantona Goražde“ broj: 8/15) i Zakona o izvršenju Proračuna („Službene novine Bosansko-podrinjskog kantona Goražde broj: 3/19), a sukladno Programu utroška sredstava Ministarstva za boračka pitanja sa ekonomskog koda 614 300 - Tekući transferi neprofitnim organizacijama - Obilježavanje značajnih datuma, Vlada Bosansko-podrinjskog kantona Goražde, na 6. redovitoj sjednici, održanoj dana 30.05.2019. godine, **d o n o s i:**

O D L U K U
o odobravanju novčanih sredstava na
ime sufinanciranje obilježavanja
godišnjice pogibije
Hasana Turčala Brzog i saboraca

Članak 1.

Ovom se Odlukom odobravaju novčana sredstva u iznosu od 750,00 (sl-

ovima: sedam stotina pedeset) KM na ime sufinanciranje obilježavanja godišnjice pogibije Hasana Turčala Brzog i saboraca za 2019.godinu.

Članak 2.

Sredstva iz članka 1. ove Odluke osigurati iz Proračuna Ministarstva za boračka pitanja Bosansko-podrinjskog kantona Goražde, ekonomski kod 614 300 - Tekući transferi neprofitnim organizacijama - Obilježavanje značajnih datuma.

Članak 3.

Za provedbu ove Odluke zadužuje se Ministarstvo za financije Bosansko-podrinjskog kantona Goražde, a sredstva uplatiti Organizaciji PŠiPB na žiroracun broj:1990540005249539 - SPARKASSE banka, podružnica Goražde.

Članak 4.

Ova Odluka stupa na snagu danom objavlјivanja na službenoj ploči Kantona, a naknadno će se objaviti u „Službenim novinama Bosansko-podrinjskog kantona Goražde“.

**Broj:03-14-655/19
30.05.2019.godine**

G o r a ž d e

**P R E M I J E R
Aida Obuća,v.r.**

315

Na temelju članka 23. Zakona o Vladi Bosansko-podrinjskog kantona Goražde („Službene novine Bosansko-podrinjskog kantona Goražde“, broj 8/15), Vlada Bosansko-podrinjskog kantona Goražde, na 6. redovitoj sjednici, održanoj dana 30.05.2019.godine, **d o n o s i:**

**O D L U K U
o utvrđivanju osnovice za plaću i
naknade za topli obrokza mjesec
svibanj 2019. godine**

Članak 1.

Utvrđuje se osnovica za plaću zaposlenih osoba u kantonalnim organima uprave, kantonalnim ustanovama i drugim pravnim osobama koja se finančiraju iz Proračuna Bosansko-podrinjskog kantona Goražde, za mjesec svibanj 2019. godine, u iznosu od 371,00 KM.

Članak 2.

Zaposlenim osobama iz članka 1. ove Odluke utvrđuje se naknada za ishranu tijekom rada (topli obrok), za mjesec svibanj 2019. godine, u iznosu od 8,00 KM po jednom radnom danu.

Članak 3.

Ova Odluka stupa na snagu danom objavljivanja na oglasnoj ploči Bosansko-podrinjskog kantona Goražde, a naknadno će se objaviti u „Službenim novinama Bosansko-podrinjskog kantona Goražde“.

Broj:03-14-652/19

30.05.2019.godine

G o r a ž d e

P R E M I J E R

Aida Obuća,v.r.

316

Na temelju članka 23. Zakona o Vladi Bosansko-podrinjskog kantona Goražde („Službene novine Bosansko-podrinjskog kantona Goražde“, broj: 8/15), a sukladno Projektu izgradnje stambeno-poslovnih objekata „Lamela H3“ i „Lamele H4“ u Goraždu broj:09-23-334/17 od 30.06.2017.godine, na koji je sugla-

snost dala Skupština Bosansko-podrinjskog kantona Goražde Odlukom broj: 01-23-559/17 od 20.06.2017. godine, Vlade Bosansko-podrinjskog kantona Goražde, na 6. redovitoj sjednici, održanoj dana 30.05.2019. godine, **d o n o s i:**

**O D L U K U
o davanju suglasnosti za nastavak
aktivnosti u cilju provedbe Projekta
o izgradnji stambeno-poslovnih
objekata**

I

Ovom se Odlukom daje suglasnost za GPD „Drina“ d.d. Goražde da, sukladno Ugovorima broj OPU-IP: 469/2018, OPU-IP: 396/2017 članak 9, zaključenim između Vlade Bosansko-podrinjskog kantona Goražde (prodavac) i GPD Drina d.d. Goražde (kupac), može pristupiti daljnjoj prodaji u cilju provedbe Projekta o izgradnji stambeno-poslovnih objekata Lamela H3 i H4 i ostvarivanja kupovine stanova po povoljnijim uvjetima.

II

Za provedbu ove Odluke zadužuju se Kantonalni stambeni fond i Kantonalno pravobraniteljstvo.

III

Odluka stupa na snagu danom objavljivanja na službenoj oglasnoj ploči Kantona, a naknadno će se objaviti u Službenim novinama Bosansko-podrinjskog kantona Goražde“.

Broj:03-23-661/19

30.05.2019.godine

G o r a ž d e

P R E M I J E R

Aida Obuća, v.r.

317

Na temelju članka 23. Zakona o Vladi Bosansko-podrinjskog kantona Goražde („Službene novine Bosansko-podrinjskog kantona Goražde“ broj: 8/15), sukladno članku 9. stavak 25. Odluke o izmjenama i dopunama Odluke o uvjetima i načinu ostvarivanje prava iz Zakona o naknadama plaća i poslanika koje bira, imenuje ili čiji izbor potvrđuje Skupština Bosansko-podrinjskog kantona broj: 01-02-390/14 od 20.05.2014. godine, Vlada Bosansko-podrinjskog kantona Goražde, na 6. redovitoj sjednici, održanoj dana 30.05.2019. godine, **d o n o s i:**

O D L U K U o plaćanju Fakture broj: 183/19

Članak 1.

Ovom Odlukom odobravaju se novčana sredstva A-S Company d.o.o. Goražde, u iznosu od 1.559,00 KM za plaćanje Fakture broj: 183/19.

Sredstva uplatiti na račun broj: 1990540005501254, otvoren kod Sparkasse banke Goražde.

Članak 2.

Za provedbu ove Odluke zadužuje se Ministarstvo za financije, a sredstva uplatiti iz Proračuna Vlade Bosansko-podrinjskog kantona Goražde, ekonomski kod 613 900 - Ugovorene usluge i druge posebne usluge.

Članak 3.

Ova Odluka stupa na snagu dan-

om objavlјivanja na službenoj oglasnoj ploči Kantona, a naknadno će se objaviti u „Službenim novinama Bosansko-podrinjskog kantona Goražde“.

Broj:03-14-651/19

30.05.2019.godine

G o r a ž d e

P R E M I J E R

Aida Obuća,v.r.

318

Na temelju članka 23. Zakona o Vladi Bosansko-podrinjskog kantona Goražde („Službene novine Bosansko-podrinjskog kantona Goražde“, broj: 8/15) te na temelju Programa utroška sredstava Vlade Bosansko-podrinjskog kantona Goražde sa ekonomskog koda 614 300 - Tekući transferi neprofitnim organizacijama - Muftijstvo, Vlada Bosansko-podrinjskog kantona Goražde, na 6. redovitoj sjednici, održanoj dana 30.05. 2019. godine, **d o n o s i:**

O D L U K U o odobravanju novčanih sredstava Islamskoj zajednici u Bosni i Hercegovini Medžlis Islamske zajednice Goražde Izvršni odbor

Članak 1.

Odobravaju se novčana sredstva u iznosu od 1.000,00 KM Islamskoj zajednici u Bosni i Hercegovini - Medžlis Islamske zajednice Goražde - Izvršni odbor, na ime podrške ramazanskim aktivnostima.

Članak 2.

Za provedbu ove Odluke zadužuje se Ministarstvo za financije Bosans-

ko-podrinjskog kantona Goražde, a sredstva osigurati iz Proračuna Vlade Bosansko-podrinjskog kantona Goražde, ekonomski kod 614300 – Tekući transferi neprofitnim organizacijama- Muftijstvo.

Sredstva uplatiti na žiroračun Islamske zajednice u Bosni i Hercegovini – Medžlis IZ Goražde – Izvršni odbor, na račun broj: 1415255320012142, otvoren kod BBI d.d. Sarajevo.

Članak 3.

Odluka stupa na snagu danom objavlјivanja na službenoj oglasnoj ploči Kantona, a naknadno će se objaviti u „Službenim novinama Bosansko-podrinjskog kantona Goražde“.

Broj:03-23-645/19
30.05.2019.godine
G o r a ž d e

P R E M I J E R
Aida Obuća,v.r.

319

Ministarstvo za pravosuđe, upravu i radne odnose Bosansko-podrinjskog kantona Goražde, rješavajući po zahtjevu Udruženja za pomoć socijalno ugroženim kategorijama „Srce grada Goražda“ na temelju članka 42. Zakona o udruženjima i fondacijama (“Službene novine Federacije BiH”, broj: 45/02), **d o n o s i:**

R J E Š E N J E o prestanku rada udruženja

1. Udruženje za pomoć socijalno ugroženim kategorijama „Srce grada Goražda“ registrovano dana 31.10.2018. godine, pod rednim brojem R-I-9/2018 u prvu knjigu Registra, prestaje

sa radom i briše se iz Registra udruženja, koji se vodi u Ministarstvu za pravosuđe, upravu i radne odnose Bosansko-podrinjskog kantona Goražde.

2. Rješenje stupa na snagu danom donošenja.

O b r a z l o ž e n j e

Dana 29.04.2019. godine Udruženje za pomoć socijalno ugroženim kategorijama „Srce grada Goražda“ obratilo se zahtjevom za brisanje iz Registra udruženja, koji se vodi u Ministarstvu za pravosuđe, upravu i radne odnose Bosansko-podrinjskog kantona Goražde.

Uz zahtjev je priložena Odluka od 29.04.2019. godine, o prestanku djelovanja Udruženja, Zapisnik sa sjednice Skupštine Udruženja i Uvjerenje Porezne uprave FBiH Kantonalni porezni ured Goražde broj: 13-5-1-15-171/19 od 29.04.2019. godine, iz koje se vidi da pomenuto Udreženje nema obveza prema poreznoj evidenciji.

U postupku razmatranja zahtjeva i priloženih dokaza, ovo je Ministarstvo utvrdilo sljedeće:

Člankom 43. stavak 1. točka 1. Zakona o udruženjima i fondacijama (“Službene novine Federacije BiH”, broj: 45/02), propisano je da udruženje prestaje sa radom ako nadležni organ udruženja doneše odluku o prestanku rada udruženja, a člankom 42. istog Zakona da udruženje prestaje sa radom kada nadležno ministarstvo doneše konačno rješenje o prestanku rada udruženja ili kada kantonalni sud doneše pravosnažnu presudu o zabrani rada udruženja. Također, u članku 46. pomenutog Zakona propisano je da se preostala imovina ud-

ruženja koja se briše iz registra raspoređuje shodno odluci nadležnog organa udruženja.

S obzirom na to da je Skupština Udruženja za pomoć socijalno ugroženim kategorijama „Srce grada Goražda“ donijela Odluku o prestanku djelovanja Udruženja i Odluku o raspodjeli finansijskih sredstava u postupku gašenja Udruženja, stekao se uvjet za prestanak rada pomenutog Udruženja i brisanje istog iz Registra udruženja, koji se vodi u ovom Ministarstvu.

Na temelju naprijed navedenog, odlučeno je kao u dispozitivu Rješenja.

Ovo je Rješenje konačno u upravnom postupku i protiv istog se ne može izjaviti prigovor, ali se može pokrenuti upravni spor tužbom kod Kantonalnog suda u Goraždu u roku od 30 dana od dana dostavljanja Rješenja. Tužba se podnosi u dva istovjetna primjerka i uz istu se prilaže ovo Rješenje u izvorniku ili prepisu.

Administrativna taksa u iznosu od 2,00 KM i 15,00 KM uplaćena je po Tarifnom broju 1. i 83. Zakona o administrativnim taksama („Službene novine Bosansko-podrinjskog kantona Goražde“, broj:12/13 i 12/15) i dokaz o njenoj uplati nalazi se u spisu predmeta.

Broj:UP-1:05-05-36/19 M I N I S T A R
08.05.2019.godine Nataša Danojlić,v.r.
G o r a ž d e

320

Ministarstvo za pravosuđe, upravu i radne odnose Bosansko-podrinjskog kantona Goražde, rješavajući po zahtjevu UDRUŽENJA ŽENA „SEKA“ GORAŽDE, na temelju članka 33. Zakona o udruženjima i fondacijama („Služ-

bene novine Federacije BiH“, broj:45/02),
d o n o s i:

R J E Š E N J E

1. U Registar udruženja Ministarstva za pravosuđe, upravu i radne odnose Bosansko-podrinjskog kantona Goražde pod registarskim brojem **R-I-5/2007** u prvu knjigu Registra upisano je **UDRUŽENJE ŽENA „SEKA“ GORAŽDE**.
2. Upisuje se u Registar udruženja, koji se vodi kod Ministarstva za pravosuđe, upravu i radne odnose Bosansko-podrinjskog kantona Goražde, promjena osobe ovlaštene za zastupanje i predstavljanje Udruženja, tako što **Esma Drkenda - predsjednica Udruženja** i dalje ostaje osoba ovlaštена za zastupanje i predstavljanje Udruženja, a nova osoba imenovana za **dopredsjednicu Udruženja** je **Amina Sarajlić**.
3. Upisuje se u Registar udruženja, koji se vodi kod Ministarstva za pravosuđe, upravu i radne odnose Bosansko-podrinjskog kantona Goražde, promjena predsjedateljice i dopredsjedateljice Skupštine Udruženja, tako što se **Nafija Hodo - predsjedateljica Skupštine Udruženja** i **Hasena Zec - dopredsjedateljica Skupštine Udruženja** razrješavaju dužnosti, a nove osobe imenovane za predsjedateljicu i dopredsjedateljicu Skupštine Udruženja su: **Hasena Zec - predsjedateljica Skupštine Udruženja** i **Alma Delizaimović - dopredsjedateljica Skupštine Udruženja**.
4. Upisuje se u Registar udruženja, koji

se vodi kod Ministarstva za pravosuđe, upravu i radne odnose Bosansko-podrinjskog kantona Goražde, promjena članica Skupštine Udruženja, tako što se dosadašnje članice Ferida Softić, Almina Hodžić, Senada Baltić, Medžida Dragolj, Samija Mehić, Azra Kuljuh i Dženana Kunovac, razrješavaju dužnosti, te se iste upisuju kao radovite članice.

5. Upisuje se u Registar udruženja, koji se vodi kod Ministarstva za pravosuđe, upravu i radne odnose Bosansko-podrinjskog kantona Goražde, promjena članica Upravnog odbora Udruženja, tako što se dosadašnje članice Upravnog odbora Udruženja, na temelju Odluke Skupštine Udruženja broj: 01-24-138/19 od 27.03.2019. godine razrješavaju dužnosti, a imenuju se nove članice Upravnog odbora Udruženja, na temelju Odluke Skupštine Udruženja broj: 01-24-139/19 od 27.03.2019. dnesene dana 10. 02.2019. godine.
6. Upisuje se u Registar udruženja, koji se vodi kod Ministarstva za pravosuđe, upravu i radne odnose Bosansko-podrinjskog kantona Goražde, promjena članica Nadzornog odbora Udruženja, tako što se dosadašnje članice Nadzornog odbora na temelju Odluke Skupštine Udruženja broj: 01-24-138/19 od 27.03.2019. godine razrješavaju dužnosti, a imenuju se nove članice Nadzornog odbora Udruženja, na temelju Odluke Skupštine Udruženja broj: 01-24-139/19 od 27.03.2019. godine.
7. Upisuje se u Registar udruženja, koji se vodi kod Ministarstva za pravosuđe, upravu i radne odnose Bosans-

ko-podrinjskog kantona Goražde, promjena Suda časti, tako što se dosadašnje članice Suda časti na temelju Odluke Skupštine Udruženja broj: 01-24-138/19 od 27.03.2019. godine razrješavaju dužnosti, a imenuju se nove članice Suda časti na temelju Odluke Skupštine Udruženja, broj 01-24-139/19 od 27.03.2019. godine.

8. Upis promjena iz točki 2, 3, 4, 5, 6. i 7. dispozitiva ovog Rješenja izvršen je dana **09.05.2019.godine.**

O b r a z l o ž e n j e

UDRUŽENJE ŽENA „SEKA“ GORAŽDE upisano je u Registar udruženja, koji se vodi kod Ministarstva za pravosuđe, upravu i radne odnose Bosansko-podrinjskog kantona Goražde, dana 02.04.2007. godine, pod registarskim brojem R-I-5/2007 u prvu knjigu Registrostra.

Zahtjevom broj: UP-1:05-0534/19 od 18.04.2019. godine, obratilo se UDRUŽENJE ŽENA „SEKA“ GORAŽDE za upis u Registar promjene osoba ovlaštenih za zastupanje i predstavljanje Udruženja, promjene predsjedateljice i dopredsjedateljice Skupštine Udruženja, promjene članica Skupštine Udruženja, promjene članica Upravnog odbora Udruženja, promjene članica Nadzornog odbora Udruženja i promjene članica Suda časti Udruženja.

Uz zahtjev su priložene sljedeće odluke: Odluka broj: 01-24-138/19 od 27.03.2019. godine, kojom su razrješeni organi upravljanja Udruženja i to: predsjedateljica i dopredsjedateljica Skupštine Udruženja, Upravni odbor Udruženja, Nadzorni odbor Udruženja, Sud časti Udruženja i promjena članica Skupštine Udruženja, Odluka broj: 01-24-

139/19 od 27.03.2019.godine o imenovanju predsjedateljice i dopredsjedateljice Skupštine Udruženja, Upravnog odbor Udruženja, Nadzornog odbora Udruženja, Suda časti Udruženja i članica Skupštine Udruženja, koje se upisuju kao radovne članice, Zapisnik i Spisak prisutnih članica Skupštine Udruženja.

U postupku razmatranja zahtjeva i priloženih dokaza, Ministarstvo za pravosuđe, upravu i radne odnose Bosansko-podrinjskog kantona Goražde je ocijenilo da su ispunjeni uvjeti za upis u Registar promjena, stoga je, na temelju članka 33. Zakona o udruženjima i fondacijama ("Službene novine FBiH", broj: 45/02), odlučeno kao u dispozitivu ovog Rješenja.

Administrativna taksa u iznosu od 2,00 KM i 15,00 KM uplaćena je po Tarifnom broju 1. i 83. Zakona o administrativnim taksama („Službene novine Bosansko-podrinjskog kantona Goražde“, broj: 12/13 i 12/15) i dokaz o njoj uplati nalazi se u spisu predmeta.

Naknada za upis promjena Udruženja u Registar udruženja u iznosu od 20,00 KM uplaćena je na odgovarajući račun sukladno Rješenju broj: 05-14-120 /14 od 12.03.2014. godine i dokaz o uplati nalazi se u spisu predmeta.

Ovo je Rješenje konačno u upravnom postupku i protiv istog se ne može izjaviti prigovor, ali se može pokrenuti upravni spor tužbom kod Kantonalnog suda u Goraždu u roku od 30 dana od dana dostavljanja Rješenja. Tužba se podnosi u dva istovjetna primjerka i uz istu se prilaže ovo Rješenje u izvorniku ili prepisu.

Broj:UP-1:05-05-34/19 M I N I S T A R
09.05.2019.godine Nataša Danojlić,v.r.
G o r a ž d e

321

Ministarstvo za pravosuđe, upravu i radne odnose Bosansko-podrinjskog kantona Goražde, rješavajući po zahtjevu UDRUŽENJA SPORTSKO RIBOLOVNO DRUŠTVO „HALIL SOFRADŽIJA“ USTIKOLINA, na temelju članka 33. Zakona o udruženjima i fondacijama ("Službene novine Federacije BiH", broj: 45/02), **d o n o s i:**

R J E Š E N J E

- 1.** U Registar udruženja Ministarstva za pravosuđe, upravu i radne odnose Bosansko-podrinjskog kantona Goražde, pod registarskim brojem **R-I-29/97** u prvu knjigu Registra upisano je **UDRUŽENJE SPORTSKO RIBOLOVNO DRUŠTVO „HALIL SOFRADŽIJA“ USTIKOLINA**.
- 2.** Upisuje se u Registar udruženja, koji se vodi kod Ministarstva za pravosuđe, upravu i radne odnose Bosansko-podrinjskog kantona Goražde, promjena osobe ovlaštene za zastupanje i predstavljanje Udruženja, tako što se **Kunovac Enver - podpredsjednik Udruženja** razrješava dužnosti, a nova osoba ovlaštена za zastupanje i predstavljanje Udruženja je: **Senad Džomba - podpredsjednik Udruženja, dok Kuljuh Admir - predsjednik Udruženja** i dalje ostaje osoba ovlaštena za zastupanje i predstavljanje Udruženja.
- 3.** Upisuje se u Registar udruženja, koji se vodi kod Ministarstva za pravosuđe, upravu i radne odnose Bosansko-podrinjskog kantona Goražde,

promjena predsjednika Skupštine Udruženja, tako što se **Omerbašić Faik - predsjednik Skupštine Udruženja** razrješava dužnosti, a nova osoba imenovana za predsjednika Skupštine Udruženja je: **Ćurović Senad - predsjednik Skupštine Udruženja.**

4. Upisuje se u Registar Udruženja, koji se vodi kod Ministarstva za pravosuđe, upravu i radne odnose Bosansko-podrinjskog kantona Goražde, promjena članova Izvršnog odbora Udruženja, tako što se dosadašnji članovi Izvršnog odbora Udruženja razrješavaju dužnosti, a imenuju se novi članovi Izvršnog odbora Udruženja, na temelju Odluke Skupštine Udruženja broj: 07/19 od 30.03.2019. godine.
5. Upisuje se u Registar udruženja, koji se vodi kod Ministarstva za pravosuđe, upravu i radne odnose Bosansko-podrinjskog kantona Goražde, promjena članova Nadzornog odbora Udruženja, tako što se dosadašnji članovi Nadzornog odbora Udruženja razrješavaju dužnosti, a imenuju se novi članovi Nadzornog odbora Udruženja, na temelju Odluke Skupštine Udruženja broj: 08/19 od 30.03.2019. godine.
6. Upisuje se u Registar udruženja, koji se vodi kod Ministarstva za pravosuđe, upravu i radne odnose Bosansko-podrinjskog kantona Goražde, promjena Disciplinskog suda Udruženja, tako što dosadašnji članovi Disciplinskog suda ostaju nepromjenjeni na temelju Odluke Skupštine Udruženja broj: 09/19 od 30.03.2019. godine.

7. Upis promjena iz točki 2, 3, 4, 5, i 6. dispozitiva ovog Rješenja izvršen je dana **15.05.2019.godine.**

O b r a z l o ž e n j e

UDRUŽENJE SPORTSKO RIBOLOVNO DRUŠTVO „HALIL SOFRADŽIJA“ USTIKOLINA upisano je u Registar udruženja, koji se vodi kod Ministarstva za pravosuđe, upravu i radne odnose Bosansko-podrinjskog kantona Goražde, dana 30.01.2001. godine, pod registarskim brojem R-I-29/97 u prvu knjigu Registra.

Zahtjevom broj: UP-1:05-05-29/19 od 02.04.2019.godine, obratilo se Udruženje SPORTSKO RIBOLOVNO DRUŠTVO „HALIL SOFRADŽIJA“ USTIKOLINA za upis u Registar promjene osoba ovlaštenih za zastupanje i predstavljanje Uduženja, promjene predsjednika Skupštine Udruženja, promjene članova Izvršnog odbora Udruženja, promjene članova Nadzornog odbora Udruženja i promjene članova Disciplinskog suda Udruženja.

Uz zahtjev su priložene sljedeće odluke koje su donesene na sjednici Skupštine održanoj dana 30.03.2019. godine: Odluka o razrješenju osoba za zastupanje i predstavljanje Udruženja, Odluka o imenovanju osoba za zastupanje i predstavljanje Udruženja, Odluka o razrješenju predsjednika Skupštine Udruženja, Odluka o imenovanju predsjednika Skupštine Udruženja, Odluka o razrješenju članova Izvršnog odbora Udruženja, Odluka o imenovanju članova Izvršnog odbora Udruženja, Odluka o razrješenju članova Nadzornog odbora Udruženja, Odluka o imenovanju članova Nadzornog odbora Udruženja, Odluka o imenovanju Disciplinskog suda

Udruženja (kojom su članovi ostali nepromijenjeni) Zapisnik i Spisak prisutnih članova Skupštine Udruženja.

U postupku razmatranja zahtjeva i priloženih dokaza, Ministarstvo za pravosuđe, upravu i radne odnose Bosansko-podrinjskog kantona Goražde je ocijenilo da su ispunjeni uvjeti za upis u Registar promjena, stoga je, na temelju članka 33. Zakona o udruženjima i fondacijama ("Službene novine FBiH", broj: 45/02), odlučeno kao u dispozitivu ovog Rješenja.

Administrativna taksa u iznosu od 2,00 KM i 15,00 KM uplaćena je po Tarifnom broju 1. i 83. Zakona o administrativnim taksama („Službene novine Bosansko-podrinjskog kantona Goražde“, broj: 12/13 i 12/15) i dokaz o njenoj uplati nalazi se u spisu predmeta.

Naknada za upis promjena Udruženja u Registar udruženja u iznosu od 100,00 KM uplaćena je na odgovarajući račun sukladno Rješenju broj: 05-14-120/14 od 12.03.2014. godine i dokaz o uplati nalazi se u spisu predmeta.

Ovo je Rješenje konačno u upravnom postupku i protiv istog se ne može izjaviti prigovor, ali se može pokrenuti upravni spor tužbom kod Kantonalnog suda u Goraždu u roku od 30 dana od dana dostavljanja Rješenja. Tužba se podnosi u dva istovjetna primjerka i uz istu se prilaže ovo Rješenje u izvorniku ili prepisu.

Broj:UP-1: 05-05-29/19 M I N I S T A R
15.05.2019.godine Nataša Danojlić,v.r.
G o r a ž d e

322

Ministarstvo za pravosuđe, upravu i radne odnose Bosansko-podrinjskog kantona Goražde, rješavajući po zah-

tjevu KULTURNOG UDRUŽENJA MLADIH BOSANSKO - PODRINJSKOG KANTONA GORAŽDE, na temelju članka 33. Zakona o udruženjima i fondacijama ("Službene novine Federacije BiH", broj:45/02), **d o n o s i:**

R J E Š E N J E

1. U Registar udruženja Ministarstva za pravosuđe, upravu i radne odnose Bosansko-podrinjskog kantona Goražde pod registarskim brojem **R-I-2/2011** u prvu knjigu Registra upisano je **KULTURNO UDRUŽENJE MLADIH BOSANSKO-PODRINJSKOG KANTONA GORAŽDE**.
2. Upisuje se u Registar udruženja, koji se vodi kod Ministarstva za pravosuđe, upravu i radne odnose Bosansko-podrinjskog kantona Goražde, promjena sjedišta Udruženja, tako što se sjedište udruženja u ulici **43. DUB 12/5/21 Goražde** mijenja i novo sjedište Udruženja je u ulici **Zaima Imamovića br. 2 Goražde**.
3. Upisuje se u Registar udruženja, koji se vodi kod Ministarstva za pravosuđe, upravu i radne odnose Bosansko-podrinjskog kantona Goražde, promjena osoba ovlaštenih za zastupanje i predstavljanje Udruženja, tako što se **Arman Bešlija - predsjednik Udruženja i Benimir Čavrk - podpredsjednik Udruženja** razrješavaju dužnosti, a nove osobe ovlaštene za zastupanje i predstavljanje Udruženja su: **Ajdin Kitan - predsjednik Udruženja i Vedad Kurtović - podpredsjednik Udruženja**.
4. Upisuje se u Registar udruženja, koji

5. se vodi kod Ministarstva za pravosuđe, upravu i radne odnose Bosansko-podrinjskog kantona Goražde, promjena članova Upravnog odbora Udruženja, tako što se dosadašnji članovi Upravnog odbora udruženja **Damir Bezdrob, Edis Bezdrob, Ajdin Kitan, Emir Omerhodžić i Sedin Plakalo** razrješavaju dužnosti, a imenuju se novi članovi Upravnog odbora udruženja i to: **Aldin Džanjanović, Naida Hadžiahmetović, Armin Bičo, Kemal Fejzić i Elma Kitian.**
6. Upis promjena iz točki 2, 3. i 4. dispozitiva ovog Rješenja izvršen je dana **30.05.2019.godine.**

O b r a z l o ž e n j e

KULTURNO UDRUŽENJE MLADIH BOSANSKO - PODRINJSKOG KANTONA GORAŽDE upisano je u Registar udruženja, koji se vodi kod Ministarstva za pravosuđe, upravu i radne odnose Bosansko-podrinjskog kantona Goražde, dana 25.01.2011. godine, pod registarskim brojem R-I-2/2011 u prvu knjigu Registra.

Zahtjevom broj:UP-1:05-05-54/19 od 29.05.2019.godine, obratilo se Kulturno udruženje mladih Bosansko-podrinjskog kantona Goražde za upis u Registar udruženja promjene sjedišta Udruženja, osoba ovlaštenih za zastupanje i predstavljanje Uduženja i promjene članova Upravnog odbora Udruženja.

Uz zahtjev su priložene sljedeće odluke koje su donesene na sjednici Skupštine održanoj dana 11.05.2019.godine: Odluka o promjeni sjedišta Udruženja, broj:07/19, Odluka o razrješenju i imenovanju osoba ovlaštenih za zastupanje

i predstavljanje Udruženja broj: 05/19, Odluka o razrješenju i imenovanju novog Upravnog odbora, broj: 06/19 i Zapisnik sa redovne sjednice Skupštine Kulturnog udruženja mladih Bosansko-podrinjskog kantona Goražde.

U postupku razmatranja zahtjeva i priloženih dokaza, Ministarstvo za pravosuđe, upravu i radne odnose Bosansko-podrinjskog kantona Goražde je ocijenilo da su ispunjeni uvjeti za upis u Registar promjena, stoga je, na temelju članka 33. Zakona o udruženjima i fondacijama ("Službene novine FBiH", broj: 45/02), odlučeno kao u dispozitivu ovog Rješenja.

Administrativna taksa u iznosu od 2,00 KM i 15,00 KM uplaćena je po Tarifnom broju 1. i 83. Zakona o administrativnim taksama („Službene novine Bosansko-podrinjskog kantona Goražde“, broj:12/13 i 12/15) i dokaz o njenoj uplati nalazi se u spisu predmeta.

Naknada za upis promjena Udruženja u Registar udruženja u iznosu od 100,00 KM uplaćena je na odgovarajući račun sukladno Rješenju broj:05-14-120/14 od 12.03.2014. godine i dokaz o uplati nalazi se u spisu predmeta.

Ovo je Rješenje konačno u upravnom postupku i protiv istog se ne može izjaviti prigovor, ali se može pokrenuti upravni spor tužbom kod Kantonalnog suda u Goraždu u roku od 30 dana od dana dostavljanja Rješenja. Tužba se podnosi u dva istovjetna primjerka i uz istu se prilaže ovo Rješenje u izvorniku ili prepisu.

Broj:UP-1:05-05-54/19 M I N I S T A R
30.05.2019.godine Nataša Danojlić,v.r.
G o r a ž d e

323

Ministarstvo za pravosuđe, upravu i radne odnose Bosansko-podrinjskog kantona Goražde, rješavajući po zahtjevu „UDRUŽENJA ZA ZAŠTITU ŽIVOTINJA A.R.B.“, a temelju članka 29. Zakona o udruženjima i fondacijama („Službene novine Federacije Bosne i Hercegovine“, broj: 45/02), **d o n o s i:**

R J E Š E N J E

1. Upisuje se u Registar udruženja, koji se vodi kod Ministarstva za pravosuđe, upravu i radne odnose Bosansko-podrinjskog kantona Goražde, „UDRUŽENJE ZA ZAŠTITU ŽIVOTINJA A.R.B.“
Skraćeni naziv udruženja je: **A.R.B.**
2. Sjedište udruženja je u Goraždu, ul. Šišeta b.b.
3. Upis je izvršen pod registarskim brojem **R-I-2/2019** u prvu knjigu Registra, dana **03.06.2019. godine.**

4. „UDRUŽENJE ZA ZAŠTITU ŽIVOTINJA A.R.B. je dobrovoljno, nevladino, vanstranačko udruženje sa slijedećim programskim ciljevima, djelatnostima i zadacima:

- Briga o psima, pronalazak pasa koji se napušteni i izgubljeni, njihovo zbrinjavanje u odgovarajuće azile (skoloništa za životinje),
- Obezbjedivanje drugog adekvatnog smještaja i veterinarske i zdravstvene pomoći,
- Obezbjedivanje hrane, pružanje higijenskog servisa;

- Posredovanje pasa preko prijateljskih organizacija u Zapadnu Evropu;
- Uvažavanje prava životinja te postizanje biocentrizma i održivog načina življenja za opće dobro;
- Promicanje prava životinja;
- Unapređenje zakonodavstva za zaštitu životinja;
- Unapređenje znanja ljudi u području prava životinja;
- Promicanje razvoja volonterstva te poticanje ljudi na volonters-tvo;
- Informiranje, senzibiliziranje i edukacija šire javnosti o pravima životinja;
- Promicanje zaštite okoliša;
- Promicanje ravnopravnosti pojedinca po osnovi životnog uvje-renja;
- Podizanje kvaliteta života pojedinca;
- Poticanje osobnog razvoja;
- Informiranje, senzibiliranje i edukacija šire javnosti o ekološkim načinima utjecaja na zdra-vlje planete;
- Promoviranje vrijednosti nespecifizma, jednakosti, ravnopravnosti, suosjećanja, pravednosti i tolerancije kao osnovnih vrijednosti na kojima se gradi bolje i naprednije društvo, u kojemu su te vrijednosti utkane kao osnova za djelovanje, rast, održivi razvoj i opće dobro;
- prava i zaštita životinja;
- zaštita okoliša i prirode;
- održivi razvoj;
- demokratska politička kultura;
- obrazovanje, znanost i istraživa-nje.

5. Osoba ovlaštena za zastupanje i predstavljanje „UDRUŽENJE ZA ZAŠTITU ŽIVOTINJA A.R.B.“ su:
**Dženana Šabanović - predsjednik
Udruženja i
Medina Adžović - zamjenik
predsjednika Udruženja**
6. „UDRUŽENJE ZA ZAŠTITU ŽIVOTINJA A.R.B. djeluje na području Bosansko-podrinjskog kantona Goražde i danom upisa kod ovog Ministarstva stiče svojstvo pravne osobe, čiji nadzor nad radom vrši nadležni kantonalni organ u čije područje spada praćenje stanja u oblasti na koju se odnosi djelatnost Udruženja.
7. Udruženje je obvezno prijaviti ovom Ministarstvu svaku izmjenu akta na temelju kojih je registrirano, u roku od 30 dana nakon izvršene izmjene.

O b r a z l o ž e n j e

UDRUŽENJE ZA ZAŠTITU ŽIVOTINJA A.R.B. podnijelo je Ministarstvu za pravosuđe, upravu i radne odnose Bosansko-podrinjskog kantona Goražde zahtjev za upis u Registar udruženja, koji se vodi kod ovog Ministarstva.

Uz zahtjev je priložena dokumentacija propisana člankom 28. Zakona o udruženjima i fondacijama („Službene novine Federacije Bosne i Hercegovine“, broj: 45/02“), i to: Odluka o utemeljenju Udruženja, Statut Udruženja (2x), Odluka o imenovanju osobe ovlaštene za zastupanje i predstavljanje Udruženja, Spisak članova organa upravljanja i Zapisnik sa utemeljitelske sjednice Skupštine Udruženja.

Uvidom u priloženu dokumentaciju Udruženja za zaštitu životinja

A.R.B. Ministarstvo za pravosuđe, upravu i radne odnose Bosansko-podrinjskog kantona Goražde je ocijenilo da su ispunjeni uvjeti za upis u Registar udruženja, stoga je, shodno odgovarajućim odredbama Zakona o udruženjima i fondacijama („Službene novine Federacije Bosne i Hercegovine“ broj: 45/02), odlučeno kao u dispozitivu ovog Rješenja.

Ovo je Rješenje konačno u upravnom postupku i protiv istog se može pokrenuti upravni spor tužbom kod Kantonalnog suda u Goraždu u roku od 30 dana od dana dostavljanja Rješenja. Tužba se podnosi u dva istovjetna primjerka i uz istu se prilaže ovo Rješenje u izvorniku ili prepisu.

Administrativna taksa u iznosu od 2,00 KM i 50,00 KM uplaćena je po Tarifnom broju 1. i 83. Zakona o administrativnim taksama („Službene novine Bosansko – podrinjskog kantona Goražde“, broj:12/13 i 12/15) i dokaz o njenoj uplati nalazi se u spisu predmeta.

Naknada za upis u Registar udruženja u iznosu od 200,00 KM uplaćena je na odgovarajući račun sukladno Rješenju, broj: 05-14-120/14 od 12.03.2014. godine i dokaz o uplati nalazi se u spisu predmeta.

**Broj:UP-1: 05-05-39/19 M I N I S T A R
03.06.2019.godine Nataša Danojlić,v.r.
G o r a ž d e**

K A Z A L O

292	Presuda, broj:U-15/18 od 07.05.2019.godine (bosanski jezik).....	925
292	Presuda, broj:U-15/18 od 07.05.2019.godine (hrvatski jezik).....	933
292	Presuda, broj:U-15/18 od 07.05.2019.godine (srpski jezik).....	941
293	Strategija razvoja poljoprivrede Bosansko-podrinjskog kantona Goražde (2019-2023)....	952
294	Odluka o odobravanju predloženog Ugovora i financiranja uz subvencioniranje dijela profitne marže za gospodarska društva.....	1070
295	Odluka o davanju suglasnosti za isplatu subvencija dijela profitne marže.....	1071
296	Odluka o odobravanju donacije službenog motornog vozila.....	1072
297	Odluka o davanju suglasnosti na Program utroška sredstava Ministarstva za socijalnu politiku, zdravstvo, raseljene osobe i izbjeglice sa ekonomskog koda 614100 (JAO 004) – Tekući transferi za zdravstvo – specijalizacije za 2019.godinu.....	1072
297a)	Program utroška sredstava Ministarstva za socijalnu politiku, zdravstvo, raseljene osobe i izbjeglice sa ekonomskog koda 614100 (JAO 004) – Tekući transferi za zdravstvo – specijalizacije za 2019.godinu.....	1073
298	Rješenje o razješenju predsjednika i članova Upravnog odbora Zavoda zdravstvenog osiguranja Bosansko-podrinjskog kantona Goražde.....	1077
299	Rješenje o imenovanju privremenog predsjednika i članova Upravnog odbora Zavoda zdravstvenog osiguranja Bosansko-podrinjskog kantona Goražde.....	1077
300	Odluka o davanju suglasnosti na Konačni spisak korisnika za dodjelu sredstava na ime stambenog zbrinjavanja pripadnika boračkih populacija Bosansko-podrinjskog kantona Goražde.....	1078
301	Odluka o odobravanju službenog putovanja u inozemstvo – Požarevac (Republika Srbija).....	1079
302	Odluka o odobravanju službenog putovanja u inozemstvo – Lazarevac (Republika Srbija).....	1080
303	Uredba o postupku prijema u radni odnos u zavodima, agencijama, direkcijama i upravnim organizacijama, pravnim osobama s javnim ovlaštenjima na teritoriji kantona, grada ili općine, u javnim ustanovama i javnim poduzećima čiji su ute-meljitelji Kanton, Grad ili općina, te u gospodarskim društvima u kojima kanton, grad ili općina učestvuju sa više od 50% ukupnog kapitala.....	1080
304	Odluka o imenovanju ovlaštenih predstavnika Bosansko-podrinjskog kantona Goražde za učešće u pregovorima za izmjene i dopune, odnosno produženje Kolektivnog ugovora za službenike organa uprave i sudske vlasti u Federaciji Bosne i Hercegovine.....	1088
305	Odluka o davanju suglasnosti za potpisivanje ugovora o javnoj nabavci municije..	1088
306	Rješenje o davanju ovlaštenja direktoru Kantonalne uprave za inspekcijske poslove Bosansko-podrinjskog kantona Goražde za vršenje poslova veterinarske inspekcije.....	1089
307	Odluka o davanju suglasnosti Službi za zajedničke poslove kantonalnih organa Bosansko-podrinjskog kantona Goražde za pokretanje postupaka nabavke artikala za kafe kuhinje i artikala za održavanje čistoće putem konkurenetskog zahtjeva za dostavu ponuda.....	1090
308	Odluka o izmjeni i dopuni Prijedloga Strategije razvoja poljoprivrede Bosansko-podrinjskog kantona Goražde (2018-2022).....	1090

309	Odluka o davanju suglasnosti za zaključivanje aneksa III Ugovora o koncesiji za projektovanje, izgradnju, korištenje i prijenos MHE „Vražalice“ na rijeci Prači u Općini Pale-Prača.....	1091
310	Odluka o utvrđivanju visine dječijeg dodatka.....	1091
311	Odluka o davanju suglasnosti za nabavku računarske opreme Ministarstvu za unutarnje poslove.....	1092
312	Odluka o odobravanju novčanih sredstava za Projekat poboljšanja statusa boračkih populacija za mjesec travanj 2019.godine.....	1093
313	Odluka o odobravanju novčanih sredstavana ime pomoći za rad udruženja boračkih populacija za mjesec travanj 2019. godine.....	1094
314	Odluka o odobravanju novčanih sredstavana ime sufinanciranje obilježavanja godišnjice pogibije Hasana Turčala Brzog i saboraca.....	1095
315	Odluka o utvrđivanju osnovice za plaću i naknade za topli obrokza mjesec svibanj 2019. godine.....	1095
316	Odluka o davanju suglasnosti za nastavak aktivnosti u cilju provedbe Projekta o izgradnji stambeno-posovnih objekata.....	1096
317	Odluka o plaćanju Fakture broj: 183/19.....	1097
318	Odluka o odobravanju novčanih sredstava Islamskoj zajednici u Bosni i Hercegovini Medžlis Islamske zajednice Goražde Izvršni odbor.....	1097
319	Rješenje, broj:UP-1:05-05-36/19 od 08.05.2019.godine.....	1098
320	Rješenje, broj:UP-1:05-05-34/19 od 09.05.2019.godine.....	1099
321	Rješenje, broj:UP-1:05-05-29/19 od 15.05.2019.godine.....	1101
322	Rješenje, broj:UP-1:05-05-54/19 od 30.05.2019.godine.....	1103
323	Rješenje, broj:UP-1:05-05-39/19 od 03.06.2019.godine.....	1105